

Волинський національний університет ім. Лесі Українки
Міністерство освіти і науки України

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

КУКАЛЕЦЬ ОКСАНА ЄВГЕНІВНА

УДК 327.82

ДИСЕРТАЦІЯ

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ КНР В ЄВРОПІ (2012-2021 РР.)

291 міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

29 міжнародні відносини

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ О. Є. Кукалець

Науковий керівник: Сидорук Тетяна Віталіївна, доктор політичних
наук, професор

Луцьк – 2023

АНОТАЦІЯ

Кукалець О. Є. Публічна дипломатія КНР в Європі (2012-2021 рр.) – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. – Волинський національний університет ім. Лесі Українки. – Луцьк.

Дисертаційна робота присвячена дослідженню публічної дипломатії КНР в Європі протягом 2012-2021 рр.

Інтерес Китайської Народної Республіки до Європи почав зростати після глобальної фінансової кризи 2008 р., що пов'язано з поширенням китайської концепції «йти назовні» (走出去, zǒuchūqù) на європейський регіон. Практичне втілення цієї концепції характеризується поступовим збільшенням кількості китайських компаній, інвестицій та проєктів у Європі. Прихід до влади п'ятого покоління китайських лідерів у 2012 р. відзначився переходом країни до нового етапу зовнішньої політики. У 2013 р. голова КНР Сі Цзіньпін вперше представив ідею ініціативи «Один пояс – один шлях» – проєкту розвитку економічних зв'язків і співпраці між країнами Азії, Європи, Близького Сходу та Африки. У рамках цього проєкту особливе значення має розвиток партнерських відносин між Китаєм та країнами Європи. Зі свого боку, Європа проявила неоднозначне ставлення до зростання китайської присутності у регіоні: багато країн із пересторогою або ж негативно відреагували на активізацію зовнішньої політики КНР.

Однією з основних причин існування непорозумінь між Китаєм та європейськими країнами, що заважає налагодженню тісної співпраці між ними, є імідж КНР у регіоні. Як наслідок, зросла необхідність здійснення кроків, спрямованих на покращення сприйняття країни в Європі, де особливу роль відіграє «м'яка сила». Її активне застосування в процесі реалізації зовнішньої політики КНР розпочалося із приходом до влади Сі Цзіньпіна. У цьому контексті окреме місце посідає публічна дипломатія як інструмент

«м'якої сили», що використовується країною для відстоювання власних національних інтересів.

Попри активне використання інструментів публічної дипломатії Китаю у європейських країнах, протягом 2012 – 2021 рр. можна простежити погіршення сприйняття КНР у цьому регіоні. Співпраця країн Європи з КНР протягом 2020-2021 рр. стала більш напруженою та заполітизованою. Як загалом Європейський Союз, так і окремі європейські країни почали більш критично ставитися до китайського уряду та політик, які він реалізує. Іншою характерною рисою цього періоду було те, що за адміністрації Д. Трампа тривав конфлікт між Сполученими Штатами Америки та Китаєм у технологічній і торговельній сферах. Наслідком цього протистояння для Європи була присутність певного політичного тиску на країни, які мали стати на чийсь бік та сформувати власну позицію з цих питань. Значним чином погіршення у відносинах КНР з іншими країнами можна пояснити трансформацією китайської дипломатії та політики загалом, що стало особливо очевидним на прикладі більш агресивної дипломатії під час пандемії COVID-2019, а також ситуації у Гонконзі. Як наслідок, згідно з опитуваннями громадської думки у європейських країнах, більшість відгуків європейців про Китай були несхвальними.

Дослідження публічної дипломатії КНР у Європі на сучасному етапі є актуальним, так як розгляд іміджу КНР у Європі, а також аналіз його трансформації протягом 2012-2021 рр. дозволить сформувати краще розуміння ефективності цього напрямку зовнішньої політики та причин зростання негативного сприйняття азійської країни протягом останніх років у регіоні.

Метою роботи є дослідження публічної дипломатії КНР в Європі протягом 2012-2021 рр.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, зазначено інформацію про зв'язок роботи з науковими програмами, планами і темами, окреслено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, представлено стан наукової

розробки проблеми та джерельну базу дослідження, пояснено хронологічні і територіальні рамки дослідження, викладено методологічну основу роботи, визначено наукову новизну, теоретичне і практичне значення отриманих результатів, зазначено інформацію про попередню апробацію результатів дослідження та структуру роботи.

У першому розділі представлено теоретико-методологічні засади дослідження публічної дипломатії Китаю. Проаналізовано ключові дослідження американських, європейських, китайських та українських науковців з цієї тематики, що дало змогу визначити стан концептуалізації цього явища у кожній з перерахованих груп, а також їхні характерні особливості. У розділі також викладено методологічний інструментарій дослідження, який базується на поєднанні загальнонаукових та спеціальних методів, міждисциплінарного підходу та методологічних принципів об'єктивності, історизму, раціонального підходу та абстрагування.

У другому розділі проаналізовано систему публічної дипломатії Китаю, фокусуючись на її інституційному вимірі, цілях та інструментах. Виокремлено основних державних та недержавних акторів, задіяних у реалізації цього напрямку зовнішньої політики, а також простежено взаємозалежності між ними та тенденції їхнього розвитку протягом аналізованого періоду. Окреслено конкретні цілі публічної дипломатії Китаю в Європі та перераховано інструменти, до яких звертається КНР для досягнення поставлених цілей.

У третьому розділі досліджено практичну реалізацію публічної дипломатії Китаю в європейських країнах, фокусуючись на її масштабах, тенденціях та особливостях. Вивчено окремі напрями публічної дипломатії, як-от діяльність медіа, співпраця у галузі освіти та науки, культурна дипломатія, медична допомога та співпраця в умовах пандемії COVID-2019. Окрему увагу зосереджено на реалізації публічної дипломатії Китаю в Україні, що дозволило виокремити характерні риси для цієї

східноєвропейської країни, які в дечому відрізняють її від інших держав Європи.

У четвертому розділі проведено аналіз ефективності публічної дипломатії КНР в Європі шляхом вивчення трансформації образу азійської країни у європейських державах протягом 2012-2021 рр. Наводяться статистичні дані, що відображають громадську думку щодо ставлення європейців до Китаю загалом, його голови Сі Цзіньпіна та ролі КНР у світовій економіці. Авторка пояснює різке зростання негативного ставлення до азійської країни у 2020-2021 рр.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що базуючись на низці загальнонаукових та спеціальних наукових методів, а також міждисциплінарному підході у дисертації здійснено аналіз публічної дипломатії КНР в Європі протягом 2012-2021 рр., з'ясовано її особливості та тенденції, які сформувалися протягом аналізованого періоду.

уперше:

– на рівні дисертаційної роботи цілісно вивчено особливості публічної дипломатії КНР в країнах Європи, базуючись на дослідженні концептуальних засад, системи публічної дипломатії, її практичної реалізації та трансформації образу Китаю протягом 2012-2021 рр. Аналіз цих складових дозволив зробити висновок про те, що незважаючи на інформаційну, освітню, культурну присутність КНР в європейському регіоні, ефективність публічної дипломатії КНР є низькою, підтвердженням чого є погіршення сприйняття азійської країни європейцями в останні роки;

– проведено комплексний аналіз публічної дипломатії КНР в Україні за період 2012-2021 рр. Отримані висновки свідчать про те, що значний вплив на визначення стратегії публічної дипломатії КНР в Україні має її сприйняття Китаєм як пострадянської країни. Водночас незважаючи на обмеженість освітньої та культурної співпраці між країнами, образ азійської держави серед українців є загалом позитивним (був таким до повномасштабного нападу Росії на Україну в 2022 році), що можна пояснити історичними

зв'язками та переважанням позитивних матеріалів про КНР в українських ЗМІ.

уточнено та поглиблено дослідження:

– масштабів, тенденцій та специфіки реалізації публічної дипломатії Китаю у європейських країнах, базуючись на аналізі її впровадження за різними напрямками, як-от діяльність медіа, співпраця в галузі освіти, культурна дипломатія, а також відносно новий напрям – медична дипломатія як прояв гуманітарної дипломатії, що стало особливо актуальним в умовах пандемії COVID-2019 протягом 2020-2021 рр. Можна стверджувати, що реалізуючи публічну дипломатію в Європі, КНР орієнтується на ключові країни Західної Європи, зокрема Велику Британію, Францію та Німеччину. Починаючи з 2012 р. можна простежити тенденцію зростання інтересу до країн ЦСЄ та реалізацію окремої стратегії публічної дипломатії у регіоні. Поряд з цим дослідження демонструє, що незважаючи на зростання присутності «м'якої сили» Китаю у регіоні, образ країни переважно визначають теми, які важливі для європейської громадськості, як-от торговельна та економічна співпраця чи ситуація з дотриманням прав людини.

– інституційної структури публічної дипломатії Китаю. Аналіз акторів, задіяних у реалізації цього напрямку зовнішньої політики, продемонстрував переважання державних органів. Водночас простежувалася тенденція до зростання кількості недержавних акторів, однак їхня роль у формуванні та реалізації публічної дипломатії залишається доволі обмеженою і вони є підконтрольними державному сектору. Зроблено загальний висновок, що на сучасному етапі інституційна структура все ще не є усталеною, а перебуває на стадії свого формування. Крім того, у Європі майже відсутні організації, відповідальні за формування та реалізацію публічної дипломатії КНР.

– інструментарію, який використовується Китаєм під час реалізації публічної дипломатії у європейському регіоні. Поряд з аналізом традиційних інструментів, як-от ЗМІ, освітніх та наукових обмінів, культурної дипломатії,

окрему увагу було приділено використанню новітніх технологій – Інтернету та соціальних мереж, а також медичної дипломатії, які можна розглядати як приклади сучасних інструментів впливу на формування образу країни.

набуло подальшого обґрунтування:

– розуміння теоретичних засад публічної дипломатії та «м'якої сили» у західній, українській та китайській міжнародно-політичній науці. Аналіз цих напрямів дозволив виокремити їхні особливості та відмінності. Окремий інтерес у цьому контексті становить українська наукова школа китаєзнавства, становлення якої відбувається на сучасному етапі. Дослідження показало, що незважаючи на те, що тема публічної дипломатії набуває популярності та привертає увагу українських науковців, вона все ще є малодослідженою, так як більшість досліджень стосуються історії, теоретичних засад чи системи публічної дипломатії КНР, а не її практичної реалізації на сучасному етапі, зокрема й у європейському регіоні.

уточнено та доповнено:

– опис структури системи публічної дипломатії КНР. Розроблено додатки, що ілюструють структуру та взаємозв'язки акторів на рівні глав держави, уряду, ВЗНП, КПК та міністерському рівнях, а також систему недержавних акторів. Ці матеріали наочно демонструють наявність розгалуженої системи акторів, які задіяні в розробці та реалізації публічної дипломатії Китаю.

– вплив пандемії COVID-2019 на трансформацію образу КНР в Європі. Проаналізовані приклади медичної співпраці між європейськими державами та КНР дозволяють стверджувати, що незважаючи на суттєве погіршення образу Китаю у регіоні загалом, політики окремих країн Південної та Південно-Східної Європи позитивно відгукувалися про допомогу, надану Китаєм, та навіть розглядали цю азійську країну як партнера-альтернативу ЄС, що свідчить про неоднозначність сприйняття азійської країни.

– трансформацію сприйняття Китаю серед європейських країн протягом 2012-2021 рр., який з нейтрального став більш негативним,

асоціюючись з економічною конкуренцією та ворожістю. Можна простежити зростання популярності думки про економічні успіхи Китаю, однак сприйняття керівництва КНР залишалося негативним. Пандемія COVID-2019 була одним з визначальних чинників, які вплинули на погіршення образу азійської країни у 2020-2021 рр.

У висновках узагальнено основні результати дослідження публічної дипломатії КНР у Європі протягом 2012-2021 рр. Термін «публічна дипломатія» пройшов власну концептуальну еволюцію, трансформувавшись від понять «культура» та «ввічливість» до інструменту комунікації та впливу на іноземні уряди. Аналіз західної, китайської та української наукових шкіл продемонстрував, що західні науковці зробили найбільший вклад у дослідження цієї тематики, китайська наукова школа розвивається під впливом власного світобачення та політичних традицій, а українська наукова школа лише формується.

Інституційна структура публічної дипломатії КНР також перебуває на стадії свого формування, підтвердженням чого є розвиток мережі НДО, які задіяні у її реалізації. Однак, характерною рисою їхньої діяльності є залежність від державних органів влади. Відбувається також розвиток і застосування новітнього інструментарію публічної дипломатії, серед якого варто виокремити Інтернет та медичну дипломатію, які починають застосовуватися у поєднанні з традиційними інструментами, як-от ЗМІ, освітні і наукові обміни, а також культурна дипломатія.

На основі аналізу практичної реалізації цього напрямку зовнішньої політики авторка констатує, що відбулося значне зростання уваги КНР до європейського регіону та її присутності, що позначилося і на публічній дипломатії. Країна реалізовувала різноманітні інструменти, роблячи спроби вплинути на дискурс, який формував її образ. Однак, приклади спроб КНР визначати дискурс у ЗМІ через фінансування друку спеціалізованих додатків до газет, втручання у навчальний процес через діяльність Інститутів Конфуція чи відкриття кампусу Фуданського університету в Угорщині,

демонструє, що європейські країни уважно спостерігають за цими заходами та аналізують їх, часто кваліфікуючи їх як прояв пропаганди. Як наслідок, ефективність більшості ініціатив публічної дипломатії КНР у Європі є низькою та вона не призводить до формування більш позитивного сприйняття країни.

Іншою показовою ситуацією для розуміння образу Китаю серед європейських країн стала пандемія COVID-2019. Незважаючи на те, що спостерігався різкий спад позитивного сприйняття Китаю, можна простежити тенденцію до регіоналізації думки, коли країни Західної Європи більш негативно сприймають азійську країну та її голову, у той час як країни ЦСЄ та окремі країни Південної Європи мають більш схвальні погляди. Ця тенденція сформувалася унаслідок зростання інтересу до політичної й економічної співпраці з КНР серед країн регіону, а також медичну допомогу та співпрацю. Питання захисту навколишнього середовища та дотримання прав людини продовжували залишатися важливими для європейських країн протягом усього аналізованого періоду та визначали сприйняття азійської держави-партнера.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання матеріалів і висновків дослідження при вивченні низки навчальних курсів, передбачених навчальними планами підготовки бакалаврів і магістрів зі спеціальностей: «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», «Політологія», «Вступ до спеціальності», «Державний лад та політичні системи країн Азії і Африки», «Зовнішня політика країн Азії, Африки та Латинської Америки», «Інтеграційні процеси в сучасній Європі», «Країнознавство», «Регіональні міжнародні відносини», «Основи геополітики та геостратегії», «Сучасні тенденції в міжнародних відносинах», «Міжнародний вимір стратегічних комунікацій», «Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах», «Міжнародні відносини та світова політика», «Основи дипломатії та дипломатичної роботи», «Культурна дипломатія й культурні комунікації» та інші. Отримані результати

дослідження можуть бути використані під час написання наукових праць чи навчальних посібників з тематики міжнародних відносин, а саме європейського напрямку зовнішньої політики КНР. З практичної точки зору матеріали дисертації можуть бути використані в роботі аналітичних центрів, недержавних організацій і органів державної влади України, як-от Комітету Верховної Ради України у закордонних справах, МЗС України та безпосередньо Директорату публічної дипломатії та комунікацій у структурі МЗС України, діяльність яких пов'язана з формуванням і реалізацією європейського та китайського векторів зовнішньополітичного курсу України, з метою аналізу відносин між європейськими державами та КНР, а також кращого розуміння зростаючої ролі публічної дипломатії у формуванні образу країни за кордоном.

Ключові слова: КНР, Європа, Україна, зовнішня політика, публічна дипломатія, «м'яка сила», образ країни, медіа, освітня співпраця, наукова співпраця, культурна дипломатія, COVID-2019.

ABSTRACT

Kukalets O. Ye. Public Diplomacy of the People's Republic of China in Europe (2012-2021). – Manuscript.

Thesis for a doctor's of philosophy degree in the international relations, specialty 291 – “International Relations, Public Communications and Regional Studies”. – Lesya Ukrainka Volyn National University. – Lutsk.

The dissertation is devoted to the study of the public diplomacy of the PRC in Europe during 2012-2021.

The interest of the People's Republic of China in Europe began to grow after the global financial crisis of 2008, which is associated with the spread of the Chinese concept of ‘going abroad’ (走出去, zǒuchūqù) to the European region. The practical implementation of this concept is characterized by a gradual increase in the number of Chinese companies, investments and projects in Europe. The coming to power of the fifth generation of Chinese leaders in 2012 was marked by the country's transition to a new stage of its foreign policy. In 2013, the President of the People's Republic of China, Xi Jinping, initially presented the idea of the “One Belt One Road” initiative – a project to develop economic bonds and cooperation between the countries of Asia, Europe, the Middle East and Africa. Within the framework of this project, the development of partnership relations between China and European countries is of particular importance. For its side, Europe responded ambiguously to the growth of China's presence in the region: many countries reacted cautiously or negatively to the intensification of China's foreign policy.

One of the main reasons for the existence of misunderstandings between China and European countries, which prevents the establishment of close cooperation between them, is the image of the PRC in the region. As a result, the need to take steps aimed at improving the country's perception in Europe, where the ‘soft power’ plays a special role, has increased. Its active application in the process of implementing the foreign policy of the People's Republic of China began with the coming to power of Xi Jinping. In this context, public diplomacy

has a special place as a tool of the ‘soft power’ used by the country to defend its own national interests.

Despite the active use of China’s public diplomacy tools in European countries, it is possible to trace the deterioration of the perception of the PRC in the region during 2012-2021. Cooperation between European countries and the People’s Republic of China during 2020-2021 has become more intense and politicized. Both the European Union in general and individual European countries have begun to be more critical of the Chinese government and the policies it implements. Another characteristic feature of this period was that the conflict between the United States of America and China in the technological and trade spheres continued under the administration of D. Trump. The consequence of this confrontation for Europe was the presence of certain political pressure on countries that had to take sides and form their own position on these issues. Significantly, the deterioration in China’s relations with other countries can be explained by the transformation of Chinese diplomacy and politics in general, which became especially evident on the example of more aggressive diplomacy during the COVID-2019 pandemic, as well as of the situation in Hong Kong. As a result, according to public opinion polls in European countries, the majority of Europeans’ feedback about China was unfavourable.

The study of the public diplomacy of the PRC in Europe at the current stage is relevant, since the examination of the image of the PRC in Europe, as well as the analysis of its transformation during 2012-2021, will allow to form a better understanding of the effectiveness of this direction of foreign policy and the reasons for the growth of negative perception of the Asian country in recent years in the region.

The aim of the paper is to study the public diplomacy of the People’s Republic of China in Europe during 2012-2021.

The Introduction substantiates the relevance of the topic, indicates information about the connection of the paper with scientific programs, plans and themes, outlines the aim, task, object and subject of the research, presents the state

of scientific development of the problem and the source base of the research, explains the chronological and territorial framework of the research, outlines the methodological basis of the paper, defines its scientific novelty, theoretical and practical significance of the results obtained, specifies information about the preliminary approval of the research results and the structure of the paper.

The First Chapter presents the theoretical and methodological basics of the study of China's public diplomacy. The key studies of American, European, Chinese and Ukrainian scientists on this topic were analysed, which made it possible to determine the state of conceptualization of this phenomenon in each of the listed groups, as well as their characteristic features. The Chapter also outlines the methodological tools of the research, which is based on a combination of general scientific and special methods, an interdisciplinary approach and methodological principles of objectivity, historicism, rational approach, and abstraction.

The Second Chapter analyses China's public diplomacy system, focusing on its institutional dimension, goals, and tools. The main state and non-state actors involved in the implementation of this direction of foreign policy are singled out, as well as the interdependence between them and the trends of their development during the analysed period are traced. The specific goals of China's public diplomacy in Europe are outlined and the tools that the PRC uses to achieve these goals are listed.

The Third Chapter examines the practical implementation of China's public diplomacy in European countries, focusing on its scope, trends, and features. Some areas of public diplomacy were studied, such as the media activities, cooperation in the field of education and science, cultural diplomacy, medical assistance and cooperation in the context of the COVID-2019 pandemic. Particular attention is focused on the implementation of China's public diplomacy in Ukraine, which made it possible to single out the characteristic features of this Eastern European country, which in some ways distinguish it from other European states.

The Fourth Chapter analyses the effectiveness of the public diplomacy of the PRC in Europe by studying the transformation of the image of the Asian country in European states during 2012-2021. Statistical data reflect the public opinion about the attitude of Europeans towards China in general, its president Xi Jinping and the role of the PRC in the world economy. The author explains the sharp increase in negative attitudes toward the Asian country in 2020-2021.

The scientific novelty of the research results reveals the fact that, based on a number of general scientific and special scientific methods, as well as an interdisciplinary approach, the dissertation analysed the public diplomacy of the PRC in Europe during 2012-2021, clarified its features and trends formed during the analysed period, in particular:

for the first time:

– the peculiarities of the public diplomacy of the PRC in European countries were holistically studied, based on the study of the conceptual foundations, the system of public diplomacy, its practical implementation, and the transformation of the image of China during 2012-2021. The analysis of these components made it possible to conclude that despite the informational, educational and cultural presence of the PRC in the European region, the effectiveness of the public diplomacy of the PRC is low, which is confirmed by the deterioration of the perception of the Asian country by Europeans in recent years;

– a comprehensive analysis of the public diplomacy of the People's Republic of China in Ukraine during 2012-2021 was carried out. The conclusions indicate that the determination of the strategy of the public diplomacy of the People's Republic of China in Ukraine has a significant influence on its perception by China as a post-Soviet country. At the same time, despite the limited educational and cultural cooperation between the countries, the image of the Asian state among the Ukrainians is generally positive (before Russia's full-scale attack on Ukraine in 2022), which can be explained by historical ties and the prevalence of positive materials about the PRC in the Ukrainian mass media;

have been specified and improved:

– the scope, trends, and specifics of the implementation of China’s public diplomacy in European countries, based on the analysis of its implementation in various directions, such as media activity, cooperation in the field of education, cultural diplomacy, as well as a relatively new direction – medical diplomacy as a manifestation of humanitarian diplomacy, which became especially relevant in the context of the COVID-2019 pandemic during 2020-2021. It can be argued that aiming to implement public diplomacy in Europe, the PRC is targeting the key countries of Western Europe, in particular Great Britain, France, and Germany. Since 2012, it is possible to trace the trend of growing interest in the CEE countries and the implementation of a separate public diplomacy strategy in the region. Along with this, the study shows that despite the growing presence of China’s ‘soft power’ in the region, the country’s image is mainly defined by topics that are important to the European public, such as the trade and economic cooperation or the human rights situation;

– institutional structure of China’s public diplomacy. The analysis of the participants involved in the implementation of this direction of foreign policy demonstrated the predominance of state bodies. At the same time, there was a trend towards an increase in the number of non-state actors, but their role in the formation and implementation of public diplomacy remains rather limited and they are under the control of the state sector. A general conclusion was made that at the current stage the institutional structure is still not established, but it is at the stage of its formation. In addition, there are almost no organizations in Europe responsible for the formation and implementation of public diplomacy of the PRC;

– tools used by China in the implementation of public diplomacy in the European region. Along with the analysis of traditional tools, such as the mass media, educational and scientific exchanges, and cultural diplomacy, special attention was paid to the use of the latest technologies – the Internet and social networks, as well as medical diplomacy, which can be considered as examples of modern tools of influence on the formation of the country’s image;

further development received:

– understanding the theoretical foundations of public diplomacy and the ‘soft power’ in Western, Ukrainian, and Chinese international political science. The analysis of these areas made it possible to single out their features and differences. Of special interest in this context is the Ukrainian scientific school of Chinese study, being formed at the current stage. The study showed that despite the fact that the topic of public diplomacy is gaining popularity and attracting the attention of the Ukrainian scientists, it is still under-researched, since most of the studies relate to the history, theoretical foundations or system of public diplomacy of the PRC, and not to its practical implementation at the current stage, in particular in the European region;

have been clarified and supplemented:

– the description of the structure of the public diplomacy system of the People’s Republic of China. Appendices have been developed that illustrate the structure and interrelationships of actors at the level of heads of state, government, All-China People’s Congress, Communist Party of China, and ministerial levels, as well as the system of non-state actors. These resources clearly demonstrate the presence of an extensive system of the actors involved in the development and implementation of China’s public diplomacy;

– the impact of the COVID-2019 pandemic on the transformation of the image of China in Europe. The analysed examples of medical cooperation between European states and the People’s Republic of China allow us to state that despite the significant deterioration of China’s image in the region in general, the politicians of certain countries of the Southern and South-eastern Europe responded positively to the assistance provided by China, and even considered this Asian country as an alternative partner of the EU, which shows the ambiguous perception of the Asian country;

– the transformation of the perception of China among European countries during 2012-2021, which changed from neutral to more negative, can be associated with economic competition and hostility. One can trace the growing popularity of the opinion about China’s economic success, but the perception of the leadership

of the People's Republic of China remained negative. The COVID-2019 pandemic was one of the determining factors that affected the deterioration of the image of the Asian country in 2020-2021.

The Conclusions summarise the main results of the research on public diplomacy of the PRC in Europe during 2012-2021. The term 'public diplomacy' has undergone its own conceptual evolution, transforming from the concepts of 'culture' and 'politeness' to a tool of communication and influence on foreign governments. The study of Western, Chinese, and Ukrainian scientific schools showed that the Western scientists made the greatest contribution to the study of the topic, the Chinese scientific school is developing under the influence of its own worldview and political traditions, and the Ukrainian scientific school is only being formed.

The institutional structure of the public diplomacy of the People's Republic of China is also at the stage of its formation, which is confirmed by the development of the network of the NGOs involved in its implementation. However, a characteristic feature of their activity is dependence on state authorities. There is also the development and application of the newest tools of public diplomacy, among which it is worth emphasizing the Internet and medical diplomacy, which are beginning to be used in combination with traditional tools, such as the mass media, educational and scientific exchanges, as well as cultural diplomacy.

Based on the analysis of the practical implementation of this direction of foreign policy, the author states that there has been a significant increase in the attention of the People's Republic of China to the European region and its presence there, which has also affected public diplomacy. The country implemented a variety of tools, making attempts to influence the discourse that shaped its image. However, examples of China's attempts to define media discourse by funding the printing of specialised newspaper supplements, interfering with the educational process through the activities of the Confucius Institutes, or the opening of the Fudan University campus in Hungary, demonstrate that European countries closely

monitor and analyse these measures, often qualifying them as a manifestation of propaganda. As a result, the effectiveness of the majority of China's public diplomacy initiatives in Europe is relatively low and it does not lead to the formation of a more positive perception of the country.

Another demonstrative condition for understanding the image of China among European countries was the COVID-2019 pandemic. Although there has been a sharp decline in positive perceptions of China, a trend toward regionalization of opinion can be traced, with Western European countries having a more negative view of the Asian country and its leader, while the CEE countries and some Southern European countries have more favourable opinions. This trend was formed as a result of the growing interest in political and economic cooperation with the PRC among the countries of the region, as well as medical assistance and cooperation. Issues of environmental protection and respect for human rights continued to be important for European countries throughout the analysed period and determined the perception of the Asian partner state.

The theoretical and practical significance of the received results lies in the possibility of using the materials and conclusions of the study when taking in a number of educational courses provided by the curricula of the bachelors' and masters' degrees in the specialties "International Relations, Public Communications and Regional Studies" and "Political Science": "Introduction to the Specialty", "State Systems and Political Systems of the Countries of Asia and Africa", "Foreign Policies of the Countries of Asia, Africa and Latin America", "Integration Processes in Modern Europe", "Countries Studies", "Regional International Relations", "Basics of Geopolitics and Geostrategy", "Modern Trends in International Relations", "International Dimension of Strategic Communications", "Strategic Communications in International Relations", "International Relations and World Politics", "The Basics of Diplomacy and Diplomatic Work", "Cultural Diplomacy and Cultural Communications" and others. The research results can be used when writing scientific papers or textbooks on the subject of international relations, namely the European direction of the

foreign policy of the People's Republic of China. From a practical point of view, the materials of the dissertation can be used in the work of analytical centres, non-governmental organizations, and state authorities of Ukraine, such as the Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on Foreign Affairs, the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine and directly the Directorate of Public Diplomacy and Communications in the structure of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, which activities related to the formation and implementation of the European and Chinese vectors of Ukraine's foreign policy course, with the aim of analysing the relations between European states and the People's Republic of China, as well as better understanding of the growing role of public diplomacy in shaping the country's image abroad.

Key words: the People's Republic of China (the PRC), Europe, Ukraine, foreign policy, public diplomacy, the 'soft power', the image of the country, the media, educational cooperation, scientific cooperation, cultural diplomacy, COVID-2019.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Кукалець О. Образ КНР у європейських країнах з 2012 до 2019 рр. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. №1 (15). С.61-74.
2. Kukalets O., Sydoruk T., Avhustiuk M. China-EU student mobility: Policies, opportunities, and challenges. *Studia Politica. Romanian Political Science Review*. 2021. Vol. 21. No. 2. P. 603-629. **Scopus, Q3**. (Особистий внесок Кукалець Оксани Євгенівни – збір матеріалу, його систематизація, формулювання висновків; усього 80% тексту)
3. Кукалець О. Тенденції розвитку співпраці в галузі вищої освіти між Китаєм та ЄС. *Китаєзнавчі дослідження*. 2021. №1. С. 79-91.
4. Sydoruk T., Tymеichuk I., Kukalets O. China's efforts at influence in Europe, targeting the media and public opinion. *European Journal of East Asian Studies*. 2020. Vol. 20. No. 2. P. 396-413. **Scopus, Q2** (станом на 2020 р.) (Особистий внесок Кукалець Оксани Євгенівни – збір матеріалу, його систематизація, формулювання висновків; усього 75 % тексту)
5. Кукалець О. Вплив економічних чинників на формування образу КНР в Європі. *Політичне життя*. 2019. №3. С. 114-121.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Кукалець О. «М'яка сила» Китаю в наукових дослідженнях. *Наукові записки студентів та аспірантів. Серія «Міжнародні відносини»* 2021. № 6. С. 178-187.
2. Кукалець О. Публічна дипломатія в теорії міжнародних відносин. *Наукові записки студентів та аспірантів. Серія «Міжнародні відносини»* 2020. № 5. С. 141-147.
3. Кукалець О. «М'яка сила» КНР на Балканах. *Україна в умовах трансформації міжнародної системи безпеки: матеріали міжнар. наук.-*

практ. конф. (м. Львів, 7-8 жовтня 2020 р). / упоряд. М. З. Мальський, Л. В. Лещенко, О. С. Кучик, Р. В. Вовк. Львів: Факультет міжнародних відносин ЛНУ ім. Івана Франка, 2020. С. 49-52.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	23
ВСТУП	24
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ КИТАЮ	37
1.1. Публічна дипломатія у теорії та практиці міжнародних відносин	37
1.2. Стан наукового вивчення публічної дипломатії Китаю	50
1.3. Методологія дослідження публічної дипломатії КНР в Європі.....	69
Висновки до розділу 1	74
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ КИТАЮ.....	79
2.1. Основні актори публічної дипломатії КНР	79
2.2. Цілі та інструменти публічної дипломатії Китаю в Європі.....	93
Висновки до розділу 2	103
РОЗДІЛ 3. ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ КНР В ЄВРОПІ	106
3.1. Медіа та публічна дипломатія Китаю	106
3.2. Співпраця між європейськими державами та КНР у галузі освіти та науки	118
3.3. Культурна дипломатія Китаю	139
3.4. Вплив COVID-2019 на розвиток публічної дипломатії КНР в країнах Європи	155
3.5. Особливості публічної дипломатії Китаю в Україні	174
Висновки до розділу 3	193
РОЗДІЛ 4. ЕФЕКТИВНІСТЬ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ КНР В ЄВРОПІ	199
4.1. Образ КНР у європейських країнах з 2012 до 2019 рр.....	199
4.2. Зміни в сприйнятті КНР у Європі у 2020-2021 рр.	209
Висновки до розділу 4	215
ВИСНОВКИ.....	218
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	227
ДОДАТКИ.....	262

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ВДП – Вільна демократична партія (Німеччина)

ВЗНП – Всекитайський з'їзд народних представників

ЄС – Європейський Союз

ЗВО – заклад вищої освіти

ЗМІ – засоби масової інформації

КНЕУ ім. В. Гетьмана – Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана

КНР – Китайська Народна Республіка

КНУТД – Київський національний університет технологій та дизайну

КПК – Комуністична партія Китаю

МЗС – Міністерство закордонних справ

МРК – Міжнародне радіо Китаю

НАН України – Національна академія наук України

НДО – недержавна організація

США – Сполучені Штати Америки

ТПП України – Торгово-промислова палата України

Ханьбан – Канцелярія Міжнародної Ради китайської мови (汉办, Hànbàn)

ЦК КПК – Центральний комітет Комуністичної партії Китаю

ЦСЄ – Центрально-Східна Європа

АТАС – Схема схвалення академічних технологій (Academic Technology Approval Scheme)

ССТV – Центральне телебачення Китаю (China Central Television)

CGTN – Глобальна телевізійна мережа Китаю (China Global Television Network)

MERICs – Інститут досліджень Китаю Меркатора (Mercator Institute for China Studies)

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Інтерес КНР до Європи почав зростати після глобальної фінансової кризи 2008 р., що пов'язано з поширенням китайської концепції «йти назовні» (走出去, zǒuchūqù) на європейський регіон. Практичне втілення цієї концепції характеризується поступовим збільшенням кількості китайських компаній, інвестицій та проєктів у Європі. Прихід до влади п'ятого покоління китайських лідерів у 2012 р. відзначився переходом країни до нового етапу зовнішньої політики. У 2013 р. голова КНР Сі Цзіньпін вперше представив ідею ініціативи «Один пояс – один шлях» – проєкту розвитку економічних зв'язків і співпраці між країнами Азії, Європи, Близького Сходу та Африки. У рамках цього проєкту особливе значення має розвиток партнерських відносин між Китаєм та країнами Європи. Зі свого боку, Європа проявила неоднозначне ставлення до зростання китайської присутності у регіоні: багато країн із пересторогою або ж негативно відреагували на активізацію зовнішньої політики КНР.

Однією з основних причин існування непорозумінь між Китаєм та європейськими країнами, що заважає налагодженню тісної співпраці між ними, є імідж КНР у регіоні. Як наслідок, зросла необхідність здійснення кроків, спрямованих на покращення сприйняття країни в Європі, де особливу роль відіграє «м'яка сила». Незважаючи на те, що концепція «м'якої сили» має значне історичне підґрунтя в Китаї, її активне застосування в процесі реалізації зовнішньої політики КНР розпочалося із приходом до влади Сі Цзіньпіна. У цьому контексті окреме місце посідає публічна дипломатія як інструмент «м'якої сили», що використовується країною для відстоювання власних національних інтересів.

Розвиток та застосування «м'якої сили» КНР залишається однією з основоположних складових зовнішньої політики країни та враховується при її довготерміновому плануванні [121, 3]. Станом на 2021 р. згідно з оцінкою «м'якої сили» країн світу, здійсненою британською компанією Бренд Файненс (Brand Finance), Китай посів 8 сходинку, опустившись з 5 позиції у

порівнянні з 2020 р. [162, 112]. При оцінці держави основна увага приділяється аналізу її бренду за такими критеріями, як-от впізнаваність, репутація та вплив [162, 12]. Дещо іншу інформацію стосовно ефективності «м'якої сили» КНР надає Центр публічної дипломатії університету Південної Каліфорнії (США). Згідно зі статистикою, опублікованою установою, Китай займав 30 місце у 2015 р. та 27 місце у 2019 р. за ефективністю «м'якої сили» [162].

Водночас співпраця країн Європи з КНР протягом 2020-2021 рр. стала більш напруженою та заполітизованою. Як загалом ЄС, так і окремі європейські країни почали більш критично ставитися до китайського уряду та політик, які він реалізує. Іншою характерною рисою цього періоду було те, що за адміністрації Д. Трампа тривав конфлікт між США та Китаєм у технологічній і торговельній сферах. Наслідком цього протистояння для Європи була присутність певного політичного тиску на країни, які мали стати на чийсь бік та сформувані власну позицію з цих питань. Отже, погіршення у відносинах КНР з іншими країнами можна пояснити трансформацією китайської дипломатії та політики загалом, що стало особливо очевидним на прикладі більш агресивної дипломатії під час пандемії COVID-2019, а також ситуації у Гонконзі [135, 4]. Як наслідок, згідно з опитуванням громадської думки у європейських країнах, проведеним Дослідницьким центром П'ю (Pew Research Center, США) у 2020 р., 71% відгуків про Китай був несхвальними [253]. Згідно з даними дослідження, опублікованого Європейською мережею аналітичних центрів дослідників Китаю у квітні 2021 р., для «м'якої сили» Китаю у Європі настали важкі часи [121, 3].

Дослідження публічної дипломатії КНР у Європі на сучасному етапі є актуальним, так як розгляд іміджу КНР у Європі, а також аналіз його трансформації протягом 2012-2021 рр. дозволить сформувані краще розуміння ефективності цього напрямку зовнішньої політики та причин

зростання негативного сприйняття азійської країни протягом останніх років у регіоні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертацію виконано в рамках комплексної наукової теми «Міжнародне співробітництво та інтеграційні процеси в умовах формування нового світового порядку», яку розробляє кафедра міжнародних відносин факультету міжнародних відносин Національного університету «Острозька академія» – (номер державної реєстрації: 0121U109142). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Національного університету «Острозька академія» 20 грудня 2018 р. (протокол № 5).

Метою роботи є дослідження публічної дипломатії КНР в Європі протягом 2012-2021 рр.

Для досягнення зазначеної мети у роботі поставлено такі наукові **завдання:**

- проаналізувати теоретико-методологічні засади дослідження публічної дипломатії Китаю;
- охарактеризувати основних акторів, задіяних у публічній дипломатії КНР;
- окреслити цілі та інструменти публічної дипломатії КНР в Європі;
- простежити роль медіа в публічній дипломатії Китаю в європейських країнах;
- проаналізувати співпрацю між державами Європи та КНР у галузі освіти та науки;
- обґрунтувати та простежити вплив культурної дипломатії Китаю у європейському регіоні;
- простежити зв'язок між COVID-2019 та публічною дипломатією КНР в Європі;
- проаналізувати особливості публічної дипломатії КНР в Україні;
- визначити та проаналізувати сприйняття Китаю серед європейських країн у досліджуваний період.

Об'єктом дослідження є європейський напрям зовнішньої політики КНР, а його предметом – публічна дипломатія країни в Європі протягом 2012-2021 рр.

Стан наукової розробки проблеми. Китайська публічна дипломатія активно досліджується американськими, європейськими і китайськими науковцями, а також рядом аналітичних центрів, як-от Brookings (США), Foreign Policy Centre (Великобританія), Інститутом Клінгендаеля (Нідерланди), Інститутом досліджень Китаю Меркатора (MERICS, Німеччина) та іншими. Основні наукові центри, що здійснюють дослідження цієї проблематики в Україні, – Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України та Асоціація китаєзнавців України. Серед українських науковців, які активно досліджують питання доктринальних засад і практичної реалізації зовнішньої політики КНР, варто виділити В. Кіктенка [26; 27; 28], М. Таран [60], Д. Короткова [32], О. Висоцького [7], О. Мацькович [43], І. Іваннікову [23], Я. Турчин [63; 59], Н. Карпчук [24], А. Шуляк [82], Н. Піпченко [233], І. Сухорольську [59].

Вперше концепція «м'якої сили» в теорії міжнародних відносин була представлена в 1990 р. американським дослідником, професором Гарвардського університету Дж. Найєм, у книзі «Покликання до лідерства: зміна природи американської влади» [221] та була розвинена у його подальших дослідженнях [222]. Введену Дж. Найєм концепцію розвинули М. Леонард [198] та Е. Гілбоа [160], які врахували у своїх дослідженнях нові підходи до розуміння «м'якої сили» і публічної дипломатії, підкреслюючи зростаючу роль новітніх технологій, громадянського суспільства та громадських неурядових організацій для реалізації зовнішньополітичних цілей держави.

У новітній історії Китаю інтерес до дослідження «м'якої сили» та публічної дипломатії також зародився в 1990-х рр., однак дослідницький бум цієї тематики розпочався з 2000-х рр. Найбільш відомими китайськими дослідниками цієї тематики є Чжао Цічжен [33] та Янь Сюетон [161; 296].

Питання практичної реалізації публічної дипломатії КНР у Європі досліджували К. Гамільтон та М. Ольберг [165], а також Т. Беннер [99] (аналіз використання медіа у публічній дипломатії Китаю в Європі), І. д'Хуге [136], Дж. Фу [157] та Я. Соисал [256] (дослідження співпраці між Європою та КНР у галузі освіти та науки), К. Гамільтон та М. Ольберг [165] і Т. Дамс [121] (оцінка культурної дипломатії Китаю в регіоні), І. д'Хуге [133], А. Коберечка та М. М. Коберечкі [191], С. Т. Лі [197] і Дж. Сімен [128] (аналіз впливу пандемії COVID-2019 на публічну дипломатію КНР). Дослідницький центр П'ю (США) [253; 162] та Центр з публічної дипломатії Університету Південної Каліфорнії (USC Center on Public Diplomacy, США) [262] здійснюють дослідження громадської думки щодо сприйняття КНР у європейських країнах.

У наявній науковій літературі, особливо іноземній, з проблематики дослідження поставлено і вирішено низку важливих питань, які стосуються формування і реалізації зовнішньої політики КНР. Водночас малодослідженою є тенденція трансформації образу країни в Європі протягом останніх років, що стало особливо помітним з 2020 р., та впливу COVID-2019 на цю ситуацію. Крім того, на сучасному етапі відбувається становлення українського китаєзнавства. Потреба наукової розробки тематики публічної дипломатії КНР в Європі зумовлена недостатнім рівнем дослідження цієї проблематики в Україні.

Джерельна база дослідження складається з низки офіційних документів КНР, ЄС та України. У ході дослідження проаналізовано промови Сі Цзіньпіна на XIX з'їзді КПК [278], Чжена Біцзяна [120], а також офіційні документи Державної Ради [224; 203; 253] та Міністерства освіти КНР [216]. Крім того, було звернено до матеріалів, розміщених на офіційних державних інформаційних ресурсах України, а саме сайті Президента України Володимира Зеленського [4, 20] та Міністерства охорони здоров'я України [5]. Задля більш комплексного розуміння практичних кроків з реалізації публічної дипломатії Китаю в Європі використано офіційну інформацію,

розміщену на сайті посольства КНР в Польщі [277, 277], посольства КНР в Норвегії [92, 179], посольства КНР в Ірландії [118], посольства КНР у Великобританії та Північної Ірландії [190], Інституту Конфуція при Берлінському вільному університеті (Німеччина) [193], Центру культури та мистецтв Китаю [53], Порталу зовнішньої політики [54], відеоматеріали, підготовлені CGTN [112], а також дописи у мережах «Твіттер» та «Фейсбук» [237].

Під час дослідження відносин Китаю з європейськими країнами використовувалися комунікації [146; 149] та звіти Європейської Комісії [147; 150; 290] та Європейського Парламенту [151], офіційні документи, підготовлені парламентом та урядом Великобританії [156; 89]. Основними джерелами для отримання статистичної інформації стали матеріали, опубліковані Дослідницьким центром П'ю [253; 162], Центром публічної дипломатії університету Південної Каліфорнії (США) [262] та Інститутом статистики ЮНЕСКО [268].

У ході дослідження ми також зверталися до матеріалів, підготовлених китайськими та європейськими інформаційними агенціями, як-от «Сінхуа» (Xinhua) [1, 278, 280-291, 293-294], УНІАН [65] та французькою агенцією «Франс Прес» (Agence France Presse) [90, 91], а також аналітичними центрами: Українською асоціацією китаєзнавців [16, 19, 21, 174, 175, 261], Центром «Нова Європа» [35], Аналітичним центром ADASTRA [43]. Окремо було опрацьовано матеріали, опубліковані у різноманітних ЗМІ: «Весті» (Vesti) [6], «Урядовий портал» [17, 68], «Голос України» [34], «Обозреватель» [40], «Радіо Свобода» [56-58,], «Європейська правда» [77], «Політіко» (Politico) [95, 172, 228], «Піплс Дейлі» (People's Daily) [98, 123], «Фореїн Полісі» (Foreign Policy) [104], «БіБіСі» (BBC) [106, 125], «Чайна Дейлі» (China Daily) [109, 122, 184, 200], CGTN [110-113], «Епох таймс» (The Epoch Times) [114], «Нью Йорк Таймс» (The New York Times) [115, 170], «Діпломат» (The Diplomat) [153], «Ройтерс» (Reuters) [154, 248], «Гардіан» (The Guardian) [164, 272, 275], «Комершіал прес» (The Commercial Press)

[171], «Саус Чайна Морнінг Пост» (South China Morning Post) [195], «Файненшіал Таймс» (Financial Times) [230], «Глобал Таймс» (Global Times) [247] і «Блумберг» (Bloomberg) [259]. Крім того, було опрацьовано низку статей надрукованих в наукових періодичних виданнях України: «Умінак: науковий щоквартальник» [23], «Україна-Китай» [9, 10, 12, 13, 15, 25, 26, 29, 31, 36-38, 42, 48, 50, 60, 61, 64, 66, 67, 70, 71, 74, 76, 78-81], «Східний світ» [27] та «Китаєзнавчі дослідження» [28].

Загалом, джерельна база дослідження є різноманітною, що дозволило проаналізувати публічну дипломатію КНР не лише з боку цієї азійської країни, а й її сприйняття європейськими державами.

Хронологічні рамки. Нижньою хронологічною межею дослідження визначено 2012 р., що пов'язано із затвердженням п'ятого покоління китайських лідерів на XVIII з'їзді КПК та обранням Сі Цзіньпіна на посаду Генерального секретаря ЦК КПК. Верхньою хронологічною межею визначено 2021 р., що пов'язано із двома знаковими подіями в історії розвитку КНР: святкуванням сторічного ювілею від заснування КПК та досягненням головної мети розвитку Китаю, висунутої на XVIII і XIX з'їздах КПК, – побудови середньозаможного суспільства (小康社会, xiǎokāngshèhuì). У контексті цих подій налагодження тісної співпраці з європейськими державами є важливим чинником для забезпечення стабільного економічного розвитку Китаю, демонстрації успішності китайської моделі розвитку та покращення іміджу країни на міжнародній арені.

Територіальні рамки дослідження охоплюють насамперед КНР, країн-членів ЄС та Великобританію. Однак для визначення особливостей публічної дипломатії Китаю у Європі ми звертаємось до прикладів співпраці між Китаєм та державами, які не є державами-членами ЄС, як-от держави Західних Балкан та Україна.

Методологія дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить міждисциплінарний підхід, який поєднує в собі теоретико-методологічні елементи теорії міжнародних відносин,

китаєзнавства, політичної теорії, історії та соціології, а також теорії конструктивізму, неоінституційний та системний підходи. У ході роботи застосовувалися основні методологічні принципи – об'єктивності, історизму, раціонального підходу та абстрагування. Реалізації поставлених у роботі завдань сприяє використання низки як загальнонаукових, так і спеціальних методів, кожен із яких дає змогу вивчити окремі питання теми в певному ракурсі. Наприклад, системний та історичний методи використовувалися протягом усього дослідження для розгляду теоретичних засад «м'якої сили» та публічної дипломатії КНР, а також практичних кроків країни із реалізації зовнішньої політики. Для висвітлення окремих подій, їхніх причинно-наслідкових зв'язків застосовувався метод індукції. Загалом, під час дослідження китайсько-європейських відносин використовувалися хронологічний, історико-описовий та порівняльно-історичний методи. Аналіз практичної реалізації публічної дипломатії КНР в Європі базувався на дослідженні та узагальненні ідей іноземних та вітчизняних науковців, урядових звітів і статистичних даних. Порівняльний аналіз застосовувався для визначення взаємозв'язку між публічною дипломатією та сприйняттям КНР країнами Європи.

Наукова новизна одержаних результатів. Базуючись на низці загальнонаукових та спеціальних наукових методів, а також міждисциплінарному підході, у дисертації здійснено аналіз публічної дипломатії КНР в Європі протягом 2012-2021 рр., з'ясовано її особливості та тенденції, які сформувалися протягом аналізованого періоду. У рамках проведеного дослідження отримано такі результати, що відзначаються науковою новизною і виносяться на захист:

уперше:

– на рівні дисертаційної роботи цілісно вивчено особливості публічної дипломатії КНР в країнах Європи, базуючись на дослідженні концептуальних засад, системи публічної дипломатії, її практичної реалізації та трансформації образу Китаю протягом 2012-2021 рр. Аналіз цих складових

дозволив зробити висновок про те, що незважаючи на інформаційну, освітню, культурну присутність КНР в європейському регіоні, ефективність публічної дипломатії КНР є низькою, підтвердженням чого є погіршення сприйняття азійської країни європейцями в останні роки;

– проведено комплексний аналіз публічної дипломатії КНР в Україні за період 2012-2021 рр. Отримані висновки свідчать про те, що значний вплив на визначення стратегії публічної дипломатії КНР в Україні має її сприйняття Китаєм як пострадянської країни. Водночас незважаючи на обмеженість освітньої та культурної співпраці між країнами, образ азійської держави серед українців є загалом позитивним (залишався таким до повномасштабного нападу Росії на Україну), що можна пояснити історичними зв'язками та переважанням позитивних матеріалів про КНР в українських ЗМІ.

уточнено та поглиблено дослідження:

– масштабів, тенденцій та специфіки реалізації публічної дипломатії Китаю у європейських країнах, базуючись на аналізі її впровадження за різними напрямками, як-от діяльність медіа, співпраця в галузі освіти, культурна дипломатія, а також відносно новий напрям – медична дипломатія як прояв гуманітарної дипломатії, що стало особливо актуальним в умовах пандемії COVID-2019 протягом 2020-2021 рр. Можна стверджувати, що реалізуючи публічну дипломатію в Європі, КНР орієнтується на ключові країни Західної Європи, зокрема Велику Британію, Францію та Німеччину. Починаючи з 2012 р. можна простежити тенденцію зростання інтересу до країн ЦСЄ та реалізацію окремої стратегії публічної дипломатії у регіоні. Поряд з цим дослідження демонструє, що незважаючи на зростання присутності «м'якої сили» Китаю у регіоні, образ країни переважно визначають теми, які важливі для європейської громадськості, як-от торговельна та економічна співпраця чи ситуація з дотриманням прав людини.

– інституційної структури публічної дипломатії. Аналіз акторів, задіяних у реалізації цього напрямку зовнішньої політики, продемонстрував переважання державних органів. Водночас простежувалася тенденція до зростання кількості недержавних акторів, однак їхня роль у формуванні та реалізації публічної дипломатії залишається доволі обмеженою і вони є підконтрольними державному сектору. Зроблено загальний висновок, що на сучасному етапі інституційна структура все ще не є усталеною, а перебуває на стадії свого формування. Крім того, у Європі майже відсутні організації, відповідальні за формування та реалізацію публічної дипломатії.

– інструментарію, який використовує КНР під час реалізації публічної дипломатії у європейському регіоні. Поряд з аналізом традиційних інструментів, як-от ЗМІ, освітніх та наукових обмінів, культурної дипломатії, окрему увагу було приділено використанню новітніх технологій – Інтернету та соціальних мереж, а також медичної дипломатії, які можна розглядати як приклади сучасних інструментів впливу на формування образу країни.

набуло подальшого обґрунтування:

– розуміння теоретичних засад публічної дипломатії та «м'якої сили» у західній, українській та китайській наукових школах. Аналіз цих шкіл дозволив виокремити їхні особливості та відмінності. Окремий інтерес у цьому контексті становить українська наукова школа китаєзнавства, становлення якої відбувається на сучасному етапі. Дослідження показало, що незважаючи на те, що тема публічної дипломатії набуває популярності та привертає увагу українських науковців, вона все ще є малодослідженою, так як більшість досліджень стосуються історії, теоретичних засад чи системи публічної дипломатії КНР, а не її практичної реалізації на сучасному етапі, зокрема у європейському регіоні.

уточнено та доповнено:

– опис структури системи публічної дипломатії КНР. Розроблено додатки, що ілюструють структуру та взаємозв'язки акторів на рівні глав держави, уряду, ВЗНП, КПК та міністерському рівнях, а також систему

недержавних акторів. Ці матеріали наочно демонструють наявність розгалуженої системи акторів, які задіяні в розробці та реалізації публічної дипломатії Китаєм.

– вплив пандемії COVID-2019 на трансформацію образу КНР в Європі. Проаналізовані приклади медичної співпраці між європейськими державами та КНР дозволяють стверджувати, що незважаючи на суттєве погіршення образу Китаю у регіоні загалом, політики окремих країн Південної та Південно-Східної Європи позитивно відгукувалися про допомогу, надану Китаєм, та навіть розглядали цю азійську країну як партнера-альтернативу ЄС, що свідчить про неоднозначність у сприйнятті азійської країни.

– трансформацію сприйняття Китаю серед європейських країн протягом 2012-2021 рр., який з нейтрального став більш негативним, асоціюючись з економічною конкуренцією та ворожістю. Можна простежити зростання популярності думки про економічні успіхи Китаю, однак сприйняття керівництва КНР залишалось негативним. Пандемія COVID-2019 була одним з визначальних чинників, які вплинули на погіршення образу азійської країни у 2020-2021 рр.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання матеріалів і висновків дослідження при вивченні низки навчальних курсів, передбачених навчальними планами підготовки бакалаврів і магістрів зі спеціальностей: «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», «Політологія», «Вступ до спеціальності», «Державний лад та політичні системи країн Азії і Африки», «Зовнішня політика країн Азії, Африки та Латинської Америки», «Інтеграційні процеси в сучасній Європі», «Країнознавство», «Регіональні міжнародні відносини», «Основи геополітики та геостратегії», «Сучасні тенденції в міжнародних відносинах», «Міжнародний вимір стратегічних комунікацій», «Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах», «Міжнародні відносини та світова політика», «Основи дипломатії та дипломатичної роботи», «Культурна дипломатія й культурні комунікації» та інші. Отримані результати

дослідження можуть бути використанні під час написання наукових праць чи навчальних посібників з тематики міжнародних відносин, а саме європейського напрямку зовнішньої політики КНР. З практичної точки зору матеріали дисертації можуть бути використані в роботі аналітичних центрів, недержавних організацій і органів державної влади України, як-от: Комітету Верховної Ради України у закордонних справах, МЗС України та безпосередньо Директорату публічної дипломатії та комунікацій у структурі МЗС України, діяльність яких пов'язана з формуванням і реалізацією європейського та китайського векторів зовнішньополітичного курсу України, з метою аналізу відносин між європейськими державами та КНР, а також кращого розуміння зростаючої ролі публічної дипломатії у формуванні образу країни за кордоном.

Особистий внесок здобувача. Дисертація становить самостійне дослідження, адже основні наукові положення та висновки дисертаційної роботи є особистим напрацюванням автора. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використані лише ті ідеї та положення, які є результатом особистих досліджень здобувача.

Апробація результатів. Основні положення та висновки роботи пройшли наукову апробацію у формі доповідей на наукових викладацько-студентських конференціях «Дні науки» в НаУОА (Острог, 11-14 трав. 2021, 11-15 трав. 2020, 13-17 трав. 2019) та міжнародній науково-практичній конференції «Україна в умовах трансформації міжнародної системи безпеки» в ЛУН ім. І. Франка (7-8 жовтня 2020 р.)¹.

Публікації. Основні теоретичні положення і висновки дослідження знайшли відображення у 5 наукових статтях у фахових вітчизняних та закордонних виданнях, а також 3 публікаціях, які додатково висвітлюють результати дослідження. Зокрема, опубліковано 3 статті у наукових фахових виданнях України, які включенні до наукометричних баз даних, 2 – у наукових періодичних виданнях інших держав, що входять до

¹ Повний перелік конференцій, статей та тез подається в Додатку А

наукометричної бази даних Скопус (Scopus), та 3 постконференційних публікації, що також засвідчують про апробацію матеріалів дисертації.

Структура роботи. Робота складається з переліку умовних позначень, вступу, чотирьох розділів, структурованих у дванадцятьох підрозділах, списку використаних джерел (301 найменувань українською, російською, англійською, польською, німецькою і китайською мовами) та додатків. Для зручності сприйняття інформації робота містить 9 таблиць та 4 схеми. Загальний обсяг дисертації становить 276 сторінок, з яких 205 сторінок – основна частина роботи та 35 сторінок – список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ КИТАЮ

1.1. Публічна дипломатія у теорії та практиці міжнародних відносин

Публічна дипломатія – відносно новий термін у теорії і практиці міжнародних відносин. Згідно з Е. Гілбоа, публічна дипломатія зіштовхнулася з новими викликами і потребами після «холодної війни», що пов'язано з розвитком масових комунікацій, політики та міжнародних відносин [160, 58]. Революція у масових комунікаціях призвела до виникнення Інтернету та глобальних новинних мереж, як-от «БіБіСі», «СіЕнЕн» (CNN) та «Аль-Джазіра» (Al Jazeera). Маючи можливість транслювати новини про найважливіші події в світі, вони перетворилися на основне джерело інформації. Крім того, Інтернет створив можливість для держав, неурядових організацій, громад, компаній та звичайних громадян обмінюватися думками про стан справ у світі. Революції в політиці трансформували багато авторитарних держав в демократичні, призвівши до зростання участі громадськості у політичній діяльності. Зміни в міжнародних відносинах трансформували цілі і засоби зовнішньої політики. Поступово зростає значення позитивного іміджу та репутації країни, що досягається шляхом привабливості та переконання [160, 58].

Вперше термін «публічна дипломатія» використано ще в 1856 р. у британській газеті «Таймс» (Times) для позначення культури та ввічливості [244, 19]. У 1928 р. Р. Друммонд, репортер «Крістіан Саєнс Монітор» (Christian Science Monitor), у власному есе «Преса та публічна дипломатія» проголосив «еру публічної дипломатії» [244, 20]. Він зазначав, що моральним обов'язком медіа є точне та неупереджене поширення інформації про міжнародні відносини для зняття напруженості у відносинах між країнами.

Однак Друга світова війна продемонструвала ідеалістичність такого роду поглядів. У 1946 р. міністр закордонних справ Бельгії П.-Г. Спаак під час сесії Генеральної Асамблеї ООН стверджував про початок ери публічної дипломатії [244, 20]. Водночас британська газета «Таймс» критикувала публічну дипломатію, зазначаючи, що вона є лише слоганом, виступаючи за повернення до приватної дипломатії [244, 21]. У 1950-х рр. публічна дипломатія напряму пов'язувалася з пропагандою. Наприклад, у 1953 р. У. Ліппман стверджував про поєднання публічної дипломатії, пропаганди та психологічної війни [244, 21].

У науковий обіг термін «публічна дипломатія» ввів у 1965 р. Е. Гулліон, декан Флетчерівської школи права і дипломатії при університеті Тафта (м. Медфорт, Массачусетс, США). Основною причиною використання нового терміну була необхідність заміни терміну «пропаганда», який мав негативне значення. Згідно з визначенням, запропонованим науковцем, публічна дипломатія – це здійснення впливу на сприйняття громадськістю політики певної країни [244, 19]. Як наслідок, саме з 1960-х рр. Інформаційна агенція США пов'язувала публічну дипломатію з здійсненням культурних обмінів [244, 21]. За президентства у США Р. Рейгана (1981-1989 рр.) відбувалося активне використання публічної дипломатії. Було засновано Офіс публічної дипломатії для спостереження за повстанням в Нікарагуа [244, 21]. З 1990-х р. публічна дипломатія набула більшої популярності та розпочалося її використання іншими країнами. Наприклад, прем'єр-міністр Великобританії Т. Блер (1997-2007 рр.) заснував Раду зі стратегії публічної дипломатії [244, 21].

Чергова зміна у міжнародних відносинах, пов'язана з публічною дипломатією, відбулася після подій 11 вересня 2001 р. у США, що пов'язано з зростанням уваги до теорій комунікацій. Терористичний акт пояснювали відсутністю комунікації, яка б дозволяла досягнути порозуміння між США та арабськими країнами. При цьому припускалося, що комунікація через збільшення кількості інформації дозволяла б розбудовувати кращі відносини

між сторонами [244, 7]. Однак, на практиці більше комунікації не гарантує її якість, а зазвичай призводить до неправильного трактування подій та зростання непорозумінь, що закінчується викривленням повідомлення та формуванням упередженості [244, 9].

Термін «публічна дипломатія» має декілька загальних визначень, які відображають його концептуальну еволюцію. По-перше, публічна дипломатія – це пряма комунікація держави з іноземцями з метою впливу на мислення та уряд останніх. По-друге, публічна дипломатія – це спосіб комунікації уряду для формування розуміння національних ідей, цінностей, інститутів, культури, національних цілей та політик. По-третє, публічна дипломатія – це дії у сфері інформації, освіти і культури з метою впливу на іноземні уряди через громадян певної країни [160, 57].

Традиційно публічна дипломатія передбачала виключно міжурядову комунікацію. Основне завдання такої взаємодії – вплинути, проінформувати або ж активізувати публіку для підтримки національних інтересів та використати комунікацію під час здійснення зовнішньої політики [244, 6]. Крім того, традиційна модель передбачала те, що МЗС здійснюватиме моніторинг взаємодії між внутрішнім і міжнародним політичним середовищами, а власне публічна дипломатія характеризувалася інформаційними потоками «зверху-вниз» з особливою увагою на стратегічну і масову комунікації. Громадяни розглядалися як цілі та інструменти зовнішньої політики [132, 18]. У цій моделі публічна дипломатія є конкурентною, так як вона є частиною двосторонньої дипломатичної стратегії, відстоюючи національні інтереси та конкуруючи зі стратегіями інших країн [132, 19].

На сучасному етапі публічна дипломатія включає комунікацію між особами. Основні причини зміни характеру публічної дипломатії – зростання впливу громадськості та посилення міжлюдських контактів [244, 6]. Інші фактори, які вплинули на трансформацію публічної дипломатії, – глобалізація, розвиток недержавних організацій та інших недержавних

акторів. Як наслідок, МЗС більше не володіють монополією на здійснення дипломатії. Політика стала менш ієрархічною, зазначаючи впливу державних і недержавних акторів. Ці зміни вплинули на виникнення нової мережевої моделі публічної дипломатії, у якій конкурентні стратегії доповнені кооперативними стратегіями, включаючи різноманітних акторів, що не є отримувачами повідомлення, але виступають у ролі потенційних партнерів та генераторів дипломатичних результатів [132, 19].

На практиці публічна дипломатія більшості країн є поєднанням традиційної та мережевої публічної дипломатії. Зазвичай державні актори виступають ініціаторами і координаторами заходів публічної дипломатії або ж підтримують її. Водночас їхні дії здійснюються у співпраці з представниками мереж, які включають державних та недержавних акторів. Публічна дипломатія здійснюється з метою отримання підтримки політики, популяризації іміджу чи налагодження діалогу та розвитку відносин для розбудови розуміння чи розробки рішень, спрямованих на вирішення міжнародних проблем. Мережева модель є ефективною в формуванні взаєморозуміння та поваги, однак вона програє під час популяризації конкретної політики чи обмеження негативних наслідків національної кризи. Крім того, уряди не можуть розраховувати, що громадяни їхніх країн виконуватимуть роль неофіційних послів. Більше того, громадяни та негромадські організації мають власні цілі тому вони можуть бути незацікавленими у підтримці політик власної держави. Вони також можуть бути неефективними в налагодженні діалогу з представниками культур, які суттєво відрізняються від їхньої [132, 21].

Британський науковець Н. Калл виокремив основні та додаткові елементи публічної дипломатії: сприйняття (збір і пошук релевантної інформації), застосування (популяризація своїх цінностей, пояснення політичних кроків), культурна дипломатія (стимулювання інтересу до мови, літератури і мистецтва), обміни студентами та науковцями, ЗМІ (телевізійні і

радіопроеграми як джерела інформації про події в країні), а також психологічна війна [33, 21].

М. Леонард розглядає публічну дипломатію як розбудову відносин, формування розуміння потреб країн, культур, народу, передачу точки зору, а також виправлення неправильно сприйнятої інформації. Науковець зазначає, що публічна дипломатія будується на основі трьох осей: політичної та військової, економічної, а також соціальної та культурної. Він виокремив три виміри публічної дипломатії:

1. Реактивний – реагування на події, що відбулися, роз'яснення політики і коментування. Зазвичай цей вимір публічної дипломатії використовується у кризових ситуаціях, коли позиція країни пояснюється публіці напряму, прагнучи змінити громадську думку з негативної на позитивну.
2. Проактивний – ціленаправлене формування суспільної думки шляхом передачі окремих повідомлень та знаків.
3. Встановлення відносин – пошук взаємоприйнятних рішень і компромісів вигідних для усіх учасників [198, 10].

Крім того, публічна дипломатія за своєю суттю може бути конкурентною, направленою на покращення власного іміджу за рахунок дискредитації опонента, та кооперативною, спрямованою на розвиток взаємних відносин. Конкурентна публічна дипломатія більшості країн орієнтується на країни «Великої двадцятки», країн-членів ЄС та НАТО, постійних членів Ради Безпеки ООН, двадцятку туристичних, торговельних та інвестиційних партнерів. Основні інтереси держав, які застосовують конкурентну дипломатію, – політичний вплив, військова співпраця, торгівля, інвестиції, туризм і політичні обміни. Для досягнення поставлених цілей країни можуть залучатися до двосторонньої чи багатосторонньої співпраці. Кооперативна публічна дипломатія спрямована на країни, що розвиваються. Основні інтереси у реалізації цієї дипломатії – популяризація демократії, ефективного правління, прав людини та регіональної стабільності [198, 25].

Загалом, сутність публічної дипломатії – розбудова відносин, розуміння потреб іншої країни, культури, людей, на основі чого здійснюється пошук спільного [198, 10]. М. Леонард також виокремлює п'ять інструментів публічної дипломатії: дипломатія НДО, дипломатія діаспори, дипломатія політичних партій, дипломатія бренду та бізнес-дипломатія [160, 74].

Публічна дипломатія базується на конкретних діях. Вона може орієнтуватися на управління і поширення інформації з наголосом на короткотермінові події та кризи. Публічна дипломатія може здійснювати вплив на довготермінові кампанії, прагнучи змінити позицію чи відношення аудиторії, на яку спрямована дипломатія. Вона також може орієнтуватися на залучення іншої сторони через розбудову відносин, довіри та взаєморозуміння [244, 73].

Р. Захарна простежує розвиток публічної дипломатії у вимірі комунікацій, розрізняючи інформаційний та коопераційний підходи. Згідно з інформаційним підходом, масова комунікація виступає найбільш важливим інструментом. Часто урядовий актор, який виступає ініціатором комунікації, формує і надсилає повідомлення до цільової аудиторії. Для приведення повідомлення у відповідність з аудиторією він може враховувати статистику, яка відображає громадську думку. Крім того, актор може здійснювати контроль за повідомленням на кожній стадії його поширення, однак у нього немає можливості впливати на те, як відповідне повідомлення буде сприйняте цільовою аудиторією. У коопераційному підході основна увага приділена формуванню та розвитку відносин, а також обміну повідомленнями. Як наслідок, повідомлення поширюється швидше та є більш адаптивним і гнучким у порівнянні з інформаційним підходом. Науковець робить висновок, що інформаційний підхід, представлений масовою комунікацією, оперує «м'якою силою», а коопераційний підхід створює її [132, 20].

Дж. Най виокремлює три основних виміри публічної дипломатії:

1. Щоденна комунікація – пояснення контексту внутрішньої і зовнішньої політик. В основі щоденної комунікації лежить взаємодія зі ЗМІ. Зазвичай цей вимір публічної дипломатії передбачає комунікацію в кризових ситуаціях із швидкою відповіддю на неправдиву інформацію.
2. Стратегічна комунікація – розвиток простих тем. Публічна дипломатія передбачає підготовку певної теми, яка вважається головною і спрямованою на підтримку певної політики. Спеціальні теми фокусуються на конкретних політичних ініціативах.
3. Розвиток відносин з «ключовими» індивідами через стипендії, обміни, тренінги, семінари і конференції [222, 60].

Е. Гілбоа виділив моделі публічної дипломатії. В основі його моделей лежить п'ять змінних, як-от: головні актори, ініціатори, ціль, типи медіа, засоби і технології. На основі цих змінних виокремлено три моделі публічної дипломатії:

1. Основна модель «холодної війни». Публічна дипломатія у цій моделі розглядається як засіб боротьби двох наддержав, яка використовується для досягнення довготермінових цілей. Ключова ідея цієї моделі – якщо переконати іноземну аудиторію, вона буде здійснювати тиск на власний уряд, і це може призвести до зміни сприйняття. Крім того, публічна дипломатія забезпечує надання інформації для зменшення негативної пропаганди противника.
2. Недержавна транснаціональна модель. Ця модель виникла з зростанням ролі нових недержавних акторів в міжнародних відносинах. Основна увага у дослідженнях приділяється публічній дипломатії НДО, груп та індивідів. Для комунікації використовуються глобальні новинні мережі та медійні події [160, 59].
3. Внутрішньополітична модель PR. Ця модель передбачає залучення піар компаній та лобістів у цільовій країні для підсилення легітимності та автентичності компанії. Стратегічна публічна дипломатія передбачає

використання наукових знань і методів для дослідження громадської думки [160, 60].

Публічна дипломатія може здійснювати ряд впливів. По-перше, вона може підвищувати рівень обізнаності про певну країну серед населення або ж формувати повагу до певної країни. По-друге, публічна дипломатія сприяє формуванню зв'язків між людьми і певною державою, що може вплинути на рівень освітнього чи наукового співробітництва, розвитку туризму, мотивації купувати речі, виготовлені в країні, а також формувати розуміння та підтримку цінностей держави. По-третє, вона може здійснювати вплив на людей, заохочуючи інвестиції або ж отримуючи підтримку власної позиції та політик [198, 9].

Публічна дипломатія суттєво відрізняється від пропаганди. Через широке визначення пропаганди багато науковців розглядають публічну дипломатію як сучасну версію пропаганди, що є її продовженням. Наприклад, Д. Велш визначає пропаганду як пряму чи непряму цілеспрямовану спробу вплинути на думки аудиторії шляхом транслявання ідей та цінностей з конкретною метою, що переслідує інтереси пропагандистів та їх політичних керівників [208, 16-17]. Це визначення є схожим до вищезгаданих визначень публічної дипломатії.

Натомість М. Леонард, К. Стед та К. Смейн виокремлюють основні характеристики публічної дипломатії, які відрізняють її від пропаганди. Публічна дипломатія направлена на цільову аудиторію, з метою зміни її ставлення щодо окремого питання. У цьому контексті погляди та досвід потенційного отримувача повідомлення є настільки ж важливим, як і власне повідомлення. Публічна дипломатія уникає односторонніх повідомлень, тому що вона орієнтується на діалог між тим, хто відправляє повідомлення і його адресатом. Крім того, вона виходить за рамки інтелектуальних форм комунікації, орієнтуючись на такі фактори як досвід, емоції та зображення. Публічна дипломатія має також доводити власну затребуваність [198, 46-52].

Інший підхід до характеристики пропаганди, який відрізняє її від публічної дипломатії, – аналіз змісту, джерела та цілей пропаганди. Г. Джовет та В. О’Доннел виокремлюють чорну, сіру та білу пропаганди. Чорна пропаганда передбачає відсутність інформації про її джерело та неточність даних. Біла пропаганда позначає повідомлення, що містять правдиву інформацію з ідентифікованим джерелом, однак воно може поширюватись через односторонню комунікацію. У сірій пропаганді джерело може бути невідомим, у той час як інформація – достовірна або ж навпаки. У цьому контексті публічна дипломатія за своєю суттю є найближчою до білої пропаганди, однак її суттєва відмінність від пропаганди полягає у тому, що публічна дипломатія враховує думку аудиторії [132, 27-28]. Крім того, публічна дипломатія і пропаганда відрізняються цілями, які вони переслідують. Основна мета пропаганди – привернути на свою сторону максимальну кількість послідовників, штучно підтримуючи та збільшуючи їхню кількість. Публічна дипломатія спрямована на розбудову довготермінових відносин, які базуються на довірі [33, 23].

Н. Калл виокремлює шість елементів публічної дипломатії: слухання, адвокація, культурна дипломатія, обміни, міжнародна трансляція теле- чи радіопередач, а також інформаційно-психологічна війна. Згідно з науковцем, слухання є важливим компонентом публічної дипломатії, так як воно допомагає зібрати інформацію про аудиторії та їхні думки. Ця інформація допомагає краще розуміти оточення та контекст, у якому здійснюється комунікація. Крім того, слухання є важливим тому, що актор може розповісти власну історію лише за умови, якщо він дослухається до думки аудиторії про нього [167, 39].

Адвокація позначає спроби популяризації окремої політики, ідеї чи загальних інтересів актора серед іноземної публіки, що може включати зв’язки посольства з пресою, лобіювання та інформаційну роботу. Вона покладається на спрощені режими зв’язку для переконання аудиторії.

Цільовою аудиторією цього елемента публічної дипломатії є лідери думок, журналісти та громадянське суспільство [167, 39].

Обміни передбачають візити громадян іноземної держави, що позитивно впливає на формування взаєморозуміння. Обмінні програми зазвичай стосуються еліт чи ключових індивідів, які проходять через систему відбору. Наприклад, однією з найбільш відомих обмінних програм є програма імені Фулбрайта, яка спонсорується урядом США, та є надзвичайно конкурентною грантовою схемою, яка здійснює відбір на основі якостей та показників учасників. Її цільовою аудиторією є студенти, науковці, вчителі та митці [167, 39].

Міжнародне транслювання є іншим елементом публічної дипломатії. Воно включає в себе використання радіо, телебачення та Інтернету для комунікації та взаємодії з аудиторією. Вони можуть перебувати у державній чи приватній власності або ж частково підтримуватися урядом. Інформаційно-психологічна війна передбачає використання актором комунікації задля досягнення цілей під час військових дій. Зазвичай це реалізується через комунікацію з аудиторією ворога, маючи на меті підірвати її волю чи супротив [167, 40].

Водночас публічна дипломатія включає в себе громадську дипломатію, стратегічну комунікацію, національний брендинг та культурну дипломатію. Громадська дипломатія позначає контакти між громадянами різних країн на противагу офіційним контактам між урядовцями та людьми. Цей різновид дипломатії є особливо корисним у випадку, коли офіційні контакти між країнами відсутні чи заморожені. Найпоширенішими інструментами громадської дипломатії є академічні гранти, обміни, спортивні та культурні заходи. Окремою категорією громадської дипломатії є «паралельна» дипломатія, яка передбачає неофіційне обговорення недержавними акторами специфічних тем, які є частиною офіційних дипломатичних переговорів [132, 28]. Стратегічна комунікація включає в себе стратегії та дії у межах

публічної дипломатії з метою досягнення довготермінових цілей на обрані теми [132, 30].

Спільним для публічної дипломатії та національного брендингу є переконання у тому, що репутація країни та її образ є важливими [132, 31]. Водночас публічна дипломатія також суттєво відрізняється від брендингу. Брендинг включає в себе більш скоординовані дії, ніж публічна дипломатія. Ініціатором публічної дипломатії виступає її спеціаліст-практик, у той час як брендинг передбачає мобілізацію усіх сторін, які можуть вплинути на популяризацію іміджу за кордоном. Крім того, брендинг базується більше на різноманітних маркетингових стратегіях, аніж на принципах міжнародних відносин [208, 19]. Основною ціллю національного брендингу є перегляд іміджу країни, з метою подання його у більш вигідному світлі. На противагу цьому першочерговим завданням публічної дипломатії є пропагування та підтримка врівноважених відносин між країнами [208, 20-21].

Публічна дипломатія також перегукується з культурною дипломатією. Ключовий компонент культурної дипломатії – культурні обміни, що включають в себе програми, виставки, концерти, вистави, а також викладання та популяризацію мови. М. Каммінгс визначає культурну дипломатію як обмін ідеями, інформацією, мистецтвом та іншими аспектами культури між націями для досягнення взаєморозуміння [267, 5]. Н. Калл зазначає, що культурна дипломатія є одним із напрямків публічної дипломатії, орієнтованим на встановлення відносин між державою та іноземною аудиторією [33, 20]. Ціль культурної дипломатії – ініціація чи продовження діалогу, обмін культурною інформацією, співпраця та налагодження взаємовідносин з громадянами певної країни [267, 6].

На противагу пропаганді та національному брендингу, культурні відносини, як і публічна дипломатія, переслідують однакові цілі: вони прагнуть співпрацювати з іноземною аудиторією, аніж просто донести повідомлення до неї, роблять акцент на взаємності та налагодженню стабільних відносин, ніж реалізації кампанії, а також орієнтуються на

довготермінові, а не короткотермінові цілі [208, 21]. Згідно з М. Лендін культурні обміни виходять за рамки мистецтва та культури, транслюючи спосіб мислення країни, дослідження, журналістику та національні дебати. Як наслідок, культурні обміни стають частиною міжнародного спілкування, а розвиток публічної дипломатії є відповіддю на культурну, медіа та інформаційну діяльність [208, 22].

Сучасним напрямком публічної дипломатії, який активно розвивається, є цифрова дипломатія, відома також як кібердипломатія чи публічна дипломатія Web 2.0. Її основними характеристиками є здійснення впливу на іноземну аудиторію шляхом розміщення радіо- та телепередач в мережі «Інтернет», моніторинг дискусій в блогах та створення сторінок членів уряду та інших офіційних осіб в соціальних мережах [33, 28]. Нові технології сприяють налагодженню більш тісних взаємин, інтерактивності та культурній різноманітності [132, 21]. Перехід аудиторії та дебатів онлайн робить пости в соціальних мережах та блогах настільки ж важливими, як і висвітлення подій в традиційних ЗМІ. Крім того, розвиток соціальних мереж вимагає від дипломатів швидкої реакції на події, які відбуваються. Одним з недоліків нових медіа є можливість маніпуляцій інформацією чи поширення неправдивої інформації. Крім того, вони фрагментують аудиторію, надаючи громадянам можливість вибору джерела інформації, що передбачає вибіркоче споживання інформації. Соціальні мережі також розмивають межі між приватним та публічним життям, що ставить питання про межу вільної комунікації, дозволеної для офіційних осіб [132, 22-23].

Важливу роль для розуміння публічної дипломатії відіграє концепція «м'якої сили». Становлення концепції «м'якої сили» у теорії міжнародних відносин розпочалося після Першої світової війни. У 1917 р. за ініціативою В. Вільсона було засновано Комітет з публічної інформації на чолі з Дж. Крілем, який також відомий як «Комітет Кріля». Основним завданням установи було формування образу США [244, 4].

Термін «м'яка сила» в науковий дискурс увів Дж. Най у 1990 р. у книзі «Покликання до лідерства: зміна природи американської влади». Він пропонує таке визначення «м'якої сили» – здатність досягати бажаного результату на основі добровільної участі, симпатії, привабливості, а не шляхом примусу чи підкупу [198]. З одного боку, Дж. Най погоджувався з тим, що влада держави в міжнародних відносинах зменшується, що викликано глобалізацією, а роль недержавних суб'єктів зростає. Науковець визнає значення військової могутності для генерації «м'якої сили». Загалом, Дж. Най виступає за розумну силу, як здатність поєднувати «жорстку силу» та «м'яку силу». Крім того, науковець розглядає публічну дипломатію як один з ключових інструментів «м'якої сили» [198].

Джерелами «м'якої сили» виступають культура, політичні цінності та зовнішня політика. У свою чергу він поділяє культуру на високу, яка представлена літературою, мистецтвом і освітою, та поп-культуру, тобто масові розваги [222, 16]. Дж. Най зазначає, що поп-культура не обов'язково має вплив на політику. Наприклад, люди можуть відвідувати МакДональдз (McDonalds), але це не означає, що вони позитивно відносяться до США. Водночас поп-культура формує образ країни, який може бути привабливим, і тому люди можуть наслідувати американський стиль життя [222, 17]. Крім того, важливим компонентом «м'якої сили» є цінності та політика. Науковець зазначає, що існування цінностей і формування поведінки базованої до них є необхідними для підтримання образу країни. Наприклад, погіршення рівня життя та погана політика негативно впливають на «м'яку силу». Якщо країни мають схожі проблеми, негативний вплив цінностей та політики є меншим [222, 39].

Водночас «м'яка сила» має низку обмежень. Наприклад, привабливість країни не є її фактичною силою тому, що вона існує окремо, а застосування «м'якої сили» не завжди призводить до політичних наслідків. Крім того, під час застосування «м'якої сили» ключову роль відіграє культурне середовище та контекст. Якщо вони схожі, то ефективність «м'якої сили» буде більшою.

Наприклад, вплив «м'якої сили» однієї демократичної країни на іншу демократичну країну буде більшим ніж авторитарної на демократичну. Більше того, вплив «м'якої сили» важко простежити, тому що вона зазвичай не призводить до специфічної дії, а має більш загальний вплив [222, 18-19].

Для успішного застосування «м'якої сили» та публічної дипломатії існують окремі критерії, які вимірюють переваги країни. По-перше, культура та ідеї країни, яка застосовує «м'яку силу», мають збігатися з нормами, які переважають у світі. По-друге, країна має мати у власному розпорядженні різноманітні канали комунікації, через які можна здійснювати вплив на формування порядку денного ЗМІ. По-третє, вона має мати певний рівень довіри до власної внутрішньої та зовнішньої політик [244, 4].

Отже, можна стверджувати, що публічна дипломатія займає чільне місце в теорії та практиці міжнародних відносин. Цей термін пройшов значну еволюцію, починаючи від XIX століття, коли він використовувався для позначення культури та ввічливості, до формування його сучасної інтерпретації після закінчення «холодної війни», яка фокусується на комунікації, діях у сфері інформації, освіти і культури. Характерні риси, виміри та моделі публічної дипломатії свідчать про її ґрунтовну теоретичну базу, що проявляється у різноманітності її акторів, цілей, засобів і технологій. Базуючись на цих характеристиках, можна зробити висновок про її відмінність від пропаганди. Більше того, існуючі теоретичні зв'язки з «м'якою силою», серед яких варто виокремити такі складові, як культуру, політичні цінності та зовнішню політику, дозволяють сформулювати краще розуміння сутності публічної дипломатії, яка є її інструментом.

1.2. Стан наукового вивчення публічної дипломатії Китаю

Зважаючи на те, що застосування публічної дипломатії в міжнародних відносинах розпочалося відносно нещодавно, її наукове дослідження також є відносно новим напрямом. Якщо ж фокусуватися на зовнішній політиці КНР,

то використання публічної дипломатії розпочалося країною пізніше, ніж країнами Заходу, що безпосередньо вплинуло на її наукове дослідження. Саме тому пропонується розглянути наукове вивчення публічної дипломатії Китаю за трьома напрямками, взявши за основу стан її дослідження українськими, західними та китайськими науковцями. Цей підхід дозволить сформулювати краще розуміння стану вивчення публічної дипломатії різними науковими школами та виокремити їхні особливості. Крім того, усі праці у науковій літературі на цю тематику можна класифікувати на загальні, які стосуються питань публічної дипломатії в теорії та практиці міжнародних відносин, а також спеціальні, які безпосередньо присвячені питанням практичної реалізації публічної дипломатії КНР в Європі.

Інтерес до публічної дипломатії, як і її інституційний розвиток в Україні розпочався нещодавно. У 2015 р. при МЗС було створено окремий структурний підрозділ – Управління публічної дипломатії, робота якого фокусується на формуванні іміджу України [68]. Протягом 2015-2019 рр. було прийнято декілька важливих документів, які визначають роль і розвиток цього напрямку зовнішньої політики: Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», Концепція популяризації України в світі, Доктрина інформаційної безпеки України і Закон «Про дипломатичну службу» [54]. У 2021 р. МЗС розробило та затвердило Комунікаційну стратегію та Стратегію публічної дипломатії [17].

Якщо ж безпосередньо звернутися до тематики наукового дослідження публічної дипломатії Китаю в Україні, то цей напрям є також відносно новим і перебуває на стадії становлення. Основні наукові центри, що здійснюють дослідження цієї проблематики в Україні, – Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України та Асоціація китаєзнавців України. Серед українських науковців, які активно досліджують питання доктринальних засад і практичної реалізації зовнішньої політики КНР, варто виділити В. Кіктенка [26; 27; 28], М. Таран [60], Д. Короткова [32], О. Висоцького [7], О. Мацькович [43], І. Іваннікову [23] і Я. Турчин [63, 59],

Н. Карпчук [24], А. Шуляк [82], Н. Піпченко [233], І. Сухорольська [59]. У своїх роботах вони приділяли більшу увагу дослідженню «м'якої сили» Китаю, у контексті чого розглядали й окремі аспекти публічної дипломатії.

В. Кіктенко, який досліджував «м'яку силу» КНР, зазначає, що існує два основних підходи до її реалізації Китаєм. По-перше, країна застосовує «м'яку силу» у якості контрзаходів на протипагу американській «м'якій силі». По-друге, «м'яка сила» виступає засобом для перетворення КНР у світову державу. Як наслідок, «м'яка сила» переслідує два основних завдання, як-от критика «теорії китайської загрози», що має на меті переконання інших країн у тому, що розвиток країни має мирний характер та є вигідним світовому співтовариству, а також глобальне поширення позиції Китаю [28, 45]. Крім того, «м'яка сила» країни базується і напряду залежить від трьох ресурсів: китайської моделі розвитку, яка представлена соціалізмом з китайською специфікою та «пекінським консенсусом»²; теорії мирного розвитку у зовнішній політиці, що перегукується з концепціями «гармонійного світу» та «мирного підйому Китаю»³; а також цінностей китайської цивілізації, що базуються на китайському погляді на світ [28, 45].

В. Кіктенко виокремлює специфіку китайського варіанту «м'якої сили». По-перше, концепція приділяє особливу увагу керівникам країни, а

² «Пекінський консенсус» – термін, який використовується для позначення китайської моделі швидкого економічного розвитку без втрати специфіки власного устрою життя [270, 429]. Це поняття було введене Дж. К. Рамо у 2004 р. в книзі «Пекінський консенсус», опублікованій лондонським Центром зовнішньої політики (Великобританія) [240]. На відміну від «вашингтонського консенсусу», який передбачає вирішення економічних проблем ринковими механізмами, як-от приватизація, дерегуляція і фінансова дисципліна, «пекінський консенсус» підтримує стабільність, розвиток та реформи [270, 429].

³ Концепція «мирного підйому Китаю» запропонована у 2003 р. Чженом Біцзянь на протипагу «теорії китайської загрози», що стала популярною серед країн Заходу. Науковець відстоював позицію про те, що Китай прагне мирного розвитку, досягнутого шляхом важкої праці, а не територіальної експансії чи протистояння з іншими країнами [120].

також тим, хто формує громадську думку. По-друге, китайський дискурс перегукується з ідеями Дж. Найя, однак він не обмежується ними. Наприклад, на відміну від американського політолога, який фокусувався на «м'якій силі» як засобі досягнення зовнішньополітичних цілей, китайський варіант концепції передбачає використання «м'якої сили» для внутрішньополітичних цілей. По-третє, концепція практично використовується переважно для виправлення негативного образу КНР в світі та помилкових уявлень про країну, а також представлення відповіді на культурні та політичні успіхи країн Заходу в Китаї [28, 48].

Оглядовий аналіз «м'якої сили» КНР здійснив Д. Коротков у статті «Публічна дипломатія – як інструментарій зовнішньої політики Китаю». Науковець зазначає, що значення «м'якої сили» у міжнародних відносинах зростає, так як вона слугує противагою «жорсткій силі» країни. Основними регіонами, де КНР намагається наростити власний вплив, є Африка, Південна Америка, Близький Схід і Південно-Східна Азія. Варто зауважити, що автор не зараховує Європу до пріоритетних регіонів. Крім того, Д. Коротков класифікує інструменти «м'якої сили», серед яких можна назвати гуманітарну допомогу, освітні програми обміну, роботу з діаспорою, участь у діяльності міжнародних організацій, а також інвестиції, як окремий елемент. Науковець розвиває думку, запропоновану американським дослідником Дж. Найем, що імплементація концепції «м'якої сили» у китайському контексті є проблематичною, так як вона є несумісною з політичною системою країни. Автор підкреслює те, що більше уваги має бути приділено національним ЗМІ Китаю для їхнього перетворення в ефективний інструмент «м'якої сили» [32, 199-203].

Інший український науковець О. Висоцький у підготовленому конспекті лекцій аналізує три окремих аспекти публічної дипломатії: її витоки та специфіку, суб'єктів, а також інструментарій. Науковець зазначає, що незважаючи на те, що концепція «м'якої сили» була розвинена західними науковцями, вона все ж таки значною мірою спирається на китайські

культурні традиції. Реалізацію публічної дипломатії здійснюють як державні, так і недержавні актори, однак автор підкреслює те, що недержавні актори все ж таки підконтрольні державним. Автор також виокремлює риси «публічної дипломатії з китайською специфікою», серед яких є орієнтація саме на китайську культуру і цінності, а також зовнішня і внутрішня спрямованості публічної дипломатії. О. Висоцький виокремлює три періоди формування публічної дипломатії КНР: «підготовчий» етап (1949 р. – до кінця 1970-х р.), «перехідний» етап (кінець 1970-х р. – 2003 р.), новий етап (з 2003 р.) [7, 24-36].

Серед суб'єктів публічної дипломатії науковець аналізує діяльність Прес-канцелярії при Державній раді КНР і ролі Чжао Цічжена у переформатуванні підходу до формування іміджу країни, орієнтуючись на західну модель. Інструменти публічної дипломатії науковець класифікує на базові, як-от ЗМІ, культурні та освітні обміни, друкована продукція і економічна допомога, а також нові – діяльність Інститутів Конфуція, наукова співпраця, організація заходів та участь у міжнародних проєктах і організаціях [7, 36-43].

Експертка зі Східної Азії Аналітичного центру ADASTRA О. Мацькович здійснила аналіз «м'якої сили» КНР як інструменту зовнішньої політики країни. Авторка фокусується на особливостях китайської «м'якої сили», які відрізняють її від інших країн. Вона відзначає, що Китаєві важко вибудувати власний позитивний імідж через відмінності політичної системи та суспільних цінностей від тих, які поширені на Заході. Крім того, іншою характерною рисою КНР є економічна спрямованість цього інструменту зовнішньої політики. Китай активно реалізує власну публічну дипломатію, яка проявляється у діяльності ЗМІ та освітніх проєктах. Крім того, окремим напрямом «м'якої сили» є культурна дипломатія, яку можна простежити на прикладі діяльності Інститутів Конфуція. Дослідниця робить висновок, що незважаючи на те, що за рівнем ефективності «м'якої сили» Китай на даному етапі все ще поступається багатьом країнам: США, Японії,

Південній Кореї чи державам Європи, звернення і розвиток цього інструменту є необхідним для реалізації зовнішньої політики країни [43].

Теоретико-методологічні засади дослідження «м'якої сили» КНР проаналізувала українська науковиця І. Іваннікова. Авторка звертається до питання історичного формування та розвитку образу Китаю, а також зростання інтересу до концепції «м'якої сили». І. Іваннікова перераховує характерні риси «м'якої сили» Китаю, серед яких варто виокремити орієнтацію на культуру, внутрішню та зовнішню цільові аудиторії, дискурс стосовно реактивності чи проактивності публічної дипломатії. Науковиця посилається на працю Дж. Найя, підтримуючи його ідею про те, що головним недоліком «м'якої сили» КНР є керівна роль держави у її реалізації. У статті виокремлюються проблеми, які виступають у якості перешкод ефективній реалізації публічної дипломатії, до яких зараховуються інституційна та кадрова нерозвиненість, слабка теоретична база і низька залученість громадянського суспільства. І. Іваннікова здійснює аналіз «м'якої сили» та публічної дипломатії після 2003 р., коли до влади прийшло четверте покоління китайських лідерів. З того моменту, відбулися значні інституційні та кадрові зміни, а також наукове дослідження «м'якої сили» та публічної дипломатії [23, 99-103].

Я. Турчин проаналізувала «м'яку силу» Китаю у контексті реалізації країною власної зовнішньої політики в умовах глобалізації. Науковиця зазначає, що основними механізмами, до яких звертається країна, є заходи, пов'язані з культурою, співпраця за економічним, соціальним та освітнім напрямками, а також проведення збалансованої міжнародної політики. Авторка піднімає питання необхідності реалізації «розумної сили», як поєднання «м'якої сили» і «твердої сили» в міжнародних відносинах. Загалом, «м'яка сила» Китаю перебуває на стадії розвитку, однак як і Дж. Най та І. Іваннікова, Я. Турчин зазначає, що перешкодою на шляху до більш ефективної імплементації цієї концепції в життя є політична система країни, яка потребує лібералізації [63, 218-221].

Окрему увагу варто приділити дослідженню публічної дипломатії в західній науковій думці. Аналізуючи публічну дипломатію Китаю в наукових дослідженнях країн Заходу, варто зауважити, що їхньою характерною рисою є формування окремої теоретичної основи, яка представляє особливу інтерпретацію цього інструменту зовнішньої політики, що відрізняється від його китайського варіанту.

Якщо звернутися до загальних праць, вперше концепція «м'якої сили», як уже згадувалося, була представлена в 1990 р. американським дослідником, професором Гарвардського університету Дж. Найєм у книзі «Покликання до лідерства: зміна природи американської влади» [221] та була розвинена у його подальших дослідженнях [222]. Введену Дж. Найєм концепцію розвинули М. Леонард [198], Н. Калл [33; 167], М. Кросс [130], Р. Захарна [132] та Е. Гілбоа [160], які врахували у своїх дослідженнях нові підходи до розуміння «м'якої сили» і публічної дипломатії, підкреслюючи зростаючу роль новітніх технологій, громадянського суспільства та громадських неурядових організацій для реалізації зовнішньополітичних цілей держави. Д. Велш [208], М. Леонард, К. Стед, К. Смедін [198], Г. Джовет, В. О'Доннел [132] вивчали публічну дипломатію, порівнюючи її з пропагандою. Більшість авторів сходяться на думці про те, що публічна дипломатія не є продовженням пропаганди, а є окремим напрямом зовнішньої політики з характерними змістом, джерелами та цілями. М. Каммінгс [267], М. Лендін [208] і Н. Калл [33] досліджували публічну дипломатію через призму культурної дипломатії.

Питання практичної реалізації публічної дипломатії КНР у Європі досліджували К. Гамільтон та М. Ольберг [165], а також Т. Беннер [99] (аналіз використання медіа у публічній дипломатії Китаю в Європі), І. д'Хуге [136], Дж. Фу [157] та Я. Сойсал [256] (дослідження співпраці між Європою та КНР у галузі освіти та науки), К. Гамільтон, М. Ольберг [165] і Т. Дамс [121] (оцінка культурної дипломатії Китаю в регіоні), І. д'Хуге [133], А. Коберечка та М. М. Коберечкі [191], С. Т. Лі [197] і Дж. Сімен [128]

(аналіз впливу пандемії COVID-2019 на публічну дипломатію КНР). Дослідницький центр П'ю (США) [253, 162] та Центр публічної дипломатії університету Південної Каліфорнії (США) [262] здійснюють дослідження громадської думки щодо сприйняття КНР у європейських країнах.

У контексті «м'якої сили» варто також згадати і про «гостру силу». І. д'Хуге стверджує, що державо-центричний підхід Китаю до реалізації публічної дипломатії виходить за рамки «м'якої сили» та економічної «жорсткої сили» та проявляється у формі «гострої сили». Основним проявом цього виміру сили є дії авторитарної держави, спрямовані на маніпулювання, формування і контроль за її сприйняттям, що є можливим завдяки проникненню та втручанню у інформаційний простір країни, на яку націлені відповідні заходи. На відміну від «м'якої сили», яка відкрито популяризує політики, ідеї та культуру, «гостра сила» обмежує вільне висловлення поглядів та альтернативні дискусії. Надзвичайно важко відрізнити «гостру силу» від «м'якої сили» та «жорсткої сили» [133, 304-305]. Китайські науковці зі свого боку стверджують, що звертання до поняття «гострої сили» під час аналізу публічної дипломатії КНР є проявом упередженості країн Заходу щодо азійської держави [247].

Зі свого боку М. Бар зауважує, що Пекін використовує «м'яку силу» не лише для розбудови національного бренду та репутації, а й для завоювання лояльності до КПК та посилення легітимності режиму серед внутрішньої та іноземної аудиторії. Науковець зазначає, що метою застосування «м'якої сили» для внутрішньої аудиторії є популяризація культури народності хань серед п'ятдесяти п'яти національностей, ідей соціальної справедливості, моральних стандартів, антикорупційних заходів, а також розвитку інноваційних досліджень у галузі соціальних наук для конкурування на міжнародній арені [232, 23].

Аналізуючи публічну дипломатію та «м'яку силу» КНР, особливу увагу варто приділити аналізу їх розвитку за головування Сі Цзіньпіна, тому що саме починаючи з 2012 р. вони пройшли суттєву трансформацію. Для

кращого розуміння цих тенденцій варто звернутись до досліджень нідерландської китаєзнавиці І. д'Хуге, яка простежила вплив політичних тенденцій на публічну дипломатію Китаю протягом останніх десяти років. По-перше, очевидною тенденцією є формування інформаційно-орієнтованого підходу до публічної дипломатії, згідно з яким КПК посилила власну роль у формуванні, визначенні та контролі публічної дипломатії. Як наслідок, роль недержавних акторів у публічній дипломатії значно послабилася у порівнянні з періодом Ху Цзіньтао [133, 301-302].

По-друге, внутрішні та зовнішні виміри публічної дипломатії стали більш взаємозалежними. Актуальним завданням для КПК у публічній дипломатії є здобуття підтримки громадськості всередині країни зовнішньополітичним ініціативам. Крім того, вона має на меті утвердження лідерства партії. Згідно з К. Едні, зусилля КНР спрямовані на розбудову «м'якої сили» певним чином ініційовані безпековими пересторогами та боязню появи та зростання популярності альтернативних моделей управління поза КПК та її ідеологією. Звідси випливає, що китайський уряд часто вдається до застосування інструментів «м'якої сили» у внутрішній політиці, створюючи власний позитивний образ та негативний образ ворога, що є проявом «негативної м'якої сили», як було окреслено В. Каллаганом. Основною метою такого підходу є легітимізація діючого режиму. Підтвердженням цього є публічна дипломатія КНР у період пандемії COVID-2019, коли відбувалося засудження інших країн, зображуючи їх в образі ворогів Китаю, що мало призвести до формування патріотичних та націоналістичних почуттів серед китайських громадян [133, 302].

Окремий інтерес становлять дослідження публічної дипломатії, здійснені китайськими науковцями, так як вони пропонують відмінне від західних науковців бачення цього напрямку зовнішньої політики. Уперше термін «публічна дипломатія» в китайській науці (公共外交, gōnggòng wàijìāo) було використано у книзі «Дипломатія за кордоном», за редакцією Джоу Ціпена, професора Китайського університету міжнародних відносин

(Пекін), яка була опублікована у 1990 р. Професор Ї Лу аналізував публічну дипломатію у власній книзі «Загальний вступ до дипломатії», однак він переклав термін як масова цивільна дипломатія (公众外交, gōngzhòng wàijīāo). Загалом, китайські вчені продовжують використовувати ці два переклади публічної дипломатії, тому що англійський варіант цього терміну має різне значення китайською мовою. Англійське слово «публічна» перекладається китайською як «неприватна» чи «недискримінуюча» [271, 259].

Публічна дипломатія є іноземним поняттям в Китаї. Для позначення дій, направлених на розвиток образу країни за кордоном, використовується термін «зовнішня пропаганда» (对外宣传, duìwài xiānchuán). На відміну від країн Заходу, у китайській інтерпретації пропаганда має позитивне значення, позначаючи такі дії, як-от висвітлення новин, формування ідеології чи рекламу. Пропаганда має два рівні – внутрішній та зовнішній, які переслідують популяризацію іміджу країни серед внутрішньої чи іноземної аудиторій. Незважаючи на те, що Китай має розвинену систему державної пропаганди, публічна дипломатія країни є слабкою. Однією з основних причин такої ситуації є змішування внутрішньої і зовнішньої пропаганд. Крім того, у публічній дипломатії китайці приділяють особливу увагу міжлюдським контактам. У китайській інтерпретації поняття «публічна дипломатія» є близьким до зовнішньої політики та міжнародних відносин. Різного роду офіційні організації мають відділи, які займаються зовнішніми відносинами. Китай також підкреслює особливе значення культурних обмінів та культурної дипломатії на протигагу американському підходу з особливими функціями медіа [271, 259].

Трансформацію китайських медіа від пропаганди до публічної дипломатії проаналізувала Тан Цзямей. Науковиця виокремлює три фази змін іноземних медіа Китаю: зовнішня пропаганда, зовнішня комунікація та публічна дипломатія. Перша фаза тривала з 1970-х рр. до 1989 р. Головною метою у ході цієї фази було пропагування Китаю. Друга фаза тривала до

2003 р. та мала на меті пояснити КНР світові. Третя фаза, яка розпочалася з 2003 р. та триває до сьогодні, презентуючи події з позиції Китаю [167, 69].

Цю Сін порівнює китайську публічну дипломатію з американською, виокремлюючи характерні риси першої. Науковець зазначає, що КНР не прагне нав'язати власну точку зору іншим державам чи втручатися в їхню внутрішню політику заради досягнення власних зовнішньополітичних цілей [33, 49]. Цю Сін вважає, що Китай прагне взаємовигідної співпраці, дослухаючись до думки інших країн. На противагу цьому, США розглядають співпрацю як гру з нульовою сумою, у якій лише одна сторона може перемогти, а інша – програє. Науковець стверджує, що КНР не прагне використовувати публічну дипломатію для поширення неправдивої інформації чи провокування змін всередині іншої держави, тому що її головним завданням є розповідь іншим акторам про справжній Китай. Схожу позицію висловлює Чжао Цічжен у книзі «Публічна дипломатія і діалог культур». Згідно з автором, Китай намагається спокійно і з витримкою розповісти про ситуацію в країні. Базуючись на цих думках, С. Кривошкіж робить висновок про те, що публічна дипломатія Китаю відстоює глобальне мислення та діалог культур, як шлях до гармонійного розвитку [33, 50].

Джао Кецінь виокремлює чотири школи публічної дипломатії в Китаї. «Школа м'якого піднесення» розглядає публічну дипломатію як інструмент розвитку «м'якої сили» та альтернативу нормам, поширених серед країн Заходу. «Школа національного іміджу» фокусується на розвитку національного іміджу Китаю та протидії упереджень стосовно країни. «Школа послідовної сили» приділяє увагу протидії «теорії китайської загрози»⁴ та виступає за надання країні сильнішого голосу в міжнародних

⁴ «Теорія китайської загрози» вперше сформульована П. Л. Больє наприкінці XIX століття, який з пересторогою відгукувався про можливість виникнення «жовтої небезпеки» від посилення Китаю та Японії. Після утворення КНР сприйняття Китаю в першу чергу сформувалося під впливом негативного ставлення до КПК. У 1990 р. Т. Мураї у власній роботі розглядає Китай як потенційного противника, що стало сучасним формулювання

справах. «Школа національного інтересу» відстоює думку, що публічна дипломатія не здатна вирішувати реальні проблеми і тому їй не варто приділяти увагу [167, 57-58]. Янь Сюетон у свою чергу зазначає, що публічна дипломатія має бути обмеженою певними рамками. Вона є доповнюючим елементом традиційної дипломатії та слугує національним інтересам [296, 176].

С. Кривохіж зазначає, що в китайському науковому середовищі паралельно з публічною дипломатією використовують термін «народна дипломатія», який перекладається як «рєньмінь вайцзяо» (人民外交, rénmin wàijiāo) чи «мінцзянь вайцзяо» (民间外交, mínjiān wàijiāo). Використання терміну «рєньмінь вайцзяо» пов'язано з тим, що китайське керівництво хоче підкреслити, що воно представляє інтереси народу, а вся дипломатія є «народною». «Мінцзянь вайцзяо» позначає діяльність приватних осіб чи організацій, які діють окремо від офіційних державних установ [33, 41].

Китайські науковці зазначають, що народна дипломатія є специфікою зовнішньої політики КНР, яка напряду пов'язана з діяльністю КПК. Керівництво Китаю розглядає дружні відносини між народами як основу для надійних міждержавних відносин. Специфікою народної дипломатії КНР є те, що вона формально не вважається офіційною урядовою дипломатією, але при цьому є способом налагодження неформальних зв'язків між народами різних країн. До народної дипломатії відносяться такі заходи, як-от: встановлення зв'язків між містами-побратимами, організація локальних недержавних громад дружби, обмін театральними трупамі, творчими колективами та діяльність волонтерів [33, 42-43].

Існує чітко визначена відмінність між публічною та народною дипломатією. Чжао Цічжен виокремлює три характерні риси публічної дипломатії: керівництво нею здійснює уряд, об'єктом публічної дипломатії є

«теорії китайської загрози». Основними пересторогами країн Заходу є припущення, що швидкий розвиток авторитарного КНР може призвести до войовничої реакції демократичних країн на чолі з США [238, 48].

уряди і народи іноземних держав, її мета – покращити образ держави. Науковець зазначає, що публічна дипломатія передбачає співпрацю на рівні держава-суспільство, в той час як народна дипломатія здійснюється на рівні суспільство-суспільство. Незважаючи на те, що народна дипломатія передбачає взаємодію приватних осіб і громадських організацій, вона не відкидає провідну роль партії, як головного куратора та ідеолога співпраці. Чжао Цічжен у власній роботі «Від народної дипломатії до публічної дипломатії» зазначає, що народна дипломатія здійснюється організаціями або ж фізичними особами, в компетенцію яких не входить офіційна дипломатія. Основними організаціями, які здійснюють народну дипломатію є Китайська народна спільнота дружби з закордоном, Китайська асоціація співпраці неурядових організацій, Китайська асоціація сприяння розвитку демократії, а також Китайський фонд миру та розвитку. У випадку публічної дипломатії проекти ініціюються державними органами [33, 43-44].

Характерною рисою публічної дипломатії КНР, яку відзначають багато китайських науковців, є її низька ефективність. Наприклад, у 2013 р. згідно з опитуванням громадської думки «БіБіСі» про популярність країн, імідж Китаю отримав найнижчу оцінку з 2005 р. Пояснюючи невідповідності між значним фінансуванням публічної дипломатії та її низькою ефективністю, багато китайських науковців більше фокусуються на зовнішніх факторах, аніж на внутрішніх помилках. Наприклад, Ван Ївей стверджує, що для розуміння причин, чому імідж Китаю є негативним, потрібно знати, хто його визначає. Згідно з думкою науковця, образ КНР все ще визначається країнами Заходу, а Китай змушений реалізовувати власну публічну дипломатію у рамках західного дискурсу, що ускладнює можливість формування позитивного іміджу [167, 60].

Як уже згадувалося, публічна дипломатія безпосередньо пов'язана з «м'якою силою». Концепція «м'якої сили», запропонована Дж. Найєм, майже відразу була адаптована китайськими вченими. На початку 1990-х рр. концепція спочатку здобула популярність серед китайських науковців, у той

час як китайські лідери сприймали її як таку, що є популярною серед країн Заходу, що було викликано внутрішньою ситуацією у країні після подій на площі Тяньаньмень у 1989 р. Хе Сяодон вперше використав термін «м'яка сила» у китайському перекладі у 1992 р. У статті Ву Чуньцю, опублікованій у 1990 р., згадуються різноманітні компоненти сили, ідентифіковані Дж. Найєм як складові «м'якої сили». Однак саме у статті Ван Хун'іна від 1993 р. концепція «м'якої сили» вперше чітко пояснена. Згідно з Шен Дін, концепція здобула свою популярність лише всередині 1990-х рр. Водночас вона почала використовуватися політиками та медіа лише з початку 2000-х рр., що можна пояснити сприйняттям цієї концепції, як винаходу країн Заходу [127].

На основі наукової дискусії між китайськими дослідниками сформувалося два підходи до теорії «м'якої сили». Наприклад, у 1993 р. Ван Хун'ін, головний радник голови КНР Цзян Цземіна та колишній професор Фуданського університету (Шанхай), опублікував статтю у якій зазначав, що культура є основним джерелом «м'якої сили» та що Китай потребує зміцнення цього виміру сили [28, 40]. «Культурна школа», яка також відома як «Шанхайська школа», включає в себе послідовників ідей Ван Хун'іна про першість культурного фактору у «м'якій силі» [127]. Представники цього напрямку стверджують, що стародавня історія та традиційна культура є основними компонентами китайської культурної «м'якої сили» [127]. Вплив цієї школи на фактичну політику КНР можна простежити у збільшенні кількості Інститутів Конфуція за кордоном [127].

Представниками другого підходу, відомого як «політична школа», є Су Чанхе, Сюй Цзінь та Янь Сюетон [127]. Янь Сюетон стверджує, що для утвердження «м'якої сили» Китаю необхідне посилення політичної влади. «М'яка сила» складається з міжнародної привабливості, можливості міжнародної та внутрішньої мобілізації [161, 17]. Для того, щоб розвинути власну «м'яку силу», Китаю необхідно переглянути внутрішній розвиток та досягнути гармонійного суспільства, яке передбачає соціальну рівність та правосуддя. Іншою запорукою розвитку «м'якої сили» країни є розбудова

стратегічних партнерств. Су Чанхе відзначає, що ефективність «м'якої сили» базується на здатності країни брати участь у розбудові міжнародних інституцій, визначенні порядку денного, мобілізації коаліцій та можливості виконувати власні зобов'язання. Інші науковці підкреслюють необхідність участі у багатосторонній дипломатії, миротворчих операціях і програмах допомоги за кордоном. У цьому контексті позиція КНР, яка базується на відмові від використання сили, дотримання національного суверенітету та територіальної цілісності, невтручання у внутрішні справи інших країн, опозиція до застосування економічних санкцій, а також ідея з розбудови «гармонійного світу», слугує основою «м'якої сили» країни [161, 18].

Гон Те'їн, який є також представником другого підходу, зазначає, що «м'яка сила» залежить від урядових можливостей, а саме інституційної сили, ідентифікуючої сили та асимілюючої сили. Інституційна сила представлена здатністю держави пропонувати чи розбудовувати нові міжнародні інституції та домовленості. Ідентифікуюча сила відноситься до здатності держави впливати на інші країни через їхнє визнання та лідерство. Асиміляційною силою є привабливість культурних цінностей, ідеології та соціальної системи країни [199, 295].

Успішне подолання азійської фінансової кризи 1997-1998 рр. призвело до розроблення нової національної стратегії, орієнтованої на трансформацію країни з регіонального на світового лідера. У новій концепції «всеосяжної національної сили» (综合国力, zònghé guó lì), яка також відома як «велика стратегія» (大战略, dà zhàn lüè)⁵, особливе місце було приділене «м'якій силі». Хуан Шофен трактує концепцію «всеосяжної національної сили» як

⁵Згідно з Ван Циси, концепція «велика стратегія» ще не була викладена у офіційних документах, однак вона широко використовується науковцями [100, 7]. Вона передбачає перетворення Китаю на провідного актора глобального масштабу [40, 59]. Ключовими складовими розвитку КНР, які можуть забезпечити досягнення цієї мети є збереження внутрішньої стабільності в країні з керівною роллю КПК, стабільний економічний розвиток, зростання регіонального впливу та закріплення міжнародної позиції [100, 9].

поєднання «жорсткої сили», що базується на природних ресурсах, економіці, армії, науці та техніці, «м'якої сили», яка представлена культурою, освітою, політикою, дипломатією та державними структурами, а також «координаційної сили», що включає можливості управління і координації реформ, політичних лідерів та структури, а також організацію прийняття рішень [28, 40].

На сучасному етапі «м'яка сила» в КНР застосовується у двох основних вимірах: внутрішньому та зовнішньому. Концепція є частиною стратегії національного розвитку, виступаючи способом подолання внутрішніх проблем, а також компонентом зовнішньої політики. Наприклад, Є Цзичен зазначає, що Китаю варто зміцнювати «м'яку силу» в політиці, економіці та зовнішній політиці задля того, щоб не повторити долю Радянського Союзу, який розпався через зниження міжнародного впливу. Пан Чжун'ін переконаний, що запорукою перетворення на світову державу є «м'яка сила», однак суттєвим також є посилення ефективності внутрішньої політики, базованої на соціалістичній демократії, подолання економічної нерівності та раціоналізація економічної структури. Звідси можна зробити висновок, що китайська «м'яка сила» базується на економічному розвитку, який переслідує мету формування гармонійного суспільства, а також гармонійний розвиток світу, базований на принципі мирного співіснування [28, 43]. У внутрішній політиці «м'яка сила» впливає на зміцнення ідентичності китайців, підняття національного духу, збереження та розвиток китайської культури [28, 45]. У зовнішній політиці концепція використовується для посилення міжнародного впливу КНР та формування взаєморозуміння між різними країнами [28, 45].

Іншими суттєвими дебатами є суперечка щодо того, чи має «м'яка сила» КНР бути реактивною чи ініціативною. Більшість науковців підтримують думку про те, що китайська модель розвитку, яка є частиною «м'якої сили» країни, не має пропагуватися за кордоном, тому що вона вплине на зростання негативних асоціацій, пов'язаних з розвитком Китаю та призведе до поширення «теорії китайської загрози». Як наслідок, китайська

«м'яка сила» має залишатися реактивною, тобто оборонною, спрямованою на покращення образу КНР, зменшення пересторог, пов'язаних з економічним розвитком країни, та роз'яснення непорозумінь про її наміри [161, 23].

З іншого боку, частина науковців виступає за необхідність експорту китайської моделі за кордоном. Джан Мінцян стверджує, що китайський досвід слугує успішною моделлю розвитку соціалістичної ринкової економіки для світової спільноти, роблячи Китай альтернативною моделлю розвитку, яку інші можуть наслідувати. Фан Чанпін переконаний, що для досягнення цілей «м'якої сили», КНР варто боротися за міжнародне визнання власної моделі [161, 23].

Низьку ефективність публічної дипломатії та «м'якої сили» Китаю більшість науковців пояснює специфікою її сприйняття. Ївей Ван виокремлює низку хибних уявлень про міжнародний імідж Китаю, поширених серед китайських науковців та урядовців. КНР переконана в тому, що будучи сильною і великою країною, можна завоювати прихильність інших країн. Це припущення суперечить тому, що невеликі за розміром та військово слабкі країни, як-от Швейцарія чи країни Північної Європи, мають хороший імідж, в той час як США має негативний образ в багатьох країнах. Як наслідок, китайські лідери надають пріоритет зростанню ВВП країни та економічному розвитку, а не «м'якій силі», що призвело до виникнення «теорії китайської загрози». Китай приділяє більше уваги укріпленню міжнародної позиції країни, аніж його образу та репутації. КНР протягом довгого часу ігнорувала роль культури у розбудові національного іміджу, фокусуючись на традиційній культурі і опускаючи можливості розвитку громадянського суспільства та культурних обмінів. Китайці впевнені в тому, що їхня країна заслуговує на повагу через її тисячолітню історію, ігноруючи те, що цей фактор не грає ключову роль у формуванні сучасного впливу [271, 261].

Іншою тенденцією, яка стала характерною рисою китайської публічної дипломатії, є своєрідний відхід від фокусування на «м'якій силі» країни у

прояві культурної дипломатії. Все більшої популярності серед китайських науковців набувають ідеї стосовно популяризації китайської політичної моделі та політик як ресурсів «м'якої сили». Окрім власне китайської моделі, популяризуються ініціатива «Один пояс – один шлях», китайська модель світового управління, а також концепція «спільноти спільного майбутнього людства». На сучасному етапі найбільш активним промоутером цього підходу є Янь Сюетон, який зазначає, що привабливість країни базується на діях її лідерів, аніж культурі чи політичних цінностях. У контексті політичного лідерства важливими є ефективність політиків та напрямків політик, які вони реалізують, що виступають у ролі ключових елементів «м'якої сили» [133, 303].

Збільшення кількості повідомлень про популяризацію китайської політичної моделі та політик є прямим відображенням настроїв, які панують серед китайського політикуму. Згідно з поглядами Сі Цзіньпіна, прийшов час не лише прийняти китайську модель, а й популяризувати її, так як політичний і економічний успіх країни є прямим підтвердженням її успішності. Іншим повідомленням, яке доноситься через інструменти публічної дипломатії КНР є те, що китайська модель більше не є нерозвиненою чи незбалансованою, а якраз навпаки, є такою, яка здатна запропонувати китайську мудрість та вирішення глобальних проблем [133, 304].

Існує ряд спеціальних наукових робіт, написаних китайськими науковцями, які присвячені тематиці публічної дипломатії КНР у Європі. Чженьянь Сі досліджувала реалізацію публічної дипломатії Китаю в європейському регіоні у контексті ініціативи «Один пояс – один шлях». Аналізуючи співпрацю між сторонами з позиції теорії конструктивізму, авторка відзначає переважання негативного іміджу азійської країни серед європейських партнерів. Науковиця припускає, що звернення до традиційної китайської культури та історії для утвердження «м'якої сили» є недостатнім. На противагу цьому, країна має розпочати приділяти більше уваги

громадянському суспільству через зростання залучення НДО до реалізації публічної дипломатії [279, 143]

Китайська науковиця Фей Су досліджувала сприйняття ЄС відносин з КНР. Вона зазначає, що у 2020 р. більше половини опитаних у восьми європейських країнах негативно відгукувалися про Китай, що свідчило про відсутність впевненості у міжнародному лідерстві країни. На думку дослідниці, таке сприйняття сформувалося під впливом пандемії COVID-2019. Питання безпеки, у зв'язку з поширенням технології 5G, також негативно впливає на образ країни та призводить до зростання скептицизму стосовно ефективності публічної дипломатії КНР серед європейської громадськості [93, 12].

Чжимін Чень та Лілей Сун досліджували концептуальні відмінності в інтерпретації концепції «м'якої сили» у Китаї та Європі та їхній вплив на відносини між країнами. Автори зазначають, що після закінчення «холодної війни» відносини між КНР та європейськими країнами розвивалися, про що свідчить той факт, що починаючи з 2004 р. ЄС став ключовим торговельним партнером Китаю. Водночас сприйняття азійської країни серед європейських партнерів поступово деградувало, що можна пояснити наявністю конфліктних тем, як-от Тибет чи зміна клімату. Іншою характеристикою, що свідчить про концептуальну відмінність у сприйнятті «м'якої сили», є те, що ЄС популяризує «нормативну м'яку силу», у той час як КНР наголошує на пріоритеті культури як складової «м'якої сили» [116, 50].

Отже, здійснивши аналіз стану дослідження публічної дипломатії КНР українськими, західними та китайськими науковцями можна зробити декілька загальних висновків. В українській науковій думці дослідження публічної дипломатії є відносно новим напрямком, що пов'язано з тим, що його інституційний розвиток розпочався лише з 2015 р. Серед українських науковців, які активно досліджують питання доктринальних засад і практичної реалізації зовнішньої політики КНР, можна виділити В. Кіктенка, М. Таран, Д. Короткова, О. Висоцького, О. Мацькович, І. Іваннікову і

Я. Турчин. Варто зауважити, що більшість українських наукових праць присвячені теоретичним чи інституційним засадам публічної дипломатії КНР, а питання її практичної реалізації у європейському регіоні знаходиться поза увагою дослідників. Краще досліджено «м'яку силу» КНР, водночас менше уваги приділяється публічній дипломатії. У західній політичній думці дослідження публічної дипломатії та концепції «м'якої сили» розпочалося з 1990-х рр. Дж. Най, М. Леонард, Н. Калл, М. Кросс, Р. Захарна, Е. Гілбоа, К. Гамільтон, М. Ольберг та І. д'Хуге є провідними дослідниками цієї тематики, розкриваючи як її теоретичні засади, так і практичні аспекти реалізації у Європі. Починаючи з 1990-х рр. формується китайська наукова школа, яка фокусується на публічній дипломатії та концепції «м'якої сили», а активне дослідження цієї тематики розпочалося з 2000-х рр. Незважаючи на те, що поняття «публічної дипломатії» є іноземним в Китаї, де більш широкого використання здобуло поняття «пропаганда», сформувалися характерні риси, пов'язані з публічною дипломатією в Китаї, як-от особлива увага до культури та народної дипломатії. Чженьянь Сі, Фей Су, Чжимін Чень та Лілей Сун здійснили аналіз практичної реалізації публічної дипломатії КНР в Європі.

1.3. Методологія дослідження публічної дипломатії КНР в Європі

Методологія дослідження базується на поєднанні теоретико-методологічних підходів, принципів, загальнонаукових і спеціальних методів, які дозволяють здійснити аналіз теоретичних засад, інституційного та функціонального вимірів публічної дипломатії як окремого напрямку зовнішньої політики Китаю у європейському регіоні. Вибір методології зумовлений предметом, об'єктом, а також завданнями, окресленими у роботі.

Основою дослідження стала низка теоретико-методологічних підходів, які дозволяють отримати краще розуміння процесів вироблення та реалізації зовнішньої політики. Загалом основу дисертаційного дослідження

становить міждисциплінарний підхід, який поєднує в собі теоретико-методологічні елементи теорії міжнародних відносин, китаєзнавства, політичної теорії, історії та соціології, що дозволяє комплексно проаналізувати цей інструмент «м'якої сили».

Публічна дипломатія напряму пов'язана з конструктивізмом, що сформувався як окрема теорія міжнародних відносин у 1980-90-х рр. Згідно з цією теорією, міжнародні відносини розглядаються як соціальні інститути [62]. На міжнародні відносини впливають такі фактори, як ідеї, вірування, переконання, мова, історія, норми та очікування, що напряму пов'язано з образом країни [267, 10].

Ключовим поняттям для конструктивістів є ідентичність, яка є соціально сформованою. Вона лежить в основі інтересів актора, сформованих на основі певної сукупності уявлень про державу. У процесі взаємодії з іншими акторами ідентичність може змінюватися. Основний вплив на формування та трансформацію ідентичності здійснюють державні органи, ЗМІ, політичні партії та рухи [62]. Згідно з М. Кросс, національна ідентичність існує для формування зовнішнього образу країни, що слугує основою для взаємодії між образом та ідентичністю. Публічна дипломатія є легітимною та ефективною лише у тому випадку, якщо вона відображає ідентичність людей, яких вона репрезентує. Соціальна конструкція ідентичності існує на перетині внутрішнього та міжнародного рівнів. Дискурс публічної дипломатії не лише визначає сприйняття іноземної аудиторії, він також слугує індикатором змін у суспільстві [130, 6]. Звідси випливає, що конструктивізм дозволяє зрозуміти процес формування образу країни серед іноземної аудиторії та виокремити ключові фактори, які його визначають.

Неоінституційний підхід трансформувалася від попередньої інституціональної теорії, яка фокусувалася переважно на формальних та юридичних аспектах функціонування гілок влади. Неоінституціоналізм інтерпретує задоволення інформаційних потреб через призму ринку чи

бюрократії. У ринковій формі відбувається розподілення потреб назовні, що реалізується завдяки розподілу витрат на поширення чи отримання інформації. У формі бюрократії інформація споживається всередині [18, 39]. Іншою особливістю неінституційного підходу є те, що спроможність політики, яка реалізується державою, визначається перш за все суспільством, в якому вона реалізується, а не окремими особами чи групами. Згідно з Дж. Марчем та Ю. Олсеном, суспільство є автономним від політичних інститутів, що впливає на своєрідну автономність символів, норм та правил керівної політичної поведінки [41, 36-37]. Як наслідок, звернення до неінституціоналізму дозволяє сформулювати краще розуміння причин низької ефективності публічної дипломатії КНР в Європі, а також невідповідності між позитивним сприйняттям Китаю серед політичних еліт країн ЦСЄ та нейтральним чи іноді більш негативним сприйняттям азійського партнера серед населення країн регіону.

У ході написання дисертаційного дослідження окрему увагу було приділено системному підходу для формування кращого розуміння політичних явищ та процесів. Політологія інтерпретує систему як поєднання структури, яку уособлюють соціально-політичні інститути, та процесів через поведінку спільнот та окремих індивідів. Варто зауважити, що під час аналізу політичних систем Д. Істон, Б. Н. Топорнін та А. Лопатка говорять про особливу роль ідей, цінностей та норм як елементів системи [51, 67]. Наприклад, Д. Істон стверджує, що головним призначенням політичної системи є функція розподілу цінностей та їхнє подальше прийняття більшістю членів суспільства [51, 69]. Українські науковці С. Д. Гелей та С. М. Рутар досліджували політичні системи з позиції структурних рівнів чи блоків, серед яких виокремили інтелектуально-психологічний блок, що характеризує ідеологічні та психологічні особливості, та інформаційний блок, який впливає на систему через ЗМІ і є відображенням демократичності чи недемократичності суспільства, а також закритості чи відкритості політичної системи [51, 72]. У контексті аналізу публічної дипломатії КНР у

Європі системний підхід дозволяє обґрунтувати та зрозуміти цілі, кроки з практичної реалізації та ефективність цього напрямку зовнішньої політики.

Дисертаційне дослідження базується на застосуванні основних методологічних принципів, як-от об'єктивності, історизму, раціонального підходу та абстрагування. Сутність об'єктивного підходу полягає у фокусуванні на визначальних закономірностях процесів політичного розвитку з позиції багатогранності і суперечливості. Об'єктивність здобутих знань передбачає їхню відповідність реальності та доказовість. Принцип історизму дозволяє аналізувати політичні процеси та явища, зважаючи на історичний контекст, існуючі взаємозв'язки, взаємозумовленості та політичні орієнтації суспільства [44, 20]. Принцип раціонального підходу передбачає пошук причинно-наслідкових зв'язків в контексті досліджуваних міжнародних подій та процесів базуючись на їхній взаємозумовленості і раціональних взаємозв'язках. Принцип абстрагування також дозволяє виокремлення причинно-наслідкових зв'язків, однак у цьому випадку основна увага приділяється узагальненню сукупності уявлень про досліджувані об'єкт та суб'єкт [73, 105].

Реалізації поставлених у роботі завдань сприяє використання низки як загальнонаукових, так і спеціальних методів, кожен із яких дає змогу вивчити окремі питання теми в певному ракурсі. Наприклад, системний та історичний методи використовувалися протягом усього дослідження для розгляду теоретичних засад «м'якої сили» та публічної дипломатії КНР, а також практичних кроків країни із реалізації політики у європейському регіоні. Для висвітлення окремих подій, їхніх причинно-наслідкових зв'язків застосовувався метод індукції. Загалом під час дослідження китайсько-європейських відносин використовувалися хронологічний, історико-описовий та порівняльно-історичний методи. Аналіз практичної реалізації публічної дипломатії КНР в Європі базувався на дослідженні та узагальненні ідей іноземних та вітчизняних науковців, урядових звітів і статистичних

даних. Порівняльний аналіз застосовувався для визначення взаємозв'язку між публічною дипломатією та сприйняттям КНР країнами Європи.

У роботі авторка зверталася до такого різновиду якісного підходу як метод збору та аналізу вторинних даних, суть якого полягала в аналізі наявної літератури з політології, міжнародних відносин, а також дослідження медіа з метою виокремлення інструментів впливу КНР на європейську аудиторію. Як наслідок, у дослідженні опрацьовано та використано низку вторинних джерел: наукових статей і книг, досліджень експертів та статей у ЗМІ. Більшість робіт, до яких авторка зверталася у ході дослідження, були написані науковцями з країн Заходу. Обрання матеріалів було визначене їхнім вільним доступом, що певною мірою обмежило джерельну базу дослідження.

Авторка зверталася також до статистичного методу – статистичного спостереження, що полягало у планомірному зібранні та опрацюванні статистичних даних, опублікованих провідними дослідницькими установами: Інститутом статистики ЮНЕСКО, Дослідницьким центром П'ю та Центром публічної дипломатії університету Південної Каліфорнії. Цей метод дозволив зібрати інформацію щодо сприйняття КНР та її лідерів у європейських країнах протягом 2012-2021 рр., базуючись на чому зроблено висновки про ефективність публічної дипломатії у регіоні. Для наочності сприйняття зібраних даних було розроблено таблиці, які вміщують інформацію про кількість китайських студентів у країнах ЦСЄ та Західної Європи протягом 2013 – 2017 рр., а також тенденції негативної оцінки КНР серед європейських країн.

Отже, теоретико-методологічну основу дисертаційного дослідження становлять теорія конструктивізму, міждисциплінарний, неінституційний та системний підходи. У ході роботи застосовувалися основні методологічні принципи – об'єктивності, історизму, раціонального підходу та абстрагування. Крім того, використовувалися загальнонаукові і спеціальні методи, серед яких варто виокремити системний та історичний методи, метод

індукції, хронологічний, історико-описовий, порівняльно-історичний, статистичний методи, а також порівняльний аналіз.

Висновки до розділу 1

Зміни у ЗМІ, політиці та міжнародних відносинах сприяли формуванню та розвитку публічної дипломатії. Незважаючи на те, що вперше до терміну «публічна дипломатія» звернулися ще в другій половині XIX ст., його остаточне формування у сучасному розумінні завершилося у другій половині XX ст., коли його почали використовувати у західному науковому дискурсі. На сучасному етапі публічна дипломатія асоціюється перш за все з комунікацією, яка налагоджується для формування розуміння цінностей, національних ідей та культури певної країни урядом та громадянами іншої держави.

Публічна дипломатія пройшла концептуальну еволюцію, трансформувавшись з виключно міжурядової співпраці до комунікації між недержавними акторами. На сучасному етапі вона є поєднанням як традиційної, так і мережевої публічної дипломатій. Її основними трьома вимірами є реактивна, проактивна дипломатії та встановлення відносин. Крім того, вона може бути конкурентною або ж кооперативною. Основними цілями публічної дипломатії є розбудова відносин, формування розуміння потреб іншої країни, культури, а також людей.

Для кращого розуміння публічної дипломатії варто розуміти її співвідношення з іншими сферами. По-перше, вона пов'язана з комунікацією, яка існує в інформаційному та коопераційному підходах. Серед вимірів публічної дипломатії у цьому контексті можна виокремити щоденну та стратегічну комунікацію, а також розвиток відносин з індивідами через стипендії, обміни та іншого роду заходи. По-друге, існує зв'язок між публічною дипломатією та пропагандою. На сучасному етапі більшість західних науковців знаходять суттєві відмінності між цими двома термінами.

По-третє, публічна дипломатія включає в себе громадську дипломатію, національний брендинг, а також культурну дипломатію. Сучасним напрямком публічної дипломатії, який активно розвивається, є цифрова дипломатія.

Тісно пов'язаною з публічною дипломатією є концепція «м'якої сили», яка була введена у західний науковий дискурс у 1990 р. Серед її основних джерел можна виокремити культуру, політичні цінності та зовнішню політику. Водночас існує низка обмежень «м'якої сили», як-от те, що вона не призводить до специфічної дії, а має більш загальний вплив.

За основу аналізу стану наукового вивчення публічної дипломатії взято класифікацію робіт з цієї тематики на українські, західні та китайські. Крім того, усі праці було поділено на загальні та спеціальні. Протягом 2015-2021 рр. проходило інституційне формування та було прийнято ряд документів, які стосуються розвитку публічної дипломатії в Україні. Водночас відбувається становлення українського китаєзнавства з досліджуваної тематики, про що свідчать праці В. Кіктенка, М. Таран, Д. Короткова, О. Висоцького, О. Мацькович, І. Іваннікової і Я. Турчин. Особливістю української наукової школи публічної дипломатії є значна увага до питань теоретичного та інституційного розвитку публічної дипломатії у Китаї, однак поза увагою залишається питання практичної реалізації публічної дипломатії КНР в європейському регіоні на сучасному етапі.

Значну увагу дослідженню публічної дипломатії в теорії та практиці міжнародних відносин приділяє західна політична наука. Дж. Най, М. Леонард, Н. Калл, М. Кросс, Р. Захарна та Е. Гілбоа заклали основу для вивчення публічної дипломатії, підкреслюючи зростаючу роль новітніх технологій, громадянського суспільства та громадських неурядових організацій для реалізації зовнішньополітичних цілей держави. Окрему увагу приділено порівнянню публічної дипломатії з пропагандою та культурною дипломатією. Науковці також вивчають практичну реалізацію публічної дипломатії КНР в Європі, здійснюючи аналіз таких інструментів публічної

дипломатії, як ЗМІ, співпрацю в галузі науки і освіти, культурну дипломатію, а також окрему увагу було приділено аналізу впливу пандемії COVID-2019 на публічну дипломатію КНР. Загалом це свідчить про те, що досліджуваній тематиці приділяється належна увага у західній науковій літературі.

Дослідження публічної дипломатії та «м'якої сили» у Китаї розпочалося значно пізніше, ніж у країнах Заходу, а саме з 1990-х рр. На відміну від західного підходу, у китайській інтерпретації публічна дипломатія пов'язана з пропагандою, однак у цьому контексті вона має позитивне значення.

Можна виокремити характерні риси публічної дипломатії Китаю у наукових дослідженнях. Існує чотири школи публічної дипломатії: «школа м'якого піднесення», «школа національного іміджу», «школа послідовної сили» та «школа національного інтересу». Традиційно китайська дипломатія надавала пріоритет відносинам на офіційному рівні. З приходом до влади п'ятого покоління китайських лідерів, роль публічної дипломатії у зовнішньополітичній стратегії КНР зросла. Як наслідок, вона стала більш прогресивною та активною. Іншою характерною рисою публічної дипломатії Китаю є одночасне використання терміну «народна дипломатія». Китайські науковці виділяють, що народна дипломатія є специфікою зовнішньої політики КНР, яка на пряму пов'язана з діяльністю КПК. Водночас публічна дипломатія Китаю все ще залишається неефективною.

На основі наукової дискусії між китайськими дослідниками сформувався два підходи до теорії «м'якої сили»: «культурна школа» та «політична школа». Китайська інтерпретація «м'якої сили» базується на особливому трактуванні значення цього поняття та «жорсткої сили». На сучасному етапі «м'яка сила» в КНР застосовується у двох основних вимірах: внутрішньому та зовнішньому. Актуальною є також суперечка щодо того, чи має «м'яка сила» КНР бути реактивною чи ініціативною.

Методологія дослідження публічної дипломатії КНР у Європі базується на низці наукових підходів, принципів та методів. Основу дисертаційного

дослідження становлять теорія конструктивізму, міждисциплінарний, неоінституційний та системний підходи. У ході роботи застосовувалися основні методологічні принципи – об'єктивності, історизму, раціонального підходу та абстрагування. Крім того, використовувалися загальнонаукові і спеціальні методи, серед яких варто виокремити системний та історичний методи, метод індукції, хронологічний, історико-описовий, порівняльно-історичний методи, порівняльний аналіз, вторинний метод збору даних і статистичне спостереження.

Як наслідок, аналіз теоретико-методологічних засад дослідження публічної дипломатії Китаю дозволяє зробити декілька загальних висновків стосовно специфіки, тенденцій та масштабів вивчення публічної дипломатії як загалом в теорії міжнародних відносин, так і безпосередньо в роботах, які стосуються практичної реалізації публічної дипломатії Китаю. Однією з ключових специфік дослідження публічної дипломатії в теорії міжнародних відносин є те, що вона зародилася і здобула одні з перших наукових обґрунтувань саме в західній науковій думці, підтвердженням чого є праці Р. Друммонда, У. Ліппмана, Е. Гулліона та інших.

Аналіз стану наукового вивчення публічної дипломатії Китаю також дозволяє зробити декілька загальних висновків. Порівнюючи українську, західну та китайську наукові школи з цієї тематики можна стверджувати, що найбільш розвиненою є західна наукова школа, про що свідчить різноманіття загальних та спеціальних праць західних науковців з цієї тематики. Китайська наукова школа також пройшла свій окремий розвиток, що дозволило сформуванню її характерні особливості, як-от орієнтація на культуру та звернення до пропаганди. На сучасному етапі відбувається становлення української наукової школи, яка досліджує публічну дипломатію та концепцію «м'якої сили» Китаю. Можна стверджувати, що теоретичні та практичні засади досліджуваної тематики ґрунтовно висвітлені у західній та китайській науковій літературі. Якщо ж звернутися до української наукової школи, тематика публічної дипломатії КНР та її

практична реалізація в Європі є малодосліджена. Більшість науковців фокусуються на питаннях теорії, історичному розвитку, акторах, цілях та інструментах публічної дипломатії, оминаючи аналіз практичної реалізації публічної дипломатії КНР в Європі та її ефективності. Відсутні окремі дослідження, які б стосувалися образу КНР в Україні, практичних кроків азійської країни з реалізації публічної дипломатії та їхньої ефективності.

РОЗДІЛ 2

СИСТЕМА ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ КИТАЮ

2.1. Основні актори публічної дипломатії КНР

У реалізації публічної дипломатії Китаю у Європі задіяні різноманітні державні та недержавні актори. Як наслідок, для кращого розуміння взаємозв'язків у цій системі, виокремлення її характерних рис та масштабів, здійснюється аналіз діяльності ключових акторів на трьох основних рівнях: рівні глав держави, уряду, ВЗНП, КПК, міністерському, а також на рівні недержавних акторів.

КПК доклала значних зусиль для формування образу КНР за кордоном. Зростання активності партії у цьому напрямку пов'язано з тим, що саме КПК сприймається як відповідальна сторона за порушення прав людини, корупцію та недостатню кількість політичних реформ. Для вирішення цієї ситуації, партія встановила контакти з понад 400 соціалістичними політичними партіями, які діють у Європі. Більшість діяльності, пов'язаної з публічною дипломатією, здійснюється через Департамент міжнародного співробітництва, який організовує візити іноземних лідерів та делегацій в Китай та здійснює супровід навчальних та робочих візитів китайських посадовців за кордон. Прикладом практичної діяльності КПК у сфері публічної дипломатії є проведення Форуму політичних партій високого рівня Китай-ЄС [194]. Крім того, починаючи з 2009 р. діє інститут речників на національному та локальному рівнях [289]. У відкритому доступі є веб-сайт КПК, який надає інформацію про понад 1,600 членів партії. Окрім різноманітних новинних та інформаційних каналів, діє 24/7 гаряча лінія, а також окремі веб-сайти для кожного Всекитайського з'їзду КПК, де можна знайти офіційні документи, промови та новини [289; 283].

Перші керівні особи країни, як-от голова КНР та прем'єр-міністр, впливають на сприйняття Китаю іноземною публікою. Наприклад, під час їхніх офіційних візитів за кордон, особливу увагу приділяють зв'язкам зі ЗМІ та контактам з громадськістю [132, 147]. Особливою тенденцією, яка почала розвиватися після 2012 р., є залучення дружин високопосадовців до публічних заходів. Варто відзначити діяльність дружини голови КНР Сі Цзіньпіна, Пен Ліюань. З 2011 р. Пен Ліюань є Послом доброї волі Всесвітньої організації охорони здоров'я з питань туберкульозу та ВІЛ. Вона супроводжувала його під час його першого візиту за кордон у Росію на посаді голови Китаю [181, 12-14].

Інформаційний офіс Державної Ради КНР відіграє одну з провідних ролей у формуванні публічної дипломатії країни (див. Додаток Б). Головними напрямками діяльності установи є визначення основних принципів і інструментів публічної дипломатії, моніторинг іноземних ЗМІ, а також контроль і цензура китайських медіа та Інтернету. Основні документи, напрацьовані офісом, отримують схвалення від Відділу пропаганди ЦК КПК. Відділ пропаганди публікує засекреченні звіти для внутрішнього користування, які містять в собі поради щодо публічної діяльності, як-от дозволи про те коли та як писати про окремі події [101, 63]. Плани та політики, запропоновані Інформаційним офісом, також отримують додаткове схвалення Центральним комітетом провідної малої групи з питань гласності та ідеології та Центральним комітетом провідної малої групи з міжнародних відносин. Загалом ці неформальні групи, до яких входять керівні партійні лідери з певних напрямків, виступають у ролі радників ЦК КПК [132, 135].

У зв'язку з швидким розвитком Інтернету та соціальних мереж, виникла потреба у створенні окремого органу, який відповідав би за цей напрямок публічної дипломатії. Як наслідок, у 2011 р. було створено Державний офіс інформації в Інтернеті, який підпорядкований Інформаційному офісу Державної Ради КНР. Створення цього органу сприяє координації діяльності в мережі Інтернет та публічної дипломатії.

Наприклад, одним з напрямків діяльності офісу є популяризація створення новинних веб-сайтів. Він здійснює контроль мережі з метою дотримання існуючих законів та постанов [281]. У 2011 р. на посаду директора офісу було призначено Ван Ченя, а віце-директора – Цянь Сяоцян. У 2013 р. директором установи став Лю Вей. Той факт, що керівні особи офісу одночасно займали посади віце-міністрів у Міністерстві індустрії та інформаційних технологій, а також у Міністерстві громадської безпеки, свідчить про те, що діяльність Державного офісу інформації в Інтернеті фокусується на безпековому вимірі [132, 138].

МЗС Китаю є іншим важливим органом, діяльність якого пов'язана з публічною дипломатією (див. Додаток В). Незважаючи на те, що ця сфера не вважається головним напрямком діяльності міністерства, воно безпосередньо задіяне у її реалізації. Наприклад, МЗС бере участь у плануванні заходів, пов'язаних з публічною дипломатією, під час офіційних візитів китайських високопосадовців, а також інших дипломатичних заходів. Воно також задіяне у процесі загального планування публічної дипломатії, особливо на міжміністерському рівні, спрямовує діяльність посольств та консульств і координує роботу партійних департаментів, урядових структур і науково-дослідних центрів. МЗС також відповідальне за взаємодію зі ЗМІ та іноземною громадськістю. Прикладом діяльності МЗС у реалізації публічної дипломатії є підтримка організації Міжнародної програми відвідувачів, яка охоплює іноземних дипломатів, журналістів та лідерів громадської думки. Метою програми є ознайомлення іноземців з особливостями політики та розвитку КНР [281].

У 2004 р. у структурі Департаменту інформації МЗС було виокремлено окреме відділення публічної дипломатії. У 2009 р. ця структура перетворилася в Офіс публічної дипломатії, що було пов'язано з розвитком та зростанням ролі публічної дипломатії. Станом на 2013 р. в офісі працювало близько 40 осіб. Їхня діяльність здійснювалася у трьох напрямках: координація заходів публічної дипломатії, зв'язки зі ЗМІ, а також сфера

Інтернету. Ця структура відповідальна за загальне планування, координацію та спрямування діяльності МЗС у сфері публічної дипломатії. Наприклад, саме Офіс публічної дипломатії разом з Департаментом інформації відповідальні за організацію та координування брифінгів, інтерв'ю, промов, візитів за кордон офіційних осіб та взаємодію з громадськістю [132, 139].

МЗС також популяризує залучення недержавних акторів до публічної дипломатії. У серпні 2010 р. міністерство ініціювало створення Консультативного комітету з публічної дипломатії, діяльність якого спрямована на надання порад у сфері публічної дипломатії, інтерпретацію та висловлення позиції щодо ключових питань порядку денного [281]. Тенденція з залучення недержавних акторів отримала черговий імпульс у 2012 р., коли було створено Асоціацію публічної дипломатії Китаю. Головним напрямом діяльності організації є надання професійних консультацій та координаційних послуг з питань публічної дипломатії [118].

Безпосередньою реалізацією заходів публічної дипломатії за кордоном займаються посольства КНР. На сучасному етапі китайські посольства реалізують чітко визначені стратегії публічної дипломатії. Серед основних завдань у цій сфері є побудова політичної довіри, популяризація поглиблення економічних та торговельних зв'язків, розвиток зв'язків з місцевими ЗМІ, формування сприятливого ставлення серед іноземної громадськості до китайців. На практиці ці завдання реалізуються через участь китайських дипломатів у публічних виступах, лекціях, семінарах, конференціях, взаємодію зі ЗМІ, проведення чи підтримку культурних подій, як-от святкування китайського Нового року [22, 105-109].

Іншими міністерствами та установами, які здійснюють діяльність у сфері публічної дипломатії, є Міністерство національної оборони, Міністерство комерції, Міністерство культури, Міністерство освіти, Національна адміністрація радіо та телебачення, а також Генеральна адміністрація з преси та публікацій. Незважаючи на їхню різноманітність та

відмінності, усі вони мають на меті формувати позитивний образ КНР [132, 143-146; 22, 106].

Окремо варто відзначити роботу Міністерства освіти КНР, так як установа є головним актором, відповідальним за реалізацію культурної дипломатії країни. Міністерство здійснює організацію навчальних обмінів та освітню співпрацю, координує реалізацію міжнародних програм студентських обмінів, пов'язаних з навчанням китайських студентів за кордоном та навчанням іноземців у Китаї, а також імплементацію спільних навчальних програм між китайськими та іноземними навчальними закладами. Установа також відповідальна за роботу чотирьох організацій, які спеціалізуються на міжнародній співпраці та обмінах, як-от Китайської освітньої асоціації міжнародних обмінів, Китайського сервісного центру наукових обмінів, Державного комітету зі стипендій КНР та Канцелярії Міжнародної Ради китайської мови, яка більш відома як Ханьбан [140, 5].

Міністерство культури КНР також задіяне у реалізації публічної дипломатії Китаю, особливо у заходах, пов'язаних з культурною дипломатією. Наприклад, під проводом міністерства на щорічній основі відбувається проведення повномасштабних культурних заходів, як-от святкування року Китаю в іноземних країнах. Проєкт культурного року Китаю за кордоном передбачає проведення культурних обмінів між країнами, виставок, спортивних подій, модних показів та концертів. Наприклад, у 2004 р. проходив культурний рік Китаю у Франції, у 2010 р. у Італії, у 2012 р. у Німеччині. Окрім проведення згаданих вище культурних заходів, кожна з країн мала свої особливості, як-от наголос на модних показах у Франції, на культурній та економічній співпраці у Італії, на сучасній музиці, архітектурі та дизайну в Німеччині [140, 5-6].

Міністерство культури КНР також здійснює контроль та керівництво китайськими Культурними центрами за кордоном. Перші культурні центри були відкриті у 1988 р. у Беніні та Маврикію. Відкриття одного з останніх центрів у Європі відбулося у Брюсселі у 2015 р. Станом на 2016 р. китайські

культурні центри у Європі функціонували у Берліні, Мадриді, Парижі, Мальті та Копенгагені. У 2015 р. загалом на фінансування цих установ було витрачено 214 млн. дол. США. Пріоритет у розбудові мережі культурних центрів надається країнам, які входять до ініціативи «Один пояс – один шлях». Основними напрямками діяльності центрів є надання інформаційних та тренінгових послуг, а також організація різноманітних освітніх та культурних заходів, як-от тематичні лекції про Китай. Наприклад, китайський культурний центр у Брюсселі у своїй діяльності фокусується на популяризації китайської культури через знайомство іноземців з китайською мовою, мистецтвом, кухнею і традиціями. Крім того, центр заохочує обміни поглядами на політичні, економічні, соціальні теми, проведення вистав, культурних воркшопів, показів фільмів і майстер-класів [140, 6].

Починаючи з 2010 р. уряд КНР почав реалізовувати політику з заохочення місцевих органів влади до участі у публічній дипломатії. Основна мета цих заходів – перетворення міст та регіонів, які не мають виходу до моря, у більш відкриті та інтернаціоналізовані території. Крім того, участь місцевих органів влади у публічній дипломатії дозволяє формувати більш повний образ Китаю, одночасно сприяючи китайським містам ставати більш впізнаваними за кордоном, розвивати туризм, міжнародну співпрацю, заохочувати інвестиції та розвиток нових технологій [132, 152]. Один з найбільш розвинених напрямів співпраці у сфері публічної дипломатії для місцевих органів влади є налагодження співпраці між містами-побратимами [132, 153]. З 2011 р. місцевим органам влади було дозволено утворювати місцеві асоціації, які спеціалізуються на публічній дипломатії. Одними з перших міст, які сформували відповідні асоціації стали Шанхай, Тяньцзінь, Гуанчжоу (провінція Гуандун) та Веньчжоу (провінція Цжецзян) [132, 154].

Одними з органів, що представляють недержавних акторів, є організації, які підтримують міжлюдські контакти. Інститут міжнародних відносин китайців (中国人民外交学会, Zhōngguó rénmin wàijiāo xuéhuì) є найстарішим органом у цій сфері, заснованим у 1949 р. Його членами є

колишні дипломати та посадовці, які підтримують контакти з іноземними публічними особами [85]. Інший недержавний орган – Асоціація дружби китайців з іноземними країнами, яка була заснована у 1954 р. (中国人民对外友好协会, Zhōngguó rénmin duì wàiyǒuhǎo xiéhuì). Вона є членом Всекитайських зборів народних представників та популяризує співпрацю з більше як 500 НДО та іншими організаціями за кордоном. Асоціація також бере участь у якості наглядача у розвитку відносин між містами-побратимами [203]. Китайська асоціація міжнародного взаєморозуміння (中国国际交流协会, Zhōngguó guójì jiāoliú xiéhuì), заснована у 1981 р., працює задля налагодження взаєморозуміння між політичними партіями та громадянським суспільством шляхом діалогу та обмінів між НДО та науково-дослідними установами. Серед членів організації є представники КПК, громадянського суспільства, науковці та інші публічні особи [87].

Під час аналізу діяльності недержавних акторів важливо розуміти, що у КНР практично не існує повністю незалежних НДО, так як вони знаходяться під наглядом і регулюються урядом. У своїй діяльності громадські організації мають підтримувати контакти з державними органами та не суперечити офіційним політикам. Наприклад, здійснюючи повсякденну громадську, соціальну чи комерційну діяльність НДО є автономними, враховуючи сферу їхньої компетенції, однак вони не можуть підривати офіційну політику партії. Водночас громадські організації можуть впливати на урядові структури прямим чи непрямым способом, консультуючи їх чи висловлюючи власну позицію через національні чи міжнародні медіа, що є найбільш дієвим у таких галузях, як-от захист навколишнього середовища чи громадське здоров'я. Звідси можна зробити висновок, що діяльність недержавних акторів у Китаї підтримується урядом, однак останній одночасно намагається здійснювати контроль за ними. Незважаючи на цю ситуацію, НДО мають вищий рівень довіри у порівнянні з державними акторами, пом'якшуючи таким чином образ країни [132, 133].

Китайська діаспора також є важливим актором і цільовою аудиторією публічної дипломатії. Загалом понад 50 млн. китайців проживає за кордоном і китайський уряд прагне зберегти їхнє позитивне ставлення до країни свого походження та заохотити їх інвестувати в Китай [229]. Водночас китайська діаспора у Європі є невеликою. У 2015 р. кількість китайців, які проживали на постійній основі у європейському регіоні склала 3% від 76 млн. мігрантів, що фактично є 2,2 млн. осіб [52, 84]. Згідно з Планом розвитку національних відносин з закордонними китайцями на 2011-2015 рр., китайська діаспора розглядається Державною Радою як важливий актор публічної дипломатії. Основні канали, які використовує китайський уряд у цій сфері, – організації та ЗМІ китайців, які проживають за кордоном [132, 161]. Наприклад, Офіс відносин із закордонними китайцями (国务院侨务办公室, guówùyuàn qiáowù bàngōngshì), який підконтрольний Державній Раді, поширював матеріали про китайську культуру, організовував регіональні конференції, залучував до роботи чи створення асоціацій китайських студентів за кордоном чи професійних організацій. У 2018 р. офіс було реорганізовано і його функції почав виконувати Робочий відділ Об'єднаного фронту ЦК КПК [288].

Важливим актором, який бере участь у публічній дипломатії та відображає еволюцію підходу до акторів, задіяних у ній, є науково-дослідні центри (див. Додаток Д). Зважаючи на те, що традиційним підходом КНР до реалізації публічної дипломатії було надання переваги державним акторам, діяльність «фабрик думок» демонструє поступову трансформацію, характерною рисою якої є увага на обмінах, співпраці, діалогу та розвитку відносин між недержавними акторами [22, 117].

У 2013 р. інформаційна агенція «Сінхуа» повідомила, що дослідники з науково-дослідних центрів виступатимуть у ролі експертів, з якими офіційно радитимуться з питань, що стосуються практичної імплементації концепції «китайської мрії» [225]. У 2014 р. Сі Цзіньпін озвучив ідею про розбудову нового типу науково-дослідних центрів, маючи на меті посилити їхню роль у прийнятті офіційних рішень [286]. Водночас варто підкреслити, що «фабрики

думок» продовжують бути тісно пов'язаними з офіційними установами. Згідно з документом «Думки щодо розвитку соціальних науково-дослідних центрів», опублікованим у 2017 р. урядом КНР, «фабрики думок» у своїй діяльності мають переслідувати посилення ролі КПК, послуговуючись у своїй діяльності ідеям марксизму-ленінізму, Мао Цзедуна, Ден Сяопіна та Сі Цзіньпіна [210, 8].

Інша важлива дата у розвитку науково-дослідних центрів у КНР – 2015 р., коли було опубліковано національний пілотний проєкт високого рівня з розвитку «фабрик думок». Основна ціль проєкту – розбудова науково-дослідних установ з китайськими характеристиками. Згідно з цим документом, усі «фабрики думок» класифікуються у 4 основні категорії – науково-дослідні установи, які пов'язані з урядовими органами, «фабрики думок», які входять до складу ЗВО, установи, які засновані державними органами, а також недержавні науково-дослідні установи. Очікується, що переформатування науково-дослідних центрів сприятиме посиленню їхніх зусиль у публічній дипломатії [168, 34]. Китайський уряд вважає, що діяльність «фабрик думок» призведе до вибудовування сприятливого образу соціалістичного Китаю, популяризуватиме китайську культуру, сучасні цінності та офіційну позицію країни на міжнародній арені. Наприклад, одним з ключових повідомлень, які популяризують китайські науково-дослідні установи, – Китай як економічна та військова наддержава [211, 43-165].

Одними з основних напрямків діяльності науково-дослідних центрів, пов'язаних з публічною дипломатією, є участь у міжнародних форумах [211, 51]. Окрім безпосередньої діяльності, пов'язаної з наданням консультацій з певних напрямків та політик, експерти є частиною професійної мережі, що дозволяє їм пояснювати та інтерпретувати зовнішню політику КНР, поширюючи китайську позицію та точку зору з міжнародних відносин. Крім того, діяльність «фабрик думок» дозволяє формувати майданчики для обговорення та співпраці, що слугує основою для розбудови довготривалих відносин між різноманітними акторами [210, 11].

Роль науково-дослідних центрів у публічній дипломатії суттєво зросла після 2013 р. у зв'язку з проголошенням ініціативи «Один пояс – один шлях». У 2016 р., під час форуму Шовкового шляху у Варшаві, Сі Цзіньпін зазначив, що «фабрики думок» мають відігравати провідну роль у розбудові ініціативи [243]. У квітні 2019 р. він знову наголосив на тому, що у своїй діяльності науково-дослідні установи можуть сприяти переведенню відносин на якісно новий рівень [109]. Основною діяльністю «фабрик думок» у цій сфері є співпраця у галузі наукових досліджень, тематичні обговорення та консультації. Практичним втіленням розвитку науково-дослідних центрів у рамках ініціативи «Один пояс – один шлях» стало заснування у 2015 р. Мережі науково-дослідних установ Шовкового шляху та Асоціації науково-дослідних установ Шовкового шляху. Вони розпочали свою діяльність з 2019 р. Паралельно китайський уряд заохочує співпрацю дослідницьких центрів на рівні університетів. Наприклад, у 2015 р. було утворено університетський альянс Шовкового шляху та університетський альянс «Один пояс – один шлях» [210, 13].

Мережа науково-дослідних установ Шовкового шляху (丝路国际智库网络, sīlù guójì zhìkù wǎngluò) є однією з перших установ, якій вдалося втілити урядовий задум із залучення «фабрики думок» до дискусій та координування дій з важливих суспільних питань. Установа була офіційно заснована 28 жовтня 2015 р. під час форуму Шовкового шляху у Мадриді. 26 лютого 2016 р. відбулася установча конференція науково-дослідних установ Шовкового шляху у Шеньчжені (провінція Гуандун). Станом на 2020 р. до мережі входило близько 40 членів. З китайської сторони керування проектом здійснює Дослідницький центр розвитку Державної Ради КНР [211, 7-8]. Серед міжнародних партнерів, які входять до складу мережі, є Центр розвитку Організації економічного співробітництва та розвитку, Чатем-Хаус (Chatham House, Великобританія), Європейський банк реконструкції та розвитку та Програма розвитку ООН [88]. Основним напрямком діяльності установи є консультування з різноманітних питань, що стосуються стратегії

інтернаціоналізації КНР. Крім того, мережа задіяна у міжлюдських обмінах, розробці наукових та технологічних стратегій співпраці, маючи на меті формування довготермінової інтелектуальної основи для взаємодії у рамках ініціативи «Один пояс – один шлях». Іншим напрямом діяльності установи є надання бізнес-консультацій, популяризуючи комунікацію серед членів мережі [200].

Асоціація науково-дослідних установ Шовкового шляху («一帶一路»智库合作联盟, yídài yīlù zhìkù hézuò liánméng) є другим за значенням об'єднанням «фабрик думок». Ініціаторами створення асоціації стали Департамент зовнішніх зв'язків ЦК КПК, Китайська академія соціальних наук і Фуданський університет (Шанхай). До складу асоціації входять провідні науково-дослідні центри КНР, які пов'язані з державними органами влади, як-от Шанхайський інститут міжнародних досліджень і Міжнародний стратегічний дослідницький інститут Центральної партійної школи КПК. Серед основних напрямків діяльності асоціації – поширення інформації про ініціативу «Один пояс – один шлях», створення сприятливих дослідницьких умов співпраці на основі принципу «він-він» («win-win»), популяризація регіональної співпраці, а також створення умов для задоволення потреб розвитку КНР. Наприклад, у рамках асоціації популяризується концепція «Здоров'я Шовкового шляху» (健康丝绸之路, jiànkāng sīchóu zhī lù), яка має на меті представлення Китаю як глобального лідера у сфері охорони здоров'я, що здійснюється через реалізацію відповідних тематичних кампаній публічної дипломатії та надання медичної допомоги іноземним країнам [210, 14].

Мережа досліджень «Один пояс – один шлях» («一帶一路»国际智库合作委员会, yídài yīlù guójì zhìkù hézuò wěiyuánhùi) є однією з останніх установ, започаткованих Державною Радою КНР з метою посилення співпраці «фабрик думок» у межах ініціативи «Один пояс – один шлях». Вона виконує об'єднуючу функцію, так як до її складу входять згадані вище Мережа

науково-дослідних установ Шовкового шляху та Асоціація науково-дослідних установ Шовкового шляху. Мережу було засновано у квітні 2019 р. під час другого форуму «Один пояс – один шлях» у Пекіні. Станом на 2020 р. до її складу входило 56 членів. Наприклад, серед членів мережі є Інститут Китаю з сучасних міжнародних відносин, Академія Шанхаю з соціальних наук та Інститут міжнародного розвитку (Великобританія). Координування діяльності Мережі досліджень «Один пояс – один шлях» здійснює інформаційна агенція «Сінхуа». Щорічно мережа виступає у ролі платформи для зібрань її членів у Пекіні, які відбуваються перед форумом міжнародної співпраці «Один пояс – один шлях». Одним зі завдань установи є розвиток нової інформаційної політики Китаю, фокусуючись на зміні сприйняття країни. Водночас серед традиційних функцій, які виконує мережа є відстоювання геополітичних інтересів Китаю, популяризуючи її політику та інтереси [210, 14-15; 226].

Іншими акторами, діяльність яких пов'язана з публічною дипломатією, є «фабрики думок», які функціонують при вищих навчальних закладах Китаю. У 2014 р. на базі університету Хуацяо (Сямен, провінція Фуцзянь) було засновано Інститут Морського Шовкового шляху [86]. Основним напрямком діяльності установи є підготовка кваліфікованого персоналу для країн, які розташовуються уздовж Морського Шовкового шляху, вивчення політик у рамках ініціативи «Один пояс – один шлях» та вивчення китайської мови. У квітні 2018 р. Пекінський університет створив Інститут «Один пояс – один шлях», керування яким здійснює школа менеджменту Гуанхуа при університеті [231].

Незважаючи на інституційну розвиненість системи публічної дипломатії у Китаї, у ній все ще присутні слабкі сторони. У країні відсутня чітка та уніфікована стратегія, а також спеціальна агенція чи інституція, яка б займалася втіленням публічної дипломатії та координувала б її різноманітні інструменти. Дипломатична система Китаю є складною через наявність різноманітних департаментів та груп, що ускладнює прийняття

довготермінових стратегічних рішень. Джен Хуа зазначає, що координація між різноманітними агенціями є недосконалою, розподіл повноважень нечіткий, а управління – недостатнє. Однією з основних проблем є те, що більшість інституцій знаходяться на однаковому адміністративному рівні, що ускладнює можливість ефективної організаційної роботи та координації. Крім того, заходи публічної дипломатії, що реалізуються одним департаментом, зустрічають складнощі, переходячи під керівництво іншого департаменту. Більше того, згідно з Джан Джесінь, ключові актори, як-от МЗС чи Міністерство освіти не беруть участь у стратегічному плануванні та прийнятті рішень, що призводить до нестачі актуальної інформації, а також інших ресурсів [167, 73].

Як наслідок, китайська публічна дипломатія реалізовується як дві окремі практики. З одного боку, здійснюються комунікаційні заходи. З іншого боку, реалізуються культурні та обмінні заходи. Джан Джесінь зазначає, що відсутність єдиної стратегії та координації призводить до формування двох різних образів КНР. Наприклад, культурні заходи фокусуються на популяризації культури та історії країни, формуючи образ гармонійного Китаю зі стародавніми традиціями. Комунікаційні заходи позиціонують КНР як динамічну країну, яка відкрита, економічно розвинена та підтримує міжнародні норми та поведінку [167, 73].

Джен Хуа пропонує створити повноцінний міжсекторальний координаційний орган з чітко визначеними повноваженнями та правом виділяти зобов'язання та координувати заходи для ефективного використання ресурсів різноманітних департаментів та зменшити вплив департаментів, чия діяльність перегукується [167, 73]. Крім того, необхідно збільшити участь представників громадянського суспільства та інших недержавних акторів. Джан Дяцзюнь визнає, що МЗС КНР має у своїй структурі Відділ публічної дипломатії. Однак цей орган є малодієвим через його низьку адміністративну позицію та відсутність владних повноважень,

що унеможлиблює його перетворення на ключовий координуючий орган [167, 74].

Одним із факторів, який вплинув на відсутність єдиної урядової структури, що займалася б публічною дипломатією у Китаї, є поступова трансформація дипломатичної системи країни. Починаючи з 1990-х рр. різноманітні актори, які представляли як державний, так і недержавний сектори беруть активну участь у формуванні публічної дипломатії. З боку державних акторів відбувся горизонтальний розвиток, який проявився у залученні урядових та партійних органів до втілення дипломатії. Крім того, відбулися зрушення і у вертикальній площині, які пов'язані з формуванням власного підходу до реалізації публічної дипломатії провінційними та муніципальними урядами. Паралельно відбувався розвиток у недержавному секторі, який призвів до більш активної участі представників громадянського суспільства, окремих громадян, знаменитостей та компаній у публічній дипломатії [132, 132].

Отже, проаналізувавши акторів, задіяних у публічній дипломатії КНР, можна зробити висновок, що їхня мережа має власні особливості. Серед основних державних акторів варто виділити перших осіб держави, КПК, місцеві органи влади, Інформаційний офіс Державної Ради, МЗС, Міністерство освіти та Міністерство культури. Серед недержавних акторів варто виокремити організації, які підтримують міжлюдські контакти, китайську діаспору та науково-дослідні центри. Незважаючи на те, що на перший погляд складається враження про інституційну розвиненість публічної дипломатії Китаю, ця думка є помилковою. Головною проблемою у цій сфері є відсутність актора, який би визначав загальний розвиток публічної дипломатії та координував її втілення. Головним негативним наслідком такої ситуації є реалізація публічної дипломатії як двох окремих практик: комунікаційних та культурних заходів. Крім того, відбувається поступовий розвиток недержавного сектору, який все ще суттєво залежний від офіційної політики КПК. Можна припустити, що поєднання цих факторів

впливає на ефективність публічної дипломатії Китаю у європейському регіоні.

2.2. Цілі та інструменти публічної дипломатії Китаю в Європі

Розглядаючи цілі публічної дипломатії Китаю у Європі, варто визначити пріоритети зовнішньої політики країни у регіоні. Загалом, китайські інтереси в Європі є економічними та політичними за своєю суттю, у той час як культурні та безпекові інтереси є обмеженими. Звідси випливає, що покращення відносин як загалом з ЄС, так і окремо з кожною європейською країною, а також іміджу Китаю в Європі є частиною зовнішньої політики КНР з розбудови і посилення відносин з розвиненими державами [134, 6].

Публічна дипломатія КНР у Європі переслідує декілька основних економічних цілей. По-перше, Китай прагне, щоб його сприймали як країну, яка розбудовує гармонійне суспільство, у той час як уряд країни працює задля кращого майбутнього власних громадян. По-друге, КНР хоче, щоб її сприймали як стабільного, надійного, відповідального економічного партнера. Крім того, той факт, що країна швидко розвивається економічно не має бути сприйнятий як загроза [134, 7]. Сучасним завданням публічної дипломатії КНР є переконати європейську аудиторію у тому, що торговельний дефіцит та бар'єри не можуть негативно позначитися на відносинах між країнами. На противагу цьому, Китай позиціонує власний економічний розвиток як можливість для бізнесу, а також ознаку того, що країна заслуговує статусу країни з ринковою економікою [134, 8]. По-третє, країна намагається виправити типові упередження серед європейців, що економічний розвиток КНР призводить до втрати робочих місць в інших країнах та що співпраця Китаю з країнами Африки є проявом неоколоніалізму [167, 59].

Звертаючись до політичних інтересів країни у європейському регіоні, можна стверджувати, що публічна дипломатія Китаю слугує основою для легітимізації КПК як керівної сили країни та основи для стійкого і поступового економічного та соціального розвитку [134, 7]. Першочерговим завданням публічної дипломатії Китаю у Європі є розбудова політичної довіри шляхом покращення образу політичної системи країни, її зовнішньої політики та ситуації з правами людини. КНР визнає, що Європа як нормативна сила, приділяє особливу увагу питанню дотримання прав людини [134, 7]. Саме тому країна підтримує співпрацю з європейськими країнами у таких галузях, як ефективне управління та верховенство права, однак Китай не хоче, щоб Європа втручалася у його внутрішні справи. КНР не прагне визнання чи переконання європейських країн у вищості власної політичної чи економічної моделі. Однак китайський уряд хоче, щоб європейські лідери та громадяни визнали китайську модель як прийнятну альтернативу для Китаю, яка найкраще підходить для китайського контексту. У зв'язку з цим, Пекін прагне зупинити негативні асоціації, пов'язані з Китаєм та його моделлю розвитку [134, 8]. Наприклад, типовими упередженнями, які Китай прагне виправити шляхом застосування публічної дипломатії, є те, що соціалізму з китайською специфікою не вистачає демократії [167, 59]

КНР також прагне, щоб її сприймали як надійного і відповідального члена міжнародної політичної спільноти, який здатний і хоче робити вклад в підтримку глобального миру [134, 7]. Китай періодично підкреслює, що він разом з ЄС розділяє багато бачень з міжнародних питань: багатополосний світ, відмова від військових дій задля вирішення кризових ситуацій, перевага більш збалансованого міжнародного устрою, який базується на мультилатералізмі. КНР, як і ЄС, підтримує ключову роль ООН у вирішенні глобальних питань. Крім того, вони виступають за координовану відповідь на глобалізацію, зміну клімату, тероризм, розповсюдження зброї масового знищення та епідемій [134, 8-9].

Китай також позиціонує себе як країна, яка має бути визнана та заслужує на повагу через традиційну культуру [134, 7]. Ці цілі культурної дипломатії реалізуються за період головування Сі Цзіньпіна. У 2013 р. під час третього пленуму ВЗНП голова КНР підтвердив прагнення країни перетворитися у сильну соціалістичну країну та посилити культурну «м'яку силу» Китаю [140, 5].

Аналізуючи культурну дипломатію КНР, варто зауважити, що китайські високопосадовці інтерпретують її роль більш прагматично. Якщо у західному підході культура розглядається як інструмент для розбудови взаєморозуміння, обміну та взаємної комунікації, то Китай сприймає культуру як стратегічний інструмент для задоволення функціональних цілей. Згідно з Ф. Гартіг, такий підхід до інтерпретації культури можна вважати прикладом реалізму у міжнародних відносинах, що має на меті задоволення інтересів країни через використання мови та культури [140, 6].

Чи не єдиним безпековим інтересом азійської країни у Європі є прагнення виправити помилкові уявлення про власну безпекову політику. Наприклад, вона намагається пояснити, що країна не розбудовує збройні сили з метою перетворення на гегемона [167, 59].

Аналіз інструментів, які використовує КНР під час реалізації публічної дипломатії у Європі, демонструє, що вони схожі на інструменти, які застосовують європейські країни. Наприклад, до основних інструментів можна зарахувати медіа, установи у галузі культури, професійні та освітні обміни, а також надання медичної допомоги (див. Додаток Ж) [132, 163].

Міжнародне радіо Китаю, також відоме як «Голос Китаю», є одним з основних медійних інструментів КНР. Протягом останнього десятиліття воно розширило свою аудиторію та транслює програми на 44 мовах. Нараховується близько 30 іноземних бюро «Голосу Китаю». У програмах радіо транслюється музика, міжнародні та бізнес-новини, ток-шоу, курси з вивчення англійської та китайської мов, панельні дискусії за участі іноземних гостей на теми, які цікаві для місцевої аудиторії [132, 164]. Цікавим є те, що

МРК бере участь у реалізації публічної дипломатії не лише як медійний інструмент, а й підтримує реалізацію культурної дипломатії. Наприклад, за підтримки радіо було відкрито 12 Класів Конфуція, які дозволяють здійснювати вивчення китайської мови та популяризують китайську культуру [373].

З моменту його заснування у 1941 р. МРК пройшло значну трансформацію з платформи медійної організації до міжнародної мультимедійної корпорації, яка оперує усіма можливими засобами масової комунікації. У 2011 р. організація ініціювала заснування Міжнародної мережі радіо транслявання Китаю (国广东方网络(北京)有限公司, guó guǎngdōng fāng wǎngluò běijīng yǒuxiàngōngsī), яка стала відповіддю на активний розвиток Інтернету та мобільних комунікаційних технологій. Головна мета мережі – налагодження комунікації з аудиторією через нові форми взаємодії. Для реалізації цієї цілі створюються різноманітні аудіовізуальні програми, мобільне радіо, телебачення, Інтернет-телебачення, IP-телебачення, мобільні мультимедійні трансляції та інші нові медійні форми [374].

Вплив МРК у Європі можна простежити на прикладі його співпраці з європейською компанією «ДжіБіТаймс» (GBTimes), яка базується у Фінляндії. Вважається, що ця компанія є безпосереднім інструментом впливу китайської радіокомпанії у Європі. Компанія була заснована у 1994 р. китайським підприємцем Чжао Їноном та зазнала кількох перетворень, допоки у 2014 р. вона отримала свою чинну назву «ДжіБіТаймс». 60% акцій компанії належать китайській корпорації «Гуоганг Сенчюрі Медіа Консалтейшнс Ко.» (Guoguang Century Media Consultations Co.), яка є власністю МРК. У «ДжіБіТаймс» працює понад 200 співробітників, вона надає послуги більше як 20 мовами [165].

Центральне телебачення Китаю (China Central Television, CCTV) є іншим ключовим інструментом публічної дипломатії. Окрім того, що воно охоплює телерадіомовлення, іншими медійними каналами, які входять до цієї мережі, є газети, кінематограф та інтернет-ресурси. Станом на 2015 р. CCTV

керувало шістьма міжнародними каналами, які транслювалися на шістьох мовах. Починаючи з запровадження політики «виходу за кордон» ЗМІ (走出去战略, zǒuchūqù zhànlüè)⁶, розвиток CCTV спрямовувався на перетворення його у міжнародну телевізійну станцію, що нагадувала б «СіЕнЕн». Як наслідок, було змінено фокус з висвітлення внутрішніх подій у Китаї на міжнародні події. З метою запровадження західного стилю журналістики, на CCTV почали працювати іноземні репортери та редактори. Незважаючи на перераховані вище зміни та загальне покращення якості програм, Центральне телебачення Китаю все ще не відповідає медійним стандартам, поширеним серед країн Заходу. Згідно з контент-аналізу, здійсненого китайським науковцем Сяолін Чжан, який спеціалізується на дослідженні медіа, китайське телебачення продовжує суттєво залежати від офіційної політики, інтерпретує офіційну позицію китайського уряду у випадку міжнародної критики та популяризує китайські ідеї та концепції [132, 165].

У грудні 2016 р. Центральне телебачення Китаю змінило власну назву на Глобальну телевізійну мережу Китаю (China Global Television Network, CGTN). До CGTN входить шість каналів, серед яких два канали англійською мовою, а також канали арабською, французькою та іспанською мовами. Загалом мережа працює у понад 170 країнах та співпрацює з близько 70 іноземними медіа [96, 5].

Інформаційна агенція «Сінхуа», яка вважається одним з конкурентів CGTN, має на меті надання альтернативної інформації про міжнародні події. Головними регіонами, на які спрямовує свою діяльність агенція – Азійсько-Тихоокеанський регіон, Європа, Північна Америка та Африка. Серед

⁶ Політика «виходу за кордон» ЗМІ запроваджена у 2001 р. Центральним департаментом пропаганди та Національною адміністрацією радіо та телебачення. Основна мета політики – зміцнити позицію китайських ЗМІ за кордоном. Політика отримала особливу підтримку з боку китайського уряду у 2009 р., коли було виділено близько 6.6 млрд. дол. США на розвиток та підтримку китайських ЗМІ, як-от МРК, CCTV, інформаційної агенції «Сінхуа» та газети «Чайна Дейлі» [132, 164].

основних послуг, які надає «Сінхуа», – друковані публікації, фінансові послуги, дослідження і телерадіомовлення. Варто відзначити, що останній напрямок діяльності агенції є відносно новим, так як він розпочав функціонувати з 2010 р., коли було створено новинну корпорацію «Китай Сінхуа світ» (CNC World). Корпорація здійснює трансляцію новин англійською та іншими мовами на усіх континентах [132, 165].

Серед друкованих ЗМІ, які можна зарахувати до інструментів публічної дипломатії, варто відзначити англomовну газету «Чайна Дейлі», яка друкується з 1981 р. Для того, щоб збільшити власну аудиторію, газета запустила іноземні видання. Наприклад, з 2010 р. друкується щотижневє видання, присвячене міжнародним справам у Європі. Крім того, «Чайна дейлі» має власний веб-сайт, на якому розміщується інформація про різні регіони світу. Інше китайське видання, яке виходить з 2009 р. та розраховане на іноземну аудиторію, – «Глобал Таймс». Порівняно з «Чайна Дейлі», «Глобал Таймс» приділяє більше уваги обговоренню актуальних питань, включаючи різноманіття думок, які варіюються від націоналістичних та критичних [132, 166].

Інтернет є також одним з інструментів публічної дипломатії КНР. Починаючи з 1994 р., коли Інтернет став доступним у Китаї, розпочалося створення веб-сайтів ЗМІ та урядових установ, які надавали у відкритому доступі інформацію, що стосувалася КНР. Наприклад, на відміну від більшості західних друкованих видань, такі китайські видання, як-от «Піплс Дейлі» та «Чайна Дейлі» дозволили завантажування нових та архівних статей безкоштовно [132, 166]. Розпочалося також активне використання соціальних мереж для налагодження комунікації з аудиторією. МЗС КНР стало першою урядовою установою, яка створила мікроблоги у таких сервісах, як-от «Сіна» (Sina) та «Тенсент» (Tencent). У 2013 р. міністерство завело аккаунт у «ВіЧат» (WeChat). Крім того, багато китайських посольств мають офіційні сторінки у мережі «Фейсбук». Багато урядових акторів усе ще не є

активними у соціальних мережах, що пов'язано з пересторогою про можливість втрати контролю над обговоренням важливих тем [132, 167].

Варто зауважити, що ситуація з використанням Інтернету, а особливо соціальних мереж, суттєво змінилася протягом останніх років. У 2013 р. місія КНР при ЄС стала першою дипломатичною місією країни за кордоном, яка створила власний аккаунт у мережі «Твіттер». Станом на 2021 р. цей аккаунт є одним з найбільш активних та популярних. Основними причинами зростання інтересу до соціальних мереж з боку Китаю у Європі стали політичні події, перш за все зростаюче протистояння між Китаєм та США, протести у Гонконзі та прийняття закону про національну безпеку Гонконгу, а також початок пандемії COVID-2019. Як наслідок, виникла нагальна потреба поширення офіційної позиції КНР з цих питань у регіоні [121, 10].

Інший вагомий інструмент публічної дипломатії – освітні обміни, які в основному здійснюються через надання навчальних стипендій. Основна ціль відповідних заходів – сформувати та покращити розуміння китайської мови та культури серед іноземців. Наприклад, станом на 2012 р. кількість іноземних студентів, які приїхали у Китай з метою здобуття освіти, сягнула близько 290,000. Європейські студенти зайняли друге місце серед іноземців, які обрали Китай для навчання у 2011 р. [132, 173]. Водночас у 2012 р. близько 400,000 китайських студентів навчалися за кордоном. Китайський уряд розглядає їх як вагомий інструмент публічної дипломатії, так як вони популяризують китайську культуру за кордоном та вибудовують дружні відносини з іноземцями [132, 174].

Важливим інструментом, який впливає на публічну дипломатію КНР, є Інститут Конфуція. Починаючи з 2004 р. відкриття Інститутів та Класів Конфуція стало частиною освітньої та культурної стратегії Китаю. На початку 2013 р. функціонувало більше 400 Інститутів Конфуція та 473 класних кімнат Конфуція, які знаходилися у більше як 100 країнах. Їхнє фінансування та управління здійснювала Ханьбан. Канцелярія входила до складу Міністерства освіти Китаю, а наглядову функцію виконувала

Державна Рада КНР. У 2012 р. видатки, спрямовані на фінансування Інститутів Конфуція, склали 196 млн. дол. США [96].

Загалом, у своїй діяльності Інститути Конфуція співпрацювали з трьома основними сторонами: Ханьбан, китайська навчальна установа, яка зазвичай представлена китайським ЗВО, та іноземна навчальна установа, яка також є ЗВО [96, 6]. У рамках цієї співпраці, Ханьбан зазвичай виділяв близько 100-150 тис. дол. США на покриття першочергових витрат протягом перших трьох чи п'яти років [140, 5]. З налагодженням співпраці, фінансування Інституту Конфуція здійснювалося спільно Ханьбан та іноземним університетом-партнером [96, 7]. Наприклад, у 2015 р. китайська сторона виділила 319 млн. дол. США на фінансування Інститутів та Класів Конфуція, у той час як іноземні партнери витратили 476 млн. дол. США [140, 5]. Крім того, Ханьбан надавав навчальну допомогу та надсилав вчителів китайської мови [96, 7].

Основна мета діяльності цієї установи – популяризація китайської мови та культури, а також вибудовування взаєморозуміння та дружби між китайцями та іноземцями. Як наслідок, Інститут Конфуція сприймається як ефективний спосіб реалізації «м'якої сили» та можливість сформуванню сприятливе сприйняття Китаю серед іноземних студентів. Саме тому китайський уряд спрямовує значні кошти на фінансування цих установ. Крім того, згідно з І. д'Хуге, серед китайських високопосадовців існують сподівання, що викладання китайської мови для іноземців сприятиме її перетворенню в універсальну мову на кшталт англійської [132, 175]. Класи Конфуція виконують ту ж саму роль як і власне Інститути Конфуція, єдина відмінність між ними полягає у тому, що цільовою аудиторією класних кімнат є учні середніх та вищих шкіл [132].

Аналізуючи діяльність Інститутів Конфуція, можна зробити декілька загальних висновків. По-перше, у більшості випадків вони функціонують як спільні установи разом з іноземними університетами, які часто беруть участь у їхньому фінансуванні. У деяких випадках, фінансування здійснюють

компанії. Наприклад, Інститут Конфуція у Лондоні, який спеціалізується на бізнесі, фінансово підтримується такими компаніями, як-от «Брітіш Петролеум» (British Petroleum), «Делойт» (Deloitte) і «ЕйчЕсБіСі» (HSBC). Такий підхід заохочує реалізацію мережевої форми публічної дипломатії, так як іноземні партнери беруть участь у популяризації китайської культури за кордоном. По-друге, існують Інститути Конфуція, які спеціалізуються не на вивченні китайської мови, а інших напрямках діяльності. Наприклад, такими закладами є Інститут Конфуція при університеті Лідса (Лідс, Великобританія) та Бізнес школі NEOMA (Руан, Франція), які спеціалізуються на бізнесі, а також Інститут Конфуція інновацій та навчання у Ольборзі (Ольборг, Данія). По-третє, співпрацюючи з іноземними та китайськими ЗВО, Інститути Конфуція дають змогу отримати диплом про освіту [132, 176]. Крім того, у 2012 р. Ханьбан запровадив навчальний план «Китай Конфуція», який передбачав виділення 8 млн. дол. США на фінансування шести навчальних програм для підтримки досліджень у сфері китаєзнавства серед молодих науковців. План передбачав надання фінансової підтримки PhD студентам та гранти для короткотривалих обмінних поїздок [132, 177].

Варто також виокремити окремі проблеми, з якими Інститути Конфуція зіштовхуються у своїй діяльності. У зв'язку зі швидким розвитком мережі інститутів, виникла проблема з нестачею кваліфікованих викладачів китайської мови. Як наслідок, Ханьбан змушений поєднувати розширення мережі Інститутів Конфуція з навчанням вчителів китайської мови. Крім того, незважаючи на те, що установа досягає певного успіху як центр вивчення китайської мови, все ще залишаються проблеми з їхнім перетворенням в осередки китайської культури. Ханьбан все ще не в змозі забезпечувати навчальними програмами та культурними матеріалами, які б були цікавими для широкої аудиторії [132, 178].

Одним з контроверсійних питань, які стосуються діяльності Інститутів та Класів Конфуція, є звинувачення їх у тому, що вони можуть поставити під

сумнів академічну свободу у навчальних закладах, при яких вони функціонують, здійснюючи цензуру тем, які вважаються делікатними для Китаю, як-от Тайвань, Тибет, Далай Лама, події на площі Тяньаньмень та Фалуньгун. Варто зауважити, що перестороги, які стосуються фінансової залежності Інститутів Конфуція від китайської сторони не відповідають дійсності. Згідно з Ф. Гартіг, більшість Інститутів Конфуція фінансуються іноземними партнерами. Крім того, контроль за діяльністю установи китайською стороною є доволі обмеженим, так як саме місцеві навчальні заклади, на базі яких функціонують Інститути Конфуція, є відповідальними за формування навчальних програм та інших заходів. Китайські вчителі знаходяться під керівництвом приймаючої сторони та часто оцінюються студентами [96, 7].

Допомога іноземним державам є іншим вагомим інструментом публічної дипломатії, роль якого особливо посилилась з початком пандемії COVID-2019. Варто зауважити, що до початку пандемії, гуманітарна допомога, яка надавалася КНР іншим країнам, розглядалася через призму співпраці Південь – Південь [132, 179]. Наприклад, основними отримувачами китайської допомоги у 2009 р. були країни Африки (45%), Азії (32,8%), а також Латинської Америки і Карибського басейну (12,7%) [132, 180]. Ситуація змінилася з початком пандемії COVID-2019, коли КНР почала виступати у ролі донора медичної допомоги іншим країнам, до яких увійшли європейські країни.

Отже, аналізуючи цілі та інструменти публічної дипломатії Китаю у Європі можна зробити декілька загальних висновків. Усі цілі можна класифікувати на економічні, політичні, культурні та безпекові. Загалом, у своїй зовнішній політиці КНР прагне трансформувати власний образ, позиціонуючи себе як країна, що розбудовує гармонійне суспільство, економічно успішна держава, надійного і відповідального члена міжнародної політичної спільноти, а також одночасно намагається легітимізувати КПК. Поряд з цим культурні та безпекові цілі є представлені меншою мірою у

європейському регіоні. Для реалізації публічної дипломатії Китай використовує різного роду інструменти: ЗМІ, Інтернет, освітні обміни, діяльність Інститутів та Класів Конфуція, а також надання гуманітарної та медичної допомоги. Можна стверджувати, що протягом 2012-2021 рр. усі з перерахованих вище інструментів суттєво трансформувалися, що безпосередньо вплинуло на реалізацію зовнішньої політики КНР, що буде більш детально проаналізовано у наступному розділі.

Висновки до розділу 2

У реалізації публічної дипломатії Китаю у Європі задіяна низка державних акторів. Серед провідних у цій сфері є Інформаційний офіс, важливу роль також відіграють профільні міністерства, як-от МЗС, у межах якого функціонує Офіс публічної дипломатії, Міністерство освіти і Міністерство культури. Іншими впливовими державними акторами є перші особи Китаю, посольства, КПК і місцеві органи влади.

Варто також підкреслити наявність мережі недержавних акторів, як-от НДО, які активно працюють у цьому напрямі зовнішньої політики. Незважаючи на те, що вони є недержавними акторами, китайський уряд все ж таки здійснює контроль над ними. Китайська діаспора виступає у ролі як актора, так і цільової аудиторії публічної дипломатії. Іншими акторами є «фабрики думок», серед яких варто загадати Мережу науково-дослідних установ Шовкового шляху, Асоціацію науково-дослідних установ Шовкового шляху і Мережу досліджень «Один пояс – один шлях».

Незважаючи на те, що на перший погляд складається враження про сформовану та усталену систему акторів, задіяних у реалізації публічної дипломатії, мережа яких суттєво збільшилася та інституційно розвинулася протягом останніх 10 років, це не свідчить про її зрілість. Можна стверджувати, що система публічної дипломатії Китаю все ще знаходиться на стадії свого формування. Суттєвим недоліком, який залишається

актуальним станом на 2021 р., є відсутність єдиної структури, яка б сприяла втіленню та координації публічної дипломатії. Очевидною є тенденція до розвитку вертикальної структури управління публічною дипломатією, де ключову роль у її формуванні та втіленні продовжують здійснювати державні актори, серед яких ключовою інституцією є Державна Рада. Поряд з цим, ВЗНП та КПК також здійснюють свій вклад у формування та розвиток публічної дипломатії, що не дозволяє стверджувати про повний контроль Державної Ради над цим напрямом зовнішньої політики. Розвиток мережі недержавних акторів, що пов'язано з втіленням ініціативи «Один пояс – один шлях», свідчить про інтерес державних акторів до розвитку недержавного сектору, однак, зважаючи на надмірний контроль над НДО з боку офіційної влади, можна стверджувати про недостатню розвиненість цього сектору. Загалом, така тенденція свідчить про формування та розвиток у КНР особливої моделі системи публічної дипломатії з переважанням впливу державних акторів та залежних від них недержавних акторів.

Варто також наголосити на тому, що аналіз основних акторів, задіяних у реалізації публічної дипломатії, продемонстрував відсутність тих, які територіально знаходилися б у Європі. За винятком поодиноких культурних центрів у таких європейських містах, як Берлін, Мадрид, Париж, Мальта, Копенгаген, Брюссель, та посольств у країнах Європи відсутні інші актори, діяльність яких була б пов'язана з публічною дипломатією. Це свідчить про інституційну нерозвиненість цього напрямку зовнішньої політики Китаю у регіоні та дає можливість припустити, що саме цей фактор слугує одним з чинників, які визначають неефективність публічної дипломатії азійської країни.

Цілі публічної дипломатії КНР у Європі спрямовані на формування позитивного образу КНР та виправлення негативних уявлень про країну. Китай прагне, щоб його сприймали як країну, що працює задля кращого майбутнього своїх громадян, економічну потугу, яка не несе загрози для інших держав, активного та відповідального актора на міжнародній арені, а

також він намагається виправдати діючий режим у країні, покращуючи образ власної політичної системи. Однією з ключових цілей керівництва КНР є перетворення держави у велику соціалістичну культурну силу.

Порівняння цілей публічної дипломатії КНР у Європі дозволяє зробити висновок про суттєве переважання економічних та політичних мотивів у реалізації публічної дипломатії, у той час як культурні та безпекові цілі представлені меншою мірою. Можна зробити припущення, що такого роду закономірність сформувалася під впливом більш глобальних інтересів та цілей зовнішньої політики КНР у європейському регіоні, які, в першу чергу, орієнтуються на економічну та політичну співпрацю між сторонами. Поряд з цим розбіжності в економічних та політичних системах азійської та європейських держав пояснюють низьку ефективність реалізації економічних та політичних цілей публічної дипломатії КНР в регіоні.

Незважаючи на те, що інструменти, які використовує Китай, схожі на ті, що використовуються країнами Заходу, вони мають свої особливості та характерні риси. Ключовим інструментом у реалізації публічної дипломатії КНР в Європі є ЗМІ. Серед них варто виділити МРК, CGTN, інформаційну агенцію «Сінхуа», англomовну газету «Чайна Дейлі». Окремий інструмент, який почав активно використовуватися протягом останнього десятиліття, – Інтернет. Крім того, у галузі культурної дипломатії варто виділити такі інструменти, як освітні обміни і наукову діяльність, діяльність Інститутів та класних кімнат Конфуція. Протягом останніх років у зв'язку з початком пандемії COVID-2019 особливо актуальним є надання медичної допомоги іноземним державам як окремий інструмент публічної дипломатії. Кожний з цих інструментів пройшов певну трансформацію та розвинувся за період 2012-2021 рр., що свідчить про зростання уваги китайського політикуму до цього напрямку зовнішньої політики.

РОЗДІЛ 3

ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ КНР В ЄВРОПІ

3.1. Медіа та публічна дипломатія Китаю

ЗМІ є одним з провідних інструментів публічної дипломатії, який формує образ країни. На думку Е. Гесера, медіа, політика та громадська думка є взаємозалежними. Більше того, ЗМІ впливають на політичні процеси шляхом визначення групи аргументів та подання повідомлення в позитивному чи негативному світлі [158, 484-485]. Наприклад, теорія формування порядку денного зазначає про можливість медіа визначати коло питань, які будуть обговорюватися політиками чи громадськістю. Крім того, медіа впливають на формування знань про окремі політичні питання [213, 42]. З моменту приходу до влади у 2012 р. Сі Цзіньпін звертав увагу на медіа, розглядаючи їх як важливий інструмент «м'якої сили» [141, 100].

В окремих європейських країнах функціонують китайські державні медіа. Представництва китайських ЗМІ присутні лише у декількох європейських країнах. Наприклад, МРК має представництва у Чехії, Німеччині, Франції, Польщі та Румунії. Найбільша кількість китайських традиційних ЗМІ знаходиться у Франції, де також функціонують «Сінхуа» та CGTN [121, 9].

У 2012 р. Австрійська спілка журналістів підписала Договір про співпрацю з МРК. Нова віха у цій співпраці розпочалась у 2018 р., коли між двома організаціями було підписано Меморандум про стратегічну співпрацю. Результатом цієї співпраці стало спільне виробництво програми «Тандем Чайна» («Tandem-China») німецькою мовою, яка транслюється на австрійському суспільному телеканалі «Окто» (Okto). В окремих випадках співпраця з китайськими ЗМІ є менш очевидною. Наприклад, «АПА ОТіЕс»

(APA OTS), найбільший дистриб'ютор мультимедійного контенту в Австрії, який підконтрольний австрійській агенції преси, здійснює передрук прес-релізів CGTN та «Сінхуа Сілк Роад» (Xinhua Silk Road). Варто зауважити, що організація отримує матеріали від американської компанії «ПіАр Ньюсваєр» (PR Newswire), яка вже в свою чергу є партнером провідних китайських новинних компаній [121, 15].

Іншим важливим інструментом впливу є поширення ЗМІ китайською мовою у європейських країнах. Ще у 1997 р. було засновано Асоціацію китайських ЗМІ за кордоном у Європі, до складу якої входить близько 60 медійних організацій китайською мовою. Головний офіс асоціації знаходиться в Парижі. Основною новинною організацією є «Новини Європи» (Nouvelles d'Europe), контроль за якою здійснює культурна та медійна група «Гуангхуа» (Guanghua). З 2011 р. організація розширила свою мережу, що дозволило їй друкувати та розповсюджувати власні матеріали у Лондоні, Відні, Франкфурті, Римі та Мадриді. Крім того, у цих містах діють китайські культурні центри, якими керує «Новини Європи». Водночас «Гуангхуа» співпрацює з такими європейськими виданнями, як-от «Фігаро» (Le Figaro), агенція «Франс-Прес» (Agence France Presse), «Дейлі Телеграф» (The Daily Telegraph), «Ді Вельт» (Die Welt) та «Франкфуртер Альгемайн Цайтунг» (Frankfurter Allgemeine Zeitung). Крім того, вона офіційно співпрацює з китайськими посольствами в низці європейських країн, а саме – Франції, Великобританії, Німеччині, Австрії, Італії та Іспанії [165, 134].

Характерною рисою ЗМІ китайською мовою, які поширені в Європі, є залежність контенту, який вони публікують, від власників медіа. Наприклад, веб-сайти та онлайн-спільноти, які знаходяться у власності «Гуангхуа», мають здійснювати діяльність у відповідності з нормами китайських законів. Показовим у цьому випадку є базований у Італії телеканал «Ізі ТіВі» (EZ TV), який надає своїм користувачам посилання на ресурси, де вони можуть подати скаргу до китайської онлайн-поліції про порушення чи недотримання правил розміщення контенту [165, 134].

У Європі функціонує декілька китайських видань, які поширюють інформацію про КНР у регіоні. У 2009 р. у Стокгольмі було засновано видання «Нордік Чайніс Таймс» (Nordic Chinese Times). Керівництво виданням здійснює Торговельна палата «Нордік Чайніс» (Nordic Chinese). «Нордік Чайніс Таймс» підписало Договір про стратегічну співпрацю з новинною службою Китаю, цільовою аудиторією якої є китайська діаспора. Провідні китайські медійні спеціалісти консультували «Нордік Чайніс Таймс» з питань донесення китайської позиції у регіоні. Інша медійна установа – група «Оухуа» (Ouhua) діє в Іспанії, її головою є впливовий іспанський бізнесмен китайського походження Марко Ван. «Оухуа» підписала угоди про співпрацю з «Сінхуа», а також з провінційними відділами Офісу співпраці з китайською діаспорою [165, 135].

Іншим підходом, який активно практикується китайськими ЗМІ, є залучення іноземців, зазвичай експертів з певних тем, для коментування подій [165, 127]. Наприклад, у 2016 р., після оголошення рішення Гаазького трибуналу щодо ситуації у Південно-Китайському морі, Н. Дева, голова групи дружби ЄС-КНР у Європейському Парламенті, зазначив, що Філіппінам варто вирішити суперечку з Китаєм у регіоні шляхом двосторонніх переговорів, що збіглося з офіційною позицією КНР. Схожа ситуація склалася у 2017 р., коли британський журналіст М. Жак, який часто виступає експертом на китайському телеканалі CGTN, зазначив, що країнам Заходу варто вчитися у Китаю, а зміщення центру політичної сили до КНР є позитивною тенденцією та свідчить про початок одного з найкращих періодів демократизації у світовій історії [165, 128].

Придбання європейських медіа є одним з типових заходів КНР зі зростання власної медійної присутності в Європі. Згідно з даними, які надані американською компанією «Блумберг», протягом останнього десятиліття КНР витратила близько 3 млрд. євро на придбання європейських ЗМІ [259].

Наприклад, у 2009 р. китайська компанія «Сікін груп» (Xiking Group) придбала британський телеканал «Пропелер ТiVi» (Propeller TV) [122]. У

2014 р. МРК підписало договір з британською телерадіокомпанією «Спектрум Радіо» (Spectrum Radio) та «Пропелер ТiВi» для транслявання контенту, який виготовлятиметься у результаті їхньої співпраці [295, 147]. На сучасному етапі «Пропелер ТiВi» позиціонує себе як провідна англомовна телерадіокомпанія, яка транслює розважальний контент та контент про культуру Китаю [237].

«Пропелер ТiВi» брав участь в організації подій високого рівня, як-от конференції китайсько-британського кіно та телебачення у 2015 р., у якій взяли участь представники від Китаю та Великобританії. Основною метою заходу була популяризація співпраці з китайськими медійними компаніями. Того ж року канал взяв участь у організації круглого столу на тему китайсько-британської співпраці у галузі медіа. Цей захід відвідав заступник голови Департаменту пропаганди КПК, що свідчить про значну увагу до події з китайського боку. Під час заходу піднімалося питання про досягнення «золотої доби» у розвитку співпраці між ЗМІ КНР та Великобританії [165, 135].

Одним з ключових регіонів, в які інвестувала КНР, були країни Вишеградської групи [239, 9]. Інтереси Китаю у цьому регіоні сформовані роллю, яку вони відіграють у політичному порядку денному країни. На сучасному етапі Польща, Чехія, Словаччина та Угорщина є важливими партнерами КНР для розвитку ініціативи «Один пояс – один шлях» та розглядаються як «нові стратегічні ворота» до Європи [269, 147].

У 2015 р. китайська енергетична та інвестиційна група CEFC придбала акції двох чеських телерадіокомпаній: 30% у компанії «Медея» (Medea) та 49% у компанії «Емпреса Медіа» (Empresa Media). Після передачі активів, медійні канали цих телерадіокомпаній «Баранов ТiВi» (Barrandov TV) та «Тайден» (Tyden) уникали тем порушення прав людини у Китаї та представляли позитивний образ КНР. Однак у 2017 р. через фінансові труднощі CEFC продала акції «Медея» та «Емпреса Медіа» [241, 37-38].

Крім того, у 2017 р. SEFC придбала активи словацького фінансового холдингу «Пента» (Penta), у власності якого є декілька газет, веб-портал та «ТіВі Маркіза» (TV Markiza), який є провідним приватним телеканалом у Словаччині [42, 7; 99]. У 2018 р. SEFC інвестувала у медійні підприємства, що функціонують у Чехії, Болгарії, Словаччині та Румунії [99, 23]. У 2018 р. інша китайська державна інвестиційна компанія CITIC придбала відомий чеський комерційний канал «Нова ТіВі» (Nova TV) [241].

Прагнучи поширювати власну «м'яку силу» за кордоном, Китай здійснює власний вплив і на медійний сектор країн Південно-Східної Європи, що реалізовується п'ятьома основними шляхами:

1. Встановлення офіційної співпраці між національними інформаційними агенціями, радіо- та телевізійними компаніями. Наприклад, сербська інформаційна агенція Танджуг та грецька AMNA уклали договори про співпрацю з китайською інформаційною агенцією «Сінхуа» [299, 15].
2. Неформальна співпраця між «дружніми» виданнями. Асоціація китайсько-боснійської дружби редагує портал «Китай сьогодні» (kinadan.com). Портал публікує матеріал, який висвітлює Китай та його політику у позитивному світлі, проєкту мережі «Один пояс – один шлях» та принцип співпраці «він-він» [299, 15].
3. Соціальні медіа. З 2015 р. «Сінхуа» має власний профіль «Твіттер» в Румунії (@XNRRomania). Інститут Китай-ЦСЄ має профіль у мережах «Фейсбук», «Твіттер» та «ЛінкдІн» (LinkedIn) [299, 16].
4. Оглядові статті в національних медіа. З початком протестів в Гонконзі влітку 2019 р., посольства КНР звернулися до різноманітних видань в Північній Македонії, Боснії та Герцеговині та Чорногорії, з метою поширення офіційної позиції КНР з цього питання [299, 16].
5. Прокитайська позиція в урядових медіа. Дослідження ЗМІ Греції продемонструвало, що національні видання, які займають проурядову позицію публікують статті, які представляють КНР у більш позитивному світлі у порівнянні з опозиційними виданнями [299, 16].

Фінансування додатків до газет стало іншою ключовою стратегією, яку реалізує Китай для транслявання власної офіційної позиції з політичних питань у Європі. Наприклад, з 2010 р. «Чайна Вотч» (China Watch), що є додатком до газет, який готує китайська газета «Чайна Дейлі», став одним з головних друкованих англomовних видань для Китаю. У 2011 р. щоденна британська газета «Телеграф» (The Telegraph) стала першим європейським ЗМІ, яка публікує «Чайна Вотч». Станом на 2018 р. цей додаток до газет друкувався у декількох європейських країнах англійською, французькою, іспанською, німецькою та данською мовами (див. Додаток 3). Цей платний додаток до газет перетворився на важливий спосіб поширення статей, написаних журналістами китайських державних ЗМІ [99, 22-23]. 3-поміж усіх видань, які включили додаток до свого змісту, німецька газета «Зюддойче цайтунг» (Süddeutsche Zeitung) припинила друкувати «Чайна Вотч» у 2018 р. через занепокоєння, що додаток використовується як інструмент пропаганди [114]. У 2020 р. «Телеграф» заявила, що вона також припиняє друкувати китайський додаток, кваліфікуючи його як інструмент пропаганди, що використовується Китаєм для зростання власного впливу серед англomовної аудиторії в умовах пандемії COVID-2019 [272].

Загалом, «Чайна Вотч» виконує дві основні функції. З одного боку, додаток презентує для читачів офіційну позицію Китаю з різноманітних політичних питань. Згідно з С. Беннером, публікувати інформацію у відомих європейських виданнях, у яких уже є репутація, набагато ефективніше, ніж поширювати китайські державні ЗМІ у Європі. З іншого боку, публікація «Чайна Вотч» може призвести до становлення фінансової залежності європейських видань від сторони, яка оплачує додаток [99, 22]. Наприклад, британська газета «Телеграф» отримувала близько 1 млн. дол. США в рік за публікування додатку [165, 132].

Підписання договорів про співпрацю у галузі медіа є іншим інструментом, який використовує КНР у Європі. Такого роду співпраця передбачає домовленість про дотримання спільних принципів у співпраці, а

також обмін контентом. Наприклад, нові умови співпраці передбачають домовленість про можливість публікації статей, які підготовлені державними ЗМІ КНР [99, 24]. Цей підхід є більш відомим як «позичити човен, щоб відправитись в океан» [102]. Практичну реалізацію цього інструменту можна простежити на прикладі договору «Про спільне виробництво телематеріалів» між Китаєм та Великобританією, укладеного у 2014 р. Згідно з цим договором, обидві сторони мають право обмінюватися ресурсами під час створення аудіовізуальної продукції. Разом з тим під час виробництва мають бути враховані та дотримуватися норми китайського законодавства у цій сфері [141, 182].

Ще один підхід, який реалізує Китай для посилення власної медійної присутності у Європі, – налагодження співпраці між китайськими та європейськими ЗМІ. Наприклад, у 2016 р. «Мейл Онлайн» (Mail Online), що є веб-сайтом британської щоденної газети «Дейлі Мейл» (Daily Mail), налагодив співпрацю з «Піплс Дейлі» (People's Daily), яка є офіційним друкованим видання КПК. Згідно з М. Кларком, головним редактором «Мейл Онлайн», онлайн-видання обирає та копіює статті з китайської газети, перекладає їх та публікує у себе без оплати додаткових зборів чи отримання фінансових винагород з китайської сторони [164].

Іншою моделлю співпраці між китайськими та європейськими ЗМІ є публікація двомовних журналів, які в основному висвітлюють такі теми, як торговельні та бізнес-відносини між Китаєм та Європою. Прикладами таких видань є «Чініталія» (Cinitalia), яке публікує контент італійською та китайською мовами, починаючи з 2012 р., «Буржтин» (Bursztyn), яке публікує матеріали з 2013 р. польською та китайською мовами, «Опортюнітіс Чайна» (Opportunities China), яке друкується англійською та китайською мовами у Великобританії з 2014 р. [295, 147].

Останньою моделлю співпраці є друк спеціалізованих видань китайськими друкованими органами. Наприклад, починаючи з 2010 р. «Чайна дейлі» видає окрему серію під назвою «Європ віклі» (Europe Weekly).

Газета здобула широку популярність у двадцяти трьох країнах Європи, випередивши британську газету «Індепендент» (The Independent) за кількістю надрукованих примірників. У 2014 р. «Європ віклі» здобула у Великобританії міжнародну нагороду серед газет [295, 147].

Окрему увагу варто приділити розгляду медійних форумів, як окремого інструменту публічної дипломатії, що використовується Китаєм. Протягом останніх років було організовано та проведено декілька таких заходів (див. Додаток II). Організація та участь у медійних форумах та самітах дозволяє популяризувати китайський підхід до журналістики [99, 24]. Згідно з Д. Бандурскі у КНР журналістика існує як частина ідеології, яка напряду пов'язана з КПК [94]. Країни Заходу часто критикують китайський конструктивний підхід до журналістики, наголошуючи на тому, що журналісти мають виконувати роль критиків державних органів влади, а не презентувати їхні досягнення [297, 351].

Різноманітні події, що стосуються співпраці у сфері медіа, відбувалися в рамках реалізації ініціативи «Один пояс – один шлях». Більшість угод, що стосуються співпраці у цій сфері, були підписані саме у рамках реалізації ініціативи [99, 24]. З 2014 р. Китай почав організовувати форум медійної співпраці ініціативи «Один пояс – один шлях» [98]. Іншою формою організації медійної співпраці між Китаєм та європейськими країнами є форум-саміт медійної спільноти ініціативи «Один пояс – один шлях», який був вперше проведений у 2016 р. [301].

23 квітня 2019 р. відбулася перша зустріч ради з новинної мережі ініціативи «Один пояс – один шлях». Ініціатором проведення заходу виступила «Піплс Дейлі» (People's Daily). Цей захід замінив попередній форум медійної співпраці ініціативи «Один пояс – один шлях». Нова мережа була створена з метою формування платформи для інформаційного обміну, торгівлею правами інтелектуальної власності та дистрибуції новин. На сучасному етапі новинна мережа також підтримує обмін каналами і макетами сторінок між медійними організаціями. Для забезпечення більш активної

співпраці, мережа створила офіційний веб-сайт та мобільну платформу для поширення новин [98].

У 2019 р. у рамках форуму було засновано раду, комітет науково-дослідного центру та чотири професійні комітети, які спеціалізуються на програмах, новинах та медійній співпраці [205]. Серед членів форуму-саміту є наступні телерадіокомпанії: «Барранов ТiVi» (Чехія), «Порто Канал» (Porto Canal, Португалія), «Радіо Телевішн» (Radio Television, Сербія), «ЕсБiПi ТiVi» (SBP TV, Швейцарія), «Пропелер ТiVi», «Дав Медіа» (Dove Media), «Нордiк Медіа» (Nordic Media, Великобританія), «Пре ТiVi» (Pre TV, Австрія), «Мона Ліса Продакшин» (Mona Lisa Production, Франція), «Кедд Анімейшн» (Kedd Animation, Угорщина), а також «Стар Медіа» (Star Media, Україна) [209].

У 2017 р. Економічна інформаційна служба Китаю, яка підконтрольна китайській інформаційній агенції «Сінхуа», підписала угоди про співпрацю з низкою європейських інформаційних агентств, як-от «ДiПiЕй ЕйЕфIкс» (DPA-AFX, Німеччина-Австрія), «Клас Едіторі» (Class Editori, Італія), інформаційною агенцією Польщі, новинною агенцією Афін (Греція), «Лю Суар» (Le Soir, Бельгія) та «Метро» (Metro, Великобританія). У 2019 р. Португалія підписала угоду про співпрацю у галузі медіа у рамках ініціативи, що дозволяє організовувати взаємні візити новинних агенцій, проводити спільні семінари та тренінги для журналістів. До того ж, «Сінхуа» налагодила співпрацю з наступними європейськими новинними агенціями «Франс-Прес» (Agence France Press, Франція), «ДiПiЕй» (DPA, Німеччина), новинна агенція Афіни-Македонія (Греція, Північна Македонія), LETA (Латвія), а також ANSA (Італія). Медійна група Китаю та італійська новинна агенція «Клас Едіторі» (Class Editori) підписали угоду про співпрацю, що передбачає обмін контентом, ведення окремої колонки про Китай під назвою «Фокус Сініталія» («Focus Cinitalia»), створення та реалізацію спільних телевізійних програм та проєктів [165, 133]. Загалом, результатом налагодження співробітництва між китайськими та європейськими ЗМІ стало

зростання кількості китайського контенту. Наприклад, між 2013 та 2020 рр. 75% контенту, який стосувався Китаю та публікувався у ANSA походив саме з «Сінхуа» [121, 10].

Мають місце також випадки, коли видавництва практикували самоцензуру для того, щоб їхні видання були доступні на китайському ринку. Відомими прикладами таких ситуацій є справи британських видавництв «Кембрідж Юніверсіті Прес» (Cambridge University Press) та «Спрінгер Нейчер» (Springer Nature). Ці два провідні європейські видавництва визнали, що вони здійснювали внутрішню цензуру статей, які публікували на власних китайських платформах [99, 26]. Наприклад, у серпні 2017 р. «Кембрідж Юніверсіті Прес» визнало, що воно заблокувало близько 300 наукових статей на веб-сайті одного з власних журналів – «Чайна Квотерлі» (The China Quarterly) [202, 116]. Ці статті розкривали такі теми, як-от «культурна революція» в Китаї та події на площі Тяньаньмень 1989 р. [170]. Схожу заяву зробило «Спрінгер Нейчер» у жовтні 2017 р., заблокувавши понад 1000 статей на китайських веб-сайтах [202, 116]. Темі, які розкривалися у цих роботах, стосувалися Тайваню, правління КПК, ситуації з дотриманням прав людей, Тибету та політичних еліт КНР. Видавництво пояснювало своє рішення тим, що лише 1% з усього контенту, яке воно опублікувало, було заблоковано в Китаї [170]. Крім того, видавництва зазначали, що такий підхід був виправданий, так як він був необхідний для дотримання національного законодавства КНР та отримання права публікувати роботи у КНР. Через цей скандал «Кембрідж Юніверсіті Прес» припинило самоцензуру. Водночас «Спрінгер Нейчер» підписало договір про співпрацю з китайським технологічним конгломератом «Тенсент», що демонструє готовність видавництва дотримуватися китайських стандартів в подальшому [99, 26].

Варто зауважити, що сприяння зростанню медійної присутності Китаю в Європі здійснюють також і окремі європейські країни. У такому разі особливу увагу варто приділити прикладу Великобританії, який є показовим у цьому контексті. Китайські медійні спеціалісти отримують експертну

підтримку у тому, як правильно працювати на медійному просторі країн Заходу. Починаючи з 2005 р. при Вестмінстерському університеті діє медійний центр Китаю, який на періодичній основі організовує тренінги для китайських урядовців, діяльність яких пов'язана з пропагандою. З британської сторони головою центру виступає журналіст та професор Х. де Бург [165, 128].

У 2018 р. медійний центр Китаю організував курс тренінгів на тему: «Міжнародні відносини та економічна стратегія Китаю: погляд Великобританії та Китаю». У тренінгах взяли участь п'ять китайських високопосадовців Центрального департаменту пропаганди КНР, які відвідали Великобританію. Серед заходів, включених до курсу, були п'ять тренінгів, які відбувалися у резиденції прем'єр-міністра, а участь у них взяв безпосередньо Б. Джонсон [165, 129].

Існує припущення, що такого роду співпраця може позитивно вплинути на стан ЗМІ в Китаї, заохочуючи їх ставати більш відкритими. Однак, на думку К. Гамільтона та М. Ольберг, на практиці спостерігається інший результат, коли КНР покращує свої навички комунікувати з західними медіа та стає більш ефективною у цьому напрямку [165, 129].

Іншим прикладом є співпраця між британською газетою «Дейлі Телеграф» (The Daily Telegraph) та китайськими урядовцями. Наприклад, у 2019 р. Лю Сяомінг, який обіймав посаду посла КНР в Великобританії, висловив подяку медійній групі «Телеграф» (The Telegraph) за її внесок у розбудову та покращення взаєморозуміння між Китаєм та європейськими країнами. «Дейлі Телеграф» зі своєї сторони продемонструвала зацікавленість у розбудові співпраці з китайською стороною. І. Макгрегор, який є почесним редактором видання, у квітні 2019 р. взяв участь симпозиумі, присвяченому роздумам Сі Цзіньпіна на тему дипломатії, який був організований китайським посольством у Великобританії [165, 132].

Співпраця між британською новинною агенцією «Ройтерс» (Reuters) та китайською «Сінхуа» є однією з найбільш тривалих в історії медійної

співпраці між двома країнами. Першу угоду про співпрацю було підписано ще у 1957 р. У 2009 р. «Ройтерс» приєдналася до глобального медійного саміту, яким керує китайський партнер. У 2015 р. у ході офіційного візиту Сі Цзіньпіна до Великобританії, голова КНР дав ексклюзивне інтерв'ю для британської новинної агенції [165, 133].

Безпосередньо чеською компанією, яка займає прокитайську позицію є «ПіПіЕф Груп» (PPF Group). Вона є спонсором інтернет-платформи «Сіноскоп» (Sinoskop), яка спеціалізується на темах, пов'язаних з КНР, та відома власною поміркованою позицією. Крім того, ця платформа є опонентом консервативного чеського веб-сайту «Сінопсіс» (Sinopsis), яка займає більш критичну позицію щодо Китаю та фінансується американським Національним фондом на підтримку демократії. Зважаючи на переважання більш критичних голосів на рахунок КНР, посольство КНР публікувало офіційну позицію країни у таких чеських виданнях, як-от «Хальо Новіни» (Haló Noviny) та «Парламентні листи» (Parlamentní listy). Однак варто зауважити, що ці ЗМІ є малопопулярними та низької якості. Наприклад, «Хальо Новіни» (Haló Noviny) – газета, яка пов'язана з Комуністичною партією Чехії, а «Парламентні лісти» (Parlamentní listy) – популістський веб-сайт [121, 23].

Отже, КНР використовує медіа як один з провідних інструментів публічної дипломатії. Аналіз продемонстрував, що за винятком країн Північної Європи, Китай намагається забезпечити власну медійну присутність майже у всіх європейських субрегіонах, однак його політика має власні особливості, зважаючи на їхнє місце у зовнішній політиці країни. У країнах Західної Європи діють представництва китайських державних медіа, серед яких варто виокремити Францію, де знаходиться їхня найбільша кількість. З метою впливу на формування образу країни у Європі, Китай реалізує різні підходи, серед яких придбання європейських медіа, фінансування додатку до газет «Чайна Вотч», підписання договорів про співпрацю у галузі медіа, налагодження співпраці між китайськими та

європейськими ЗМІ та організація тематичних форумів. Загалом, такого роду співпраця розвивається з багатьма європейськими країнами незалежно від їхнього географічного розташування. Поряд з цим можна виокремити певні регіональні особливості, як-от інтерес Китаю до придбання ЗМІ країн Східної Європи. Співпраця у медійній галузі також здійснюється у рамках ініціативи «Один пояс – один шлях», до якої залучаються ЗМІ держав Західної, Східної та Південної Європи, які зацікавлені у налагодженні співпраці у цьому форматі. Політика «батого та пряника» застосовується щодо видавництв, цільовою аудиторією яких є переважно Західна Європа, як осередок провідних установ у цій сфері. Варто згадати, що формування образу КНР в Європі відбувається не лише завдяки зусиллям китайської сторони, а й за ініціативи європейських ЗМІ, де особливо активними є медіа Східної та Південно-Східної Європи.

3.2. Співпраця між європейськими державами та КНР у галузі освіти та науки

З початком XXI століття уряд Китаю докладает значних зусиль для перетворення країни зі світового виробника товарів у лідера інновацій. Інвестиції у вищу освіту та новітні технології поступово зростали протягом останніх десятиліть [136, 1]. Починаючи з 2012 р., Китай інвестував близько 4% ВВП в освіту, а у 2018 р. спрямував 2,1% від власного ВВП на розвиток науки. Незважаючи на те, що цей показник нижчий, ніж у Німеччині (3,1%) чи Нідерландах (2,2%), Китай все ж таки випереджає більшість європейських країн за видатками у цій галузі, як-от Великобританію (1,7%) [135, 8].

Одночасно з розвитком науки всередині країни КНР інвестує в розвиток міжнародної наукової співпраці. Загалом, Китай орієнтується на співпрацю у галузі освіти і науки з такими країнами, як США, Великобританія, Австралія та Нова Зеландія. Незважаючи на те, що європейські країни не є пріоритетними, вони є частиною китайської стратегії

з розвитку інновацій. Крім того, зважаючи на розбудову ініціативи «Один пояс – один шлях», роль Європи поступово зростає. Більше того, через погіршення відносин з США, КНР шукає інших партнерів для співпраці [136, 2].

Аналізуючи співпрацю між ЄС та КНР у галузі досліджень та інновацій, варто зауважити, що Китай більше не сприймає європейські країни виключно як торговельних партнерів, а й як регіон з розвиненими наукою, технологіями та інноваціями. Стратегічне партнерство має значний вплив на розвиток співпраці у галузі вищої освіти [107, 169]. Під час саміту ЄС-Китай у 2013 р. було прийнято «Порядок дня для стратегічної співпраці ЄС-Китай 2020». Більш детально напрямки співпраці у галузі науки та технологій було окреслено у дорожній карті співпраці у галузі науки та технологій ЄС-Китай [136, 13].

Під час першого раунду високого діалогу, присвяченого питанням міжлюдського діалогу, який проходив у квітні 2012 р. у Брюсселі, Китай та ЄС окреслили основи для розвитку студентської мобільності [124, 112]. Китайська сторона погодилася надати близько 30,000 стипендій, з яких 20,000 мали бути спрямовані на підтримку отримання освіти китайськими студентами у європейських країнах та 10,000 – на фінансування навчання європейських студентів у КНР. Крім того, кількість китайських урядових стипендій мала зрости з 100 до 200. Зі свого боку, Європейська Комісія зобов'язалася фінансово підтримати близько 5,000 китайських студентів та дослідників в ЄС та 2,000 європейських студентів та дослідників, які беруть участь в обмінних програмах [293].

Китайські студенти складають найбільшу частку серед іноземних студентів у ЄС. Станом на 2015 р. 11% усіх студентів, які навчаються у ЗВО ЄС, були китайцями. Найбільше китайських студентів навчається у Великобританії, Німеччині та Франції [136, 4].

Уряд Китаю інвестує в розвиток вищої освіти та досліджень. У країні є багато програм, які підтримують студентські обміни на національному,

місцевому та університетському рівнях. Ці програми варіюються між короткостроковими літніми школами до повноцінного покриття аспірантських програм. На національному рівні Стипендіальна Рада Уряду КНР (China Scholarship Council), яка підконтрольна Міністерству освіти, відповідальна за відправлення китайських студентів для навчання за кордон. Між 2008 та 2014 рр. близько 41,000 китайських студентів отримали грант на здобуття ступеня доктора філософії за кордоном чи участі у 1-2 річних навчальних програмах [136, 16]. Серед країн-лідерів із прийому китайських студентів були Німеччина (3,998 осіб), Великобританія (3,884 осіб), Франція (2,194 осіб) та Нідерланди (1,607 осіб) [136, 16]. Водночас більшість студентів самостійно покривають власне навчання за кордоном. Наприклад, у 2017 р. більше 600,000 студентів навчалися за кордоном за власний кошт [136, 17].

Починаючи з 2014 р., реалізується програма «Насіння для майбутнього» (Seeds for Future) за ініціативи китайської компанії «Хуавей» (Huawei). За період 2014-2019 рр. близько 50 австрійських студентів взяли участь у двотижневому навчальному обміні у Китаї. У 2015 р. федеральний президент Австрії Х. Фішер взяв участь у підписанні Меморандуму про порозуміння між «Хуавей» та двома австрійськими університетами прикладних наук, а саме Університетом прикладних наук Йоаннеум та Університетом прикладних наук Верхньої Австрії, що дозволило студентам цих закладів брати участь у програмі «Насіння для майбутнього» [121, 16].

Фактором, який суттєво впливає на зростання популярності європейських університетів, є пов'язаність очікувань ЄС та інтересів КНР з інтернаціоналізації вищої освіти (див. Додаток Л). Проаналізувавши дані, наведені Ю. Цай, можна зробити висновок про те, що очікування європейських країн та інтереси Китаю у розвитку вищої освіти та співпраці у цій галузі співпадають. Як наслідок, ця взаємозалежність створює основу для розвитку співпраці.

Протягом останніх років все більше китайських студентів розглядають Європу як можливий варіант здобуття вищої освіти. Якщо раніше більшою популярністю серед них користувалися США, то погіршення візового режиму, викликане торговельною війною між країнами, негативно вплинуло на освітню співпрацю [293]. Відповідно до даних Стипендіальної Ради уряду КНР, у 2018 р. близько 10,300 студентів, які отримали урядову стипендію Китаю для навчання за кордоном, відмінили власні поїздки у зв'язку з візовими обмеженнями. Одночасно зростає кількість студентів, які навчаються у Європі. У 2015 р. більше 303,000 китайських студентів навчалися в ЄС, склавши 24% усіх китайських студентів, які навчаються за кордоном, що відобразило зростання на 7,5% у порівнянні з 2014 р. [293]. Станом на 2017 р., маючи 8 млн. студентів-випускників, Китай є джерелом іноземних академічних талантів. Багато ЗВО Європи охоче приймають китайських студентів. Набір китайських студентів є особливо актуальним на прикладні науки, зважаючи на зменшення кількості європейських студентів на цих спеціальностях [136, 23].

Серед європейських країн, які приймають китайських студентів, найпопулярнішою є Великобританія. У 2016-2017 рр. китайські студенти склали одну третю усіх студентів не з країн-членів ЄС, які навчалися у цій країні [157, 5]. Більшість студентів, які навчаються у Великобританії, спеціалізуються на вивченні бізнесу та економіці [256, 5]. Друга за популярністю європейська країна – Німеччина. У 2018 р. 32,368 китайських студентів навчалися у Німеччині [157, 5]. Як наслідок, більш популярними напрямками у Німеччині серед китайських студентів є точні науки, як-от природничі та технічні науки, інженерія та математика [256, 5]. Близько 28,000 китайських студентів навчалися у Франції у 2017 р., що зробило Китай другим найбільшим освітнім партнером країни. Інша популярна країна – Нідерланди, у якій навчалася близько 4500 китайських студентів у 2017-2018 рр., будучи другою найбільшою групою студентів [157, 6].

Частка студентів, які навчаються на бакалавраті, значно менша за тих, хто здобуває ступінь магістра чи доктора філософії [136, 16]. Приблизно дві третіх від китайських студентів у Великобританії та Німеччині здобувають звання магістра. Ті ж студенти, які навчаються на бакалавраті, зазначають, що вони планують продовжити навчання у тих іноземних країнах, в яких вони навчаються [256, 3]. У 2016 р. Стипендіальна Рада уряду КНР фінансово підтримала 3,085 студентів, які навчалися на аспірантурі за кордоном. Крім того, 5,582 студентів отримали гранти на дослідницькі візити у рамках їхніх досліджень. Найбільш популярними європейськими країнами для здобуття ступеня доктора філософії є Німеччина, Великобританія, Нідерланди та Франція [182, 183].

Німеччина – одна з ключових країн у китайській стратегії «Тисяч талантів», яка має на меті заохочувати повернення молодих науковців і дослідників. Студенти, які повертаються у Китай, роблять внесок у розвиток цифрової економіки. Цзян Мінфен, випускник Технологічного університету Берліну, заснував dxueshi.com – онлайн-платформу, яка займається краудсорсингом технологій та консультаційними послугами у виробничій галузі. Сяо Ї, випускник Гамбурзького університету прикладних наук, став засновником стартапу «Цьонгйоу» (Qiongyou) – цифрової платформи для бюджетних туристів, яка акумулювала 60 млн. євро від інвесторів. З позиції Німеччини, країна не отримує дивідендів від інвестування у навчання китайських студентів, так як більшість з них повертається в Китай для продовження роботи [212].

Партнерські угоди з китайськими ЗВО можуть зав'язатися як наслідок особистих контактів, які переростають у офіційну співпрацю. Більшість угод стосуються обміну студентами, особливо на рівні магістерських та докторських студій. У такого роду співпраці існує суттєвий дисбаланс між кількістю студентів за обміном із значною кількісною перевагою китайських студентів, які навчаються у Європі. Однією з причин такої невідповідності є необхідність викладання навчальних дисциплін англійською мовою та

взаємне визнання залікових кредитів, що є значно простішим для китайської сторони [97, 16].

Починаючи з 2015 р. Китай припинив реалізацію проєктів, які мали на меті відкриття у Китаї університетів із спільним фінансування китайської сторони та іноземного донора [136, 7]. Останній приклад співпраці подібного роду – спільний проєкт між університетом Гронінгена (Нідерланди) та Китайським сільськогосподарським університетом (Яньтай, провінція Шаньдун). У липні 2018 р. китайська сторона прийняла рішення про закриття 5 спільних установ, понад 200 спільних навчальних програм з іноземними партнерами, посиляючись на їхню низьку якість, незначну кількість студентів, які навчалися на відповідних програмах, та неефективне управління фінансами [136, 7]. Водночас відбувається зростання присутності китайських університетів за кордоном. Починаючи з 2016 р. почала зростати співпраця між китайськими та європейськими ЗВО. Наприклад, у 2016 р. Пекінський педагогічний університет та Кардіффський університет (Великобританія) відкрили спільний коледж [136, 7].

Китайські інвестори, підтримані урядом, фінансують навчальні програми за кордоном, розвиваючи можливість КНР впливати на навчальні плани та інформацію про Китай. Китайські університети відкривають власні філіали у європейських ЗВО. Особлива увага приділяється налагодженню співпраці з країнами Західної Європи, як-от Великобританією. Наприклад, у 2017 р. Пекінський університет підтвердив купівлю «Фокскомб Хол» (Foxcombe Hall) у Оксфорді за 8,8 млн. фунтів [99, 32]. На території університету буде відкрито бізнес школу HSBC. На думку С. Беннер та інших науковців, китайські ЗВО зацікавлені в тому, щоб контролювати навчальний процес та предмети, які пов'язані з вивченням Китаю [99, 31].

Аналізуючи освітню співпрацю між Китаєм та країнами Європи, особливу увагу варто приділити країнам Центрально-Східної Європи. Протягом 2013-2017 рр. спостерігалась тенденція до суттєвого зростання кількості китайських студентів у регіоні. Водночас зважаючи на статистику,

яку публікує Інститут статистики ЮНЕСКО, кількість китайських студентів у країнах Західної Європи все ще продовжує бути суттєво більшою, ніж у країнах ЦСЄ (див. Додаток Н). Наприклад, у 2017 р. 96,543 китайських студентів навчалось у Великобританії, у той час як в Угорщині їхня кількість склала 1,574 осіб, що було найвищим показником в регіоні. Серед держав ЦСЄ, країни Вишеградської групи лідирують за показниками китайських студентів. До трійки лідерів відносяться Угорщина, Польща та Чехія з 1,574, 937 та 251 студентами відповідно, згідно з даними за 2017 р. (див. Додаток О). Варто також зауважити, що протягом п'яти років, між 2013-2017 рр., кількість китайських студентів в Угорщині зросла у чотири рази, в Чехії у два рази та у півтора рази у Польщі. На противагу цьому, у країнах Західної Європи, за винятком Німеччини, такого роду зростання не відбувалося (див. Додаток Н).

Існує декілька факторів, які впливають на студентську мобільність у регіоні ЦСЄ та формують її особливості, які відрізняють його від країн Західної Європи [159, 96]. Однак, починаючи з 2013 р., співпраця між державами регіону та Китаєм у цій сфері значно інтенсифікувалася. Наприклад, у липні 2013 р. у китайському місті центрального підпорядкування Чунцін проходив перший діалог з освітньої політики між країнами ЦСЄ та Китаєм [117]. Ця подія заклала основу для налагодження співпраці між навчальними установами сторін-учасниць заходу. З 2013 р. держави ЦСЄ доклали значних зусиль для популяризації власних ЗВО серед іноземних студентів. Ці заходи пов'язані з імплементацією Комунікації «Європейська вища освіта у світі», згідно з якою країни-члени ЄС заохочуються формувати та реалізовувати стратегії щодо інтернаціоналізації освіти. Наприклад, угорський уряд поставив ціль збільшити кількість іноземних студентів з 23,000 осіб у 2013 р. до 40,000 осіб у 2023 р. [292, 5].

Навчальний процес у країнах ЦСЄ має низку переваг у порівнянні з країнами Західної Європи, як-от вартість навчання, навчальних матеріалів та житла є загалом нижчими [227, 214]. Наприклад, у Чехії та Словенії вартість

навчання для іноземних студентів є такою ж як і для студентів з країн-членів ЄС. У Болгарії, Естонії та Словаччині вартість навчання для іноземних студентів є загалом вищою [159, 93].

Однією з основних перешкод, які негативно впливають на зростання кількості китайських студентів у країнах ЦСЄ, є мовний бар'єр. Невелика кількість освітніх програм, у яких передбачена англійська як мова викладання, є іншою перепорою для зарахування китайських студентів для навчання в університети країн ЦСЄ [227, 215]. Для прикладу окремі країни йдуть на зустріч китайським студентам і для того, щоб створити сприятливі умови для них, започатковують спеціальні програми. Показовим у цьому випадку є проєкт «Марко Поло», який реалізовується в Італії та дозволяє китайським студентам бути зарахованими на навчальні програми в університети без знання італійської мови [135, 22].

Приклад Угорщини є ілюстративним серед держав ЦСЄ, так як країна демонструє успішні результати з розвитку освітньої співпраці з Китаєм. Співпраця у галузі вищої освіти між Угорщиною та КНР базується на політичному діалозі між сторонами у рамках співпраці, визначеною ініціативою «Один пояс – один шлях». У 2014 р. уряди двох країн налагодили співпрацю у галузі освіти. Наприклад, Стипендіальна Рада уряду КНР зобов'язалася надати додаткову стипендію у розмірі 200 дол. США для угорських студентів бакалаврату, а також покрити їхні витрати за візовий збір та переліт. У відповідь угорський уряд започаткував стипендію «Стипендіум Хангарікум» («Stipendium Hungaricum»), яка покриває витрати на навчання, житло та медичну страховку. Починаючи з 2016 р., більшість стипендій цього типу отримали саме китайські студенти [292, 7].

Розвиток двосторонньої співпраці також здійснюється через можливість участі у спільних програмах здобуття двох спеціальностей. Наприклад, у жовтні 2018 р. Фуданьський університет (Шанхай) та університет Корвіна (Будапешт, Угорщина) розпочали реалізовувати спільну навчальну програму зі здобуття ступеня магістра зі спеціальності

«Економічний аналіз». Програма передбачає можливість навчатися протягом одного року в Угорщині та закінчити навчання в Китаї. Особливістю програми є те, що навчання здійснюється англійською мовою. В Угорщині також існує можливість вивчення китайської медицини [292, 8].

Після досягнення домовленості про спільну навчальну програму, у 2018 р. Фуданський університет заявив про відкриття власного кампусу у Будапешті до 2024 р. За попередньою інформацією, навчальний заклад розрахований на навчання до 6,000 студентів-магістрів за чотирма спеціальностями: «Економіка», «Міжнародні відносини», «Медицина» та «Технології». Фуданський університет також планує налагодити співпрацю з іншими угорськими закладами, передбачивши можливість китайським викладачам працювати запрошеними лекторами, що дозволило б поширювати навчальні програми китайського університету в Угорщині [121, 49].

Водночас мирні протести у червні 2021 р., які проходили у Будапешті, демонструють, що громадськість Угорщини не підтримує рішення про відкриття першого у ЄС кампусу Фуданського університету в їхній країні. Згідно з даними, які надав угорський науково-дослідний центр «Републікон Інститут» («Republikon Institute»), близько двох третіх населення Угорщини виступають проти цієї ініціативи. Прибічники протесту апелюють до того факту, що відкриття кампусу одного з найпрестижніших китайських університетів в столиці Угорщини призведе до зростання впливу КНР та може підірвати освітню систему країни. Протестувальники звертали увагу на те, що на реалізацію проекту В. Орбан, який обіймає посаду прем'єр-міністра Угорщини, планує витратити 1,8 млрд. дол. США, що перевищує сукупні видатки на вищу освіту в державі за 2019 р. [106].

Китайський вплив та втручання у навчальний процес є також помітним у країнах ЦСЄ. У 2019 р. стався скандал у Карловому університеті (Чехія). Голова Центру з міжнародної політики університету М. Балабан та низка інших науковців отримували плату від китайського посольства за

організацію тематичних конференцій. Після того, як ця інформація стала публічною, М. Балабана було звільнено з університету [143].

Якщо розглядати співпрацю у галузі освіти між КНР та країнами Балкан, то вона практично відсутня. Освітня співпраця між університетами не дуже розвинена та сприймається швидше як засіб «академічного туризму». З періодичністю раз на два роки Міністерство освіти та науки Північної Македонії заявляє про прагнення реалізовувати спільні наукові проєкти, а також про можливість отримання навчальних стипендій для студентів бакалаврату, магістратури чи докторантури. У деяких випадках університети слугують платформою для виходу китайських компаній на внутрішній ринок країни. Наприклад, «Хуавей» керує програми з ІТ-освіти в школах Болгарії [299, 7].

Загалом студентська мобільність впливає на політику, економіку, соціальні відносини, науку та культуру, будучи важливою складовою «м'якої сили» країни. У Данії та Нідерландах функціонували партійні осередки КПК в університетах. Наприклад, студенти Утрехтського університету (Нідерланди) були «мобілізовані» китайським урядом для написання петиції до Міжнародного суду в Гаазі, протестуючи проти рішення щодо Південнокитайського моря [97, 10].

Розвиток освітньої співпраці безпосередньо впливає на стан політичної співпраці між країнами. Вища освіта є основою для налагодження співробітництва у рамках ініціативи «Один пояс – один шлях». По-перше, підготовка кадрів є важливою для реалізації спільних проєктів, як-от розвитку інфраструктури. Як наслідок, із розвитком освіти закладається основа для розвитку економіки. По-друге, освітні обміни сприяють культурному обміну, ведучи до налагодження взаєморозуміння між різними громадянами європейських країн та КНР [183]. Крім того, основними цілями розвитку співпраці у вищій освіті між державами-членами ЄС та КНР, які відображають можливості співпраці, є: підвищення популярності серед китайських студентів здобуття вищої освіти в Європі; посилення відкритості

та конкурентоспроможності європейської та китайської вищої освіти для поглиблення співпраці у галузі вищої освіти; ідентифікація спільної основи для співпраці [107, 170-171].

Іншою перевагою студентської мобільності є налагодження наукових зв'язків між приймаючою стороною та студентом. Згідно зі Цз. Цзян та В. Шень, більшість китайських студентів, які навчалися на аспірантурі в Європі, продовжують публікувати спільні дослідження зі своїми європейськими науковими керівниками [182, 192].

Зростає кількість спільних наукових досліджень, що можна простежити на збільшенні публікацій, співавторами яких виступають як європейські, так і китайські дослідники. І. д'Хуге та Д. Ламмертінк підкреслюють, що більшість опублікованих статей стосувалися природничих наук, інженерії та медицини, а от спільні публікації з гуманітарних наук є нечастим явищем. У випадку, коли в опублікованому дослідженні згадується фінансування, яке дозволило реалізувати проєкт, Китай частіше виступає у ролі інвестора, ніж європейські країни [135, 23-24].

Низка організаційних питань з китайської сторони негативно впливають на розвиток студентської мобільності. Відмінності в адміністративних практиках та процедурах ускладнюють співпрацю між європейськими та китайськими університетами. Непрозорість процедур та непередбачуваність китайської урядової системи та інститутів є іншою суттєвою перепоною у налагодженні більш тісної співпраці. Інший виклик – нестача інформації та відкритості стосовно планів, політик та проєктних цілей, які стосуються вищої освіти з китайської сторони [136, 24-25]. Негативно позначається на співпраці й те, що китайська сторона має прогалини із захисту персональних даних та дослідницької етики. Іншими проблемними галузями є обмеження свободи слова у вищій освіті, а також цензура, особливо у дослідженнях, що стосуються соціальних та гуманітарних наук [136, 5].

Як зазначає британський дослідник К. Г'юз, актуальною проблемою, з якою зіштовхуються європейські університети, є переважання у них підприємницької моделі [155]. У ситуації, коли реалізовується дослідницький проєкт з китайським партнером, який є прибутковим, або ж ЗВО залежний від плати за навчання від китайських студентів, це створює умови для того, щоб залишатися на стороні КНР [176, 49-50]. Зі слів К. Г'юза, у ситуації, коли існує зовнішній фінансовий фактор, саме він часто визначає позицію з делікатних питань [155].

Китайські консульства, посольства фінансують Асоціацію китайських студентів та науковців і використовують її як засіб впливу на університети країн Заходу. Асоціація має розвинену мережу у Західній Європі, з 50 представництвами у Франції, 58 у Німеччині та 91 у Великобританії [99, 33]. Асоціація була задіяна у налагодженні культурних зв'язків з країною перебування, а також у підтриманні китайських студентів за кордоном. На сучасному етапі роль організації розширилася і включає участь у громадському житті. Наприклад, одним з видів діяльності асоціації є подання офіційних скарг про те, що окремі заходи «ображають почуття китайських студентів», та це є зручним способом протидії західним науковцям, які піднімають чутливі для КНР теми. Асоціація також звітує китайським посольствам про китайських студентів, які беруть участь у заходах, які піднімають теми, що суперечать офіційній позиції уряду. У 2017 р. асоціація подала скаргу на Даремський університет (Великобританія) за те, що дебатний клуб закладу запросив А. Лінь для виступу на публічному заході [99, 33]. Після того, як А. Лінь взяла участь у дебатах, стало відомо, що китайське посольство в Лондоні контактувало з Асоціацією китайських студентів та науковців з університету Дарема. Іншим прикладом втручання є те, що у 2011 р. асоціація в Кембриджському університеті (Великобританія) припинила свою роботу у зв'язку з тим, що китайське посольство порадило президентові асоціації Чан Фейфань залишитися на другий термін без проведення виборів, що напряду порушувало конституцію асоціації. Під час

перевірки університетським інспектором, асоціація не надала власної конституції [99, 33].

Поширеною практикою є й більш прямі спроби втручання китайських посольств та консульств у роботу європейських ЗВО. Наприклад, у 2018 р. університет Саламанки (Іспанія) скасував тиждень культури Тайваню після того, як посольство Китаю поскаржилось, що до представника з Тайваню зверталися, як до посла. Схожа подія відбулася в угорському Дебреценському університеті. За кілька годин до початку заходу китайське посольство звернулося до адміністрації закладу з вимогою виключити тайванських студентів з участі у міжнародному дні кулінарії. У квітні 2019 р. факультет китаєзнавчих студій Амстердамського вільного університету (Нідерланди) організував подію за участі двох казахів, які певний час перебували у виправних таборах у Сінцзян-Уйгурському автономному районі. Китайське посольство в Брюсселі надіслало листи організаторам та потенційним учасникам заходу з проханнями не відвідувати цей захід. Незважаючи на ці попередження, подія відбулася, але з вищими заходами безпеки [165, 172].

Іншим викликом у співпраці між європейською та китайською сторонами є невідповідність очікувань фактичним результатам співпраці. Більшість китайських університетів, які залученні до співпраці, відносяться до елітних ЗВО КНР, у той час як більшість іноземних партнерів відносяться до менш популярних університетів у власних країнах. Більше того, у зв'язку з переважанням економічних інтересів у європейських партнерів, вони витрачають мінімальні кошти на реалізацію спільних програм та функціонування закладів та дотримуються нижчих стандартів якості [298, 349].

З боку європейських університетів існують очікування про привілейованість власного становища як партнера Китаю. Однак, на практиці Європа конкурує зі США за першість на китайському освітньому ринку. США визнають важливість та переваги освітніх обмінів з КНР, у той час як

європейські країни лише ознайомлюються з цією сферою та її плюсами. Крім того, китайська сторона часто послуговується світовими рейтингами ЗВО при виборі партнерів для співпраці, що негативно позначається на багатьох європейських університетах. Водночас багато європейських країн, як-от Німеччина, Великобританія, Франція та Нідерланди, обізнані з цією ситуацією і розробили спеціальні маркетингові кампанії, націлені на потенційних китайських партнерів [298, 349].

Порівнюючи існуючі можливості та виклики співпраці європейських країн з Китаєм, можна прийти до декількох висновків (див. Додаток М). По-перше, незважаючи на низку викликів у співпраці, їхні можливості є більш суттєвими, так як вони безпосередньо впливають майже на усі рівні співпраці, а саме політичну, економічну та міжлюдську сторони європейсько-китайських відносин. По-друге, більшість викликів пов'язані з відмінностями, які існують у підходах КНР та європейських країн до освіти. Наприклад, у порівнянні з європейськими країнами, навчальний процес у Китаї є більш регульованим. Ці відмінності мають бути враховані обома сторонами, що сприятиме вирішенню проблеми з невідповідністю очікувань фактичним результатам співпраці. По-третє, подальший розвиток співпраці між сторонами сприятиме вирішенню проблемних питань, як-от отримання більшої інформації про організаційні питання освітнього процесу з китайської сторони чи вироблення стратегічного бачення європейськими країнами, що позитивно впливатиме на подальший розвиток освітньої співпраці між країнами-членами ЄС та Китаєм.

Зважаючи на зростання викликів у освітній співпраці між Китаєм та європейськими країнами, останні почали запроваджувати окремі політики, спрямовані на захист інтелектуальної власності у рамках освітньої співпраці з КНР. Першопрохідцем у цій галузі є Великобританія. Британська громадська організація «Юніверсітіс ЮКей» (Universities UK) у жовтні 2020 р. опублікувала рекомендації для власних ЗВО, як відповідати на іноземне втручання та дотримуватися академічної свободи. Основний акцент

було зроблено на захисті інтелектуальної власності, гарантуванні прав студентів та дотриманні конфіденційності на заняттях [143]. Китай безпосередньо не був згаданий у документі, однак застереження щодо можливого негативного впливу КНР були загадані ще у 2019 р., коли Комітет з питань зовнішньої політики Палати громад опублікував звіт. У цьому звіті згадано про вплив КНР у ЗВО Великобританії щодо попередження обговорення таких тем, як-от Тайвань, Тибет, ситуації у Сінцзян-Уйгурському автономному районі, події на площі Тяньаньмень, Гонконг та громадянські права. У ньому також згадано, що китайське посольство у Лондоні періодично моніторить китайських студентів, що було заперечено представниками посольства [156].

У жовтні 2020 р. з'явилася інформація про те, що британський уряд обмежить перелік предметів, які можуть викладатися у ЗВО для китайських студентів з метою попередження викрадення інтелектуальної власності [248]. Було запроваджено схему схвалення академічних технологій (Academic Technology Approval Scheme, ATAS), яка стосується іноземних студентів, які планують навчатися на аспірантурі та вивчатимуть предмети, що мають відношення до оборони та державної безпеки. Серед країн, громадянам яких необхідно буде отримати сертифікат для навчання, є і Китай [89]. До предметів, які покриваються схемою, відносяться військові технології, кібербезпека й авіабудування. У випадку, якщо студенти були вже зараховані на момент запровадження схеми, їхні візи мали бути скасовані [248].

Іншим важливим напрямком співпраці, який впливає на формування сприйняття КНР у Європі, є наукова галузь [140, 15]. Пріоритетні напрямки співпраці між КНР та Європою на майбутнє були окреслені у новій програмі «Горизонт Європа» (2021-2027 рр.) та середньо- і довгостроковому Плані розвитку науки та технологій Китаю на 2021-2035 рр. [135, 26].

Китай був третім ключовим партнером ЄС у контексті співпраці у межах Рамкової програми ЄС «Горизонт 2020» протягом 2014-2020 рр., яка мала на меті розвиток наукових досліджень та інновацій [140, 14; 135, 24].

Згідно з цією програмою, ЄС та КНР домовилися спільно фінансувати дослідницькі проєкти. ЄС мав інвестувати 500 млн. євро, а Китай – 130 млн. євро. Станом на лютий 2020 р. китайські науковці взяли участь у дослідницьких проєктах 464 рази, що покритло понад 2000 контрактів. Дана співпраця має власні прогалини. Лише близько 60% проєктів фактично отримали фінансування з китайської сторони. Крім того, зобов'язання інвестувати 130 млн. євро так і не було реалізоване [135, 24-25].

Показовим прикладом китайського впливу на науково-дослідні центри є діяльність британського «Чатем Хаус». Фінансовими донорами центру виступають безпосередньо китайський уряд, а також ряд китайських компаній, як-от Міжнародна корпорація капіталу Китаю та «Хуавей». Незважаючи на те, що фінансування з китайської сторони є загалом незначним, Лю Сяомін, посол КНР в Великобританії з 2010 по 2021 рр., підкреслював позитивний внесок «Чатем Хаус» у розвиток двосторонніх відносин між країнами. Наприклад, у 2019 р. директор центру Р. Найблет популяризував ідею розвитку тісніших зв'язків між країнами перед новообраним прем'єр-міністром Великобританії Б. Джонсоном. Р. Найблет також просуває ідею перетворення Лондона на фінансовий хаб ініціативи «Один пояс – один шлях». Дж. О'Ніл, який також працює у «Чатем Хаус», популяризує тісніші відносини з КНР. Він часто виступає у ефірах державних китайських ЗМІ, а також є членом Клубу 48, у рамках діяльності якого висловлював підтримку політичним поглядам Сі Цзіньпіна [165, 154-155].

«Чатем Хаус» у співавторстві з провідною китайською науково-дослідною установою Центром міжнародного економічного обміну Китаю видав дослідження під назвою «Економічні відносини між ЄС та Китаєм до 2025 р.: розбудовуючи спільне майбутнє», яка у своїй назві використовує термінологію, що часто цитується Сі Цзіньпіном. Цей документ представляє у позитивному світлі ініціативу «Один пояс – один шлях». До фінансування цього видання долучилася китайська компанія «Хуавей», а його підготовку здійснював китайський науково-дослідний центр Інститут світової економіки

та політики, а також Академія соціальних наук. У дослідженні знову піднімалося питання про можливість перетворення Лондона на фінансовий центр та хаб китайського юаню у рамках ініціативи «Один пояс – один шлях» [165, 155].

Місія КНР в ЄС виступає одним з ключових фінансових донорів науково-дослідних центрів, які спеціалізуються на Китаї чи розкривають теми, які цікаві для КПК [165, 157]. Ф. Годеман та А. Васельє, які опублікували дослідження китайської присутності у Європі у 2017 р., стверджують, що аналізуючи проведені конференції та семінари в Брюсселі очевидним є той факт, що майже усі «фабрики думок», які працюють над азійською тематикою фінансуються Китаєм [163, 78].

Наприклад, Мадаріага (Madariaga) – коледж фундації Європи, був одним з провідних науково-дослідних установ у Брюсселі, який фінансувався китайським урядом. Згідно з засновником та виконавчим директором фундації П. Дефренем, організація налагодила конструктивні та збалансовані робочі відносини з місією КНР в ЄС, сприяючи організації візитів китайських високопосадовців до Європейського Парламенту, Європейської Комісії, а також до Ради міністрів закордонних справ ЄС. У 2014 р. вклад місії КНР в ЄС до бюджету Мадаріага склав 20% її загального бюджету. Проте, це не єдине джерело китайських фінансів у фундації. Близько 40% бюджету «фабрики думок» було покрито китайською компанією Культурний обмінний центр мирний тур (北京和平之旅文化交流中心, běijīng hépíng zhī lǚ wénhuà zhōngxīn), яка знаходиться у Пекіні. Варто загадати, що голова цього центру Шао Чанчунь був вимушений залишити Бельгію після того, як було виявлено, що він займається шпіонажем. П. Дефрень зазначав, що факт китайського фінансування може впливати на те, що Мадаріага лобіюватиме інтереси КНР [165, 158].

У 2015 р. Мадаріага оприлюднила інформацію про те, що її офіс у Брюсселі закривається, у зв'язку з приєднанням науково-дослідного центру до Коледжу Європи в Брюгге (Бельгія) [228]. Незважаючи на ці зміни,

Коледж Європи, а також дослідницький центр ЄС-Китай при цьому навчальному закладі, який був заснований у 2014 р., продовжують тісно співпрацювати з місією КНР в ЄС. Ці навчальні установи отримують фінансування з китайської сторони та спільно організують семінари і конференції, присвячені ініціативі «Один пояс – один шлях» і загалом європейсько-китайським відносинам. Коледж Європи також виступає у ролі організатора семінару з прав людини Європа-Китай, який проходить за підтримки Об'єднання Китаю з прав людини. Варто зауважити, що це об'єднання пов'язане з Офісом зовнішньої пропаганди КПК та має на меті згладжувати критику КНР щодо ситуації з правами людини в країні [165, 158].

У травні 2017 р., незадовго до саміту ЄС-КНР, «Іюрактів» (Euractiv), медійна мережа, яка розташована у Брюсселі, опублікувала звіт «ЄС-Китай: виправлення відмінностей». Спонсором видання виступила місія КНР в Брюсселі, а одну зі статей було присвячено інтерв'ю з лобістом Китаю Л. Гамбарделлом. У звіті він у позитивному світлі представляє ініціативу «Один пояс – один шлях» та зауважує, що КНР прагне реалізовувати взаємовигідну співпрацю [145, 11-12]. У 2015 р. він заснував міжнародну неприбуткову асоціацію «ЧайнаІЮ» (ChinaEU), яка популяризує економічну співпрацю між ЄС та Китаєм [165, 158]. Новинна агенція «Політіко» (Politico) в одній із статей назвала Л. Гамбарделла європейським «паном Китай» та охарактеризувала його як одного з найбільш активних лобістів у Брюсселі [172].

Місія КНР в ЄС співпрацює також і з іншими «фабриками думок». Науково-дослідний центр «Друзі Європи» виступили у ролі організатора форуму Європа-Китай і круглого столу, присвяченого політиці та практикам Європа-Китай у 2018 р. та 2019 р. відповідно. У березні 2019 р. ці ж установи спільно з Асоціацією публічної дипломатії Китаю організували подію під назвою «Чи має співпраця більше значення ніж конкуренція?». Інша «фабрика думок» Центр ЄС-Азія фінансується місією КНР в ЄС. Його

засновник та директор Ф. Камерон підтримує розвиток співпраці у рамках ініціативи «Один пояс – один шлях». У 2015 р. Європейський інститут азійських студій відхилив пропозицію австралійського китаєзнавця Г. Лафіте провести дискусію на тему Тибету. Незважаючи на це, того ж року було організовано дискусію про економічний розвиток Тибету за участі китайських військових та високопосадовців [165, 159].

Китай також використовує власні зв'язки у швейцарській неурядовій організації Всесвітній економічний форум для налагодження більш тісних відносин з бізнес-елітами. У 2018 р. К. Шваб, засновник та виконавчий голова форуму, був одним серед десятих іноземних експертів, удостоєних медалі дружби реформ в Китаї за підтримку зусиль КНР з перетворення глобального економічного порядку. Він висловив власне схвалення відкритості до співпраці, яку проявляє Сі Цзіньпін, та підкреслив, що Всесвітній економічний форум й надалі співпрацюватиме з Китаєм [115].

У випадку, коли науково-дослідний центр не співпрацює з китайською стороною, він зазнає тиску з боку Китаю. Показовим прикладом у цій ситуації є діяльність німецького Інституту досліджень Китаю Меркатора (MERICS), який розташований в Берліні. У 2017 р. китайське видання «Глобал Таймс» (Global Times) надрукувало декілька статей, звинувачуючи інститут у політизації досліджень, присвячених КНР, та введені в оману науковців. Окремо було надруковано негативні статті, які стосувалися тодішнього голови інституту С. Хейлманна. Китай також негативно сприйняв звіт, підготовлений MERICS спільно з Інститутом глобальної публічної політики у 2018 р., під назвою «Просування авторитаризму». У роботі піднімалося питання зростання впливу КНР у Європі та необхідності європейським лідерам протистояти зусиллям Пекіну. Незадовго після виходу цього звіту С. Хейлманн залишив інститут. У черговій статті «Глобал Таймс» зазначила, що критика зі сторони видання призвела до зміни керівництва інституту, так як це не задовольняло фундацію «Меркатор Сіфтунг» (Mercator Stiftung), яка фінансує інститут [165, 160].

Після С. Хейлманна директором інституту став данський китаєзнавець Ф. Піке. Ще до призначення на цю посаду, він критикував «Просування авторитаризму» у китайських ЗМІ. Він зазначав, що звіт помилково представляє Китай в образі ворога й базується на слабких доказах. Крім того, Ф. Піке згадав, що проблема полягає не у зростанні авторитарної сили, а у відношенні країн Заходу до комуністичного Китаю. Китаєзнавець також припустив, що перестороги стосовно КНР є проєкцією страхів про майбутнє, ніж про те, що відбувається у Китаї. Незважаючи на «покращення» позиції інституту, Китай продовжив негативно сприймати MERICS. У січні 2020 р. Ф. Піке залишив посаду директора інституту через відмінності у поглядах стосовно стратегічного розвитку інституту [165, 159-160]. Діючим виконавчим директором установи є М. Хуотарі, який з 2019 р. є одним з п'ятнадцятьох німецьких представників у Форумі німецько-китайського діалогу [214].

Наукова співпраця з країнами ЦСЄ розвивається на рівні науково-дослідницьких центрів. У рамках цієї співпраці особлива увага приділяється популяризації мережі науково-дослідницьких центрів «16+1» (16+1 Think-Tank Network), з штаб-квартирою в Пекіні під керівництвом Китайської академії соціальних наук. Наслідком цієї співпраці стало заснування Інституту Китай-ЦСЄ у Будапешті [299, 8].

Китайські компанії також інвестують у відкриття R&D центрів у Європі та навпаки. Станом на 2020 р. у ЄС функціонувало 86 таких центрів. Вони складають 37% усіх R&D центрів, які мають китайські компанії за кордоном, і цей показник є вищим, ніж у США. [135, 23-24].

У 2020 р. І. д'Хуге та Д. Ламмертінк заявили про розвиток нової тенденції, яка характеризує китайсько-європейську співпрацю у галузі освіти та науки. Незважаючи на те, що більшість зацікавлених сторін, які беруть участь у співпраці, заявляють про те, що потреба співпраці з КНР й надалі залишається актуальною, все більше акторів стають більш обізнаними та висловлюють власні занепокоєння стосовно потенційних ризиків співпраці, а

також потенційних загроз академічної цілісності та безпеці знань. Згідно з науковцями, головною причиною розвитку цієї тенденції є загальна політизація співпраці з Китаєм, що призвела до формування більш критичної поведінки та політик з боку європейських країн [135, 21]. Схожу думку висловив Д. Саксенмаєр, співробітник Геттінгенського університету ім. Георга Августа (Німеччина), про те, що академічна співпраця з КНР стає більш політизованою. Якщо 10 років тому основну увагу було приділено поглибленню співпраці, на сьогодні точаться дискусії щодо її необхідності [143].

У липні 2020 р. депутатка Європейського Парламенту К. Андерсон подала офіційний запит у формі парламентського запитання щодо китайського впливу в європейських університетах. Серед основних пунктів, які піднімалися депутаткою, були майбутні дії Європейської Комісії для обмеження китайського впливу, переймання китайськими студентами, які навчаються у країнах-членах ЄС, європейських цінностей та можливість припинення фінансування тих ЗВО, які отримують додаткове фінансування від китайської сторони [151].

Питання китайського впливу в європейських ЗВО піднімалося також на окремих політичних заходах та у документах. У квітні 2019 р. після завершення інноваційного діалогу співпраці між ЄС та КНР високого рівня було оприлюднено спільне комюніке, у якому піднімалися такі питання, як-от добросовісність в дослідницькій діяльності, захист прав інтелектуальної власності і дослідницька етика. Того ж року за ініціативи Генеральної дирекції з досліджень та інновації було проведено захід, присвячений співпраці у галузі освіти між європейськими країнами та Китаєм. Під час події піднімалося питання необхідності формування загального підходу для попередження та подолання іноземного втручання в європейські ЗВО та дослідницькі установи [135, 29].

Отже, освітня та наукова співпраця КНР з країнами Європи реалізується у контексті стратегічної співпраці між сторонами. Характерною

ресою освітньої співпраці є студентська мобільність. Найпопулярнішими країнами серед китайських студентів є Великобританія, Німеччина, Нідерланди та Франція. Зростає популярність країн ЦСЄ як центру міжнародної освіти, зважаючи на те, що починаючи з 2013 р. кількість китайських студентів у регіоні значно зросла. Угорщина стала лідером за темпами розвитку цієї галузі. Для регіону Балкан характерною є тенденція до розвитку «академічного туризму» у відносинах з КНР, що свідчить про нерозвиненість цього напрямку. Провідною тенденцією, яка сформувалася протягом 2020-2021 рр., стала більш прагматична оцінка співробітництва з Китаєм з боку як окремих європейських країн, так і на рівні ЄС. Наприклад, Великобританія запровадила окремий механізм, який покликаний попередити іноземне втручання в навчальний процес та гарантувати академічну свободу. Окремо розвивається наукова співпраця, що можна проаналізувати на прикладах діяльності низки науково-дослідних центрів Західної Європи: Чатем Хаус, Мадаріага, Коледж Європи та MERICS. У країнах ЦСЄ наукова співпраця переважно здійснюється в рамках співпраці у форматі «16+1». Загалом, протягом останніх років спостерігається політизація освітньої та наукової співпраці між сторонами.

3.3. Культурна дипломатія Китаю

Ідея популяризації китайської культури в глобальному масштабі почала фігурувати в стратегії розвитку КНР з 2011 р. та набула особливого значення з приходом до влади Сі Цзіньпіна. Варто зауважити, що вона має на меті експорт не традиційної китайської культури, а своєїрідної «червоної» культури, що несе у собі цінності КПК. Згідно з китайською газетою «Піплс дейлі» (People's Daily), однією з культурних місій КПК є розбудова лідерства за допомогою культури. Цю ідею розвинув Лю Рунвей, колишній заступник головного редактора провідного журналу ЦК КПК «Цюши» (Qiushi). Згідно з його роз'ясненням, існує суттєва відмінність між традиційною китайською

культурою та «червоною» культурою, і саме остання постає у центрі відродження китайського народу [165, 139].

Варто також враховувати, що поширення китайської культури є складовою частиною ініціативи «Один пояс – один шлях», що було закріплено у Плані дій розвитку культури «Один пояс – один шлях» на 2016-2020 рр., розробленому Міністерством культури КНР. Станом на кінець 2016 р. понад 60 країн, які розташовуються уздовж нового Шовкового шляху, підписали договори про культурні обміни та співпрацю з Китаєм [165, 147].

Один із напрямів культурної дипломатії – спортивна дипломатія, що є особливо актуальним, зважаючи на проведення Зимових Олімпійських ігор в Пекіні у 2022 р. Незважаючи на те, що проведення заходу є поза хронологічних рамок нашого дослідження, все ж варто згадати про загальний підхід, який реалізовувала КНР у ході підготовки до заходу. Незважаючи на те, що офіційним дивізом ігор стала фраза «Разом заради спільного майбутнього», спостерігалася зростаюча прірва між Китаєм та країнами Заходу, що можна підтвердити критикою з боку США КНР стосовно геноциду мусульманських менших, уйгурів зокрема, дипломатичним бойкотом ігор США, Великобританією, Австралією і Канадою [24, 136]. Крім того, поширювався окремий меседж і для внутрішньої аудиторії, маючи на меті підвищити престиж КПК та його лідерів. Як наслідок, Олімпійські ігри мали на меті популяризувати партію, ефективність авторитарного уряду, а також успіхи КНР у подоланні пандемії COVID-2019 [24, 136].

КНР здійснює поширення власної культури через відкриття у європейських країнах культурних центрів, кількість яких станом на 2021 р. досягла 12. Починаючи з 1980-х років до 2015 р. функціонувало декілька установ цього типу у Парижі, Мальті, Берліні та Мадриді [84]. З 2014 р. у Копенгагені (Данія) діє Культурний центр Китаю, який став першою у своєму роді установою у Північній Європі. Серед основних напрямків діяльності центру є проведення виставок, курсів китайської мови, каліграфії, бойових мистецтв та поширення інформації про китайську культуру [121,

28]. У 2015 р. розпочав роботу Культурний центр Китаю в Брюсселі (Бельгія) [263]. У 2016 р. у Гаазі (Нідерланди) було засновано Культурний центр Китаю, який також має на меті популяризацію китайської культури [121, 62].

У жовтні 2016 р. Міністерство культури КНР спільно з урядом провінції Шаньдун підписали Договір про будівництво китайського Культурного центру у м. Белград (Сербія). Згідно з оцінками, реалізація проєкту мала закінчитися у 2018 р., після чого уряд провінції Шаньдун мав бути відповідальним за управління та діяльність центру [140, 4]. Однак, відкриття центру було перенесено на 2021 р. [58].

Окрім Центру культурної кооперації та координації Китай-ЦСЄ у Скоп'є (Північна Македонія), діють окремі двосторонні культурні центри у Софії, Бухаресті та Афінах. У липні 2018 р. уряд Албанії прийняв рішення про створення культурного центру Китаю. Одночасно країни Південно-Східної Європи відкривають власні культурні центри в Пекіні. Так, у 2015 р. в Пекіні було підрито Культурний інститут Румунії [299, 10]. У листопаді 2018 р. відкрито Сербський культурний центр «Іво Андрича» [264, 20]. У Пекінському університеті діє центр албанознавства, а сучасна грецька мова включена в навчальний план декількох університетів КНР [299, 10].

У вересні 2016 р. розпочав діяти Культурний центр Китаю у м. Стокгольм (Швеція) [140, 4]. У 2018 р. у ході державного візиту президента Австрії А. ван дер Беллена та канцлера С. Курца до КНР було підписано Угоду про відкриття Культурного центру Китаю у Відні у майбутньому [121, 17]. У жовтні 2019 р. у Латвії почав функціонувати Культурний центр Китаю, що свідчить про зростання ролі КНР у культурному житті балтійської країни. Подія набула розголосу та була висвітлена у латвійських ЗМІ, які транслювали попередньо підготовлений рекламний ролик. Відкриття цього центру пов'язане з співпрацею у форматі «16+1» [121, 58].

Інший спосіб реалізації культурної дипломатії – організація та проведення фестивалів. У 2016 р. в італійському містечку Тіволі проходив

фестиваль під назвою «Тіволі на Шовковому шляху». Подія була присвячена китайській культурі, а також представленню стародавнього та сучасного Шовкового шляху. Захід відвідали представники китайського посольства, а саме посол Китаю в Італії Лі Жуї та аташе з питань культури Джан Цзяньда, які виступили з промовами. Серед основних заходів фестивалю були показ документальних фільмів, виставки китайських та італійських митців та режисерів. Під час події популяризувалися культурні обміни та зростання обізнаності про італійську та китайську культури [140, 10].

Інший фестиваль, який також проходив у 2016 р. у лондонському центрі Саут-Бенк, – «Китай, який змінюється» (China Changing Festival). Захід привернув до себе увагу через скандал, який розгорівся під час його проведення. Організаторів фестивалю звинувачують у тому, що китайські актори отримували провідні ролі у виставах, у той час їхні британські колеги грали другорядні ролі. Центр Саут-Бенк став одним із небагатьох європейських культурних закладів, які доєдналися до Міжнародної ліги театрів Шовкового шляху. У 2016 р. Національне об'єднання театрів Франції (Association des Scènes Nationales) підписало Меморандум про порозуміння з Міжнародною лігою театрів Шовкового шляху. До ліги також приєднався Королівський театр в Мадриді (Іспанія). Варто також додати, що співпраця у цьому форматі передбачає розвиток взаємодії не лише між театрами, музеями, бібліотеками, навчальними закладами, які спеціалізуються на культурі та мистецтві, а також проведення мистецьких фестивалів [165, 147-148].

Починаючи з 1998 р. за ініціативи китайської компанії «ВУ Промоушин» (WU Promotion) в Австрії проводиться гранд-концерт, присвячений святкуванню китайського Нового року. Аналізуючи проведення культурних подій в Європі, варто зауважити, що у їхній організації беруть участь представники китайських державних органів. Наприклад, у 2019 р. у Берліні, Гамбурзі та Відні проходили виступи групи виконавців з провінції Цзянсу (Jiangsu Performing Arts Group), які виконували оперу «Щоденники

Йона Рабе». Підтримку в організації та проведенні виступів надавав Департамент пропаганди провінційного осередку КПК у провінції Цзянсу, який у 2020 р. отримав нагороду від Китайської міжнародної видавничої групи за допомогу у реалізації цього проєкту [121, 17].

Посольства КНР в державах Південно-Східної Європи проводять різноманітні культурні заходи, серед яких найпоширенішими є виставки, концерти та фестивалі. Наприклад, Китай проводить святкування китайського Нового року у Сарасво, китайського дня закоханих у Баня-Луці, організовує літній табір китайської мови та культури для студентів. Кілька років поспіль святкування китайського Нового року проводилося в містах Чорногорії. У 2018 р. святкування Нового року відбувалося у Національному театрі в Подгориці за участі посла КНР у Чорногорії. У вересні 2019 р. відбувалося святкування 70 річниці утворення КНР у м. Ларнака, Кіпр [299, 11].

Частиною імплементації культурної дипломатії КНР є організація культурних обмінів. У вересні 2016 р. відбулася поїздка до Китаю групи італійських учнів та студентів. Було обрано десятьох представників, які взяли участь у подорожі у Китаї уздовж Шовкового шляху від Сіаню (провінція Шеньсі) до Тюрпану (Сіньцзян-Уйгурський автономний район). Витрати на поїздку були частково покриті китайським посольством у Римі. Зі свого боку, студенти покрили витрати на переліт, візовий збір та страхування. По завершенню поїздки, школярі та студенти підготували тематичні картини та тексти, які були представлені на виставці у літературному кафе у Римі у грудні 2016 р. Виставка була профінансована китайським посольством у Римі [140, 11].

Ця культурна подія є показовою тому, що вона сприяла трансформації образу КНР серед італійської молоді, яка взяла участь у заході. Перед поїздкою вони скептично ставилися до Китаю. Після візиту італійські школярі та студенти були сповнені ентузіазму щодо країни та її культури. Крім того, особливістю цього візиту було те, що молодь не відвідувала

головні міста Китаю, як-от Пекін чи Шанхай, а подорожувала Сінцзян-Уйгурським автономним районом, що дозволило дізнатися більше про етнічну та релігійну різноманітність КНР [140, 11].

Схожий підхід до культурної дипломатії було застосовано під час організації виставки робіт італійських студентів школи «Інституту Гаруззо пер ле Арті Вісиве» («Istituto Garuzzo per le Arti Visive») під час ЕКСПО у м. Дуньхуан (провінція Ганьсу) з 20 вересня по 7 жовтня 2016 р., присвяченого культурі. У заході взяло участь близько 32 митців: 16 з Італії та 16 з Китаю. Головна мета виставки – представлення образотворчого мистецтва країн уздовж Шовкового шляху [231].

Інший різновид заходів у рамках культурної дипломатії – проведення тематичних конференцій. Наприклад, Інститут Конфуція спільно з Католицьким університетом Мілану (Італія) організували дводенну конференцію за темою «Культурні обміни уздовж Шовкового шляху», яка проходила з 16 по 17 листопада 2016 р. [178]. Схожий захід було організовано Інститутом Конфуція на базі Франкфуртського університету ім. Йоганна Вольфганга Гете (Німеччина) протягом 18-19 листопада 2016 р. під назвою «Один пояс – один шлях – Китай та світ» [300]. За схожою тематикою, але на рівні науково-дослідних установ було проведено Міжнародний форум Китаю та країн ЦСЄ 4 листопада 2016 р. Захід було організовано Латвійським інститутом міжнародних відносин спільно з МЗС Латвії, Академією суспільних наук Китаю та латвійською національною авіакомпанією airBaltic у рамках п'ятої зустрічі голів уряду Китаю та країн ЦСЄ у 2016 р. Під час форуму обговорювалися не лише економічні, а й культурні аспекти співпраці у рамках ініціативи «Один пояс – один шлях» [220]. Схожу конференцію було організовано Інститутом Конфуція та Бізнес школою NEOMA у м. Руан (Франція) 24 вересня 2016 р. [196]. Італійський науково-дослідний центр «Центр остуді суя Кіна Контемпоране» (Centro Studi sulla Cina Contemporanea), який очолює колишній посол Італії в Китаї А. Бранданіні, організував тематичний симпозіум на базі італійського

парламенту, участь у якому взяли науковці, дипломати, політики та бізнесмени [180].

Аналізуючи китайську культурну дипломатію, варто згадати про компанію під назвою «Полі Калчер» (Poly Culture), яка здійснює поширення китайської культурної продукції у країнах Європи. Компанія виступала у ролі спонсора Лондонського філармонічного оркестру, Берлінського філармонічного оркестру та Віденського оркестру ім. Йоганна Штрауса. У 2018 р. «Полі Калчер» спонсорувала дизайнерський бієнале у Лондоні у якості ключового та почесного партнера церемонії. Після заходу виконавчі директори компанії відвідали прийом у Міністерстві закордонних справ і міжнародного розвитку Великобританії та вечірку для VIP-осіб у клубі Groucho. Згідно з К. Гамільтоном та М. Ольберг, ці події не мали б великого значення, якби не той факт, що компанія «Полі Калчер» є частиною апарату військової розвідки КНР [165, 140].

У 2017 р. молодіжний оркестр, який належить до «Полі Калчер», виступив з концертом у Кельнському соборі (Німеччина), який був присвячений дружнім відносинам між КНР та Німеччиною. Ведучою заходу була Лі Айпін, яка є головою німецької федерації китайської діаспори. Цей же оркестр виступив у штаб-квартирі ООН у Відні [119].

У процесі реалізації культурної дипломатії Китай приділяє окрему увагу залученню китайської діаспори. У 2017 р. відбувся візит Цю Юаньпіна, який обіймає посаду голови Офісу співпраці з китайською діаспорою, до Італії. Під час візиту він закликав китайську діаспору брати участь у діяльності мистецької трупи «Хуасін» (Huaxing), що сприяло б розвитку співпраці у рамках ініціативи «Один пояс – один шлях». Цей проєкт було запущено у 2014 р. з метою налагодження зв'язків з китайською діаспорою. Станом на 2019 р. існувало 42 мистецькі трупи «Хуасін» у 25 країнах, які організовували концерти, що прославляли роль комунізму у відродженні Китаю. Наприклад, у 2018 р. відбувся концерт за участі трупи, присвячений китайському Святу Весни. Участь у підготовці заходу взяли Офіс співпраці з

китайською діаспорою та китайське консульство у Франкфурті (Німеччина), де власне і проходив захід [165, 144].

Під час реалізації культурної дипломатії китайський уряд використовує такий засіб, як популяризація носіння традиційної жіночої китайської сукні ціпао, що перетворився на один із інструментів пропаганди. Рух ціпао набув власного поширення і у Європі. У 2018 р. було засновано німецьке представництво Світової об'єднаної асоціації ціпао у м. Нойс (Північний Рейн-Вестфалія, Німеччина) поблизу м. Дюссельдорф. Обрання цієї локації пов'язано з тим, що вона є одним з ключових місцевих хабів китайської діаспори у Німеччині. Участь в організації відкриття установи брало китайське консульство у м. Дюссельдорф. Варто зауважити, що президент асоціації Цзян Хайїн, яка також обіймає посаду голови Асоціації китайських жінок Німеччини, звітує про власну діяльність китайському посольству [123].

Також варто окремо згадати про Королівський театр у Мадриді, співпраця з яким активізувалася після його приєднання до Міжнародної ліги театрів Шовкового шляху, про що було згадано раніше. У листопаді 2018 р. Пен Ліюань, дружина Сі Цзіньпіна, здійснила офіційний візит до цього театру у супроводі Летиції, королеви Іспанії [291]. У січні 2019 р. поширилася інформація про те, що театр запланував виступ трупі «Шень Юнь», після чого посольство Китаю висловило власне незадоволення з цього приводу. Як наслідок, Королівський театр скасував виставу, посилаючись на «технічні проблеми», незважаючи на те, що було продано близько 900 квитків. Згідно з інформацією, опублікованою виданням «Епох Таймс» (Epoch Times), китайський посол шантажував керівництво театру, згадуючи, що якщо вистава відбудеться, театр втратить можливість виступати у Китаї. Крім того, він також нагадав про діючу домовленість з Міжнародною лігою театрів Шовкового шляху [185]. Через два місяці після цих подій І. Г. Балангер, виконуючий директор Королівського театру, підписав Договір про співпрацю з Національним центром виконавських мистецтв Китаю, що

було прокоментовано як наступний крок у посиленні співпраці з китайською стороною [144].

Одним з інших аспектів, які демонструють китайський вплив у Європі, є ситуація з візитами Далай-лами у регіон. Офіційна реакція Китаю варіюється в залежності від країни. Наприклад, у випадку з Данією та Словаччиною, коли Далай-лама відвідав ці країни у 2009 р. та 2016 р. відповідно, КНР офіційно висловила власне незадоволення на рівні МЗС [163, 84]. У 2011 р. духовний лідер тибетського буддизму відвідав Естонію, що призвело до замороження політичних, економічних та торговельних відносин з Китаєм до 2013 р., коли міністр закордонних справ європейської країни У. Паєт приніс неофіційне вибачення. У 2013 р. Далай-лама відвідав Литву, після чого країна зіштовхнулася з труднощами в сертифікації агропромислової продукції для експорту в Китай. У березні 2016 р. ірландський уряд отримав схожі попередження про можливість обмеження експорту яловичини до КНР у зв'язку з тим, що країна підтримала заяву США про порушення прав людини в Китаї. Через місяць після цієї події Ірландія опублікувала офіційну заяву, у якій висловила власне позитивне ставлення до Китаю. Після візиту Далай-лами до Бельгії у 2012 р. Китай заявив про можливість відкликання інвестицій з країни. У 2016 р. рішення Мілану надати Далай-ламі звання почесного жителя міста також викликало напруження у відносинах [163, 85].

Китай також реалізує культурну дипломатію у Європі, намагаючись впливати на кінематограф. У лютому 2016 р. проходив перший фестиваль китайського кіно у Берліні. Захід був присвячений ініціативі «Один пояс – один шлях» [140, 10]. Серед організаторів фестивалю була китайська газета «Оуджоу Шибao» (Ouzhou Shibao), редакція якої знаходиться у Великобританії та видання якої розповсюджуються по всій Європі [140, 11]. У травні 2019 р. вперше у Відні та Зальцбурзі (Австрія) проводився Шанхайський кінофестиваль Китаю [121, 17].

Показовою є ситуація, яка склалася під час Міжнародного кінофестивалю у Берліні у 2019 р., коли два китайські фільми не показали через «технічні причини». Серед цих фільмів була стрічка відомого китайського режисера та актора Чжана Їмоу «Одна секунда», яка описувала події Культурної революції. Згідно з К. Гамільтоном та М. Ольберг, зазвичай пояснення «технічні несправності» використовується, коли існує певний політичний підтекст у фільмі. Однією з причин, чому китайські фільми не показали на фестивалі є те, що вони не пройшли цензуру у Китаї. Інша можлива причина – тиск з боку німецької автомобілебудівної компанії «Ауді» (Audi), яка виступала у ролі провідного спонсора заходу. Компанія має прямий інтерес у Китаї, так як країна є найбільшим ринком збуту власної продукції. Крім того, у 2016 р. «Ауді» була одним зі спонсорів відкриття Інституту Конфуція у м. Інгольштадт (Баварія, Німеччина) [165, 146-147].

КНР реалізує політику «батого та пряника» щодо кіностудій, які хочуть зайти на внутрішній ринок Китаю. Короткотермінова стратегія цієї політики – адаптувати іноземний контент до китайських стандартів [99, 26]. До 2017 р. у Китаї діяли квоти щодо кількості іноземних фільмів, які мали право бути у кінопрокаті [105]. Для того, щоб отримати доступ на китайський ринок, багато кіностудій підписують договори про співпрацю, які дозволяють спільне виготовлення фільмів. Прикладом такої співпраці є договір, укладений між німецькою кіностудією «Бабелсберг» (Babelsberg) та китайською кіностудією «Вусі» (Wuxi). Ця співпраця дозволила німецькій стороні зайти на китайський внутрішній ринок, яка у відповідь мала допомогти китайській кінокомпанії інтернаціоналізувати своє виробництво фільмів [99, 26]. Схожі договори про спільне виробництво кінопродукції китайські компанії підписали з італійськими, бельгійськими та британськими компаніями [232].

У 2014 р. Китай складав 18% неєвропейського ринку європейського кінематографу. У 2015 р. американські фільми отримали 63% касових зборів у Європі, у той час як інші фільми, виготовленні поза США та Європою,

склали лише 3% від загальних касових зборів [242]. Звідси випливає, що поширеність та вплив китайських фільмів у Європі є мінімальними, а європейські фільми маргіналізовані у КНР.

Станом на 2019 р. були відсутні приклади випадків, коли європейські кіностудії були цензуровані у Китаї. Проте, у 2017 р. критиці була піддана телепрограма «Ніхао Дойчланд» (Nihaio Deutschland), яка була спільно вироблена телевізійною новинною агенцією Німеччини та китайською новинною агенцією «Сінхуа». Згідно з Л. Даймонд та О. Шел, ця програма класифікувалася як пропаганда [141, 164]. На противагу цьому, видання «Фокус Онлайн» (Focus Online) опублікувала статтю у якій зазначала, що «Ніхао Дойчланд» не є прикладом пропаганди, а є програмою, яка мала на меті покращити китайсько-німецькі відносини. У програмі не піднімалися політичні питання, а розповідалося про бізнес, інформаційну революцію, високошвидкісну залізницю та інші інновації в Китаї [219].

Культурна дипломатія також реалізується, використовуючи такий канал комунікації, як Інтернет. Незважаючи на те, що мережа «Фейсбук» заблокована у Китаї, майже кожне китайське посольство у Європі має свою офіційну сторінку у цій соціальній мережі. Інший підхід – розвиток тематичних онлайн-платформ. Наприклад, китайське посольство в Афінах та Асоціація Греція-Китай підтримують функціонування онлайн-платформи, яка поширює новини та коментарі про сучасний Китай та китайсько-грецьку бізнес-співпрацю [140, 11]. Інша онлайн-платформа «Китай та Греція» (www.chinaandgreece.com) публікує матеріали трьома мовами: англійською, грецькою та китайською. Цю платформу фінансує та популяризує посольство Китаю у Греції та грецька служба МРК. Основними темами, які висвітлюються на ресурсі, є заохочення до діалогу та обмінів між КНР та Грецією, аналіз міжнародних відносин, бізнес та культурна співпраця [140, 12].

Окремим інструментом культурної дипломатії КНР є діяльність Інститутів Конфуція. Станом на 2021 р. у Великобританії функціонувала

найбільша кількість Інститутів Конфуція у Європі, що склало 30 закладів. Серед інших європейських країн лідирують Франція (21), Німеччина (19) та Італія (16). Загалом, у державах-членах ЄС діє 103 Інститути Конфуція [134]. У країнах ЦСЄ наявно від одного до чотирьох Інститутів Конфуція, і їхня кількість протягом останніх років суттєво зростає [165, 170]. Станом на 2020 р. у Південно-Східній Європі діяло 19 Інститутів Конфуція: чотири у Румунії, три у Греції, по два у Сербії, Боснії і Герцеговині та Болгарії [299, 9]. У 2012 р. було оголошено про відкриття першого у світі музичного Інституту Конфуція при Королівській данській консерваторії, однак на початку 2021 р. його було закрито [121, 27].

Для учнів початкової та середньої школи діють класи Конфуція. Наприклад, починаючи з 2012 р., посольство Китаю в Белграді та уряд Сербії реалізують пілотний проєкт з викладання китайської мови у 31 початкових та середніх школах. Загалом у проєкті задіяно 2,500 учнів. У 2016 р. у ході дебатів, організованих посольством КНР та Інститутом Конфуція, піднімалося питання введення китайської мови як обов'язкового предмету чи предмету за вибором у початкових та середніх навчальних закладах Сербії [299, 9].

Особливістю функціонування Інститутів Конфуція у Франції було те, що окремі з них було засновано як незалежні від приймаючого навчального закладу одиниці, що мало на меті забезпечити їхню академічну та інституційну незалежність від французької сторони. До 2012 р. саме у такому форматі функціонував Інститут Конфуція у Ліоні. Проте того року було призначено нового директора установи з китайської сторони, який виступив з ініціативою інтеграції Інституту Конфуція до Ліонського університету. Французька сторона відхилила цю пропозицію у відповідь на що «Ханьбан» припинив його фінансування, що в кінцевому результаті призвело до закриття установи у 2013 р. За період між 2013 і 2021 рр. у Франції припинили функціонування ще 4 інших Інститути Конфуція, однак детальна інформація про цю ситуацію не розголошується [121, 31].

У своїй діяльності Інститути Конфуція практикують порушення академічної свободи, свободи думки та інших особистих прав людини, поширених серед країн Заходу. Наприклад, у 2014 р. у Португалії проходила щорічна конференція Європейської асоціації китаєзнавчих студій. Спонсорами заходу виступили «Ханьбан» та тайванська фундація «Чіан Чінкуо» (Chiang Chingkuo). «Ханьбан» висловив власне незадоволення тим, що до організації заходу долучилися фундація з Тайваню та тим, що їх було включено до програмки заходу. Генеральний директор Ханьбан Сюй Лінь наказав конфіскувати програмки заходу та вирвати сторінки зі згадками про тайванських партнерів [165, 170].

11 грудня 2019 р. Брюссельський вільний університет (Бельгія) повідомив про те, що він припиняє співпрацю з Інститутом Конфуція після закінчення терміну дії контракту з установою у червні 2020 р. Цим рішенням навчальний заклад приєднався до інших європейських ЗВО, які розірвали відносини з китайською установою, як-от Лейденського університету (Нідерланди), Стокгольмського університету (Швеція), Ліонського університету (Франція), Штудгардського медіа-університету (Німеччина), а також Гогенгеймського університету (Німеччина). Основним звинуваченням на адресу Інститутів Конфуція було те, що вони не сприяють освіті молодих людей, а радше слугують інструментом пропаганди китайського політичного режиму. У випадку з Брюссельським вільним університетом, китайська установа звинувачувалась у шпіонажі, що й слугувало основною причиною її закриття [266].

У вересні 2020 р. Вільна демократична партія Німеччини (ВДП) заявила про намір представити ініціативу, спрямовану на припинення співпраці німецьких університетів з 19 Інститутами Конфуція, які функціонують у країні. Цю пропозицію презентував депутат бундестагу Є. Бранденбург, який виступає за припинення співфінансування китайських установ та проведення додаткового дослідження про можливий вплив китайського уряду на німецьку навчальну систему та академічні

дослідження. У свою чергу, німецький уряд ще у листопаді 2019 р. заявив, що йому відомо про вплив КПК у країні [143].

Німецькі науковці, які безпосередньо співпрацюють з Інститутами Конфуція, заявляють, що ініціатива ВДП є безпідставною та може зашкодити освітній співпраці з КНР. У меморандумі від 14 серпня 2020 р. 13 науковців з провідних німецьких ЗВО, як-от Лейпцизького університету, університету Дуйсбурга та Боннського університету, заявили, що даного роду співпраця є прикладом міжкультурного діалогу [193]. Згідно з М. Таубе, директором Інституту студій Східної Азії при університеті Дуйсбурга, який також обіймає посаду директора Інституту Конфуція, китайський партнер не має жодного впливу на дослідження, які здійснюються у навчальному закладі [143].

У квітні 2020 р. стало відомо, що Швеція стане першою європейською країною, яка припинить функціонування усіх Інститутів Конфуція та класних кімнат Конфуція на власній території. Одним з перших заяву про закриття Інституту Конфуція зробив Стокгольмський університет у 2015 р., у якому китайська установа функціонувала ще з 2005 р. і була відкрита першою у країні. У грудні 2019 р. Технологічний університет Лулео заявив про закриття Інституту Конфуція, а відповідну заяву про закриття класної кімнати Конфуція зробила середня школа в м. Фалькенберзі, де відповідна установа функціонувала з 2012 р. Окрім цього, іншим рішенням багатьох міських рад у Швеції стало розірвання Угод про дружбу та співробітництво у форматі міст-побратимів. Наприклад, у квітні 2020 р. відповідну заяву зробило м. Гетеборг щодо припинення співпраці з Шанхаєм [218].

Суттєве погіршення культурної співпраці між Китаєм та Швецією можна пояснити погіршенням політичних відносин між країнами. Шведською стороною було також негативно сприйнято придбання шведських компаній китайськими інвесторами. Наприклад, ще у 2010 р. шведського автовиробника «Вольво» (Volvo) придбала китайська компанія «Джилі» (Geely). Іншими факторами, які вплинули на погіршення шведсько-

китайських відносин, стало зростання пересторог щодо безпекових викликів, погіршення ситуації з дотриманням прав людини в КНР, а також справа Гуй Мінхай, шведського громадянина китайського походження, якого було викрадено у 2015 р. та засуджено до 10 років ув'язнення у Китаї [218].

Іншим наслідком погіршення політичних відносин між КНР та Швецією стало те, що наприкінці 2019 р. Китай заявив про відмову продовжувати дію Меморандуму про взаєморозуміння щодо співробітництва в галузі культури. Згідно з роз'ясненнями, які були надані китайським посольством в Стокгольмі, причиною цього рішення стало погіршення дипломатичних відносин між країнами. Крім того, на початку 2020 р. стало відомо про припинення культурних обмінів між двома державами. Незважаючи на погіршення офіційної співпраці між країнами, неформальна популяризація китайської культури в Швеції все ще залишається актуальною. Наприклад, Культурний центр Китаю у Стокгольмі продовжує проводити культурні події та організовує курси та виставки, що популяризують китайську культуру та мову. Крім того, шведське відділення Інституту Шиллера та Інститут ініціативи «Один пояс – один шлях» на постійній основі проводять вебінари, які популяризують китайську ініціативу [121, 97-98].

Аналізуючи ситуацію, яка склалася у Швеції, окремі науковці зазначають про тенденцію до політизації відносин з КНР. Згідно з шведською дослідницею С. С. Сергер, яка працює у Лундському університеті, у шведсько-китайських відносинах можна простежити політизацію культурної співпраці, яка ставить під сумнів громадську довіру до культурних обмінів, заходів та установ. Т. Хубінетт, співробітник університету Карлстаду (Швеція), порівнює використання культурної дипломатії Китаєм як один з інструментів диктаторських режимів [218].

У зв'язку зі зростанням обвинувачень щодо Інститутів Конфуція серед країн Заходу як інструментів пропаганди, які використовуються КПК, було прийнято рішення про перейменування установи. У липні 2020 р. Міністерство освіти КНР опублікувало повідомлення про те, що Інститут

Конфуція відтепер буде називатися Центром мовного обміну та співпраці (教育部中外語言交流合作中心, jiàoyù bùzhōng wài yǔyán jiāoliú hézuò zhōngxīn). На офіційному сайті «Ханьбан» 5 липня 2020 р. було опубліковано новину про те, що керівництво установою здійснюватиме Міжнародна освітня фундація китайської мови Китаю (中国国际中文教育基金会, zhōngguó guójì zhōngwén jiàoyù jījīnhuì) [218].

Якщо розглянути нову структуру та функції Центру мовного обміну та співпраці, то вони у багато чому залишаються незмінними з незначними змінами в управлінській структурі установи. Наприклад, центр й надалі здійснюватиме підготовку вчителів китайської мови, розроблятиме та випускатиме навчальні посібники і здійснюватиме іншу діяльність, пов'язану з функціонуванням установи. «Ханьбан» продовжить власне існування, але вже у ролі незалежної організації. Відповідальність за діяльність центрів, а також фінансовий менеджмент відтепер здійснюватиме Міжнародна освітня фундація китайської мови Китаю [265].

На думку Р. Петерсон, запроваджені зміни є мінімальними і не матимуть суттєвого впливу на функціонування Центрів мовного обміну та співпраці. Незважаючи на те, що Міжнародна освітня фундація китайської мови Китаю офіційно зареєстрована як недержавна неприбуткова організація, це не змінює чи зменшує вплив КПК на цю установу. Центри й надалі функціонуватимуть згідно з обмеженнями та відповідно до норм, встановлених китайським урядом. Зважаючи на те, що попередній бренд Інституту Конфуція почав сприйматися більш негативно ніж раніше, може спостерігатися нова тенденція, коли після офіційного закриття китайських установ, ЗВО будуть налагоджувати співпрацю з новоутвореними центрами, які будуть виконувати схожі функції [265].

Отже, культурна дипломатія є одним з інструментів, які використовує КПК для поширення власного впливу та формування образу країни за кордоном. Якщо аналізувати масштаби культурної дипломатії Китаю в Європі, то можна стверджувати, що вона реалізується практично в усіх

регіонах. Китай реалізує ці цілі за допомогою відкриття у європейських країнах культурних центрів, організовуючи фестивалі, культурні обміни і тематичні конференції, кількість та масштаб яких залежить від пріоритетності відповідної європейської держави у зовнішній політиці КНР. Наприклад, найбільше заходів організовується у країнах Західної та Південної Європи, дещо меншою є культурна присутність у країнах ЦСЄ та Південно-Східної Європи. Окрему роль у культурній дипломатії КНР відіграє китайська діаспора. Відносно новими напрямками культурної дипломатії, які починає використовувати Китай у Європі, є кінематограф та он-лайн платформи. За період з 2012 по 2021 рр. значної трансформації зазнав Інститут Конфуція як один з інструментів публічної дипломатії, що пов'язано з критикою установи з боку європейських країн, призвівши до ребредингу установи у Центр мовного обміну та співпраці. Поштовхом до цього стало погіршення культурної співпраці з Швецією, Францією та Німеччиною, що призвело до припинення співпраці з Інститутами Конфуція на університетському рівні.

3.4. Вплив COVID-2019 на розвиток публічної дипломатії КНР в країнах Європи

Початок пандемії COVID-2019 у грудні 2019 р. вплинув на зовнішню політику багатьох країн, і Китай не став винятком. Після того, як ситуація з вірусом стала більш урегульованою всередині країни, Китай розпочав звертати більше уваги на іноземну аудиторію зокрема європейську, прагнучи подолати критику щодо відсутності доступу до інформації про вірус та затримками з її поширенням [133, 312-313].

Загалом, публічну дипломатію в умовах пандемії COVID-2019 можна розглядати у двох проявах: позитивному і негативному. З одного боку, під час пандемії китайський уряд позиціонував себе як відповідальний міжнародний гравець і лідер, виступаючи у ролі донора медичної допомоги.

Наприклад, проявом цього є надання медичних захисних масок для різних європейських країн, як-от Іспанії, Італії та Нідерландам [191, 9].

З іншого боку, COVID-2019 публічна дипломатія стала проявом «дипломатії воїна-вовка». Вона використовує різноманітні інструменти для поширення власної позиції з питань, що стосуються COVID-2019. Незважаючи на те, що зазвичай медіа платформи використовуються для поширення інформації та популяризації китайських політик, періодично їх використовують для обвинувачень інших осіб чи країн [275]. Наприклад, у квітні 2020 р. посол Китаю у Франції опублікував повідомлення на офіційній веб-сторінці посольства про те, що у розпал пандемії COVID-2019 медпрацівники у Франції залишають людей похилого віку помирати у будинках пристарілих [110].

Європа не розглядалася як головний регіон для постачання китайських вакцин. Важливою деталлю, яку варто врахувати, було те, що для отримання дозволу для постачання вакцини в країни-члени ЄС, необхідно отримати дозвіл від Європейської медичної агенції. Жоден з китайських виробників вакцин не подавав заявку для отримання дозволу від агенції, але деякі з країн ЦСЄ зверталися до КНР з проханням отримати китайські вакцини. Серед європейських країн, які схвалили використання вакцин, виготовлених у Китаї, були Сербія, Україна, Білорусь, Боснія і Герцеговина, Чорногорія та Республіка Північна Македонія. Серед країн-членів ЄС Угорщина стала першою державою, яка розпочала вакцинацію власних громадян китайською вакциною «Сінофарм» (Sinopharm) у лютому 2021 р. [197, 12-13]. У березні 2021 р. Чехія звернулася до КНР з проханням поставити ту ж вакцину в країну [77].

Китай налагодив розгалужену систему акторів та каналів, через які надавалася допомога. Здійснювалася співпраця на рівні уряд-уряд, на субнаціональному рівні між місцевими урядами, а також надавалася допомога недержавними установами та приватними фірмами [110]. Наприклад, китайська компанія «Хуавей» постачала медичні маски в

Іспанію, Італію та Нідерланди [104]. Інша відома китайська компанія «Алібаба» (Alibaba) надіслала близько 1 млн. захисних медичних масок в Італію, а «ЗіТеІ» (ZTE) надала 2,000 масок для італійського м. Л'Аквіла, де функціонує центр розробок цієї компанії [104; 230].

Незважаючи на допомогу, Китай також багато критикували. Відомі випадки, коли КНР критикували за те, що речі першої необхідності не були надані безкоштовно, а продавалися. Наприклад, Хорватія отримала медикаменти від Китаю, за які вона заплатила, хоча було також оголошено про постачання безоплатної допомоги [187]. Схожа ситуація склалася з Італією, де країна отримала безкоштовну допомогу від Суспільства Червоного Хреста Китаю, однак іншу частину допомоги Італія оплачувала. Через цю ситуацію складно визначити точні цифри щодо обсягу допомоги, яку надала КНР [104].

Китай транслює інформацію про медичну допомогу через різні канали публічної дипломатії. Це проявилось у створенні промороликів та інших коротких відеоматеріалів [191, 10]. Наприклад, у березні 2020 р. CGTN опублікувала на «Ютуб» (YouTube) відео з першим потягом медичної допомоги, яку надав Китай Іспанії [112].

Проявом позитивного сприйняття китайської публічної дипломатії в Європі в контексті пандемії є позитивні відгуки перших осіб європейських країн, які високо оцінили китайську допомогу. Наприклад, сербський президент А. Вучич заявив, що європейській солідарності прийшов кінець і що єдине, у що він продовжує вірити – це китайська допомога [282]. Міністр закордонних справ Італії Л. Ді Майо також вітав китайську медичну допомогу, що поєдналося з загальною незадоволеністю італійських еліт недостатньою допомогою від ЄС [95]. Причиною такої реакції стала відсутність допомоги з ЄС після того, як у березні 2020 р. Італія звернулася до механізму ЄС з цивільного захисту. На противагу цьому, Китай надав близько 30 тон медичної допомоги Італії, у відповідь на що Л. Ді Майо заявив про тріумф китайської публічної дипломатії [153]. Власну вдячність

Китаю за медичну допомогу, отриману від КНР, висловила також і міністр закордонних справ Іспанії М. А. Лая, яка у власному твітті заявила, що ця співпраця сприятиме налагодженню тісніших торговельно-економічних відносин між країнами [246].

Станом на квітень 2020 р. Португалія придбала у Китаю медичні товари та обладнання на загальну суму близько 75 млн. євро. Окремі китайські компанії надали безкоштовну медичну допомогу Португалії, як-от державна енергетична компанія «Чайна Срі Горджес Корпорейшин» (China Three Gorges Corporation), «Фосун Інтернаціонал» (Fosun International), фундація Джека Ма та «Алібаба». Влада китайських м. Шанхай та м. Шеньян (провінція Ляонін) надали допомогу, пожертвувавши медичне обладнання португальським м. Порту та м. Брага, між якими налагоджена співпраця міст-побратимів. Окрему безкоштовну медичну допомогу надала китайська громада Португалії, португальська громада в Макао й окремі приватні особи [128, 54-55].

Характерною рисою з наданням медичної допомоги Португалії стало формування серед португальської громадськості сприйняття, що КНР замінює ЄС у якості партнера. Така позиція набула популярності, незважаючи на широке поширення ідеї про походження вірусу з Китаю. Проводилися паралелі з ситуацією, яка склалася у 2008 р. у зв'язку з глобальною фінансовою кризою та поділом усередині ЄС на Північ-Південь, коли країни півдня Європи отримали менше допомоги від ЄС [139].

Бельгійський міністр охорони здоров'я М. де Блок виступила з критикою ЄС за спроби заблокувати можливість купувати медичні маски за межами ЄС та висловилась на підтримку китайської допомоги. 20 березня 2020 р. країна отримала 5 млн. масок з м. Шанхай, а 23 березня прибув ще один вантаж з 6 млн. масок з КНР. У середині березня «Алібаба» пожертвувала 500,000 масок та 30,000 наборів для проведення тестування на наявність вірусу для Бельгії, що стало можливим завдяки особистому

втручання короля Філіпа I та підтримки експортної та інвестиційної агенції «Валлон» (Wallon) [173].

А. Коберечка та М. М. Коберечкі зазначають про існування своєї взаємозалежності між допомогою, яка була надана Китаєм, та загальним рівнем політичних відносин між окремими європейськими країнами. Наприклад, відсутність медичної допомоги від КНР Швеції можна пояснити напруженістю у політичних відносинах між країнами, через ув'язнення шведського громадянина Гуй Мінхая. З іншого боку, суттєву допомогу Італії можна пояснити тим, що саме ця європейська країна була серед перших, хто підтримав ініціативу «Один пояс – один шлях» [191, 11].

Крім того, надаючи допомогу іноземним країнам, Китай прагнув закласти фундамент для розвитку більш тісної співпраці у майбутньому. Наприклад, у березні 2020 р., коли КНР надала допомогу Іспанії, Сі Цзіньпін звернувся до іспанського прем'єр-міністра П. Санчеса з пропозицією посилити співпрацю та обміни між країнами після закінчення пандемії. Італійський прем'єр-міністр Д. Конте отримав від Сі Цзіньпіна пропозицію розвинути співпрацю у галузі медицини у рамках ініціативи «Один пояс – один шлях». Схожу пропозицію про посилення відносин між країнами було також висловлено головою КНР до сербського президента А. Вучича. На загальноєвропейському рівні прем'єр Державної Ради КНР Лі Кецянь запропонував ЄС продавати медичні засоби, а також висловив зацікавленість до продовження обговорення інвестиційної угоди [191, 13].

За ініціативи КНР з представниками європейських урядів та медиків було організовано відеоконференції, у ході яких Китай ділився власним досвідом з подолання вірусу, в основному фокусуючись на медичних та наукових аспектах. Перший захід такого роду було організовано 13 березня 2020 р. Варто зауважити, що цільовою аудиторією відеоконференції було обрано регіон ЦСЄ, країни якого співпрацюють з Китаєм у форматі «16+1», а також було запрошено Мальту [246]. Згідно з Д. Сіманом, обрання регіону ЦСЄ як першочергового місця проведення такого роду заходу можна

пояснити намаганням Китаю підняти інтерес до формату «16+1», який поступово втрачає популярність серед країн-учасниць співпраці [128, 7].

Аналізуючи співпрацю між Китаєм та Болгарією у розпал пандемії, варто зауважити, що безкоштовна допомога надана КНР значно поступається комерційному замовленню засобів індивідуального захисту та медикаментів з Китаю. Наприклад, уряд провінції Цзянсі та Асоціація економічної та технічної співпраці Китай-Європа надали 14,000 медичних масок. Крім того, китайська допомога включала захисні окуляри та рукавички [128, 14-15]. Китайська компанія «Хуавей» пожертвувала 150,000 масок для Червоного Хреста Болгарії [6]. Китайська громада у Болгарії поставила невелику кількість масок, рукавичок та захисних костюмів для чотирьох лікарень. Зі свого боку, уряд Болгарії придбав у КНР 3 млн. медичних масок та 50 апаратів штучної вентиляції легень вартістю 4,6 млн. євро. За іншим контрактом Болгарія придбала 1,2 млн. масок [260].

Співпраця з КНР у подоланні пандемії COVID-2019 не мала впливу на покращення образу азійської країни у Болгарії чи відносин між країнами. Представники міністерства охорони здоров'я Болгарії взяли участь у відео-конференції, організованій Китаєм 13 березня 2020 р., про яку згадувалось вище, однак ця подія не висвітлювалась у місцевих болгарських ЗМІ. Досвід Китаю у подоланні вірусу розглядався як такий, що вартий уваги, однак болгарські джерела більше зверталися до досвіду Південної Кореї, Німеччини та Ізраїлю [128, 15].

У випадку Греції значну частину допомоги надали китайські провінції та приватні актори. Наприклад, муніципальний уряд м. Шанхай пожертвував 20,000 медичних масок м. Пірей, так як між містами налагоджені партнерські відносини міст-побратимів [257]. Китай також поставив у Грецію 1 млн. масок, половину з яких надала Державна електромережева корпорація Китаю, у власності якої знаходиться 24% акцій грецької компанії ADMIE [91]. Крім того, «Банк оф Чайна» (Bank of China) поставив 22,000 масок для м. Афіни [169]. Більшу частину предметів медичного призначення Греція

придбала у КНР. З Китайською національною групою будівельних матеріалів було укладено договір на 7,8 млн. євро на постачання 13,5 млн. медичних масок. Державна енергетична корпорація Греції надала медичне обладнання, закуплене в Китаї, на загальну суму 5 млн. євро. Незважаючи на налагоджену співпрацю, на відеоконференції, організовані КНР на тему COVID-2019 13 березня 2020 р., зі сторони Греції участь взяв лише один експерт з міністерства охорони здоров'я. Ця подія не була висвітлена у грецьких ЗМІ, і лише частково згадувалася співпраця між КНР та країнами ЦСЄ [128, 29-30].

Зі свого боку, китайське посольство реалізовувало спеціально підготовлену кампанію публічної дипломатії, спрямовану на висвітлення допомоги Греції під час пандемії. 21 березня 2020 р., коли до м. Афіни прибув літак з масками від Державної електромережевої корпорації Китаю, в аеропорту було організовано спеціальну церемонію, яку відвідали грецькі міністри та посол КНР в Греції. Цю подію було висвітлено у провідних ЗМІ. За слоган заходу було взято вислів Арістотеля про те, що друг – це одна душа, яка живе в двох тілах. 31 березня 2020 р. прибув інший вантаж з КНР з медичними масками, придбаними грецькою фундацією «Онассіс» (Onassis). Церемонію, присвячену цій події, відвідав прем'єр-міністр К. Міцотакіс. Інший окремий захід – пожертва 10,000 масок державним службовцям Греції, які працюють у парламенті. У квітні 2020 р. на грецькому каналі «Мега» (MEGA) вийшов ролик за участі китайського посла в Греції Чжан Ціюе, у якому говорилося про успіхи КНР у боротьбі з пандемією, а також китайську традиційну медицину [128, 30].

У березні 2020 р. у Чехію прибув літак з медичним обладнанням з Китаю. На знак подяки за допомогу президент М. Земан виступив з офіційною промовою, у якій висловив вдячність КНР. Варто зауважити, що отримана допомога не була безкоштовною. Зі свого боку, китайські ЗМІ опублікували промову М. Земана на своїх ресурсах [111]. Незважаючи на це, спроби Китаю поширити власну пропаганду в Чехії, представляючи китайську допомогу у позитивному світлі, не набули широкого поширення,

так як ці новини були опубліковані лише на декількох проросійських сайтах та ресурсах противників інтеграції в ЄС [121, 23]. Чехія була першою європейською країною, яка погодилася з КНР утворення повітряного мосту між країнами для постачання медичного обладнання та засобів захисту [173].

З 23 березня 2020 р. Китай розпочав надавати медичну допомогу Угорщині, коли приземлився перший літак з медичним обладнанням у Будапешті. Більшість масок, захисного одягу, апаратів штучної вентиляції легенів та іншого обладнання, які отримано з КНР, були фінансовані угорським урядом [284]. Станом на 15 квітня 2020 р. отримано 47 млн. медичних масок, 352,000 комплектів для проведення тестування щодо наявності вірусу, 20 млн. засобів індивідуального захисту, а також 101 прилад штучної вентиляції легень [217]. Меншу за кількістю безкоштовну допомогу надали Фуданський університет, «Хуавей», «Чайна Рейлвейс» (China Railways), «Чайна Констракшин Банк» (China Construction Bank) [121, 50]. Варто також згадати про те, що у випадку медичної співпраці з Китаєм, угорські ЗМІ не використовували слово «придбати», а інформація щодо вартості медичного обладнання не розголошувалася. Крім того, Угорщина була серед країн, яка отримала 400,000 одиниць противірусних ліків [103, 39].

26 березня 2020 р. Китай на безкоштовній основі надав 54,000 медичних масок країнам ЦСЄ, серед яких були Литва, Латвія та Естонія. 8 квітня 2020 р. КНР пожертвувала 5,000 масок у рамках міжпарламентської співпраці з сеймом Латвії. Жодна з цих подій не отримала належного висвітлення у латвійських медіа. Більшого розголошення набуло придбання 900,000 медичних масок та 80,000 апаратів штучної вентиляції легень наприкінці березня 2020 р., які були доставлені в Латвію авіакомпанією «ЕйрБалтік» (AirBaltic) з м. Урумчі (Сіньцзян-Уйгурський автономний район). 10 квітня 2020 р. завдяки налагодженню співпраці між МЗС Латвії та двома китайськими компаніями «ЕйрЛінк Авіейшин Сервісес» (AirLink Aviation Services) і «Віш Глобал» (Wish Global) прибув ще один літак з 1 млн.

медичних масок, які було передано Національній службі здоров'я Латвії, а китайська компанія «Шенші Хуаї Індастріс» (Shengshi Huayi Industries) передала близько 10,000 масок дитячій лікарні [128, 40-41].

Польща отримала безкоштовні пожертвування від Китаю загальною кількістю 10,000 наборів для проведення тестування на наявність вірусу, 20,000 медичних масок, 5,000 захисних масок, 10,000 медичних рукавичок і 10,000 бахил [245]. Крім того, польський уряд уклав договори з китайськими компаніями на закупівлю медичного обладнання, яке вперше було доставлене у Варшаву 26 березня 2020 р. [245]. Станом на 14 квітня 2020 р. було повідомлено, що у Польщу прибуло 29 літаків, які перевезли близько 580 тон медичного обладнання [287]. У польських ЗМІ були відсутні матеріали, які б ставили під сумнів чи критикували КНР за низьку якість медичної продукції, виготовленої в Китаї. Незважаючи на це, 23 квітня 2020 р. у польській газеті «Виборча.пл» (Wyborcza.pl) було опубліковано статтю, у якій припускалося, що медичні маски з КНР мають підроблені сертифікати якості [166].

З початком пандемії у Польщі китайське посольство та безпосередньо посол КНР брали активну участь у реалізації кампанії публічної дипломатії. Основними каналами комунікації були офіційні акаунти цих двох акторів у Твіттер і Фейсбук [128, 51]. 7 лютого 2020 р. посол КНР в Польщі Лю Гуан'юань дав інтерв'ю польській щоденній газеті «Жечпосполіта» (Rzeczpospolita) про пандемію COVID-2019 [277]. Також у лютому було організовано пресконференцію з подібної тематики у посольстві Китаю. Основними темами у цій кампанії публічної дипломатії були швидка реакція КНР на виклики пандемії, уникаючи інформації про прорахунки китайської влади під час перших днів поширення вірусу, роль Сі Цзіньпіна як основного організатора боротьби з пандемією, роль Китаю у боротьбі з COVID-2019 у глобальному масштабі. Крім того, окремо розкривалася критика сторін, які звинувачували КНР у нерозголошенні інформації стосовно вірусу.

Китайський посол також надав інформацію, яка демонструвала швидку реакцію китайської влади на вірус [235].

Для Польщі характерне переважання позитивного сприйняття співпраці з КНР у період пандемії. Проявом цього стало те, що польські політики схвально відгукувалися про допомогу, надану Китаєм. Схожу позицію зайняли польські медики, які зверталися до прикладів заходів, реалізованих владою КНР у провінції Хубей з використання експериментальних методик для лікування хворих. Інформацію про медичну допомогу та співпрацю з Китаєм було поширено у польських традиційних ЗМІ та соціальних мережах. Характерною рисою цієї інформації стало те, що переважно згадувалося про безкоштовну гуманітарну допомогу зі сторони КНР, що не повністю відповідало реальності, так як значну частину допомоги було придбано, а не отримано безкоштовно [128, 52].

У березні 2020 р. посол Китаю в Румунії Цзян Юй спільно з представниками китайських компаній, які мають власні офіси в Румунії, а також китайською громадою пожертвували медичні матеріали для міської ради Бухаресту. Провінційний уряд Ганьсу надав медичну допомогу Албі, повіту в Трансільванії. Було також поширено інформацію про те, що близько 10 інших китайських провінцій готували медичну допомогу для Румунії у рамках співпраці між містами-побратимами, що свідчить про підтримку тісних китайсько-румунських відносин на локальному рівні [285; 184].

Крім того, значну кількість медикаментів та захисного одягу Румунія придбала у КНР. Особливістю закупівлі китайської медичної продукції було те, що вона здійснювалася не напряму між румунським урядом та китайськими постачальниками, а через посередників. Наприклад, у ролі посередника виступила румунська фармацевтична компанія «Юніфарм ЕсЕй» (Unifarm SA), яка знаходиться у державній власності і підпорядкована Міністерству охорони здоров'я Румунії. Варто підкреслити той факт, що інформація про вартість закуплених медикаментів та обладнання не розголошувалася [55; 207].

Протягом квітня 2020 р. до Румунії прибуло декілька літаків з Китаю, які перевозили медичне обладнання та допомогу. Перший літак прибув 3 квітня 2020 р., а перевезення здійснювала румунська авіакомпанія «ТАРОМ» (TAROM) [55]. Ця подія була висвітлена на офіційній сторінці посольства Румунії у КНР в мережі «Фейсбук». Цікавим є те, що згідно з посту у соціальній мережі, цей рейс означав відновлення прямого авіасполучення між Румунією та Китаєм, незважаючи на те, що це був не пасажирський, а вантажний авіарейс. Якщо охарактеризувати висвітлення співпраці КНР з Румунією у медичній сфері, то вона набула меншого розголошення у румунських ЗМІ у порівнянні зі схожою співпрацею з НАТО [128, 58].

Варто зауважити, що висвітлення китайської медичної допомоги у румунських ЗМІ було збалансованим. З одного боку, представники румунської влади стверджували про необхідність співпраці з Китаєм. Вони також згадували про необхідність уникати надмірної залежності від КНР як основного джерела постачання медичного обладнання та захисних засобів. З іншого боку, Радіо Свобода Румунія, яке фінансується США, поширювало інформацію про китайську пропаганду, яка реалізується через «дипломатію масок». У румунських ЗМІ не було висвітлено участь країни у відеоконференції, організованій 13 березня 2020 р. КНР. Після цієї події було опубліковано заяву В. Понта, колишнього прем'єр-міністра Румунії та голови опозиційної партії «Про Руманія» (Pro Romania), у якій згадувалося про те, що румунський уряд не зацікавлений у перейманні досвіду Китаю у боротьбі з вірусом, а ситуація з пандемією лише призвела до збагачення окремих осіб. Після цієї заяви Міністерство охорони здоров'я Румунії опублікувало заяву про те, що країна високо оцінює досвід КНР та її відкритість до співпраці та допомоги [128, 58-59].

На початку пандемії Словаччина продемонструвала переважання позитивних настроїв стосовно КНР. Наприкінці березня 2020 р. проходило онлайн-опитування громадської думки словаків стосовно допомоги іноземних країн під час пандемії. Згідно з результатами

опитування, 67% респондентів зазначили, що Китай надав значну допомогу країні. Цікавим є те, що лише 22% розділяли схожі погляди стосовно допомоги з боку ЄС [254, 254-255].

На формування прихильного ставлення до КНР міг вплинути офіційний захід з нагоди прибуття медичного обладнання, придбаного у Китаю, який був організований в аеропорту Братислави, за участі прем'єр-міністра П. Пеллегріні. Інших широкомасштабних подій, які б висвітлювали допомогу КНР за участі перших осіб держави, не було організовано. Незважаючи на це, посольство Китаю в Словаччині запросило генерального секретаря МЗС на подію з нагоди прибуття іншого літака з медичною допомогою з КНР [254].

Оцінюючи китайську допомогу Словаччині, варто зауважити, що переважна більшість медичного обладнання придбала словацька сторона. Безкоштовну допомогу надали м. Цанчжоу (провінція Хебей) та м. Шанхай [254]. Словаччина придбала у КНР 1 млн. масок та 100 наборів для проведення тестування на наявність вірусу [173].

Китайське посольство у Словаччині активно використовувало соціальні мережі для поширення інформації стосовно COVID-2019. Незважаючи на те, що цей канал комунікації не мав широкої популярності, все ж окремі ідеї, які поширювалися через них, здобули популярність серед окремих груп. Наприклад, колишній прем'єр-міністр Словаччини Р. Фіко та член парламенту Л. Блага підтримали ідеї про те, що вірус походить зі США та був занесений в Китай американськими військовими. На думку політиків, Словаччина не має критикувати КНР, а має висловити вдячність за надану медичну допомогу [128, 61].

Інша ситуація склалася з статтею у словацькій газеті «Господарські новини» (Hospodárske noviny), у якій Китай звинувачувався у недостатній інформаційній відкритості та неправдивості даних стосовно кількості хворих та смертності. Крім того, у якості ілюстрації до статті було використано зображення китайського прапора для встановлення зв'язку між поширенням COVID-2019 та КНР. У відповідь на це на офіційному сайті посольства КНР

в Словаччині було опубліковано лист зі спростуванням інформації, викладеної у «Господарські новини». Варто зауважити, що цей лист написаний китайською мовою без посилання на його переклад, що дозволяє припустити, що цей контент був орієнтований на внутрішню пропаганду, маючи за цільову аудиторію китайську діаспору [186, 61].

МЗС Словаччини зробило офіційну заяву, наголошуючи на необхідності протистояти дезінформації, яка поширюється на фоні пандемії, приводячи в приклад Китай. На протипагу інформації, яку поширювала КНР, словацькі політики та відомі діячі, які займають прозахідну позицію, наголошували на ролі ЄС у подоланні вірусу, походженні вірусу з Китаю та його поширенню через невдалі дії КПК. Наприклад, заступник міністра з охорони навколишнього середовища Ю. Смата назвав COVID-2019 китайським вірусом. Крім того, словацькій громадськості з більш ліберальними поглядами не сподобався той факт, що на коробках з медичною допомогою з Китаю були додані поетичні рядки про словацько-китайську співпрацю у «дощові дні», що сприйнялося як прояв пропаганди [128, 62].

Китай надав допомогу Австрії, постачаючи засоби індивідуального захисту, що було здійснено у рамках офіційної співпраці між урядами, а також через китайську громаду Австрії. Крім того, китайське посольство у Відні роздавало медичні маски для китайських студентів, що можна протрактувати як прояв акції в основному спрямовану на китайську внутрішню аудиторію, так як МЗС КНР представило цю акцію як ініціативу ЦК КПК [294].

18-19 березня 2020 р. Франція отримала медичну допомогу від КНР з приблизно як 1 млн. масок, 1,5 млн. рукавичок та 10,000 захисних костюмів [215]. 30 березня 2020 р. діяв повітряний міст між Шанхаєм та Парижем для постачання медичних масок, виготовлених в Китаї на замовлення Франції [126].

Саме посольство КНР у Франції було серед тих китайських установ, які почали активно використовувати соціальні мережі для поширення власної

позиції. З 4 лютого 2020 р. посольство почало вести активну кампанію у мережі «Твіттер», публікуючи твіти, які стосувалися пандемії COVID-2019. У березні 2020 р. на офіційній сторінці посольство підтримало поширення іншої конспірологічної теорії про походження пандемії, яка пояснювала поширення вірусу в Китаї від американських військових [128, 22].

З 22 березня по 26 квітня 2020 р. на офіційному веб-сайті китайського посольства в Парижі було опубліковано серію анонімних статей під назвою «Спостереження китайського дипломата в Парижі». У цих роботах у доволі агресивній манері викладалася думка про прагнення представити у правильному світлі попередньо викривлені факти, які поширюються у західних ЗМІ стосовно Китаю. У статтях згадувалося про невдачі країн Заходу у боротьбі з вірусом та популяризувалися успіхи КНР у цій сфері. У статті від 12 квітня 2020 р. згадувалася теорія змови про те, що вірус було занесено у Китай американськими військовими. Такого роду публічну дипломатію кваліфікують як прямий прояв «дипломатії воїна-вовка» китайською стороною [128, 23].

У випадку з Німеччиною, коли у березні 2020 р. в країну прибула китайська медична допомога, канцлер Німеччини А. Меркель охарактеризувала її як акт взаємності, проявом того, що коли у Китаю виникла потреба, європейські країни надали йому допомогу, а цього разу це була допомога у відповідь [195]. Відомим є випадок намагання китайської сторони нав'язати власне сприйняття ситуації з пандемією серед німецьких високопосадовців, що харакретизується як прояв інтенсифікації пропаганди у європейській країні. Німецька газета «Ді Вельт» (Die Welt) опублікувала непідтверджену офіційними джерелами історію про наявність конфіденційного документу, розробленого МЗС Німеччини. У статті згадувалось про необхідність вжити контрзаходи стосовно китайських намагань сформуванати позитивне сприйняття дій уряду КНР щодо пандемії серед німецьких урядовців [90].

Використання соціальних мереж у публічній дипломатії КНР в умовах COVID-2019 можна також простежити на прикладі ситуації з наданням допомоги німецькому округові Хайсберг. У березні 2020 р. голова цього округу С. Пуц звернувся до Китаю з проханням надати допомогу округові через те, що він найсильніше постраждав від пандемії. Його звернення швидко розповсюдилося німецькими ЗМІ та почало сприйматися як неефективність німецької влади та ЄС загалом у боротьбі з пандемією. Незадовго після цього голова округу побачив пост у соціальній мережі з пропозицією звернутися про допомогу в офіційному листі до Сі Цзіньпіна. С. Пуц звернувся з проханням про медичну допомогу для округу та майже відразу ж отримав схвальну відповідь від китайського консульства [257].

Китайські авіакомпанії пожертвували медичні маски нідерландській авіакомпанії «КейЕлЕм» (KLM) [129]. Крім того, було отримано медичну допомогу від «Хуавей» та «Алібаба» [154]. Однак, 28 березня 2020 р. у нідерландських ЗМІ було опубліковано заяву міністерства охорони здоров'я про скасування угоди на придбання 600,000 медичних масок у китайських компаній, зважаючи на низьку якість продукції [209]. У відповідь на ці звинувачення, посол КНР в Нідерландах Сюй Хун опублікував твіт, у якому він згадав, що медична співпраця між країнами продовжуватиметься, а міністр охорони здоров'я М. ван Рійн висловив вдячність КНР за допомогу [201].

Щодо медичної допомоги Норвегії, Шанхай поставив у Осло медичні маски та захисні костюми [92]. Крім того, Норвегія безкоштовно отримала медичні маски від фундації Джека Ма та «Алібаба» [189]. Незважаючи на допомогу, громадська думка щодо Китаю та COVID-2019 була неоднозначною. Окремі медики, спостерігачі та дослідники приводили в приклад ефективність китайських заходів контролю, запроваджених під час пандемії, наголошували на вкладі КНР у медичній допомозі іншим країнам та пропонували вчитися на досвіді цієї азійської країни. З іншого боку, у норвезьких ЗМІ з'явилися матеріали, які розкривали теми достовірності

офіційної інформації, яку поширює Китай стосовно вірусу, а також аналізувалася китайська дипломатія та активність офіційних представників країни у соціальних мережах [128, 48]. Наприклад, 24 березня 2020 р. у норвезькому виданні «Неттавісен» (Nettavisen) було опубліковано статтю головного редактора Г. Ставрума, у якій КНР звинувачувалася у низькій ефективності з попередження поширення вірусу. У відповідь на це, посольство Китаю в Норвегії на власному офіційному сайті опублікувало відкритий лист до Г. Ставрума, у якому було викладено аргументи на користь КНР, а редактора «Неттавісен» було звинувачено в расизмі [179].

Медична співпраця між Іспанією та КНР активно розвивалася на міждержавному та локальному рівнях. Однією з найбільших стала безкоштовна медична допомога КПК для Іспанії, що включала 834 комплекти для проведення діагностики на наявність вірусу, 50,000 медичних масок та 40,000 засобів для індивідуального захисту. Місцеві уряди таких китайських провінцій, як-от Фуцзянь та Ганьсу, а також м. Наньнін (Гуансі-Чжуанський автономний район) надали медичне обладнання для Іспанії. Окремі пожертвування зробили китайські компанії, які широко представлені в Іспанії, а саме «Алібаба» та «Хуавей» [204]. У випадку з «Алібабою» пожертва стала можливою завдяки підтримці короля Філіпа VI та співпраці з Міністерством охорони здоров'я Іспанії [173]. Крім того, китайська громада також зробила окремі пожертвування медичного обладнання. Окрім безкоштовної допомоги, КНР також виступила у ролі комерційного партнера, який постачав медичні товари та обладнання. Станом на квітень 2020 р. загальна вартість контрактів склала 726 млн. євро, з яких 628 млн. євро були комерційними контрактами зі сторони центрального уряду Іспанії, а інші 35 млн. євро і 23 млн. євро включали замовлення зі сторони Каталонії та Мадриду [204].

З лютого по квітень 2020 р. Китай реалізовував дві стратегії публічної дипломатії в Іспанії, висновок про що можна зробити базуючись на аналізі твітів, опублікованих китайським посольством в Іспанії та консульством в

Барселоні. Крім того, за цей період Йо Фей, повірений у справах китайського посольства у Мадриді, дав 2 інтерв'ю 24 лютого та 17 березня 2020 р. на ранковому шоу іспанського радіо «Онда Серо» (Onda Cero). Ці інтерв'ю також свідчать про реалізацію двох стратегій публічної дипломатії [128, 64].

Протягом першої фази, яка тривала до середини березня 2020 р., публічна дипломатія КНР в Іспанії зайняла більш захисну позицію. Поступово, коли ситуація з вірусом у Китаї була взята під контроль, стратегія стала більш впевненою та наступальною. Основні заходи посольства КНР в Іспанії були спрямовані на те, щоб попередити стигматизацію китайських громадян і діаспори та зменшити критику китайського уряду стосовно його дій з подолання вірусу. Китайська сторона також намагалася відкинути теорії змови про походження вірусу з КНР, а також звинувачення про відсутність достатньої відкритості інформації стосовно вірусу на перших стадіях його поширення [204].

Другу фазу публічної дипломатії можна охарактеризувати поширенням повідомлень про ефективність китайського уряду у боротьбі з COVID-2019 та його вклад у подолання пандемії, з наголосом на заходах як всередині країни, так і на міжнародній допомозі. Головними образами, які намагалася створити та поширити китайська сторона, були ідеї про те, що КНР є провідною науковою та медичною країною, яка здатна виготовити вакцину, інші необхідні медичні препарати та обладнання. Просування цих образів стало особливо помітним під час висвітлення зустрічей високого рівня з першими особами Іспанії, як-от міністром закордонних справ А. Гонсалес Лая, прем'єр-міністром П. Санчесом і королем Філіпом VI. Паралельно з цим, у загальному дискурсі більш широкого застосування набули основні концепції публічної дипломатії КНР, а саме: концепція «взаємної вигоди» і концепція «спільноти єдиної долі людства» [128, 64-65].

Не враховуючи перестороги, висловлені Європейською службою зовнішніх справ стосовно китайської дезінформації про COVID-2019, 20 березня 2020 р. на офіційній сторінці посольства Китаю в Іспанії в мережі

«Твіттер» було розміщено повідомлення речника МЗС КНР Хуа Чуньїн про те, що вірус походить зі США. Під час реалізації власних стратегій публічної дипломатії в Іспанії, Китай не наголошував на перевагах китайської моделі чи моделей інших країн. Не було також здійснено спроб дискредитувати ЄС чи традиційних союзників Іспанії. На противагу цьому, перевага надавалася висвітленню різноманітних ініціатив, спільно реалізованих Китаєм та західними партнерами [204].

Незважаючи на скандал, який склався довкола закуплених у Китаю тестів низької якості для проведення швидкого тестування, Іспанія зайняла примирливу позицію у цій ситуації [125]. Міністр закордонних справ А. Гонсалес Лая дала інтерв'ю китайському телеканалу CGTN, взявши участь у програмі «Поїнт» (The Point). У своєму інтерв'ю міністерка зазначила, що Китай та Іспанія є країнами, які допомагають одна одній у складні часи, та що дії КНР з надання медичної допомоги іншим країнам є проявом її «м'якої сили». Щодо ситуації з тестами, А. Гонсалес Лая зазначила, що медичне обладнання було поставлене до Іспанії через посередника, а не через пряму домовленість з китайським урядом і що цю проблему було вирішено постачанням нової партії тестів [113]. Прем'єр-міністр Іспанії П. Санчес визнав складності, які виникають під час закупівлі медичного обладнання у Китаю, однак він не висловив жодних пересторог щодо формування можливої надмірної залежності від китайської продукції [204].

Попри схвальні відгуки щодо співпраці з Китаєм з боку урядових кіл, окремі групи громадськості критикували її. Окремі недержавні організації критикували КНР за суміжні сфери, які були обмежені в умовах пандемії, як-от свобода преси чи права людини. Крім того, консервативні та ліберальні політики та ЗМІ виступили з критикою заходів Китаю щодо врегулювання ситуації з поширенням вірусу, а також критично відреагували на співпрацю між КНР та Іспанією. «Вокс» (VOX) та Народна партія поширювали конспірологічні теорії стосовно вірусу та його походження з Китаю [204].

На початку пандемії у Великобританії активну публічну діяльність через соціальні мережі вів посол КНР Лю Сяомин. По-перше, він поширював повідомлення, у яких вірус характеризувався як глобальний виклик. Особливо популяризувалася китайська концепція «спільноти спільного майбутнього людства». Цю концепцію було покладено в основу промови Лю Сяоміна 2 березня 2020 р. у «Чатем Хаус» [190]. Крім того, Торгово-промислова палата Китаю у Великобританії надала допомогу у розмірі 1,8 млн. матеріалів медичного призначення [280]. Реалізовувалась також кампанія на захист Китаю через критику країни у зв'язку з поширенням вірусу. Посол КНР також публічно висловив власне схвалення дій лікаря Лі Венляня [280].

Розглядаючи конкретні приклади медичної співпраці між Китаєм та європейськими країнами і пов'язаної з нею публічної дипломатії, можна прийти до висновку, що їхньою характерною рисою стало те, що вони почали відрізнятися в залежності від методів, які використовуються, до конкретної країни. Наприклад, у випадку з Латвією та Румунією, публічна дипломатія КНР є малоактивною [128; 276]. У Польщі, Португалії, Італії та Іспанії Китай практикує використання більш активних дій, лобіюючи власні інтереси, звертаючись до привабливості власної країни [104; 235; 236; 204]. У Німеччині та Франції публічна дипломатія КНР є більш проактивною, а у окремих випадках навіть агресивною [128].

Отже, початок пандемії COVID-2019 став визначальним фактором у формуванні публічної дипломатії КНР протягом 2020-2021 рр. Її характерною рисою стала політизованість цього питання. Новим явищем, пов'язаним з реалізацією публічної дипломатії, стала «дипломатія воїна-вовка». Крім того, соціальні мережі стали одним з основних каналів поширення інформації та формування образу країни, а надання вакцини стало новим інструментом публічної дипломатії. КНР надавала медичну допомогу як на безкоштовній, так і на платній основі багатьом європейським

країнам, однак варто зауважити, що підхід Китаю до співпраці з європейськими партнерами варіювався.

Якщо говорити про масштаби медичної допомоги, то вона надавалася ключовим країнам-партнерам КНР у регіонах Західної, Південної, Центрально-Східної та Південно-Східної Європи. Можна простежити формування своєрідної регіональної специфіки. Наприклад, країни ЦСЄ та Південно-Східної Європи налагодили співпрацю з Китаєм щодо постачання вакцини, що утверджувало образ держави-донора медичної допомоги. Бельгія, країни Південної Європи, як-от Італія, Іспанія та Португалія, а також Південно-Східної Європи позитивно відгукувалися про надану китайську допомогу та протиставляли її бездіяльності з боку ЄС. Країни Західної Європи, у першу чергу Франція та Німеччина, інтерпретували медичну допомогу КНР більш критично, позиціонуючи її як акт взаємності та допомоги у відповідь. Окремі країни, як-от Нідерланди та Норвегія, виступили з критикою медичної допомоги Китаю, звинувачуючи країни у низькій якості продукції, яку вона постачала в Європу.

3.5. Особливості публічної дипломатії Китаю в Україні

Аналізуючи публічну дипломатію КНР у Європі, окрему увагу варто приділити її реалізації в Україні. Інтерес до цієї теми полягає у можливості простежити цей напрям зовнішньої політики Китаю в колишній пострадянській країні Східної Європи, яка протягом аналізованого періоду заявила та почала реалізовувати євроінтеграційну політику. Звідси можна говорити про формування низки особливостей, які характерні власне для українсько-китайських відносин та які вплинули на публічну дипломатію КНР в Україні.

Як зазначає український китаєзнавець О. Коваль, для Китаю не притаманна наявність окремої інформаційної стратегії, спеціально спрямованої на українську аудиторію. Пояснюючи цю ситуацію, він заявляє

про відсутність окремих спеціалізованих суто китайських видань для України, як-от «Чайна Дейлі Юроп» (China Daily Europe), яке видається з метою впливу на інформаційний простір ЄС. Причиною цієї ситуації є сприйняття України як частини російськомовної зони впливу [56].

Винятком серед китайських традиційних державних ЗМІ є МРК, де український напрямок представлений та розвинений найбільше. Підтвердженням цього є наявність в його структурі Української служби. Станом на 2014 р. до її складу входило 6 осіб: головний редактор та 5 співробітників, серед яких двоє українців та три китайці, які володіють українською мовою [37, 52]. Ще з травня 2008 р. функціонує україномовний сайт МРК (<https://ukrainian.cri.cn/>). За словами співробітниці Української служби МРК Лі Сянь, цей сайт став першим сайтом українською мовою в Китаї. Основний контент, який розміщується на сайті, стосується політики, економіки та культури КНР [37, 51]. З 2013 р. транслюються програми, присвячені музиці, туризму, культурі та спорту, що стали частиною реалізації стратегії з переходу на онлайн-мовлення. Найпопулярнішими програмами є навчальна «Вчимо китайську мову», інформаційна «Підсумки тижня», музична «Мелодії піднебесної», культурні «Китай: далекий і близький» і «Китай та китайці» [37, 52].

У 2011 р. МРК відправило в Україну свою співробітницю Лі Сянь для проходження стажування в Інституті журналістики Київського національного університету ім. Т. Шевченка, під час якого вона вивчала українську мову. З 2012 р. Лі Сянь стажувалася в Національній радіокомпанії України, після чого у 2014 р. повернулася в Китай та почала працювати в Українській службі МРК [37, 51]. Протягом цього періоду МРК співпрацювало з українськими ЗМІ. Наприклад, з липня по жовтень 2013 р. китайський партнер спільно з першим каналом Національної радіокомпанії України розробили програму про Китай під назвою «Китай: далекий і близький» [37, 52].

У 2013 р. було створено другий в Україні клуб радіослухачів МРК в Києві, який функціонує при Київському національному університеті ім. Т. Шевченка. Варто згадати, що перший такий клуб було створено у 2004 р. в Краматорську. Станом на 2014 р. кількість членів цих двох клубів перевищила 200. У своїй діяльності, окрім власне ознайомлення з діяльністю МРК та китайською культурою, при клубах можна відвідувати курси китайської мови на безкоштовній основі [37, 51].

У 2015 р. Українська служба МРК отримала третю премію «Міжнародного радіомовлення Китаю» за створення та трансляцію програми українською мовою «Перекладачка Надія Кірносова розповідає українським читачам китайські історії». Вона також робить значний вклад у переклад та друк китайських книг українською мовою. Наприклад, установа брала участь у підготовці та перекладі збірки традиційних китайських оповідань «Китайські історичні розповіді». У 2014 р. Українська служба брала участь у розробці та редагуванні серії підручників та навчальних матеріалів «Вивчаємо зі мною китайську мову» та «Весела китайська мова». У 2016 р. українське видавництво «Фоліо» видало книгу «36 стратагем», над підготовкою якої також працювало МРК [38, 142].

Революція гідності та початок російсько-українського конфлікту вплинули на медійну присутність КНР в Україні. Безпосереднім проявом цього стало відкриття постійних кореспондентських пунктів провідних китайських медіа: «Сінхуа», «Піплс Дейлі» та ССТV. Поряд з цим варто підкреслити специфіку діяльності цих ЗМІ в Україні. Головною цільовою аудиторією матеріалів, які створювалися китайськими медіа у той період, були китайські громадяни, прагнучи інформувати їх про стан справ в Україні. Формування образу Китаю серед української аудиторії не було ціллю їхньої діяльності. Як зазначає журналіст-міжнародник О. А. Коваль, з 2016 р., коли ситуація в Україні відносно стабілізувалася, інтерес до українських подій також зменшився [31, 110].

У 2012 р. Україна та Китай оновили договірно-правову базу співпраці в галузі освіти. Проявом цього стало підписання оновленої міжвідомчої Угоди про співробітництво в галузі освіти. На рівні міжурядового співробітництва було домовлено про створення окремої Підкомісії з питань співробітництва у сфері освіти. Перше засідання цього органу відбулося 28 березня 2012 р. в м. Санья (провінція Хайнань). Тоді ж відбувся перший Форум ректорів, участь у якому взяли представники з України та Китаю, на якому обговорювали перспективи співпраці ЗВО [81, 114-115].

У 2016 р. коштом КНР було обладнано 3 лінгафонні кабінети в Київській гімназії східних мов №1, а іншим закладам середньої освіти було передано понад 23 тисячі нових комп'ютерів. Окрему увагу було приділено реалізації освітніх проєктів за участі школярів з особливими потребами, для чого Міжнародна торгова палата «Шовкового шляху» передбачила виділити 200 тис. дол. США [1].

На щорічній основі проходить міжнародна конференція «Китайська цивілізація: традиції та сучасність». Особливістю цього заходу є те, що до його організації залучені як українські ЗВО, так і китайські партнери. Наприклад, у 2017 р. конференцію було проведено на базі КНЕУ ім. В. Гетьмана, а у якості організаторів були Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, Українська асоціація китаєзнавців та Київський національний університет ім. Т. Шевченка. З китайського боку організатором виступив Інститут Конфуція при Київському національному лінгвістичному університеті, а його директор Ши Яцзюнь був модератором секції «Теоретичні та прикладні питання китайського мовознавства та літературознавства». Крім того, участь у заході взяв радник з торгово-економічних питань при Посольстві КНР в Україні Лю Цзюнь [50, 94].

26 травня 2018 р. у КНЕУ ім. В. Гетьмана проходив круглий стіл на тему «Науково-освітнє співробітництво України та Китаю». Участь у заході з китайської сторони взяли китайські науковці з Інституту соціології, Інституту народної дипломатії ШОС Шанхайського університету, Інституту

Росії, Східної Європи та Центральної Азії та Інституту світової економіки та політики. У результаті зустрічі було досягнуто домовленості про підписання меморандумів про співробітництво між КНЕУ ім. В. Гетьмана та Академією суспільних наук КНР, а також між КНЕУ ім. В. Гетьмана та Інститутом народної дипломатії ШОС Шанхайського університету [48, 145-146].

Кількість китайських студентів, які навчаються в провідних українських ЗВО, є незначною. Наприклад, у 2018 р. в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т. Шевченка навчалося лише 2 китайських студенти: один на бакалаврській програмі підготовки за спеціальністю «Міжнародні відносини», інший на магістерській програмі за спеціальністю «Міжнародні економічні відносини». За підтримки Посольства КНР в Україні українські студенти стажуються в Китаї, однак їхня кількість є незначною [3, 75].

Провідним українським навчальним закладом, у якому здобувають освіту китайці, є Київський національний університет технологій та дизайну. Згідно з інформацією за жовтень 2020 р., у цьому ЗВО навчався 501 студент та 1 аспірант з КНР. У 2018 р. КНУТД став співзасновником Київського інституту при Технологічному університеті Цілу (Цзінань, провінція Шаньдун) [15, 79-83].

З 11 по 14 січня 2019 р. 12 делегацій з українських ЗВО з Києва, Львова та Харкова взяли участь у Форумі з питань освітньо-культурного обміну у м. Ханчжоу (провінція Чжецзян). Китайська компанія «Сіпей Едюкейшн» (Xipei Education) виступила у ролі ініціатора проведення заходу. Причиною для організації форуму стало те, що ця китайська компанія почала працювати за новим напрямком – залучення китайських студентів для навчання та здобуття вищої освіти в Україні [81, 92].

Іншим прикладом освітньої співпраці є організація спільних літніх шкіл. Наприклад, з 27 по 30 серпня 2019 р. проходила українсько-китайська літня школа «Діалог молоді вздовж «Одного поясу, одного шляху»», участь у якому взяли студенти з Інституту політики та міжнародних відносин

університету м. Ланьчжоу та студенти Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Загалом у заході взяло участь 30 студентів та 11 викладачів [70, 88-89].

Україна почала брати участь у програмі «Насіння для майбутнього» за підтримки китайської «Хуавей» з листопада 2016 р., коли 10 студентів старших курсів провідних київських ЗВО: Національного університету «Києво-Могилянська академія», Київського політехнічного інституту ім. І. Сікорського та Київського національного університету ім. Т. Шевченка, – відвідали Китай. Окрім знайомства з історією та культурою КНР, учасники програми відвідали дослідницький центр «Хуавей» в м. Шеньчжень (провінція Гуандун), а також ознайомилися з новітніми технологіями, з якими працює китайська компанія. Інтерес до програми серед українських ЗВО зріс, про що свідчить тенденція, коли у 2017 р. представники 38 закладів з різних регіонів взяли участь у відборі, з яких у фінал пройшло 9 університетів з Києва, Запоріжжя, Львова, Одеси і Полтави. У 2018 р. у відборі взяли участь 39 ЗВО. Загалом з 2016 по 2018 рр. у рамках програми 30 українських студентів, які представляли 14 університетів, відвідали КНР [174]. У 2021 р. «Хуавей» передбачила надання можливості взяти участь у програмі 50 студентам з України [175].

Під час аналізу публічної дипломатії Китаю в Україні окрему увагу варто приділити діяльності громадських організацій, серед яких вирізняється Українська асоціація китаєзнавців. Вона була заснована 18 листопада 2003 р. На сучасному етапі до її складу входить понад 200 осіб, які спеціалізуються на вивченні КНР та розвитку українсько-китайських відносин. Незважаючи на те, що це українська організація, вона тісно співпрацює з китайськими партнерами різного рівня, що робить її одним з найбільш активних промоутерів китайської культури в Україні. За вклад у розбудову українсько-китайських відносин Українська асоціація китаєзнавців була нагороджена Відзнакою дружби від Посольства КНР в Україні 24 вересня 2019 р. [16].

Одним з напрямків діяльності організації є друк тематичних видань. З 2011 р. Українська асоціація китаєзнавців здійснює видання наукового журналу «Китаєзнавчі дослідження», станом на 2021 р. вийшло 16 номерів цього видання. Крім того, організація бере участь у підготовці та написанні тематичних наукових збірників та монографій, наукових досліджень та літературних перекладів [16]

У 2014 р. вперше після довготривалої перерви відновився друк журналу «Україна-Китай», перший випуск якого вийшов ще у 1999 р., однак з 2002 р. видання не друкувалося. З 2014 р. по 2016 р. відсутні окремі номери журналу, проте вже з 2017 р. його видавництво здійснюється на постійній основі [19]. Головним редактором журналу є український китаєзнавець В. Кіктенко, а його редакція є частиною Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України. Поряд з цим його видання здійснюються за підтримки Посольства КНР в Україні [71]. Наприклад, 1 березня 2018 р. в інформаційному агентстві УНІАН проходила пресконференція, присвячена черговому випуску журналу «Україна-Китай». Участь у заході взяла Чжен Вей, радник-посланник Посольства КНР в Україні [65]. У лютому 2018 р. партнером журналу стала китайська газета «Глобал Таймс» [174].

Українська асоціація китаєзнавців проводить круглі столи, конференції, форуми, а також здійснює висвітлення важливих подій в українських ЗМІ. Особливістю діяльності асоціації є залучення Посольства КНР в Україні до її ініціатив. Наприклад, 30 травня 2017 р. Українська асоціація китаєзнавців організувала проведення першого Українсько-китайського форуму стратегічного партнерства «Один пояс – один шлях», до підтримки якого долучилося Посольство КНР в Україні. Участь у заході взяв керівник політичного відділу китайського посольства Чжан І [25, 29]. У 2018 р. відбувся другий форум [174]. 23 травня 2019 р. проходив третій Українсько-китайський форум стратегічного партнерства «Один пояс – один шлях». Організаторами заходу виступили Українська асоціація китаєзнавців, Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського та КНЕУ ім. В. Гетьмана.

Посольство КНР в Україні сприяло проведенню цього заходу [61, 130]. На думку В. Кіктенка, цей захід є головним експертним майданчиком, що фокусується на українсько-китайському співробітництві, а також участі України в ініціативі «Один пояс – один шлях» [25, 29-30].

Налагодженню зв'язків між українськими китаєзнавцями та Китаєм сприяє функціонування Центру досліджень у галузі перекладу і поширення китайської культури, створення якого було ініційовано Міністерством культури КНР та Пекінським університетом мов. Починаючи з 2014 р. центр налагодив співпрацю з українськими вченими. Щороку молоді українські науковці беруть участь у курсах підвищення кваліфікації для молодих китаєзнавців. У 2014 р. у цій програмі взяла участь Є. Гобова, молодший науковий співробітник Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України та виконавчий секретар Української асоціації китаєзнавців. У 2015 р. курси відвідав О. Гончаренко, який є співробітником Київського національного університету ім. Т. Шевченка та директором Інституту Конфуція при цьому ЗВО. У 2016 р. участь у програмі взяла І. Яремчук, заступник декана філологічного факультету Львівського національного університету ім. І. Франка [76, 138-139].

На запрошення Центру досліджень у галузі перекладу і поширення китайської культури за кордоном у березні 2016 р. з візитом у Пекіні перебували президент Української асоціації китаєзнавців В. Кіктенко та виконавчий секретар Є. Гобова. У рамках візиту вони відвідали телеканал ССТV, видавництва «Сінолінгуа» (Sinolingua) та Жунбаочжай, книжкові магазини, Товариство авторських прав на писемну продукцію китайською мовою, міжнародний книжковий салон «Китай очима західного читача», а також Пекінський університет [76, 138-139].

У 2016 р. Центр досліджень у галузі перекладу і поширення китайської культури за кордоном та Українська асоціація китаєзнавців підписали «Меморандум про співробітництво і культурні обміни між Україною та Китаєм». Документ передбачає налагодження співпраці між сторонами за

різними напрямками, як-от взаємні візити, надання підтримки у проведенні китаєзнавчих досліджень, студентські обміни, перекладацька діяльність, прокат китайської кінопродукції в Україні, співпраця в рамках «Плану нового китаєзнавства під егідою Інститутів Конфуція», а також допомога у проведенні конкурсів на знання китайської мови [76, 139]. У вересні 2016 р. між Українською асоціацією китаєзнавців та видавництвом «Жунбаочжай» було також підписано угоду про співпрацю [174].

У 2019 р. Українська асоціація китаєзнавців отримала подарунок від китайського видавництва «Комершиал Прес» (The Commercial Press) – «Китайсько-український ілюстрований словник», видання якого було приурочене до відзначення 27-ї річниці встановлення дипломатичних відносин між країнами [261]. «Комершиал Прес» є одним з найстаріших видавництв у Китаї, яке було засноване у 1897 р. Одним з провідних напрямків діяльності установи є популяризація культури та освіти у сучасну інформаційну еру [171].

2 листопада 2021 р. проходила онлайн-конференція «Співробітництво та розвиток викладання китайської мови в Європі», яка була організована за сприяння Центру мовного співробітництва Міністерства освіти Китаю. У рамках заходу піднімалися питання про попит та викладання китайської мови в країнах Європи, а також перспективи співпраці європейських та китайських освітніх товариств. З української сторони участь у конференції взяли Д. Мерзлюк, член Української асоціації китаєзнавців, та І. Семеніст, завідувач кафедри східних мов та перекладу Інституту філології Київського національного лінгвістичного університету [21].

Українська асоціація китаєзнавців також бере участь у співпраці з КНР, приєднуючись до форматів взаємодії неурядових організацій. Наприклад, 21-22 листопада 2017 р. член правління цієї організації О. С. Кіктенко взяла участь у першому Форумі Мережі співпраці неурядових організацій країн Шовкового шляху (SIRONET). Під час засідань обговорювалися питання розбудови і викликів співпраці у рамках ініціативи «Один пояс – один шлях»,

а також ролі та місії неурядових організацій у ній [29, 98]. Крім того, тоді ж відбулося входження української організації до SIRONET [174].

Багатогранність діяльності Української асоціації китаєзнавців та її вклад у розвиток українсько-китайських зв'язків були визнані китайською стороною. 22 серпня 2017 р. уперше в номінації «Спеціальна книжкова премія Китаю для молодих науковців» переміг український китаєзнавець В. Кіктенко, який є президентом організації. Варто зазначити, що цю нагороду присуджують особам, що роблять значний внесок у просування китайської культури, перекладання та видання китайських книг [10, 164].

З 2016 р. в Україні почала діяльність інша громадська організація «Українська асоціація Шовкового шляху «Сілк Лінк» («Silk Link»)). Незважаючи на те, що основним напрямком роботи асоціації є налагодження політичної та ділової співпраці між Україною, ЄС та КНР, окрема увага приділяється культурним обмінам. Результатом діяльності організації стало проведення в Києві першого Українського форуму Шовкового шляху 7 листопада 2016 р., до організації якого долучилася Міжнародна торгова палата Шовкового шляху. Захід було знову організовано та проведено у 2017 та 2018 рр. Основними темами, які піднімалися Надзвичайним і Повноважним Послом КНР в Ду Вейем стала ініціатива «Один пояс – один шлях» та необхідність залучення до неї України [25, 30-31].

За ініціативою Академії суспільних наук КНР 23 січня 2018 р. проходила науково-практична конференція «Торгово-економічне та гуманітарне співробітництво між Україною та Китаєм у контексті проекту «Один пояс – один шлях»». 14-15 червня 2018 р. в Києві відбувся міжнародний культурно-освітній форум «Шовковий шлях 2018: Україна-Китай», на якому представлялися китайські та українські коледжі та університети. Участь у цьому заході взяли 60 ЗВО КНР та України [25, 32].

Окремим рівнем освітньої співпраці є діяльність закладів середньої освіти. До 2014 р. в Україні функціонували школи, де вивчають китайську мову у таких містах, як Львів, Одеса, Харків, Черкаси, Луганськ, Донецьк та

Дніпро. Згідно з Вірою Чжен, їхня кількість на той період залишалася незміною ще з часів Радянського Союзу [79, 78]. Провідним закладом у цій сфері є Київська гімназія східних мов №1, викладання китайської мови у якій здійснюється ще з 1957 р. У ній можливе поєднання поглибленого вивчення китайської мови разом з отриманням повної середньої освіти. У 2012 р. гімназія налагодила співпрацю з китайською школою вищого розряду «Світило Китаю – Цивілізація», яка знаходиться в м. Шанхай. Протягом 2012-2013 рр. проходило стажування вчителів та учнів школи в Китаї у рамках цієї співпраці [79, 80]. Гімназія налагодила співпрацю з Інститутом Конфуція при Національному університеті ім. Т. Шевченка, чому сприяє тісна комунікація з директором установи Сунь Кевенем [79, 81]. У 2015 р. при Київській гімназії східних мов №1 було відкрито перший в Україні Клас Конфуція [52]. Ще одним прикладом співпраці є залучення українських вчителів китайської мови до курсів підвищення кваліфікації для працівників гімназії у 2021 р. Підтримку у проведенні мовних курсів надав згаданий вище Інститут Конфуція. Курси організовувалися університетом Цзілінь (Чанчунь, провінція Цзілінь) та проходили в онлайн-форматі [46].

Успішною є також участь школярів Київської гімназії східних мов №1 у змаганнях «Китайський міст». У 2013 р. команда учнів школи зайняла 2 місце, у 2014 р. вона зайняла 1 місце, у 2015 р. команда отримала приз глядацьких симпатій, а Іващенко Меліна отримала приз «Міс Елегантність», у 2016 р. команда увійшла до десятки найкращих і була відзначена як команда, з найкращим знанням китайської мови і культури [78, 133].

У 2018 р. відкрито Клас Конфуція при Київському університеті ім. Б. Грінченка, що став 2 закладом подібного роду в Україні. Участь у церемонії відкриття взяв посол КНР в Україні Ду Вей. Варто зауважити, що першим кроком на шляху до повноцінного функціонування Класу Конфуція стало відкриття лінгафонної лабораторії для вивчення китайської мови. Серед пріоритетних напрямків роботи закладу є організація академічних обмінів для викладачів та студентів, лекції запрошених китайських

професорів, а також сприяння розвитку співпраці між середніми та вищими навчальними закладами України та КНР [30]. 8 червня 2021 р. проходили чергові урочистості у Київському університеті ім. Б. Грінченка з нагоди відкриття додаткових аудиторій Класу Конфуція при ЗВО. Участь у заході з китайської сторони взяли чинний посол Китаю в Україні Фань Сяньчжун, радник-посланник У Лянвень, радник Ван Дацзюн та директор Інституту Конфуція Київського національного університету ім. Т. Шевченка Сунь Кевень [8].

Окремо варто звернути увагу на культурну дипломатію КНР в Україні. У 2012 р. Україна та Китай святкували 20 річницю встановлення дипломатичних відносин. У зв'язку з цією подією, МЗС Китаю надрукувало тематичні ювілейні видання: фотоальбом хронології українсько-китайських відносин і збірку двосторонніх договірно-правових документів, які були укладені за період 1992-2011 рр. [39, 272]

Іншим проявом культурної дипломатії Китаю в Україні є діяльність невеликої мережі Інститутів Конфуція, відкриття яких розпочалося з 2007 р. Перший заклад було відкрито при Луганському національному університеті ім. Т. Шевченка, після чого почали функціонувати Інститути Конфуція при Київському університеті ім. Т. Шевченка, Харківському національному університеті ім. В. Н. Каразіна, Південноукраїнському національному педагогічному університеті ім. К. Ушицького (Одеса). Останній Інститут Конфуція в Україні було відкрито 6 вересня 2013 р. при Київському національному лінгвістичному університеті, у якості партнера якого виступив Тяньцзіньський університет іноземних мов [80, 125].

Інститути Конфуція в Україні займаються переважно освітньою та культурною діяльністю. Поряд з цим варто виокремити досягнення українських студентів, які відвідують заклад. Студенти Київського національного лінгвістичного університету, які навчалися при Інституті Конфуція, брали участь у Всесвітньому конкурсі «Китайський міст». У 2014 р. А. Гусева увійшла до 30 найсильніших учасників, у 2015 р.

Ю. Засуцька увійшла до 15. Найкращий результат продемонстрував у 2016 р. П. Звенигородський, який увійшов до 5 найкращих учасників, став чемпіоном Європи, срібним призером світу та здобув звання «Харизма конкурсу» [80, 126-127].

7 червня 2018 р. Інститут Конфуція при Київському національному лінгвістичному університеті спільно з Інститутом міжнародних стратегічних досліджень Академії суспільних наук КНР провели круглий стіл на тему «П'ять років реалізації глобальної ініціативи Китаю «Один пояс – один шлях»: міжнародний досвід, перспективи для України». З української сторони до організації заходу долучилися Інститут всесвітньої історії НАН України [25, 32].

10 червня 2019 р. У Києві відбулося офіційне відкриття Музичного центру Конфуція при Національній музичній академії України ім. П. І. Чайковського. Підтримку у створенні закладу надала Центральна консерваторія Китаю. Участь у події взяли Надзвичайний і Повноважний посол КНР в Україні Ду Вей, а китайську делегацію очолив Є Сяоган, співробітник Центральної консерваторії Китаю. З українського боку були представники Міністерства культури України [64, 136-137].

У 2016 р. За ініціативи Міністерства культури КНР було засновано «Міжнародну театральну асоціацію «Шовковий шлях»» (Silk Road International League of Theatres (SRILT)). З української сторони до участі в SRILT було запрошено Національну оперу України ім. Т. Шевченка, Львівський національний академічний театр опери і балету ім. С. Крушельницької, Одеський національний академічний театр опери і балету, Національну філармонію України та арт-центр «Київ-Класик» [42, 140-141].

З 24 по 30 квітня 2017 р. в Україні проходив Тиждень китайсько-українського культурного обміну «Один пояс – один шлях». 24 квітня в Українському домі відбулася урочиста церемонія відкриття, участь у якій взяли посол КНР в Україні Ду Вей, почесний голова Союзу міст Шовкового шляху Всесвітньої асоціації китайської традиційної медицини Чжан Венькан.

З українського боку участь у заході взяли М. А. Порошенко, Л. М. Кравчук, В. А. Ющенко та Ю. В. Луценко. У своїй промові Ду Вей зазначив, що Тиждень культурного обміну є одночасно і святкуванням 25 річниці встановлення дипломатичних відносин між країнами та заохоченням України до участі в ініціативі «Один пояс – один шлях». Під час заходу виступила труппа з Центральної консерваторії КНР, китайські й українські митці та музиканти. Учасники заходу мали також можливість відвідати виставку картин, організовану Центральною художньою академією КНР [66, 53]. Діяльність М. А. Порошенко з розвитку українсько-китайських відносин була відзначена китайською стороною. Наприклад, 26 жовтня 2018 р. вона отримала нагороду Великого шовкового шляху від посла КНР в Україні Ду Вей за гуманітарну співпрацю [25, 33].

29 квітня 2017 р. у рамках Тижня китайсько-українського культурного обміну проходив Перший китайсько-український молодіжний форум «Один пояс – один шлях: від Янцзи до Дніпра». Окрім згаданих вище Ду Вей та Чжана Венькана, участь у заході з китайської сторони також взяли директор Китайського міжнародного центру взаємодії молоді Чжу Ліцзянь і голова департаменту «Один пояс – один шлях» Цзя Тесун. Молодь взяла участь у тематичних дискусіях, на яких обговорювалися діалог Східної та Західної культур, молодіжні стартапи та зайнятість, а також здоровий спосіб життя [67, 56].

В Україні діє громадська організація «Центр культури та мистецтв Китаю». У лютому 2018 р. за підтримки директора організації з китайського боку Пен Лю проходило всеукраїнське танцювальне шоу «Китайський Новий рік». Варто зауважити, що з української сторони участь в організації заходу брав М. Орловський, який очолює цю організацію. У квітні того ж року «Центр культури та мистецтв Китаю» став членом Української асоціації китаєзнавців. Головними напрямками роботи організації є поширення інформації про історію, культуру і досягнення КНР у різних галузях [74, 92].

До складу громадської організації входить Королівський театр, який спеціалізується на цирковому мистецтві, балеті, сучасній хореографії, народній та академічній музиці. Театр був представлений на 3-му та 4-му Міжнародному цирковому фестивалі «Золотий каштан» в Україні. Театр співпрацює з багатьма українськими установами, серед яких варто виокремити Національну оперу, Національну філармонію, Український національний кінний театр, Національний заслужений академічний ансамбль танцю України ім. П. Вірського [53].

Відбувається становлення українсько-китайської співпраці у сфері кінематографу. У 2018 р. велися переговори між урядом КНР та Кабінетом міністрів України про можливість підписання угоди про копродукцію, участь у переговорах з китайської сторони брала «Чайна Фіلم Копродакшин Корпорейшин» (China Film Co-Production Corporation). У вересні 2017 р. було підписано договір про співпрацю між МРК та Національною суспільною телерадіокомпанією України. Окрім співпраці на міждержавному рівні, налагоджується співробітництво і на рівні компаній. Наприклад, того ж року українська компанія «Фор-Пост» домовилася з китайськими партнерами про виробництво серіалу «Шовк», який мав ознайомити з культурами КНР та України. «Фіلم.ЮЕй» (FILM.UA) брала участь у спільному виробництві разом з китайською «Стеллар Мега Груп» (Stellar Mega Group) військової драми «Флеймінг Ігл» (Flaming Eagle). У 2018 р. «Чайна Інтернешнл Арт енд Бізнес Алаєнс» (China International Art and Business Alliance) спільно з «Фіلم.ЮЕй» працювали над виготовленням повнометражної пригодницької романтичної комедії «Юкраїніан трежер» (Ukrainian treasure) [69].

Особливістю публічної дипломатії КНР в Україні є діяльність китайської діаспори, що можна простежити на прикладі її діяльності у Львові. Китайська діаспора у місті є невеликою, так як вона переважно складається зі студентів львівських ЗВО. Наприклад, у 2014 р. їхня кількість склала близько 100 осіб. Найбільше китайських студентів у Львівській національній музичній академії ім. М. Лисенка, де навчалася 67 студентів та

аспірантів. Особливістю львівського осередку є те, що його переважно формує представники культурної діаспори – філологи, митці та музиканти [12, 72].

Го Кай, громадський діяч та співзасновник Міжнародної громадської організації «Культурно-дослідницький центр України та Китаю «Ланьхва»», яка функціонує у Львові, стверджує, що одним із завдань китайської діаспори є розвінчання міфів про Китай. Перш за все у своїй діяльності організація має на меті розвінчати міф про КНР як країну дешевих неякісних товарів, а взамін представити її як державу високих технологій [12, 73].

З листопада 2013 р. при «Культурно-дослідницькому центрі України та Китаю «Ланьхва»» у Львові було засновано Центр мови та культури «Ні Хао». Особливістю функціонування установи є те, що курси китайської мови проводять китайські студенти, які знайомлять слухачів з мовою та культурою КНР [75]. Окрім вивчення китайської, львів'яни мають змогу переглядати фільми, у яких висвітлюється культура та життя в Китаю, взяти участь у тематичних флеш-мобах та програмах. По завершенню курсів центр видає сертифікат про навчання. Існує також можливість відвідування КНР у якості волонтерів чи учасників молодіжних таборів [75, 76].

Дещо детальніше варто зупинитися власне на «Культурно-дослідницькому центрі України та Китаю «Ланьхва»». Він діє в Україні з 2011 р. Одним з пріоритетних завдань установи є формування позитивного іміджу КНР на теренах України [45]. Головою організації є громадський діяч зі Львова Ю. Котик [75, 74]. У складі центру є десять осередків на обласному рівні у Київській, Львівській, Чернігівській, Вінницькій, Одеській, Черкаській, Миколаївській, Волинській, а також Хмельницькій областях. Також функціонують міські осередки у Львові та Києві. До 2014 р. існувало окреме представництво центру у Севастополі [72]. Серед основних напрямів діяльності організації є вивчення культурної спадщини КНР, проведення спільних освітніх, мистецьких, музичних та інших заходів за участі українських та китайських громадян, а також підготовка тематичних книг та

статей про китайську культуру та мистецтво [47]. Наприклад, з 2012 р. за підтримки посольства КНР в Україні на щорічній основі «Ланьхва» виступає у якості організатора Міжнародного фестивалю «Китайський Новий рік в Україні», який проходить у Львові [83]. З 2013 р. центр випускав газету «Дивовижний Китай» українською мовою, у якій висвітлювалися питання традицій, історії та технологічного розвитку КНР [11].

У ході Третього засідання Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки у 2017 р. було проголошено, що 2019 р. буде роком Китаю в Україні [9, 18]. У вересні 2019 р. у Львові проходили святкування з нагоди Дня Китаю, приурочені до 70-річчя створення КНР. У рамках цієї події проходила тематична фотовиставка, бізнес-форум для ділових кіл та гала-концерт, організований у Львівському національному академічному театрі опери та балету ім. С. Крушельницької. Окреме святкування та фотовиставка проходили в Ужгороді. Обидва заходи відвідав посол КНР в Україні Ду Вей [34].

Китаєзнавець Є. Гобова виокремила проблемні моменти, які характерні українсько-китайській культурній співпраці. По-перше, у відносинах між країнами можна простежити відсутність основоположних знань та порозуміння, що поєднуються із застарілими і неадекватними стереотипами та оцінками. По-друге, зусилля з налагодження культурної співпраці є доволі розпорошеними, про що свідчить нескоординованість діяльності та комунікації між організаціями та установами, що здійснюють культурну дипломатію. По-третє, діяльність уже наявних в Україні інституцій є в основному пасивною. По-четверте, існує проблема «помітності» культурних заходів, які організуються за підтримки чи ініціативи КНР, так як вони часто залишаються поза увагою українських ЗМІ, а також їх відвідує незначна кількість осіб. По-п'яте, відсутня співпраця між державними та неурядовими інституціями, які спеціалізуються на китайській тематиці і, як наслідок, проявляється відсутність підтримки ініціатив, що йдуть з громадського сектору [28, 133].

Між Україною та КНР здійснювалася і гуманітарна співпраця. У жовтні 2016 р. КНР подарувала Україні 50 автомобілів швидкої допомоги з медичним обладнанням загальною вартістю понад 3,7 млн. дол. США. У грудні 2016 р. Китай надав Україні аварійно-рятувальне обладнання, серед якого було 25 одиниць інженерної та автомобільної техніки, а також 32 комплекти аварійно-рятувального обладнання та запасні частини до них на загальну суму понад 185 млн. грн. 30 січня 2017 р. з нагоди 25-ї річниці встановлення дипломатичних відносин між Україною та КНР, Китай передав МЗС України телекомунікаційне обладнання на суму близько 100 тис. дол. США [36, 45].

1 квітня 2020 р. Україна отримала гуманітарну допомогу від КНР, що стало реалізацією домовленості між двома країнами досягнутої під час телемости 24 березня. Вона включала в себе медичні одноразові засоби захисту, набори для виявлення COVID-2019, медичні захисні окуляри та термометри [5]. У посольстві КНР в Україні було налагоджено прямий зв'язок між українськими та китайськими експертами в сфері медицини, у наслідок чого пройшло два телемости між ними [35, 4].

Діяла гуманітарна ініціатива «Повітряний міст Україна-Китай», мета якої - забезпечення поставок медичних засобів та обладнання з Китаю в Україну на постійній основі [35, 4]. Станом на початок травня 2020 р. відбулося 17 рейсів, які постачали три види вантажів: засоби для потреб лікарів та поліцейських, медичне обладнання та засоби захисту, придбані бізнесом для закладів охорони здоров'я України, а також засоби індивідуального захисту для аптек та магазинів. Загалом в рамках цієї співпраці вдалося закупити респіратори, костюми біозахисту, захисні окуляри, ПЛР-тести, термометри та експрес-тести [20].

Окрему допомогу для України як і для багатьох інших європейських країн надав китайський підприємець Джек Ма. 17 березня 2020 р. на сайті президента України було розміщено інформацію про те, що він виділив

80 млн. дол. США для закупівлі експрес-тестів для визначення COVID-2019 [4].

Станом на червень 2021 р. за попередніми домовленостями Україна мала придбати 1.9 млн. доз вакцини «КоронаВак» (CoronaVac), виготовленої китайською компанією «Сіновак» (Sinovac). На початку травня 2021 р. країна вже отримала близько 1.2 млн. доз. Однак медична співпраця між Україною та Китаєм призвела до скандалу, який обговорювався у західних ЗМІ. Згідно з «Асошиейтед прес» (The Associated Press) Китай тиснув на українських урядовців, апелюючи до домовленостей з постачання вакцин, вимагаючи взамін, щоб Україна відкликала свій підпис з міжнародної заяви про порушення прав людини у Сінцзян-Уйгурському автономному районі [188]. Наприкінці липня 2021 р. вийшла стаття у виданні Радіо Свобода, у якій українські депутати та посадовці підтвердили цю інформацію [57].

Отже, зважаючи на те, що КНР зараховує Україну до російськомовного інформаційного простору, присутність китайської «м'якої сили» в країні є обмеженою, а серед традиційних ЗМІ лише МРК інвестує у розвиток україномовного контенту. Поряд з цим, можна спостерігати тенденцію до зростання інтересу до України після 2014 р., що зумовлено початком російсько-українського конфлікту. Розвивається співпраця в освітній сфері, однак її характерною рисою є переважання короткострокових заходів, як-от тематичних конференцій, круглих столів, форумів, а співпраця на постійній основі є обмеженою, про що свідчить незначна кількість китайських студентів в українських ЗВО. Іншою специфікою публічної дипломатії КНР в Україні є тісна співпраця з українськими громадськими організаціями, серед яких найбільш активною є Українська асоціація китаєзнавців. Проявами розвитку китайської культурної дипломатії є діяльність Класів та Інститутів Конфуція, які трансформувалися у Центри мовного обміну та співпраці після ребредингу. Періодично з ініціативи чи за підтримки посольства КНР в Україні організуються офіційні заходи, до яких залучаються політичні та культурні діячі України. З 2017 р. спостерігалася тенденція до налагодження

співпраці між китайськими та українськими компаніями у сфері кінематографу, однак вона на цьому етапі є незначною. Окремий вклад в реалізацію публічної дипломатії робить китайська діаспора, а найбільш активним у цьому напрямку діяльності є львівський осередок. Країни також співпрацюють у гуманітарній та медичній сферах.

Висновки до розділу 3

Традиційно КНР приділяє найбільшу увагу Західній та меншою мірою Південній Європі, де знаходяться представництва державних ЗМІ, а також відбувається залучення країн цих субрегіонів до різних форматів медійної співпраці – друк платних додатків, проведення форумів і друк двомовних видань. Поряд з цим, протягом 2012-2021 рр. спостерігалася тенденція до зростання інтересу до ЗМІ регіону Східної Європи, що пов'язано з реалізацією зовнішньополітичної ініціативи «Один пояс – один шлях». Основним напрямом діяльності в регіоні стало придбання місцевих медіа китайськими конгломератами. КНР також намагається налагодити мережу медійної присутності у країнах Південно-Східної Європи, однак, незважаючи на різноманіття форматів співпраці, країна досі не досягла значних успіхів на цьому напрямі. Єдиним регіоном, де практично відсутня медійна присутність КНР, є країни Північної Європи.

Також варто виокремити характерні тенденції та специфіку медійної присутності Китаю у регіоні. Китайські корпорації інвестують у європейські мас-медіа. Вони особливо зацікавлені у купівлі ЗМІ у країнах Вишеградської групи. Іншим ключовим інструментом є фінансування додатків до газет. Протягом останнього десятиліття «Чайна Дейлі» готувала «Чайна Вотч», який публікувався у 7 європейських газетах, з яких німецьке видання «Зюддойче цайтунг» та британська газета «Телеграф» відмовилися від співпраці. Основними перевагами цього інструменту є те, що він дозволяє презентувати офіційну позицію Китаю у провідних європейських газетах та

створювати фінансову залежність між видавцем та стороною, яка платить за додаток.

Підписання договорів про медійну співпрацю та проведення форумів, присвячених темі медіа, також слугує методами формування впливу КНР у Європі. Договори про співпрацю дозволяють обмінюватися контентом між сторонами-учасниками. Крім того, більшість угод передбачають пункт про необхідність дотримання законодавства Китаю. Найбільш поширеними моделями такої співпраці є передрук статей, взятих з китайських офіційних загальнонаціональних газет, друк двомовних журналів, які розкривають теми співпраці у сферах бізнесу і торгівлі, а також поширення «Європ віклі». Протягом останніх років Китай виступив у ролі організатора різноманітних медійних форумів. Ціллю цих заходів є не лише налагодження співпраці та діалогу між китайськими та європейськими ЗМІ, а й популяризація китайського підходу до журналістики. Крім того, різноманітні заходи були організовані у рамках ініціативи «Один пояс – один шлях». Самоцензура є одним з шляхів отримати доступ до китайського внутрішнього ринку. Приклади скандалів, пов'язаних з «Кембрідж Юніверсіті Прес» та «Спрінгер Нейчер» демонструють, як провідні європейські видавництва можуть здійснювати внутрішню цензуру наукових статей задля того, щоб отримати доступ до китайського ринку.

Специфіку китайських медійних інструментів у європейському регіоні можна пояснити різними підходами до журналістики у Китаї та країнах Заходу. У той час, як у Китаї популяризується конструктивна журналістика, європейські країни підтримують журналістику, яка виконує контролюючу функцію. Ця різниця призводить до того, що громадськість піддає сумніву будь-яку інформацію, створену китайськими медіа, зменшуючи її ефективність як інструмента «м'якої сили». Іншою причиною низької ефективності китайських ЗМІ у Європі є переважання західних цінностей, які базуються на свободі медіа та поваги до прав людини, за що Китай постійно піддається критиці. Саме тому, незважаючи на зростання медійної

присутності Китаю у Європі та застосування різноманітних інструментів впливу, ефективність публічної дипломатії країни у регіоні є низькою.

Співпраця між КНР та європейськими країнами у галузі вищої освіти відбувається в рамках всестороннього стратегічного партнерства. Сторони підписали низку декларацій, організували форуми та діалоги для налагодження освітньої співпраці та сприяння студентської мобільності. Крім того, незважаючи на більшу популярність США як освітнього центру серед китайських студентів, формується тенденція до зростання ролі європейського регіону насамперед через політико-дипломатичні та торговельні труднощі в американо-китайських відносинах.

Обмін студентами здійснюється на всіх рівнях вищої освіти, починаючи короткостроковими ознайомчими візитами у рамках літніх шкіл, закінчуючи повноцінним навчанням в аспірантурі. Характерною особливістю співпраці є переважання студентів-магістрантів. Аналізуючи очікування ЄС та інтереси КНР в інтернаціоналізації вищої освіти, можна зробити висновок, що очікування та інтереси сторін збігаються. Протягом 2012-2021 рр. простежувалася тенденція, коли найпопулярнішими європейськими країнами серед китайських студентів були Великобританія, Німеччина, Франція та Нідерланди.

Починаючи з 2013 р. простежується тенденція зі збільшення кількості китайських студентів у країнах ЦСЄ, особливо в Угорщині, Польщі та Чехії. Ця тенденція підтверджує стратегічне значення регіону для європейського напрямку зовнішньої політики КНР. Ілюстративним є приклад Угорщини, яка демонструє успішний розвиток освітньої співпраці з Китаєм у галузі освіти. Проте тут варто наголосити, що головним промоутером цієї співпраці є насамперед угорський політикум, у той час як громадськість критично ставиться до зростання впливу Китаю у їхній країні. Можна припустити, що кількість китайських студентів у країнах ЦСЄ продовжуватиме зростати, що сприятиме посиленню співпраці між країнами регіону та Китаєм у форматі

«16+1» та створить сприятливі умови для збільшення кількості освітніх обмінів.

Розвивається також співпраця і у науковій галузі. У цьому контексті особливу роль відіграє діяльність науково-дослідних центрів. Місія КНР в ЄС є одним з головних спонсорів європейських «фабрик думок», як-от Мадаріага та науково-дослідного центру «Друзі Європи». На противагу цьому, MERICS є прикладом центру, який зазнає тиску з боку Китаю. Протягом останніх років характерною тенденцією освітньої та наукової співпраці між КНР та європейськими країнами є їхня політизація та все більша увага з боку європейських партнерів до викликів, які вони у собі несуть.

Окреме місце у реалізації публічної дипломатії Китаю посідає культурна дипломатія. Характерною рисою цього напрямку зовнішньої політики КНР є провідна роль КПК та урядових структур у її формуванні та реалізації, що робить культурну співпрацю заполітизованою. Її основними проявами стало відкриття культурних центрів, кількість яких суттєво збільшилася протягом 2012 – 2021 рр. Якщо до 2014 р. ця установа функціонувала лише у 4 європейських столицях, на кінець 2021 р. їхня загальна кількість склала 12, при чому вони присутні в усіх регіонах Європи. Крім того, Китай організовує та фінансує проведення фестивалів, здійснення культурних обмінів та тематичних конференцій. Характерною особливістю, яка сформувалася за проаналізований період, стало переважання тематики, що розкриває співпрацю у рамках ініціативи «Один пояс – один шлях». Китайська діаспора активно залучається до реалізації заходів культурної дипломатії у Європі. Країна також робить спроби поширити власний вплив на кінематограф, проявом чого стала організація першого в своєму роді фестивалю китайського кіно у Берліні у 2016 р. Проте, аналіз цього напрямку культурної дипломатії демонструє, що європейські країни поки що сприймають його як прояв пропаганди, підтвердженням чого є критика телепрограми «Ніхао Дойчланд». Інша тенденція культурної дипломатії КНР

– зростання популярності Інтернету як одного з ключових каналів комунікації. Більш усталеним інструментом публічної дипломатії Китаю, який зазнав суттєвої трансформації за період 2012-2021 рр. є діяльність Інститутів Конфуція. Зростання пересторог з боку європейських країн, серед яких варто виокремити Швецію, Францію, Німеччину, Бельгію та Нідерланди стосовно його діяльності, призвело до закриття цих установ у низці держав. Як наслідок у 2020 р. відбувся ребрендинг Інститутів Конфуція у Центр мовного обміну та співпраці.

Публічна дипломатія Китаю в Європі отримала нове дихання в умовах пандемії COVID-2019. Приклади медичної співпраці між Китаєм та окремими європейськими країнами демонструють масштаби цього напрямку публічної дипломатії країни, та те, що азійська держава не реалізовувала єдиний підхід до регіону, а варіювала його в залежності від власних інтересів. Зважаючи на прагнення втілити в життя ініціативу «Один пояс – один шлях», КНР надав особливу увагу медичній співпраці з країнами Європи у форматі «16+1». Власне держави ЦСЄ та Південно-Східної Європи стали ключовими донорами китайської допомоги, а окремі країни висловили власну зацікавленість у придбанні китайської вакцини незважаючи на те, що вона не була схвалена Європейською медичною агенцією. Простежувалася тенденція, коли окремі держави Південної та Південно-Східної Європи позитивно відгукувалися про допомогу, надану Китаєм, та навіть розглядали цю азійську країну як партнера-альтернативу ЄС. У свою чергу країни Західної та Північної Європи сприймали співпрацю з Китаєм під час пандемії більш критично, інтерпретуючи її як акт взаємності та допомоги, навіть виступавши з критикою стосовно низької якості медичної продукції.

Публічна дипломатія Китаю в Україні має власні характерні риси. Через відсутність окремої інформаційної стратегії в традиційних китайських ЗМІ переважає російськомовний контент, і лише МРК розвиває український напрям. Освітній співпраці між Україною та КНР характерна її спорадичність, про що свідчать поодинокі тематичні заходи. Кількість

китайських студентів в українських ЗВО є незначною. Специфікою публічної дипломатії Китаю в Україні є те, що просування інформації про КНР та його популяризацію здійснюють власне українські громадські організації. Показовою є діяльність Української асоціації китаєзнавців, яка тісно співпрацює з Посольством КНР в Україні та за його підтримки здійснює друк тематичного журналу, наукових записок, збірників та монографій, проводить конференції та форуми. За свою діяльність асоціація та її члени були відзначені китайськими нагородами. Окремо розвивається культурна дипломатія, однак вона також має обмежений характер. Проявом цього є те, що діяльність Класів Конфуція та Інститутів Конфуція переважно орієнтувалася на вузьке коло осіб, які вже є зацікавленими в Китаї. Окремі ж культурні заходи, які організовувалися за ініціативи посольства КНР в Україні, розраховані на український політикум, як це сталося під час проведення Тижня китайсько-українського культурного обміну «Один пояс – один шлях» у 2017 р. Україна почала отримувати медичну допомогу від КНР у 2020 р. Крім того, вона була серед небагатьох європейських країн, які вирішили придбати китайську вакцину «КоронаВак» для вакцинації власного населення.

РОЗДІЛ 4

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ КНР В ЄВРОПІ

4.1. Образ КНР у європейських країнах з 2012 до 2019 рр.

Аналіз практичних кроків з реалізації публічної дипломатії Китаєм у Європі дає змогу простежити еволюцію цього напрямку зовнішньої політики азійської країни. Водночас, він не надає можливість зробити висновки щодо ефективності проаналізованих заходів, так як у попередньому розділі автори безпосередньо не розглядають образ КНР у європейських країнах. Як наслідок, актуальним є звернення до статистичних даних, зібраних на періодичній основі провідними американськими та європейськими аналітичними центрами і науковцями протягом аналізованого періоду, що дозволить простежити сприйняття Китаю європейцями та зробити висновки щодо ефективності публічної дипломатії Китаю у регіоні.

Сприйняттю Китаю у країнах Заходу характерна низка протиріч. По-перше, громадяни західних держав відзначають китайську історію та культуру, однак вони сприймають сучасний Китай як занадто політизований і менш культурний. По-друге, вони з приязню відносяться до китайців, але негативно сприймають китайський уряд та КПК. По-третє, вихідцям з країн Заходу подобається загальна концепція Китаю як країни, однак вони негативно сприймають КНР, яка асоціюється у них з комунізмом. По-четверте, їм подобається подорожувати та інвестувати в Китай, однак вони не готові жити в цій країні через негативні наслідки швидкого розвитку, як-от забруднення навколишнього середовища [271, 262].

Згідно з результатами дослідження громадської думки у низці європейських країн, проведеного Дослідницьким центром П'ю у 2013 р., у 2012 р. позитивне сприйняття Китаю серед європейських країн було характерним для Греції (56%). Образ КНР у Польщі (50%), Іспанії (49%) та

Великобританії (49%) був більш нейтральним. У Франції (40%), Чехії (33%), Італії (30%) і Німеччині (29%) частка людей з прихильним ставленням до Китаю була незначна [192, 24]. Цікавим є й те, що у 2013 р. більшість європейських країн сприймали КНР і не в ролі партнера, і не в ролі ворога [192, 26].

У 2014 р. Дослідницький центр П'ю провів опитування громадської думки щодо сприйняття КНР європейською молоддю, що дозволило простежити цікаві тенденції у формуванні образу азійської країни в регіоні. Дослідження показало, що близько половини (52%) опитаних у віковій категорії від 18 до 33 років мають схвальне ставлення до Китаю. Якщо розглянути ситуацію по країнах, то 61% французів та 59% британців позитивно сприймають КНР, 30% німців та 28% італійців поділяють ці погляди. Поряд з цим, європейська молодь залишається критичною щодо ситуації з дотриманням прав людини в Китаї. Лише 17% опитаних вважали, що азійська країна поважає особисті права власних громадян [258]. У 2015 р. 86% опитаних громадян країн-членів ЄС висловили думку про те, що Китай не поважає свободи власних громадян [142]. Відсутня також усталеність думки серед європейської молоді про те, що саме КНР є провідною світовою економікою [258].

У Комунікації Європейської Комісії «Елементи нової стратегії ЄС щодо Китаю» за 2016 р. особлива увага приділяється питанню єдності ЄС у контексті співпраці з КНР. Документ згадує про необхідність формування сильної, чіткої та єдиної позиції європейських країн у їхній співпраці з Китаєм, зважаючи на співпрацю у форматі «16+1» або ж окреме двостороннє співробітництво. Комунікація зазначає, що незважаючи на формат співпраці з китайським партнером, дії мають узгоджуватися з Європейською Комісією, Європейською службою зовнішніх зв'язків, а також іншими державами-членами ЄС. Основним наслідком такого роду координації має бути розвиток відносин з КНР, який буде враховувати інтереси усіх країн-членів ЄС [149, 4].

Незважаючи на критику КНР, Європейська Комісія визнає, що ця азійська країна є важливим партнером для ЄС. В «Елементах нової стратегії ЄС щодо Китаю» згадується, що процвітання Європи залежить від стабільного розвитку КНР, що формує зацікавленість першої від економічного успіху та реформ у Китаї. ЄС для КНР є найбільшими торговельним партнером, у 2016 р. його частка склала 15%, а також є привабливим регіоном для китайських інвестицій. Звідси випливає, що як ЄС залежний від Китаю, так і навпаки [149, 5-6].

Значну роль у формуванні образу провідної економічної сили КНР відіграла ініціатива «Один пояс – один шлях». Ще з моменту оголошення про початок її реалізації вона позиціонувалася як приклад моделі інклюзивної глобалізації, маючи на меті долучити до співпраці ті країни, які відчувають себе певною мірою виключеними з процесу міжнародної співпраці. У рамках співпраці основну увагу приділяють запровадженню глобальної гармонії, якої можна досягнути шляхом торгівлі та культурних обмінів. Згідно з К. Гамільтоном та М. Ольберг, у випадках, коли Сі Цзіньпін говорить про спільноту спільного майбутнього, маються на увазі претензії КНР на можливість розбудови нового світового порядку, який замінить устрій, що сформувався після закінчення Другої світової війни з провідною роллю США. Звідси випливає, що ініціатива «Один пояс – один шлях» використовується КПК як інструмент презентації та популяризації дискурсу про можливість існування альтернативного устрою міжнародної системи. Саме тому голова та інші перші особи КНР переважно згадують та наголошують у своїх промовах на таких основних образах, пов'язаних з ініціативою, як взаємовигідна співпраця, велика сім'я гармонійного співіснування, а також міст миру у співпраці між Сходом та Заходом [165, 92].

У ситуації, коли європейська країна підтримує та долучається до ініціативи «Один пояс – один шлях», вона визнає наратив та приймає образ, який популяризується китайськими лідерами та КПК. Наприклад, у

Меморандумі про порозуміння щодо співпраці у рамках ініціативи «Один пояс – один шлях» Італія зазначила, що вона підтримує спільний розвиток, процвітання, формування спільної довіри та взаємовигідної співпраці. Зазвичай після оголошення про приєднання до ініціативи, політичні лідери та високопосадовці переймають провідну риторику, яку поширює китайська сторона, що демонструє вплив «м'якої сили» Китаю. Наприкінці 2019 р. на форумі «Один пояс – один шлях» у Пекіні країни-учасниці підписали комюніке, у якому було згадано про те, що Шовковий шлях сприяв посиленню взаємозв'язків та розбудові світової економіки у дусі миру та співпраці, відкритості, інклюзивності, рівності та взаємних переваг [165, 92].

За період 2016 – 2017 рр. спостерігалася тенденція до зростання кількості європейців, які вважали, що Китай, а не США, є провідною економічною силою. Для прикладу, якщо розглянути громадську думку у Великобританії, то у 2016 р. 43% респондентів відповіли, що США є ключовою економічною потугою, у той час як 35% опитаних висловили цю думку стосовно Китаю. У 2017 р. ситуація змінилася, так як 46% респондентів підтримали КНР і лише 31% США. Схожа зміна поглядів характерна і для Німеччини, де відбулося зростання з 30% до 41% на користь Китаю, Іспанії (з 39% до 48%) та Італії (з 32% до 40%), при чому спостерігалася зменшення кількості опитаних, які поділяли цю думку стосовно США [137].

Згідно з дослідженням Дослідницького центру П'ю протягом 2012 – 2017 рр. серед 5 країн Європи: Франції, Німеччини, Польщі, Іспанії та Великобританії, переважала думка про те, що Китай, а не США є провідною світовою економікою. Наприклад, у 2012 р. цей показник сягнув 57%, у 2013 р. – 53%, у 2014 р. – 49%, 2015 р. – 41%, 2016 р. – 35%, 2017 – 46%. За винятком 2016 р., коли підтримка США переважила та сягнула 40%, в інші роки Китай вважали економічним лідером [137].

У 2017 р. середній показник схвального ставлення до КНР серед європейських країн склав 43%, у той час як показник негативних відгуків

склав 44%. Найвищі показники позитивного сприйняття КНР були характерні для Греції (50%), Нідерландів (49%), Великобританії (45%) та Франції (44%). На противагу цьому найвищі показники негативного відношення стосовно азійської країни були зареєстровані в Італії (59%), Німеччині (53%) та Франції (52%). Якщо ж звернутися до питання сприйняття голови КНР Сі Цзіньпіна, то середній показник по Європі сягнув 61% опитаних, які висловили власну невпевненість у його лідерстві. Підтримку китайському президенту висловили лише 19% опитаних. Найвищі показники недовіри характерні для Іспанії (78%), Франції (76%) та Німеччини (65%). У Нідерландах, Швеції та Італії рівень недовіри також перевищив 60%. Найвищий показник схвального ставлення до Сі Цзіньпіна було зареєстровано у Великобританії, однак відсоток опитаних з цією думкою не перевищив 31%. Крім того, високим є середній показник громадської думки серед європейських країн (76%) про те, що Китай не поважає особисті свободи власних громадян. Цю думку розділяє 90% опитаних у Швеції, 88% – у Німеччині та Франції, 87% – у Нідерландах [137].

Можна простежити образ КНР серед країн Вишеградської групи до 2020 р. Незважаючи на інтенсифікацію співпраці між сторонами, образ країни у регіоні є нейтрально-негативним. Згідно з даними дослідження, проведеним у рамках проєкту «ЧінфлуенСіІ» («ChinfluenCE») протягом 2010-2018 рр., позитивне та нейтральне сприйняття КНР є характерним лише для громадян Польщі [223, 2].

Протягом 2010-2017 рр. кількість статей присвячених Китаю у провідних чеських ЗМІ значно зростає. Більшість статей були присвячені політичним та економічним темам, які стосувалися Китаю та його співпраці з іншими країнами та міжнародними організаціями. Другою за популярністю тематикою були статті про порушення прав людини, фокусуючись на прикладах порушення прав національних меншин, смертній карі, затриманні дисидентів і торгівлі людьми. Іншими темами, які піднімалися у ЗМІ, були

комунізм, авторитаризм та цензура. Характерною рисою, притаманною образу КНР у Чехії, є те, що, незважаючи на спроби представлення Китаю в образі нової можливості для налагодження бізнес-зв'язків, більше уваги було приділено висвітленню культурних обмінів між сторонами [131].

Незважаючи на зростання інтересу до КНР у Чехії, близько 40% матеріалу у ЗМІ був негативним [187, 8]. Лише 14% матеріалів представляли Китай у позитивному світлі. І. Караскова зазначає, якщо враховувати під час аналізу не провідні ЗМІ, то загальна кількість позитивних матеріалів стосовно КНР склала лише 10% [187, 15]. Звідси випливає, що незважаючи на зростання політичного та економічного інтересу зі сторони Чехії до тематики Китаю, образ країни у медіа не зазнав суттєвих змін протягом 2010-2017 рр. Іншою характерною рисою формування образу КНР у Чехії є те, що протягом останніх років чеські ЗМІ схильні представляти країну у форматі, який не відповідає цінностям і настроям, що переважають у громадськості. Чеські медіа публікують інформацію про Китай, яка є занадто політизованою і стереотипною. Як наслідок, чехи не отримують актуальної інформації про сучасні тенденції розвитку КНР, як-от її внутрішню чи соціальну політику. У більшості випадків, інформація, яка формує образ КНР є фрагментарною, непрозорою та емоційною, що не дозволяє сформувати зважену стратегію стосовно КНР, розуміти політику Китаю у регіоні чи навіть інтереси чеських політичних та економічних еліт [131].

Характерною рисою зображення КНР в угорських ЗМІ протягом 2013-2017 рр. є суттєве зменшення кількості публікацій з цієї тематики. Причиною цієї тенденції є те, що до 2013 р. в Угорщині поширилися очікування про можливе зростання китайських інвестицій в країні, а після 2013 р. вона зіштовхнулася з реальністю, відмінною від очікувань [187, 23].

Більшість статей, які впливали на формування образу КНР в Угорщині, були прагматичними та стосувалися економічної ситуації в Китаї, ролі країни в світовій політиці та економіці, а також розвитку угорсько-китайських відносин. Цікаво те, що такі теми, як-от права людини, Тибет, а також захист

прав інтелектуальної власності майже не розкривалися [177]. Як наслідок, протягом 2010-2017 рр. середній показник новин стосовно КНР мав наступний характер: майже 5% новин були позитивними, 86% – нейтральними і лише 9% – негативними. Окремою тенденцією стосовно формування образу КНР стало те, що ті ЗМІ, які мали відношення до урядових структур, публікували більш позитивні матеріали про Китай ніж незалежні медіа. Крім того, кількість негативних новин між 2010 та 2017 рр. почала зростати. Наприклад, у 2010 р. кількість негативних статей склала 6%, а позитивних – 5%. У 2017 р. ці показники склали 15% та 5% відповідно. Це свідчить про поступову поляризацію дискурсу стосовно КНР, що впливає на сприйняття країни в Угорщині [177].

Іншою країною ЦСЄ, у якій сформувався специфічний образ КНР є Словаччина. Зважаючи на те, що вона є невеликою країною у регіоні, у ній майже відсутні інтереси стосовно Китаю, що є актуальним і для інтересів КНР стосовно Словаччини. Як наслідок, лише незначна кількість політиків, китаєзнавців та науковців у галузі міжнародних відносин впливають на формування сприйняття азійського партнера. У словацьких ЗМІ переважають матеріали, які стосуються місця китайської економіки у світовій економіці, що зазвичай підготовлені журналістами та бізнес-аналітиками. Більшість експертів фокусуються на темах, що представляють цю країну у негативному світлі [187, 31].

Згідно з результатами дослідження, проведеного Р. Туксані, протягом 2010-2017 рр. 68% статей, що стосувалися Китаю, були нейтральними, 6% – позитивними і 26% – негативними [249]. Головні теми, які розкривалися у словацьких ЗМІ, стосувалися внутрішньої політики КНР та її глобального економічного впливу, що у більшості випадків були представлені у негативному світлі. Головними темами, які мали позитивний характер, стосувалися історії та культури Китаю, формату співпраці «16+1» та ініціативи «Один пояс – один шлях». Характерною рисою словацьких ЗМІ, що відрізняє їх від інших країн ЦСЄ, є те, що незалежно від форми власності,

будучи державними чи приватними, образ КНР залишався приблизно однаково нейтральним. Лише у таблоїдах відсоток негативних та позитивних матеріалів був загалом вищим, презентуючи більш поляризований образ Китаю [187, 33].

Можна виокремити характерні риси, які стосуються сприйняття КНР у Словаччині. На противагу Чехії та Угорщині, образ Китаю не є настільки поляризованим та політизованим, так як у країні відсутні активні та явні лобісти цієї азійської країни. Переважання нейтрального образу КНР дозволяє формування більш збалансованої та базованої на фактах дискусії. Негативною рисою образу КНР є те, що переважання нейтрального сприйняття країни суттєвим чином свідчить про відсутність інтересу до Китаю та присутність недостатньої проінформованості про стан справ у цій країні. Підтвердженням цієї ситуації є те, що більшість словацьких новин, які стосуються КНР посилаються на міжнародні новинні агенції. Крім того, тема словацько-китайських двосторонніх відносин часто ігнорується. Як наслідок, під час формування образу Китаю не приділяється достатньо уваги обговоренню питання збалансованої стратегії Словаччини стосовно КНР, базованої на цьому сприйнятті. Ця ситуація може призвести до негативних наслідків, так як Словаччина може бути не готовою до співпраці з Китаєм та потенційних викликів, які вона може в собі містити через відсутність збалансованого образу КНР [255].

Показовою також є тематика, яка піднімалася у ЗМІ та формувала образ КНР серед країн ЦСЄ. У чеських медіа основна увага приділялася економічним та політичним відносинам Китаю з іншими країнами. Угорські ЗМІ фокусувалися на аналізі загального економічного розвитку КНР та ролі цієї азійської країни у політиці та економіці. У словацьких медіа основну увагу було приділено спорадичним словацько-китайським відносинам. На відміну від інших країн ЦСЄ у польських ЗМІ висвітлювалися питання економічної співпраці між Польщею та Китаєм, де особлива увага приділялася співпраці у міжнародних форматах та ініціативі «Один пояс –

один шлях». Окрема увага приділялася китайській економічній та інвестиційній присутності в Польщі. Варто зауважити, що характерною рисою польських новин стосовно Китаю були очікування від потенціалу співпраці між цими двома країнами, а також можливого впливу Китаю на економіку Польщі [223, 14].

Аналізуючи новини у польських ЗМІ протягом 2010 – 2018 рр., А. Островська зазначає, що 58% новин були нейтральними, 39% – позитивними і лише 3% – негативними [255]. Серед тем, яким не було надано достатньо уваги, були стан прав людини у КНР та можливість загроз безпеці Польщі зі сторони Китаю [223, 16]. Цю тенденцію можна пояснити високою популярністю новин, що стосувалися потенціалу польсько-китайської економічної співпраці протягом зазначеного вище періоду. У контексті економічної співпраці між країнами найбільше уваги приділялося потенціалу ініціативи «Один пояс – один шлях». Очікувалося, що китайський капітал міг би сприяти розвитку польської інфраструктури та промисловості. Іншими очікуваннями було те, що китайські інвестиції можуть доповнити європейські інвестиції у зелені технології та сприяти розвитку уже існуючої інфраструктури. Як наслідок, більшість матеріалів стосовно китайської ініціативи були позитивними чи нейтральними [255].

Можна зробити припущення про те, що у Польщі переважали перебільшені очікування стосовно співпраці з Китаєм, а також помилкові уявлення про вплив фактичної співпраці між Пекіном та Варшавою. Як наслідок, образ КНР у Польщі був занадто ідеалізованим, базованим на потенційних здобутках, які могли б реалізуватися від польсько-китайської співпраці. При цьому була відсутня інформація, базована на реальних фактах та даних, що підтверджувала б ці сподівання [223, 2].

Згідно з опитуванням, проведеним Дослідницьким центром П'ю у 2018 р., серед європейських країн переважала відсутність довіри до Сі Цзіньпіна як політика, що робить правильний вклад в міжнародні відносини. Лише у Великобританії (39%), Нідерландах (35%) та Німеччині (30%)

відсоток впевненості у лідерстві китайського президента переважив 30%. Найвищі показники недовіри було зафіксовано у Іспанії (79%), Франції (69%), Італії (64%) та Греції (64%). Середній показник довіри у європейських країнах склав 24%, а недовіри – 62% [138].

Поряд з цим, тенденція, яка прослідковується у зміні образу КНР серед європейських країн за період 2016-2018 рр. – зростання кількості європейців, які сприймають КНР краще за США. Наприклад, у 2018 р. 47% опитаних нідерландців відгукнулися позитивно про Китай, а відсоток таких відгуків про США склав 34%. Схоже відношення було характерним для Німеччини 39% на противагу 30%, Греції 43% на противагу 36%, Франції 41% на противагу 38%. В Іспанії позитивна думка про КНР та США зрівнялася на рівні 42%. Водночас у Великобританії, Швеції, Угорщині, Італії та Польщі схвальні відгуки про США переважили над Китаєм. Цікавим є також бачення європейських країн щодо країни, яка є світовою економічною потугою. Серед громадськості Швеції, Нідерландів, Великобританії, Німеччини, Іспанії переважала думка про те, що саме КНР є провідною економікою світу. Водночас на запитання про те, економічне лідерство якої країни буде кращим для світу, європейські країни зійшлися на думці про переваги США над Китаєм [252].

У 2019 р. вийшла Комунікація Європейської Комісії «ЄС-Китай, стратегічний погляд», у якій було окреслено відносини з азійським партнером. Згідно з документом, КНР було названо економічним конкурентом, який прагне технологічного лідерства. Крім того, Європейська Комісія охарактеризувала Китай як системного ворога, який популяризує альтернативні моделі управління [148].

Громадська думка у більшості країн Західної Європи у 2019 р. була також негативною. Найвищий відсоток негативних поглядів було зафіксовано у Швеції, де 70% опитаних поділяли цю думку. У Франції (62%), Нідерландах (58%), Німеччині (56%), Італії (57%), Великобританії (55%) та Іспанії (53%) переважали також негативне сприйняття КНР. Лише у Греції

зафіксовано 51% позитивних відгуків про Китай. Сприйняття азійської країни серед держав ЦСЄ дещо інша. У Болгарії (55%), Польщі (47%), Литві (45%) та Угорщині (40%) переважали більше позитивні відгуки над негативними. Водночас у Словаччині (48%) та Чехії (57%) домінували негативні сентименти. Станом на 2019 р. В Україні 57% респондентів позитивно відгукувалися про КНР і лише 14% негативно [251].

Отже, характерними рисами образу КНР серед країн Заходу є наявність протиріч у сприйнятті азійської країни та негативні асоціації, пов'язані з її керівництвом. Наприклад, більшість країн Західної Європи сприймають азійську країну-партнера радше негативно, у той час як у країнах ЦСЄ переважає нейтральне сприйняття. Крім того, усі європейські країни мають низький рівень довіри до голови КНР Сі Цзіньпіна. Ситуація почала змінюватися у 2019 р., коли азійську країну дедалі частіше ідентифікували як економічного конкурента та ворога. Незважаючи на це, все більш усталеним стає образ КНР як провідної економічної сили, що частково пов'язано з популяризацією ініціативи «Один пояс – один шлях».

4.2. Зміни в сприйнятті КНР у Європі у 2020-2021 рр.

У 2020 р. Дослідницький центр П'ю провів чергове дослідження громадської думки стосовно КНР серед країн світу, до якого були включені і європейські держави. Характерною рисою результатів дослідження стало те, що були зафіксовані найвищі показники негативного сприйняття цієї азійської країни у таких європейських державах, як Великобританія, Німеччина, Нідерланди, Швеція та Іспанія. Наприклад, у Великобританії 74% опитаних негативно відгукувалися про Китай і лише 22% – позитивно. У Німеччині цей показник сягнув 71%, у Нідерландах – 73%, Швеції – 85%, Франції – 70%, Іспанії – 63% та Італії – 62%. Ці показники є найвищими зафіксованими Дослідницьким центром П'ю протягом останніх 12 років (див. Додаток Й) [253].

Зростання негативних поглядів щодо КНР можна пояснити критикою країни щодо її підходу до вирішення ситуації, яка склалася у зв'язку з пандемією COVID-2019. Згідно з сумарними даними, 61% опитаних вважають, що Китай був неефективним у подоланні пандемії, а 37% повідомили, що країна була ефективною у цій справі [253].

Незважаючи на зусилля КНР з покращення власного іміджу під час пандемії COVID-2019, європейські країни не вважають, що імідж азійської країни у регіоні покращився через допомогу, яку вона надала. Наприклад, у Сербії, де позитивні sentimenti стосовно китайської допомоги переважали, лише 30% опитаних громадян вважали, що сприйняття Китаю стало кращим. Частина європейських країн, як-от Угорщина, Іспанія та Польща, вважають, що незважаючи на умови пандемії, КНР вдалося розвиватися економічно [152, 8].

Цікавою є ситуація щодо пояснення джерела походження вірусу COVID-2019. В окремих європейських країнах: Швеції, Німеччині, Латвії, Франції, Італії та Великобританії, – переважає наукове обґрунтування походження вірусу, згідно з яким він передався від тварин до людини природним шляхом. Серед громадськості окремих країн, як-от Польщі, Чехії, Сербії, Угорщини, Іспанії та значною мірою у Словаччині, популярними є конспірологічні теорії про те, що вірус було створено штучним шляхом у китайській лабораторії, після чого його було навмисно поширено у глобальному масштабі, що свідчить про формування антикитайської теорії змови. Ця ситуація знову свідчить про обмеженість ефективності публічної дипломатії Китаю у Європі, а також невисокий рівень довіри до політики країни, зважаючи на те, що навіть у Сербії – країні, де переважає загальне позитивне сприйняття КНР, має місце поширення конспірологічної теорії. Більше того, у Швеції, Великобританії, Німеччині та Франції розповсюдилися припущення про те, що поширення COVID-2019 спричинене тим, що китайці їдять кажанів та диких тварин, формуючи

теорію, яка не підтверджена фактами та лише впливає на поширення помилкових культурних стереотипів [152, 8-9].

Незважаючи на допомогу КНР Греції у боротьбі з пандемією, ставлення її громадськості до азійської країни загалом не покращилось. Однією з причин такої ситуації є те, що греки критично ставляться до ролі Китаю у появі та поширенні вірусу. У провідних грецьких ЗМІ саме КНР розглядається як основний винуватець початку пандемії. Звідси виникає своєрідна невідповідність, коли грецький уряд висловлює власну вдячність урядові КНР за надану допомогу, а більшість громадськості негативно сприймає ці заходи, кваліфікуючи їх швидше як кампанію, спрямовану на виправлення наслідків пандемії. Важливою є також і та деталь, що китайська безкоштовна допомога є відносно незначною у порівнянні з замовленнями, зробленими грецькими компаніями у китайських виробників [128, 31].

Ще одним наслідком пандемії, який впливає на формування громадської думки, стала втрата довіри до Сі Цзіньпіна. У більшості європейських країн протягом 2019-2020 рр. недовіра до голови КНР зросла на понад 10%. Наприклад, якщо у Німеччині у 2019 р. цей показник становив 61%, то у 2020 р. він склав 78%. У Великобританії ці показники склали 60% та 76% відповідно, у Франції – 69% та 80%, у Іспанії 66% та 75%, Нідерландах – 53% та 70%, Швеції – 67% та 82% [253].

Показовою у цьому випадку є ситуація, яка склалася з головним редактором німецького тижневика «Більд» (Bild) Ю. Райхельт, який відкрито критикував Сі Цзіньпіна та поклав на нього вину за розповсюдження вірусу. Він опублікував власну фінансову оцінку того, що Китай має відшкодувати збитки, завдані пандемією. Крім того, в онлайн-відео Ю. Райхельт звинуватив голову КНР у тому, що він занадто пізно повідомив про поширення вірусу. Заяви подібного роду відігравали ключову роль у формуванні громадської думки щодо Китаю у Німеччині [128, 27].

У 2020 р. Університет Палацкокого (Чехія) та Центральноевропейський інститут дослідження Азії (Словаччина) опублікували результати

дослідження громадської думки стосовно КНР у 13 європейських країнах, яке було проведене з вересня по жовтень 2020 р. Згідно з результатами дослідження, у 10 з 13 країн переважало негативне сприйняття Китаю, причому спостерігалася регіоналізація громадської думки стосовно азійської країни. Серед населення Західної та Північної Європи переважало негативне сприйняття Китаю, Східній Європі характерне більш позитивне сприйняття КНР, у Південній та Центральній Європі більшість громадськості мають нейтральне відношення до КНР з більшим тяжінням до негативного сприйняття [152, 2].

Якщо розглянути ситуацію з громадською думкою щодо Китаю по окремих країнах, то найбільш негативне сприйняття було зафіксоване у Швеції, де 60% опитаних негативно відгукувалися про КНР, 28% – нейтрально і лише 12% – позитивно. Серед інших європейських країн, де переважали негативні відгуки про КНР, були Німеччина, Франція та Великобританія. Сербія (60%) та Латвія (43%) були державами, в яких переважали позитивні погляди. У країнах Вишеградської групи загалом простежувалося нейтральне сприйняття Китаю [152, 2].

Якщо аналізувати окремі теми, які асоціюються з КНР, то найбільш позитивні асоціації серед європейської громадськості мали теми, які стосувалися торгівлі з Китаєм, за винятком Швеції, де переважали нейтральні сентименти, а також Франції та Великобританії, де ця тема мала дещо негативне забарвлення. Ставлення до китайських інвестицій було переважно негативним у таких країнах, як Швеція, Франція та Німеччина, за винятком Сербії, Латвії та Польщі, де переважало позитивне ставлення до них. Схожою була ситуація зі ставленням до ініціативи «Один пояс – один шлях», де для Сербії, Латвії, Італії та Польщі було характерне її позитивне сприйняття, а у інших країнах переважно негативне [152, 3].

Іншою характерною рисою образу КНР протягом останніх років стало формування сприйняття країни як провідної світової економічної сили. У 2020 р. 57% опитаних у Італії зараховують КНР до цієї категорії. Серед

інших країн, у яких показник цього сприйняття перевищує 50%, є Німеччина (55%), Бельгія (54%), Нідерланди (52%) та Іспанія (51%) [109]. У 2020 р. також продовжувала розвиватися думка про те, що КНР, а не США є провідною економікою у світі. Середній показник для країн Європи, які взяли участь в опитуванні, склав 51%. Вони вважали, що Китай є лідируючою економікою, у той час як цю думку стосовно ролі США висловило лише 34% респондентів. До країн, де ця думка отримала найбільше підтримки, зараховують Італію (57%), Німеччину (55%), Бельгію (54%), Нідерланди (52%) та Іспанію (51%) [250].

Серед тем, які викликали найбільшу кількість негативних відгуків стосовно КНР, була тема впливу країни на стан навколишнього середовища. Громадськість у Швеції, Чехії, Словаччині, Франції та Німеччині продемонструвала найбільш негативне ставлення до Китаю у цьому плані. Ця ситуація свідчить про те, що незважаючи на спроби КНР протягом останніх років позиціонувати себе як відповідального міжнародного актора у галузі захисту навколишнього середовища, що стало актуально у зв'язку з політикою, яку проводили у цій сфері США під час адміністрації Д. Трампа, вони загалом були невдалими, так як європейські країни й далі не сприймають новий запропонований Китаєм образ. Негативно впливає на сприйняття КНР й її спроби вплинути на стан демократії в інших країнах. Найнижчі показники негативного сприйняття азійської країни стосовно цієї теми були зафіксовані у Швеції, Чехії, Німеччині, Польщі та Великобританії. Загалом ця ситуація підтверджує те, що ефективність «м'якої сили» Китаю у Європі є низькою [152, 3-14].

У цьому контексті варто виділити громадську думку щодо КНР в Україні. Наприкінці березня 2020 р. Київський міжнародний інститут соціології проводив опитування серед громадян України щодо оцінки успішності влади та реакції суспільства на події, пов'язані з епідемією COVID-2019. Значення цього дослідження полягає в тому, що воно дозволило зібрати інформацію щодо думки українців про КНР. Наприклад,

46% респондентів вважали, що Китай є країною, яка найкраще справляється з пандемією. Поряд з цим 34% опитуваних зазначили, що саме КНР може найбільш ефективно допомогти Україні у боротьбі з COVID-2019. Для порівняння лише 11% респондентів зазначили про можливу ефективність допомоги з боку Всесвітньої організації охорони здоров'я, 10% – ЄС і лише 9% – США [49].

Прихильне сприйняття КНР серед української аудиторії можна пояснити переважанням позитивних матеріалів про Китай в українських ЗМІ. Якщо проаналізувати тематику матеріалів, які розповсюджуються українськими медіа, то найпопулярнішою темою є придбання китайської вакцини від COVID-2019. Іншими популярними темами є економічна співпраця між Україною та КНР, а також скандал, пов'язаний з приватизацією українських активів «Мотор Січ» китайцями. Цікавим є те, що такі контroversійні теми, як порушення прав людини чи протести в Гонконзі, які мають негативне забарвлення в європейських ЗМІ, в українських медіа майже не висвітлюються або ж представлені в публікаціях західних медіа в Україні. Однією з причин переважання позитивних чи нейтральних матеріалів про Китай в українській ЗМІ є те, що посольство КНР в Україні за сприяння уряду Китаю на щорічній основі організують безкоштовні пресові тури-візити в КНР для українських журналістів з різних видань, під час яких демонструють досягнення країни і власне після чого з'являються компліментарні матеріали [56].

Станом на весну 2021 р. негативне сприйняття КНР продовжувало домінувати серед європейських країн. За винятком Греції, де 52% опитаних висловили власне позитивне ставлення до Китаю, у більшості країн Європи переважала схвальна думка про США. Водночас у Швеції продовжував залишатися найвищий показник негативного ставлення до цієї азійської країни, який сягнув 80%. Низьким був рівень довіри до президента КНР Сі Цзіньпіна. Наприклад, у Німеччині цей показник сягнув 16%, у Нідерландах – 25%, Бельгії – 20%, Франції – 18%, Іспанії – 20%, Італії – 24%,

Великобританії – 24%, Греції – 36%. Поряд з цим спостерігалася тенденція, коли європейці високо оцінили зусилля Китаю у боротьбі з пандемією COVID-2019, про що свідчать високі показники схвалення його зусиль. 72% опитаних у Греції відзначили, що КНР зробила хорошу роботу у боротьбі з коронавірусом, у Іспанії, Італії, Греції цей показник перевищив 60%, у Нідерландах та Франції – 50%, у Німеччині, Великобританії та Швеції – 45% [234].

Також у 2021 р. Дослідницький центр П'ю провів дослідження громадської думки в низці європейських країн щодо бачення ситуації з дотриманням прав людини в КНР. Ці дослідження показали переважання думки про те, що Китай не поважає права свободи власних громадян. Найвищий показник було зареєстровано у Швеції, де 95% респондентів підтримали цю думку. У Нідерландах цей показник сягнув 91%, у Італії – 89%. Якщо порівняти відповідні дані за 2018 та 2021 рр., то найбільше зростання було зафіксоване у Італії (з 71% до 89%), Греції (з 66% до 75%) та Великобританії (з 83% до 91%) [249].

Отже, можна стверджувати про різке погіршення образу КНР серед європейських країн у 2020-2021 рр. Підтвердженням цього є зафіксовані найвищі показники негативного сприйняття країни, що певною мірою сформувалися під впливом поширення COVID-2019. Через пандемію значно знизився показник довіри до президента Китаю Сі Цзіньпіна. Іншими ключовими темами, які визначали образ КНР, були торгівля та інвестиції. Традиційними ж темами, які негативно впливали на сприйняття азійської країни, були стан навколишнього середовища та недотримання прав людини.

Висновки до розділу 4

З 2012 р. до 2021 рр. образ КНР у країнах Європи зазнав певної трансформації. На початку аналізованого періоду, незважаючи на те, що у європейських державах сформувалося різне сприйняття азійської країни, як-

от позитивне у Греції, нейтральне у Великобританії, Польщі, та Іспанії, чи негативне у Франції, Чехії, Італії та Німеччині, загалом переважала думка про те, що Китай є і не ворогом, і не партнером. Специфікою громадської думки було те, що молодь мала більш схвальне ставлення до КНР у порівнянні зі старшим населенням. Можна також простежити тенденцію, коли європейські країни сприймали Китай як важливого економічного та інвестиційного партнера, враховуючи роль ініціативи «Один пояс – один шлях» як спробу сформувати нову модель співпраці. Це вплинуло на зростання популярності думки про те, що власне Китай, а не США є провідною економічною силою. Незважаючи на це, у більшості європейських країн переважав низький рівень довіри до президента КНР Сі Цзіньпіна.

Можна також стверджувати, що протягом 2012-2020 рр. у державах Вишеградської групи сформувався загалом нейтральний образ азійської країни-партнера. Незважаючи на зростання інтересу до політичної та економічної співпраці країн ЦСЄ з КНР, переважна більшість інформації була заполітизованою, стереотипною та фрагментарною, що не дозволяло сформувати більш зважений і реалістичний образ Китаю. Це призвело до переважання нейтральних сентиментів про азійську країну серед громадськості. Більшість тем, які піднімалися у ЗМІ країн Вишеградської групи, стосувалися економічної співпраці з КНР.

Пандемія COVID-2019 негативно вплинула на образ Китаю у світі і безпосередньо серед європейських країн. За результатами дослідження громадської думки, проведеного Дослідницьким центром П'ю, були зафіксовані найвищі показники негативних відгуків про Китай протягом останніх років. Характерною рисою сприйняття КНР серед європейських країн стало те, що поряд з думками про наукове обґрунтування походження вірусу набули поширення і конспірологічні теорії, і помилкові культурні стереотипи, що свідчить про відсутність реалістичного та зваженого сприйняття азійської країни у Європі. Крім того, відбулося різке зростання недовіри до Сі Цзіньпіна, на якого покладали вину за поширення вірусу.

Іншими темами, які були актуальними у формуванні образу Китаю серед європейських країн у 2020-2021 рр., були торгівля, китайські інвестиції і загалом економічна роль Китаю у світі, які мали більш позитивний характер. Теми стану навколишнього середовища та порушення прав людини у КНР негативно позначилися на думці громадськості. Загалом це дозволяє стверджувати, що незважаючи на нарощування масштабів публічної дипломатії КНР у Європі в досліджуваний період, сприйняття та образ азійської країни не зазнали суттєвих змін, а в останні роки спостерігалось їхнє погіршення.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз публічної дипломатії в теорії міжнародних відносин демонструє, що наукове дослідження цього напрямку зовнішньої політики пройшло суттєву концептуальну еволюцію у західній науковій думці. З'явившись в середині XIX ст., термін «публічна дипломатія» використовувався для позначення культури та ввічливості. Поступово цей напрям зовнішньої політики трансформувався в інструмент комунікації та впливу на іноземні уряди через громадян. Характерною рисою публічної дипломатії є її тісні зв'язки з пропагандою, громадською дипломатією, брендингом та культурною дипломатією. Реалізація публічної дипломатії напрямку пов'язана з концепцією «м'якої сили», яка була вперше представлена у наукових дослідженнях Дж. Найя.

Дослідження публічної дипломатії у Китаї розпочалося дещо пізніше, ніж у країнах Заходу, однак це не перешкодило формуванню її окремої інтерпретації, що проявилось у виокремленні чотирьох шкіл публічної дипломатії і двох підходів до теорії «м'якої сили». Характерними рисами китайської наукової школи є орієнтація на культуру та звернення до пропаганди. Порівнюючи західну та китайську наукові школи, можна стверджувати, що більш розвиненою є західна наукова школа, про що свідчить різноманіття загальних та спеціальних праць західних науковців з цієї тематики.

На сучасному етапі можна спостерігати становлення української наукової школи, яка звертається до тем публічної дипломатії та «м'якої сили», зокрема й Китаю. Можна виокремити дослідників-китаєзнавців, як-от В. Кіктенка, М. Таран, Д. Короткова, О. Висоцького, О. Мацькович, І. Іваннікову, Я. Турчин, Н. Карпчук, А. Шуляк, Н. Піпченко та І. Сухорольську, які фокусуються на аналізі цього напрямку зовнішньої політики Китаю. Водночас результати нашого дослідження дозволяють стверджувати, що українські вчені приділяють в основному увагу питанням

теоретичних та інституційних засад публічної дипломатії чи історії зовнішньої політики КНР. Проблематика ж, яка пов'язана з аналізом практичного втілення публічної дипломатії за період президенства Сі Цзіньпіна чи, ба більше, її реалізація у країнах Європи знаходиться поза увагою українських досліджень. Крім того, відсутні окремі дослідження, які б стосувалися образу КНР в Україні, практичних кроків азійської країни з реалізації публічної дипломатії та їхньої ефективності в нашій державі.

2. Характерною ознакою акторів, задіяних у реалізації публічної дипломатії КНР, є переважання державних органів. Незважаючи на те, що окремі недержавні актори працюють у цьому напрямі зовнішньої політики, вони все ж таки залишаються підконтрольними китайському уряду. На перший погляд складається враження про сформовану та усталену систему акторів, задіяних у реалізації публічної дипломатії, мережа яких суттєво збільшилася та інституційно розвинулася протягом останніх 10 років, однак це не свідчить про її зрілість. Можна стверджувати, що система публічної дипломатії Китаю все ще знаходиться на стадії свого формування, про що свідчить тенденція з активного розвитку недержавних акторів у цій сфері. Крім того, суттєвим недоліком, який залишається актуальним станом на 2021 р., є відсутність єдиної структури, яка б сприяла втіленню та координації публічної дипломатії. Очевидною є тенденція до розвитку вертикальної структури управління публічної дипломатії, де ключову роль у формуванні та втіленні публічної дипломатії продовжують відігравати державні актори, серед яких ключовою інституцією є Державна Рада. Водночас ВЗНП та КПК також здійснюють свій внесок у формування та розвиток публічної дипломатії, що не дозволяє стверджувати про повний контроль Державної Ради над цим напрямом зовнішньої політики. Розвиток мережі недержавних акторів, що пов'язано з втіленням ініціативи «Один пояс – один шлях», свідчить про інтерес державних акторів до розвитку недержавного сектору, однак зважаючи на надмірний контроль над НДО з боку офіційної влади, можна стверджувати про недостатню розвиненість

цього сектору. Загалом, така тенденція свідчить про формування та розвиток у КНР особливої моделі системи публічної дипломатії з переважанням впливу державних акторів та залежних від них недержавних акторів.

Аналіз основних акторів, задіяних у реалізації публічної дипломатії, продемонстрував відсутність тих, які територіально знаходилися б у Європі. За винятком поодиноких культурних центрів у таких європейських містах як Берлін, Мадрид, Париж, Мальта, Копенгаген та Брюссель, які підпорядковуються Міністерству культури КНР, та посольств, у країнах Європи відсутні інші актори, діяльність яких була б пов'язана з публічною дипломатією. Це свідчить про інституційну нерозвиненість цього напрямку зовнішньої політики Китаю у регіоні та дозволяє зробити висновок, що саме цей фактор слугує одним з чинників, які визначають неефективність публічної дипломатії азійської країни.

3. Головними цілями Китаю є формування позитивного образу та виправлення негативних уявлень про країну. Порівняння цілей публічної дипломатії у Європі дозволяє зробити висновок про суттєве переважання економічних та політичних мотивів у реалізації публічної дипломатії, у той час як культурні та безпекові цілі представлені меншою мірою. Такого роду закономірність сформувалася під впливом більш глобальних інтересів та цілей зовнішньої політики КНР у європейському регіоні, які в першу чергу орієнтуються на економічну та політичну співпрацю між сторонами. Водночас розбіжності в економічних та політичних системах азійської та європейських держав пояснюють низьку ефективність реалізації економічних та політичних цілей публічної дипломатії КНР в регіоні.

Ключовим інструментом у реалізації публічної дипломатії КНР в Європі є ЗМІ. Серед них варто виділити МРК, CGTN, інформаційну агенцію «Сінхуа», англomовну газету «Чайна Дейлі». Окремий інструмент, який почав активно використовуватися протягом останнього десятиліття, – Інтернет. Крім того, у галузі культурної дипломатії варто виділити такі інструменти, як освітні обміни і наукову діяльність, функціонування

Інститутів та класних кімнат Конфуція. Протягом останніх років у зв'язку з початком пандемії COVID-2019 особливо актуальним є надання медичної допомоги іноземним державам як окремий інструмент публічної дипломатії.

Аналізуючи практичну реалізацію публічної дипломатії КНР за період 2012-2021 рр. у Європі, можна стверджувати про її часткову зміну, що особливо проявилось у наборі підходів, які країна застосовувала. Спочатку основна увага приділялася використанню ЗМІ для формування образу країни у Європі, популяризації навчальних та наукових обмінів, китайської мови та культури. Протягом останніх років, особливо у 2020-2021 рр., публічна дипломатія Китаю стала більш наступальною, з особливою увагою на поширенні політичних поглядів та позиції КПК. Крім того, у цей період почали активно використовуватися соціальні мережі як канал поширення інформації.

4. Можна стверджувати про формування регіональної специфіки з реалізації інформаційної стратегії у європейських державах. Традиційно Китай приділяє основну увагу регіону Західної та меншою мірою Південної Європи, де знаходяться представництва державних ЗМІ, а також відбувається залучення країн регіону до різних форматів медійної співпраці – друк платних додатків, двомовних видань і проведення форумів. Поряд з цим протягом 2012-2021 рр. спостерігалася тенденція із зростання інтересу до ЗМІ регіону ЦСЄ, що пов'язано з реалізацією зовнішньополітичної ініціативи азійської країни «Один пояс – один шлях». Основним напрямом діяльності в регіоні стало придбання місцевих медіа китайськими конгломератами. КНР також намагається налагодити мережу медійної присутності у країнах Південно-Східної Європи, однак незважаючи на різноманіття форматів співпраці, країна досі не досягла значних успіхів на цьому напрямі. Єдиним регіоном, де практично відсутня медійна присутність КНР, є країни Північної Європи.

5. Співпраця між КНР та європейськими країнами у галузі вищої освіти відбувається в рамках всестороннього стратегічного партнерства. Сторони

підписали низку декларацій, організували форуми та діалоги для налагодження освітньої співпраці та сприяння студентської мобільності. Протягом 2012-2021 рр. простежувалася тенденція, коли найпопулярнішими європейськими країнами серед китайських студентів були Великобританія, Німеччина, Франція та Нідерланди. Цю особливість можна пояснити високим престижем та якістю освіти, орієнтованої на точні науки, у ЗВО західноєвропейських країн. Починаючи з 2013 р. має місце тенденція зі збільшення кількості китайських студентів у країнах ЦСЄ, особливо в Угорщині, Польщі та Чехії. Ця тенденція підтверджує стратегічне значення регіону для європейського напрямку зовнішньої політики КНР. Ілюстративним є приклад Угорщини, яка демонструє успішний розвиток освітньої співпраці з Китаєм у галузі освіти. Проте тут варто наголосити на тому, що головним промоутером цієї співпраці є насамперед угорський політикум, у той час як громадськість критично ставиться до зростання впливу Китаю у їхній країні. Можна припустити, що кількість китайських студентів у країнах ЦСЄ продовжуватиме зростати, що сприятиме посиленню співпраці між країнами регіону та Китаєм у форматі «16+1» та створить сприятливі умови для збільшення кількості освітніх обмінів.

Розвивається також співпраця і у науковій галузі. У цьому контексті особливу роль відіграє діяльність науково-дослідних центрів. Місія КНР в ЄС є одним з головних спонсорів європейських «фабрик думок», як-от Мадаріага та науково-дослідного центру «Друзі Європи». На противагу цьому, MERICS є прикладом центру, який зазнає тиску з боку Китаю. Протягом останніх років характерною тенденцією освітньої та наукової співпраці між КНР та європейськими країнами є їхня політизація та все більша увага зі сторони європейських партнерів до викликів, які вони у собі несуть.

6. Окреме місце у реалізації публічної дипломатії Китаю посідає культурна дипломатія. Її основними проявами стало відкриття культурних центрів, кількість яких суттєво збільшилася протягом 2012 – 2021 рр.

Наприклад, якщо до 2014 р. ця установа функціонувала лише у 4 європейських столицях, на кінець 2021 р. їхня загальна кількість склала 12, при чому вони присутні в усіх регіонах Європи. Крім того, Китай організує та фінансує проведення фестивалів, здійснення культурних обмінів та тематичних конференцій. Характерною особливістю, яка сформувалася за проаналізований період, стало переважання тематики, що розкриває співпрацю у рамках ініціативи «Один пояс – один шлях». Китайська діаспора активно залучається до реалізації заходів культурної дипломатії у Європі. Країна також робить спроби поширити власний вплив на кінематограф, проявом чого стала організація першого в своєму роді фестивалю китайського кіно у Берліні у 2016 р. Проте аналіз цього напрямку культурної дипломатії демонструє, що європейські країни поки що сприймають його як прояв пропаганди, підтвердженням чого є критика телепрограми *Ni hao Deutschland*. Інша тенденція культурної дипломатії КНР – зростання популярності Інтернету як одного з ключових каналів комунікації. Більш усталеним інструментом публічної дипломатії Китаю, який зазнав суттєвої трансформації за період 2012-2021 рр., є діяльність Інститутів Конфуція. Зростання пересторог з боку європейських країн, серед яких варто виокремити Швецію, Францію, Німеччину, Бельгію та Нідерланди, стосовно його діяльності, призвело до закриття цих установ у низці держав. Як наслідок у 2020 р. відбувся ребрендинг Інституту Конфуція у Центр мовного обміну та співпраці.

7. Аналізуючи публічну дипломатію КНР в Європі в умовах пандемії COVID-2019, можна прийти до висновку, що азійська держава не реалізовувала єдиний підхід до регіону, а варіювала його в залежності від власних інтересів. Зважаючи на прагнення втілити в життя ініціативу «Один пояс – один шлях», КНР надала особливу увагу медичній співпраці з країнами Європи у форматі «16+1». Власне держави ЦСЄ та Південно-Східної Європи стали ключовими донорами китайської допомоги, а окремі країни висловили власну зацікавленість у придбанні китайської вакцини

незважаючи на те, що вона не була схвалена Європейською медичною агенцією. Простежувалася тенденція, коли окремі держави Південної та Південно-Східної Європи позитивно відгукувалися про допомогу, надану Китаєм, та навіть розглядали цю азійську країну як партнера-альтернативу ЄС. У свою чергу країни Західної та Північної Європи сприймали співпрацю з Китаєм під час пандемії більш критично, інтерпретуючи її як акт взаємності та допомоги чи навіть виступавши з критикою стосовно низької якості медичної продукції.

8. Публічна дипломатія Китаю в Україні має власні характерні особливості. Через відсутність окремої інформаційної стратегії в традиційних китайських ЗМІ переважає російськомовний контент, і лише МРК розвиває український напрям. Освітній співпраці між Україною та КНР характерна її спорадичність, про що свідчать поодинокі тематичні заходи, як-от конференції, круглі столи чи форуми. Кількість китайських студентів в українських ЗВО є незначною. Специфікою публічної дипломатії Китаю в Україні є те, що поширення інформації про КНР та її популяризацію здійснюють власне українські громадські організації. Показовою є діяльність Української асоціації китаєзнавців. Окремо розвивається культурна дипломатія, однак вона також має обмежений характер. Проявом цього є те, що діяльність Класів Конфуція та Інститутів Конфуція переважно орієнтується на вузьке коло осіб, які вже є зацікавленими в Китаї. Окремі ж культурні заходи, які організуються за ініціативи посольства КНР в Україні, розраховані на український політикум. Україна отримувала медичну допомогу від КНР з 2020 р. Крім того, вона була серед небагатьох європейських країн, які вирішили придбати китайську вакцину CoronaVac.

9. Протягом аналізованого періоду спостерігалася зміна сприйняття КНР серед європейських країн. Якщо на початку 2012 р. переважало нейтральне сприйняття азійської країни, яка не виступала у ролі ворога чи партнера, то у 2019 р. закріпився образ Китаю як економічного конкурента та системного ворога. Аналіз чинників, які впливали на формування сприйняття

держави до 2019 р. демонструє, що політична еліта європейських країн відіграла провідну роль у цьому процесі, однак це не позначилося на загальних настроях громадськості.

Специфікою громадської думки протягом аналізованого періоду було те, що молодь мала більш схвальне ставлення до КНР у порівнянні зі старшим населенням. Можна також простежити тенденцію, коли європейські країни сприймали Китай як важливого економічного та інвестиційного партнера, враховуючи роль ініціативи «Один пояс – один шлях» як спробу сформуванню нову модель співпраці. Загалом це вплинуло на зростання популярності думки про те, що власне Китай, а не США є провідною економічною силою. Незважаючи на те, у більшості європейських країн переважав низький рівень довіри до президента КНР Сі Цзіньпіна.

Пандемія COVID-2019 негативно вплинула на образ Китаю у світі і безпосередньо серед європейських країн. За результатами дослідження громадської думки, проведеного Дослідницьким центром П'ю у 2020 р., були зафіксовані найвищі показники негативних відгуків про Китай протягом останніх років. Характерною рисою сприйняття КНР серед європейських країн стало те, що поряд з думками про наукове обґрунтування походження вірусу набули поширення і конспірологічні теорії, і помилкові культурні стереотипи, що свідчить про відсутність реалістичного та зваженого сприйняття азійської країни у Європі. Крім того відбулося різке зростання недовіри до Сі Цзіньпіна, на якого покладали вину за поширення вірусу.

Проаналізувавши усю вище зазначену інформацію, можна зробити декілька загальних висновків стосовно публічної дипломатії Китаю в Європі протягом 2012-2021 рр. Відбулося значне зростання уваги КНР до регіону, що позначилося і на публічній дипломатії. Країна реалізовувала різноманітні інструменти, роблячи спроби вплинути на дискурс, який формував її образ. Однак, згадані вище приклади спроб КНР визначати дискурс у ЗМІ через фінансування друку спеціалізованих додатків до газет, втручання у навчальний процес через діяльність Інститутів Конфуція чи відкриття

кампусу Фуданського університету в Угорщині, демонструє, що європейські країни уважно спостерігають за цими заходами та аналізують їх, часто кваліфікуючи їх як прояв пропаганди. Як наслідок, ефективність більшості ініціатив публічної дипломатії КНР у Європі є низькою та вона не призводить до формування більш позитивного сприйняття країни.

Іншою показовою ситуацією для розуміння образу Китаю серед європейських країн стала пандемія COVID-2019. Незважаючи на те, що спостерігався різкий спад позитивного сприйняття Китаю, можна простежити тенденцію до регіоналізації думки, коли країни Західної Європи більш негативно сприймають азійську країну та її голову, у той час як країни ЦСЄ та окремі країни Південної Європи мають більш схвальні погляди. Ця тенденція сформувалася унаслідок зростання інтересу до політичної і економічної співпраці з КНР серед країн регіону, а також медичну допомогу та співпрацю. Загальною ж сталою тенденцією, яка характерна для усіх європейських країн, є картина, коли питання захисту навколишнього середовища та дотримання прав людини продовжують залишатися важливими для європейських країн протягом усього аналізованого періоду та визначати сприйняття азійської держави-партнера.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Агенція Сінхуа. Китайсько-українські відносини на сьогоднішньому етапі (огляд «Сінхуа»). *CRI online*. 4 лютого 2017. URL: <https://ukrainian.cri.cn/841/2017/02/04/2s47635.htm> (Дата звернення: 27.08.2022)
2. Бабкін В. Д. Політологія як наука і навчальна дисципліна. *Політологія підручник* / за ред. О. В. Бабкіної, В. П. Горбатенка. 2-ге вид. Київ: Академія, 2001. С. 11-26.
3. Бороділовська О. А. Співробітництво з КНР в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету ім. Т. Шевченка. *Україна-Китай*. 2018. №13. С. 72-75
4. В Україну незабаром прибуде велика партія експрес-тестів для виявлення корона вірусу – Володимир Зеленський. *Президент України | Володимир Зеленський*. 17 березня 2020. URL: <https://www.president.gov.ua/news/v-ukrayinu-nezabarom-pribude-velika-partiya-ekspres-testiv-d-60189> (Дата звернення: 27.08.2022)
5. В Україну прибув літак з гуманітарною допомогою Китаю з медичними наборами. *Міністерство охорони здоров'я України*. 1 квітня 2020. URL: <https://moz.gov.ua/article/news/v-ukrainu-pribuv-litak-iz-gumanitarnuju-dopomogoju-kitaju—z-medichnimi-naborami> (Дата звернення: 27.08.2022)
6. Василева В. Китайська фірма дари 150 000 предпазни маски на БЧК. *Vesti*. 8 април 2020. URL: <https://www.vesti.bg/temi-v-razvitie/tema-koronavirus/kitajska-firma-dari-150-000-predpazni-maski-na-bchk-6108005> (Last accessed: 26.08.2022).
7. Висоцький О. Ю. Публічна дипломатія Китаю. *Публічна дипломатія: конспект лекцій*. Частина 2. Дніпро: СПД «Охотнік», 2020. С. 24-43.
8. Відкриття аудиторій Класу Конфуція. *Київський університет ім. Б. Грінченка*. URL: <https://if.kubg.edu.ua/prouniversitet/podii/1604-vidkryttya-audytoriy-klasu-konfutsiya.html> (Дата звернення: 28.08.2022)

9. Відносини України та КНР на новому старті. Про результати Третього засідання Комісії зі співробітництва між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки 5 грудня 2017 р. *Україна-Китай*. 2017. №2(8). С. 38-55.
10. Віктор Кіктенко перший з українців отримав «Спеціальну книжкову премію Китаю». *Україна-Китай*. 2017. №3(9). С. 164-165.
11. Газета «Дивовижний Китай». Міжнародна громадська організація «Культурно-дослідницький центр України та Китаю «LanHua»». URL: <https://lanhua-ua.org/hazeta-dyvovyzhnyj-kytaj> (Дата звернення: 28.08.2022)
12. Го Кай: «В українців є багато речей, якими вони здатні вразити світ». *Україна-Китай*. 2014. №1(6). С. 71-73.
13. Гобова Є. Культурна співпраця між Україною та Китаєм: проблеми та перспективи. *Україна-Китай*. 2018. №13. С. 132-133
14. Говлет М., Рамеш М. Дослідження державної політики: цикли та підсистема політики / пер. О. Рябова. Львів: Кальварія, 2004. 264 с.
15. Грищенко І. Новий вектор співпраці в інтернаціоналізації вищої освіти з Китаєм. *Україна-Китай*. 2021. №1(21). С. 78-85.
16. Громадська організація «Українська асоціація китаєзнавців». *Українська асоціація китаєзнавців*. URL: https://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2016/01/Profile_Ua.pdf (Дата звернення: 28.08.2022)
17. Дмитро Кулеба представив першу Стратегію публічної дипломатії МЗС України та назвав сім її напрямків. *Урядовий портал*. 26 березня 2021. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/dmitro-kuleba-predstaviv-pershu-strategiyu-publichnoyi-diplomatiyi-mzs-ukrayini-ta-nazvav-sim-yiyi-napryamiv> (Дата звернення: 27.08.2022)
18. Дослідження державних політик: методологія, процедури та європейські практики: монографія / за заг. ред. Л. В. Гонюкової, В. М. Козакова. Київ: НАДУ, 2018. 400 с.

19. Журнал «Україна-Китай». *Українська асоціація китаєзнавців*. URL: <https://sinologist.com.ua/category/publication/journal> (Дата звернення: 27.08.2022)
20. Загальний бюджет фонду з ліквідації наслідків COVID-2019 склав понад 370 мільйонів гривень – Кирило Тимошенко. *Президент України | Володимир Зеленський*. 5 травня 2020. URL: <https://www.president.gov.ua/news/zagalnij-byudzhet-fondu-z-likvidaciyi-naslidkiv-COVID-2019-skl-60989> (Дата звернення: 28.08.2022)
21. Звіт щодо міжнародної конференції «Співробітництво та розвиток викладання китайської мови в Європі». *Українська асоціація китаєзнавців*. 2 листопада 2021. URL: <https://sinologist.com.ua/zvit-shhodo-mizhnarodnoyi-konferentsiyi-spivrobitnytstvo-ta-rozvytok-vykladannya-kytajskoyi-movy-v-yevropi> (Дата звернення: 28.08.2022)
22. Инь С. Публичная дипломатия во внешней политике США и Китая: дис. ... пол. наук: 23.00.04. Санкт-Петербург, 2020. 478 с.
23. Іваннікова І. Теоретико-методологічні засади дослідження «м'якої сили» КНР. *Емінак: науковий щоквартальник*. 2017. №2 (18). Т. 1. С. 99-105.
24. Карпчук Н. Олімпійські Ігри-2022 в контексті «м'якої сили» Китаю: глобальний вимір. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. № 2 (13). С. 132-143.
25. Кіктенко В. О. Громадські організації, наукові та освітні центри України в ініціативі «Один пояс, один шлях». *Україна-Китай*. 2019. №1(15). С. 28-33
26. Кіктенко В. О. Китай у сучасному світі: мирне піднесення, відродження нації та «м'яка сила». *Китай очима Азії*. Київ: Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України, Українська асоціація китаєзнавців, 2017. С. 11-100.
27. Кіктенко В. О. «Китайська мрія» як теорія нового етапу модернізації КНР. *Східний світ*. 2015. №3. С. 106-114

28. Кіктенко В. О. Роль теорії «м'якої сили» у створенні нового образу Китаю. *Китаєзнавчі дослідження*. 2015. № 1-2. С. 39-50.
29. Кіктенко О. Українська асоціація китаєзнавців на Першому Форумі Мережі співпраці неурядових організацій країн Шовкового шляху. *Україна-Китай*. 2017. №4(10). С. 98-99
30. Клас Конфуція. *Київський університет ім. Б. Грінченка*. URL: <https://if.kubg.edu.ua/struktura/2011-06-23-12-44-46/2015-08-31-08-37-29/klas-konfutsiia.html> (Дата звернення: 28.08.2022)
31. Коваль О. А. ЗМІ у відносинах України та КНР: як використати можливості медіа для співробітництва. *Україна-Китай*. 2017. №3(9). С. 110-113.
32. Коротков Д. С. Публічна дипломатія – як інструментарій зовнішньої політики Китаю. *Китайська цивілізація: традиції та сучасність: матеріали XIV міжнародної наукової конференції*. 5 листопада 2020 р. Київ: Видавничий дім «Гельветика», 2020. С. 199 – 203.
33. Кривохиж С. В. Публичная дипломатия Китайской Народной Республики: становление и развитие: дис. ... ист. наук: 07.00.15. Санкт-Петербург, 2014. 165 с.
34. Кушнір Б., Нитка В. Дні Китаю відбулися у Львові та Ужгороді. *Голос України*. 13 вересня 2019. URL: <http://www.golos.com.ua/article/321563> (Дата звернення: 28.08.2022)
35. Левонюк Т. Коронавірусна дипломатія. Як міжнародні партнери допомагають Україні боротися з COVID-2019? *Центр «Нова Європа»*. 7 травня 2020. URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/coronavirus-diplomacy-how-do-international-partners-help-ukraine-to-overcome-COVID-2019> (Дата звернення: 28.08.2022)
36. Литвиненко О. В. Українсько-китайська взаємодія в політичній сфері. *Україна-Китай*. 2017. №3(9). С. 44-45.
37. Лі С. Розвиток китайського радіомовлення для України. *Україна-Китай*. 2014. №1(6). С. 51-52.

38. Лі С. Українська служба Міжнародного радіо Китаю: намагаємося робити хороше радіо, але не тільки це. *Україна-Китай*. 2017. №1(7). С. 142-143.
39. Лоссовський І. Є. Україна в системі двосторонніх відносин з країнами Азійсько-Тихоокеанського регіону. *Зовнішня політика України – 2012: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети* / за ред. Г. М. Перепелиці. Київ: Видавничий дім «Стилос», 2013. С. 266-283.
40. Лузянин С. Китай и XVIII съезд КПК. Внутренние и внешние ориентиры. *Обозреватель*. 2013. № 1/2013. С. 54-60. URL: www.observer.materik.ru/observer/N1_2013/054_060.pdf. (Дата обращения: 26.08.2022)
41. Лю Ц. «Мягкая сила» в стратегии развития Китая. *Полис*. 2009. № 4. С. 149-155.
42. Макаренко Г. Г. Міжнародна асоціація театрів «Шовкового шляху». *Україна-Китай*. 2017. №1(7). С. 140-141.
43. Мацькович О. М'яка сила як інструмент зовнішньої політики Китаю. *Аналітичний центр ADASTRA*. 19 січня 2021. URL: <https://adastra.org.ua/blog/myaka-sila-yak-instrument-zovnishnoyi-politiki-kitayu> (Дата звернення: 27.08.2022)
44. Минасян Н. Концепция «мягкой силы» в контексте теории международных отношений. *21-й век*. 2017. №3. С. 35-42
45. Місія. Міжнародна громадська організація «Культурно-дослідницький центр України та Китаю «LanHua»». URL: <https://lanhua-ua.org/pro-orhanizatsiyu/misiya> (Дата звернення: 27.08.2022)
46. Мовні курси для вчителів китайської мови. *Київська гімназія східних мов №1*. 01 листопада 2021. URL: <https://kgsm1.kiev.ua/2021/11/01/movni-kursi-dlya-vchiteliv-kitajskoyi-movi> (Дата звернення: 28.08.2022)
47. Напрямки діяльності. Міжнародна громадська організація «Культурно-дослідницький центр України та Китаю «LanHua»». URL: <https://lanhua-ua.org/pro-orhanizatsiyu/misiya>

ua.org/pro-orhanizatsiyu/napryamky-diyalnosti (Дата звернення: 27.08.2022)

- 48.Новий етап співробітництва Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана з китайськими науково-освітніми установами. *Україна-Китай*. 2018. №13. С. 144-147
- 49.Оцінки успішності влади та реакції суспільства на події, пов'язані з епідемією коронавірусу. *Київський міжнародний інститут соціології*. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=928&page=1> (Дата звернення: 28.08.2022)
- 50.Підсумки XI Міжнародної наукової конференції «Китайська цивілізація: традиції та сучасність». *Україна-Китай*. 2017. №4(10). С. 94-97.
- 51.Політологія: підручник / за ред. М. М. Вегеша. Київ: Знання, 2008. 556 с.
- 52.Про гімназію. Успішна співпраця в ім'я Нової української школи. *Київська гімназія східних мов №1*. URL: https://kgsm1.kiev.ua/gimnasium_about (Дата звернення: 28.08.2022)
- 53.Про театр. *Центр культури та мистецтв Китаю*. URL: <https://cocaao.com.ua/about-theatre> (Дата звернення: 28.08.2022)
- 54.Публічна дипломатія. Оцінка української політики у 2019 р. В+. *Портал зовнішньої політики*. URL: http://fpp.com.ua/zagalna_info/publiczna-diplomatiya (Дата звернення: 27.08.2022)
- 55.Руси С. 200.000 2 масок FFPXNUMX прибыли в Румынию с самолетом TAROM. *Airlines Travel*. 3 апреля 2020. URL: <https://ru.airlinestravel.ro/200-000-de-masti-ffp2-au-ajuns-in-romania-cu-o-cursa-tarom.html> (Дата обращения: 26.08.2022)
- 56.Солонина Є. «Китайська кухня»: інформаційний вплив КНР в Україні. *Радіо Свобода*. 30 січня 2021. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/information-influence-media-prc-china-ukraine/31073783.html> (Дата звернення: 28.08.2022)
- 57.Солонина Є., Стандіш Р. Китай використав торгівлю та вакцини для тиску на Україну, щоб вона не підтримала уйгурів – депутати і

- посадовці. *Радіо Свобода*. 28 липня 2021. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/kytay-torgivlya-tysk-vaktsyny/31380145.html> (Дата звернення: 28.08.2022)
- 58.Стандіш Р. Китай поглиблює свої балканські зв'язки, використовуючи сербські університети. *Радіо Свобода*. 12 травня 2021. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/kytay-pohlyblyuye-svoyi-balkanski-zvyazky-vykorystovuyuchy-serbski-universytety/31251438.html> (Дата звернення: 26.08.2022)
- 59.Сухорольська І., Турчин Я. Громадська дипломатія та демократичний імідж держави: монографія. Львів, 2019. 260 с
- 60.Таран М. «Китайська мрія» в «гармонійному світі». *Україна –Китай*. 2014. № 1(6). С. 16-19
- 61.Третій Українсько-китайський форум стратегічного партнерства «Один пояс, один шлях». *Україна-Китай*. 2019. №2(16). С. 130-133.
- 62.Туронок С. Г. Политический анализ и прогнозирование: учебн. для бакалавриата и магистратуры. Москва: Издательство Юрайт, 2019. 291 с.
- 63.Турчин, Я. Зовнішня політика КНР в умовах глобалізації. *Гуманітарні та соціальні науки : матеріали III Міжнар. конф. молодих вчених HSS2011, (Львів, 24–26 листоп. 2011 р.)*. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2011. С. 218 – 221.
- 64.У Києві відкрили перший у Європі Музичний центр Конфуція. *Україна-Китай*. 2019. №3(17). С. 136-137.
- 65.У Києві презентовано новий випуск журналу «Україна-Китай» з висвітленням головних подій XIX-го з'їзду Комуністичної партії Китаю (відео). *УНІАН*. 01 березня 2018. URL: <https://press.unian.ua/press/10026632-u-kiyevi-prezentovano-noviy-vipusk-zhurnalu-ukrajina-kitay-z-visvitlenniam-golovnih-podiy-xix-go-z-jizdu-komunistichnoji-partiji-kitayu-video.html> (Дата звернення: 28.08.2022)

- 66.У Києві пройшла урочиста церемонія відкриття Тижня китайсько-українського культурного обміну «Один пояс, один шлях». *Україна-Китай*. 2017. №2(8). С. 52-54
- 67.У Києві пройшов Перший китайсько-український молодіжний форум «Один пояс, один шлях: від Янцзи до Дніпра». *Україна-Китай*. 2017. №2(8). С. 56
- 68.У МЗС створено самостійний структурний підрозділ – Управління публічної дипломатії. *Урядовий портал*. 22 грудня 2015. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/248724390> (Дата звернення: 27.08.2022)
- 69.Українсько-китайська співпраця у сфері медіа: Китай розкриває обійми. *Kyiv media week*. 18 вересня 2019. URL: <https://kyivmediaweek.com/uk/news/737> (Дата звернення: 28.08.2022)
- 70.Урусов В. Українсько-китайська літня школа на історичному факультеті КНУ імені Тараса Шевченка. *Україна-Китай*. 2019. №4(18). С. 88-89.
- 71.*Україна-Китай*. 2014. №1(6). 118 с.
- 72.Філії організації. *Міжнародна громадська організація «Культурно-дослідницький центр України та Китаю «LanHua»*. URL: <https://lanhua-ua.org/pro-orhanizatsiyu/filiji-orhanizatsiji> (Дата звернення: 28.08.2022)
- 73.Хонін В. М. Методологічні принципи теорії міжнародних відносин. Стаття перша. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2016. Вип. 127. Част. 1. С. 104-115.
- 74.«Центр культури та мистецтв Китаю» – нова громадянська організація України. *Україна-Китай*. 2018. №12. С. 92-93
- 75.Центр мови та культури “Ні Хао”. *Міжнародна громадська організація «Культурно-дослідницький центр України та Китаю «LanHua»*. URL: <https://lanhua-ua.org/projects/tsentr-movy-ta-kultury-ni-hao> (Дата звернення: 26.08.2022)
- 76.Цзя І. Центр досліджень у галузі перекладу і поширення китайської культури за кордоном: дружба і співробітництво з Україною. *Україна-Китай*. 2017. №1(7). С. 138-139.

77. Чехія другою серед країн ЄС попросила вакцину у Китаю. *Європейська правда*. 4 березня 2021. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2021/03/4/7120498> (Дата звернення: 26.08.2022)
78. Чжен В. Викладання китайської мови в Київській гімназії східних мов №1. *Україна-Китай*. 2017. №1(7). С. 132-133.
79. Чжен В. Китайська мова в Україні – п'ятдесят років. *Україна-Китай*. 2014. №1(6). С. 78-81
80. Ши Я. Інститут Конфуція – рушник, на якому розгортається культурна співпраця між Україною та Китаєм. *Україна-Китай*. 2017. №1(7). С. 124-127.
81. Ши Я. Співробітництво України та Китаю в сфері вищої освіти. *Україна-Китай*. 2017. №3(9). С. 114-115.
82. Шуляк А., Павліха Н. Публічна дипломатія задля безпеки сталого розвитку. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2022. №2 (13). С. 162-175.
83. III Міжнародний фестиваль «Китайський Новий рік в Україні». *Міжнародна громадська організація «Культурно-дослідницький центр України та Китаю «LanHua»*. URL: <https://lanhua-ua.org/projects/iii-mizhnarodnyj-festyval-kytajskij-novyj-rik-v-ukrajini> (Дата звернення: 28.08.2022)
84. About China Cultural Center. *China Cultural Center*. 02 February 2015. URL: http://en.chinaculture.org/ccc/2015-02/02/content_597924.htm (Last accessed: 26.08.2022)
85. About CPIFA. *Chinese People's Institute of Foreign Affairs*. URL: <http://www.cpifa.org/en/class/7> (Last accessed: 26.08.2022)
86. About MSRI. *Huaqiao university*. URL: https://msri.hqu.edu.cn/en/About_MSRI1.htm (Last accessed: 26.08.2022)
87. About us. *The Chinese People's Association for Friendship with Foreign Countries*. URL:

- https://cpaffc.org.cn/index/xiehui/xiehui_list/cate/12/lang/2.html (Last accessed: 26.08.2022)
88. About us. Members & partners. *eSiLKS*. URL: <http://www.esilks.org/about/members> (Last accessed: 26.08.2022)
89. Academic Technology Approval Scheme (ATAS). *GOV.UK*. 14 May 2021. URL: <https://www.gov.uk/guidance/academic-technology-approval-scheme> (Last accessed: 26.08.2022)
90. Agence France Presse. China denies seeking virus praise from Germany. *France 24*. 13 April 2020. URL: <https://www.france24.com/en/20200413-china-denies-seeking-virus-praise-from-germany> (Last accessed: 27.08.2022)
91. Agence France Presse. Greece gets 500,000 masks from China to combat virus. *Barron's*. 21 March 2020. URL: <https://www.barrons.com/news/greece-gets-500-000-masks-from-china-to-combat-virus-01584796811> (Last accessed: 27.08.2022)
92. Ambassador Yi Xianliang attends ceremony of protective equipment from Shanghai to Oslo municipality. *Embassy of the People's republic of China in the Kingdom of Norway*. 15 April 2020. URL: https://www.mfa.gov.cn/ce/ceno//eng/zjsg_2/sgxw/t1769782.htm (Last accessed: 27.08.2022)
93. Anthony I., Zhou J., Yuan J., Su F., Kim J. China-EU connectivity in an era of geopolitical competition. SIPRI policy paper No. 59. Stockholm: SIPRI, 2021. 50 p.
94. Bandurski D. Journalism denied: How China views the news. *China Media Project*. 1 February 2018. URL: <http://chinamediaproject.org/2018/02/01/journalism-denied-a-reminder-of-how-china-views-the-news> (Last accessed: 21.08.2022)
95. Barigazzi J. Italy's foreign minister hails Chinese coronavirus aid. *Politico*. 13 March 2020. URL: <https://www.politico.eu/article/italys-foreign-minister-hails-chinese-caronavirus-aid> (Last accessed: 27.08.2022)

96. Becard D. S. R., Filho P. M. Chinese cultural diplomacy: instruments in China's strategy for international insertion in the 21st century. *Revista Brasileira de Política Internacional*. 2019. Vol. 62. No. 1. P. 1-20.
97. Bekkers F., Oosterveld W., Verhagen P. Checklist for collaboration with Chinese universities and other research institutions. The Hague: The Hague Center for Strategic Studies, 2019. 18 p.
98. Belt and Road News Network to further facilitate media cooperation along the Belt and Road. *People's Daily Online*. 23 April 2019. URL: <http://en.people.cn/n3/2019/0423/c90000-9571233.html> (Last accessed: 21.08.2022)
99. Benner T., Gaspers J., Ohlberg M., Poggetti L., ShiKupfer K. Authoritarian advance: responding to China's growing political influence in Europe. Berlin: GPPi and Merics, 2018. 53 p.
100. Blackwill R. D., Robert D., Tellis A. J. Revising China's evolving grand strategy. *U.S. Grand strategy toward China*. Washington: Council on Foreign Relations, 2015. P. 7-17
101. Brady A. Guiding hand: the role of the CCP Central Propaganda Department in the current era. *Westminster Papers in Communication and Culture*. 2017. Vol 3. No. 1. P. 58-77
102. Brady A. Magic weapons: China's political influence activities under Xi Jinping. *Wilson Center*. 18 September 2017. URL: <https://www.wilsoncenter.org/article/magic-weapons-chinas-political-influence-activities-under-xi-jinping> (Last accessed: 21.08.2022)
103. Brattberg E., Le Corre P., Stronski P., de Waal T. China's Influence in Southeastern Central, and Eastern Europe. Vulnerabilities and resilience in four countries. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace, 2021. 100 p.
104. Braw, E. Beware of bad Samaritans. China and Russia are sending medical aid to Italy and other coronavirus-stricken countries, but their motives aren't so altruistic. *Foreign policy*. 30 March 2020. URL:

- <https://foreignpolicy.com/2020/03/30/russia-china-coronavirus-geopolitics/>
(Last accessed: 26.08.2022)
105. Brzeski P. China advances film industry law, cracks down on “western values”. *Hollywood Reporter*. 30 August 2016. URL: <https://www.hollywoodreporter.com/news/china-advances-film-industry-law-924201> (Last accessed: 21.08.2022)
106. Budapest protest against Fudan University campus. *BBC*. 5 June 2021. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-57372653> (Last accessed: 21.08.2022)
107. Cai Y. China-Europe higher education cooperation: Opportunities and challenges. *Frontiers of Education in China*. 2019. Vol. 14. No. 2. P. 167–179.
108. Cai Y. Erasmus Mundus joint programme and EU’s strategy on higher education cooperation with China: Lessons from MARIHE programmer. *Journal of the European Higher Education Area*. 2013. No. 2. P. 95–112.
109. Cao D. President calls on think tanks to boost teamwork, Belt, Road construction. *China Daily*. 25 April 2019. URL: <http://global.chinadaily.com.cn/a/201904/25/WS5cc0b37da3104842260b8266.html> (Last accessed: 26.08.2022)
110. CGTN. China announces to help 82 countries fight COVID-2019. *CGTN*. 21 March 2020. URL: <https://news.cgtn.com/news/2020-03-20/China-announces-to-help-82-countries-fight-COVID-2019-P1hcQcQKe4/index.html> (Last accessed: 26.08.2022)
111. CGTN. China sends more medical aid after Czech president appeals for help in its fight against COVID-2019. *CGTN*. 20 March 2020. URL: <https://news.cgtn.com/news/2020-03-20/Czech-president-thanks-China-for-support-in-fighting-COVID-2019-pandemic-P0qSr9QOL6/index.html> (Last accessed: 27.08.2022)
112. CGTN. First train with donated medical supplies from China to Spain sets off. *Youtube*. 21 March 2020. URL:

- <https://www.youtube.com/watch?v=jHHXbXcKH6o> (Last accessed: 26.08.2022)
113. CGTN. The Point exclusive interview with Spain's foreign minister. *YouTube*. 1 April 2020. URL: https://www.youtube.com/watch?v=mVZYUsydduc&ab_channel=CGTN (Last accessed: 27.08.2022)
114. Chao S. German newspaper stops distributing supplement published by Chinese state-run media. *The Epoch Times*. 25 May 2018. URL: https://www.theepochtimes.com/german-newspaper-stops-distributing-supplement-published-by-chinese-state-run-media_2538556.html (Last accessed: 21.08.2022)
115. Chen J. Associating the "Davos Spirit" with China's rising economy. *New York Times*. URL: <https://web.archive.org/web/20191201130912/https://www.nytimes.com/paidpost/china-daily/associating-the-davos-spirit-with-chinas-rising-economy.html> (Last accessed: 25.08.2022)
116. Chen Z., Song L. The conceptual gap on soft power between China and Europe and its impact on bilateral relations. *Conceptual gaps in China-EU relations* / ed. Z. Pan. London: Palgrave Macmillan, 2012. P. 50-64.
117. China-Central and Eastern European countries education policy dialogue was held in Chingqing. *Cooperation between China and Central and Eastern European Countries*. 2020. URL: http://www.china-ceec.org/eng/msc_1/dsj/t1410563.htm (Last accessed: 12.08.2020).
118. China Public Diplomacy Association established in Beijing. *Embassy of the People's Republic of China in Ireland*. 31 December 2012. URL: <https://www.fmprc.gov.cn/ce/ceie/eng/NewsPress/t1003792.htm> (Last accessed: 26.08.2022)
119. China-Germany friendship concert successfully held in Cologne Cathedral by Poly WeDo. *Poly Culture Group Corporation Limited*. 19 July 2017. URL:

- http://en.polyculture.com.cn/news_detail/newsId=181.html (Last accessed: 26.08.2022)
120. China's peaceful rise: Speeches of Zheng Bijian 1997-2004. URL <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2012/04/20050616bijianlunch.pdf> (Last accessed: 03.10.2020)
121. China's soft power in Europe. Falling on hard times / ed. T. Dams, X. Martin, V. Kranenburg. European Think-tank Network on China, 2021. 117 p.
122. Chinese entrepreneur buys UK TV station. *China Daily*. 27 September 2009. URL: https://www.chinadaily.com.cn/business/2009-07/27/content_8477540.htm. (Last accessed: 21.08.2022)
123. Chinese qipao federation lands in Germany. *People's Daily Online*. 23 January 2018. URL: <http://en.people.cn/n3/2018/0123/c90000-9418912.html> (Last accessed: 26.08.2022)
124. Christiansen T., Kirchner E., Wissenbach U. Education and research collaboration in EU-China relations. *The European Union and China*. Berlin: Springer, 2019. P. 111-114.
125. Coronavirus: countries reject Chinese-made equipment. *BBC*. 30 March 2020. URL: <https://www.bbc.com/news/world-europe-52092395> (Last accessed: 27.08.2022)
126. Coronavirus: the first masks ordered from China arrive in France. *Teller Report*. 31 March 2020. URL: <https://www.tellerreport.com/news/2020-03-31--coronavirus—the-first-masks-ordered-from-china-arrive-in-france-.S17qhLevU.html> (Last accessed: 27.08.2022)
127. Courmont B. Soft power debate in China. *Academic Foresights*. 2015. No. 13. URL: http://www.academic-foresights.com/Soft_Power_Debates_in_China.html (Last accessed: 25.08.2020).

128. COVID-2019 and Europe-China relations: a country-level analysis / ed. J. Seaman. European Think-tank Network on China, 2020. 82 p.
129. COVID-2019 Chinese airline partners support KLM. *LKM Royal Dutch Airlines*. 18 March 2020. URL: <https://news.klm.com/chinese-airline-partners-support-klm> (Last accessed: 27.08.2020).
130. Cross M. K. D. Conceptualizing European public diplomacy. *European public diplomacy: soft power at work* / ed. M. K. D. Cross, J. Melissen. New York: Palgrave Macmillan, 2013. P. 1-11
131. Czech media analysis. *ChinfluenCE*. URL: <https://www.chinfluence.eu/media-analysis> (Last accessed: 28.08.2020).
132. d'Hooghe I. China's public diplomacy. Leiden: Brill, 2015. 424 p.
133. d'Hooghe I. China's public diplomacy goes political. *The Hague Journal of Diplomacy*. 2021. Vol. 16. P. 299-322.
134. d'Hooghe I. The limits of China's soft power in Europe. Beijing's public diplomacy puzzle. The Hague: Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', 2010. 42 p.
135. d'Hooghe I., Lammertink J. Towards sustainable Europe-China collaboration in higher education in research. Leiden: The LeidenAsiaCentre, 2020. 83 p.
136. d'Hooghe I., Montulet A., De Wolff M., Peike F. Assessing Europe-China collaboration in higher education and research. Leiden: LeidenAsiaCentre, 2018. 56 p.
137. Delvin K. 5 charts on global views of China. *Pew Research Center*. 19 October 2018. URL: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2018/10/19/5-charts-on-global-views-of-china> (Last accessed: 28.08.2022)
138. Delvin K., Huang C. Few Europeans confident in Xi as he seeks to extend Chinese economic influence in the regions. *Pew Research Center*. 22 March 2019. URL: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/03/22/few-europeans-confident-in-xi-as-he-seeks-to-extend-chinese-economic-influence-in-the-region> (Last accessed: 28.08.2022)

139. Dennison S. Crisis presidency: how Portuguese leadership can guide the EU into the post-COVID era. *European Council on Foreign Relations*. 26 October 2020. URL: https://ecfr.eu/publication/how_portuguese_leadership_can_guide_the_eu_into_the_post-covid_era (Last accessed: 27.08.2022)
140. Department of EU international relations and diplomacy studies. *EU-China Observer: Public Diplomacy in EU-China Relations*. 2016. No. 4.16. P. 1-18.
141. Diamond L., Schell O. Chinese influence and American interests: promoting constructive vigilance. Stanford: 2018. 304 p.
142. Drake B. Key takeaways on how the world views the U.S. and China. *Pew Research Center*. 23 June 2015. URL: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/06/23/key-takeaways-on-how-the-world-views-the-u-s-and-china> (Last accessed: 28.08.2022)
143. Eanna K., Burke F. Universities wrestle with question of how open to be with China. *Science Business*. 2020. URL: <https://sciencebusiness.net/universities-wrestle-question-how-open-be-china> (Last accessed: 10.01.2021)
144. El Teatro Real acercará al público chino su contenido a través de la plataforma cultural online Palco Digital. *Europa Press*. 1 April 2019. URL: <https://www.europapress.es/cultura/teatroreal-01040/noticia-teatro-real-acercara-publico-chino-contenido-traves-plataforma-cultural-online-palco-digital-20190401201011.html> (Last accessed: 26.08.2022)
145. Euractiv. EU-China: mending differences. 29 May - 2 June 2017. URL: <https://euractiv.eu/wp-content/uploads/sites/2/special-report/EURACTIV-Special-Report-2017.05-EU-China-Mending-Differences-1.pdf> (Last accessed: 25.08.2022).
146. European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. European higher education in the world. COM (2013) 499 final. 2013. URL:

- <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2013/EN/1-2013-499-EN-F1-1.Pdf> (Last accessed: 10.01.2021).
147. European Commission. Erasmus+ for higher education in China. 2019. URL: https://ec.europa.eu/assets/eac/erasmus-plus/factsheets/asia-central/china_erasmusplus_2019.pdf (Last accessed: 10.01.2021).
148. European Commission. EU-China strategic outlook: commission and HR/VP contribution to the European Council. 12 March 2019. URL: <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-eu-china-a-strategic-outlook.pdf> (Last accessed: 26.08.2022).
149. European Commission, European External Action Service. Joint communication to the European Parliament and the Council – elements for a new EU strategy on China. 22 June 2016. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=celex:52016JC0030> (Last accessed: 26.08.2022).
150. European Commission, EACEA and Eurydice. The European higher education area in 2018: bologna process implementation report. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2018. 330 p.
151. European Parliament. Question for written answer E-004477/2020 to the commission rule 138 Christine Anderson (ID) subject: Chinese influence at European universities. 31 July 2020. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2020-004477_EN.html (Last accessed: 25.08.2022)
152. European public opinion on China in the age of COVID-2019: differences and common ground across the continent / R. Q.Turcsanyi et al. Olomouc: Palacky University & Central European Institute of Asian Studies (CEIAS), 2020. 32 p.
153. Fallon T. China, Italy, and coronavirus: geopolitics and propaganda. *The Diplomat*. 20 March 2020. URL: <https://thediplomat.com/2020/03/china-italy-and-coronavirus-geopolitics-and-propaganda> (Last accessed: 26.08.2022)

154. Foo Y. C. EU industry chief sees no quid pro quo in Chinese firms' 'mask diplomacy'. *Reuters*. 1 April 2020. URL: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-eu-huawei-tech-idINKBN21J6C8> (Last accessed: 27.08.2022)
155. Foreign Affairs Committee. Autocracies and UK Foreign Policies. 3 September 2019. URL: <https://tinyurl.com/wwhv9ch> (Last accessed: 25.08.2022)
156. *Foreign Affairs Committee*. A cautious embrace: defending democracy in an age of autocracies. 5 November 2019. URL: <https://publications.parliament.uk/pa/cm201919/cmselect/cmffaff/109/10902.htm> (Last accessed: 25.08.2022)
157. Fu J. Moving toward a bright future: Chinese students in the EU. Brussels: European Institute for Asian Studies, 2019. 10 p.
158. Gecer E. Media, politics and democracy: a critical perspective. *Erciyes Journal of Communication*. 2018. Vol. 5. No. 4. P. 479–492.
159. GHK Consulting and Renmin University. EU-China student and academic staff mobility: present situation and future developments. 2011. URL: https://ec.europa.eu/assets/eac/education/international-cooperation/documents/china/mobility_en.pdf (Last accessed: 12.08.2020).
160. Gilboa E. Searching for a theory of public diplomacy. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 2008. Vol. 616. No. 55. P. 55-77
161. Glaser B. S., Murphy M. E. Soft power with Chinese characteristics: the ongoing debate. *Chinese soft power and its implications for the United States: competition and cooperation in the developing world* / ed. C. McGiffert. Washington, D. C.: CSIS, 2009. P. 10 – 26.
162. Global soft power index 2021. *Brand Finance*. 2021. URL: <https://brandirectory.com/globalsoftpower/> (Last accessed: 26.08.2022).
163. Godement F., Vasselier A. China at the gates. A new power audit of EU-China relations. London: European Council on Foreign Relations, 2017. 128 p.

164. Greenslade R. What is *MailOnline* doing in partnership with the *People's Daily* of China? *The Guardian*, 12 August 2016. URL: <https://www.theguardian.com/media/greenslade/2016/aug/12/mail-online-goes-into-partnership-with-the-peoples-daily-of-china> (Last accessed: 24.08.2022).
165. Hamilton C., Ohlberg M. Hidden hand: exposing how the Chinese Communist Party is reshaping the world. London: Oneworld Publications, 2020. 432 p.
166. Harłukowicz J. Maseczki, które przyleciały antonowem z Chin, mają lewy certyfikat. Nie wiadomo, czy chronią [ŚLEDZTWO «WYBORCZEJ»]. *Wyborcza.pl*. 23 kwietnia 2020. URL: <https://wroclaw.wyborcza.pl/wroclaw/7,35771,25890303,kgm-kupil-maseczki-z-lewym-certyfikatem-nie-wiadomo-czy-chronia.html> (Last accessed: 24.08.2022).
167. Hartig F. Chinese public diplomacy: the rise of The Confucius Institute. New York: Routledge, 2016. 215 p.
168. Hayward, J. The rise of China's new-type think tanks and the internationalization of the state. *Pacific Affairs*. 2018. Vol. 91. No. 1. P. 27-47.
169. Hellenic Trade Council. Bank of China & HETCO to donate 22,000 face masks to support Greece in the fight against COVID-2019. *HECTO*. URL: <https://hetco.org/bank-of-china-hetco-to-donate-22000-face-masks-to-support-greece-in-the-fight-against-COVID-2019> (Last accessed: 27.08.2022).
170. Hernández J. C. Leading Western publisher bows to Chinese censorship. *The New York Times*. 1 November 2017. URL: <https://www.nytimes.com/2017/11/01/world/asia/china-springer-nature-censorship.html> (Last accessed: 25.08.2022).
171. History & milestones. *The Commercial Press*. URL: http://publish.commercialpress.com.hk/en_about.php (Last accessed: 28.08.2022).
172. Hirst N. Europe's Mr. China. *Politico*. 31 May 2017. URL: <https://www.politico.eu/article/gambardella-is-radio-beijing> (Last accessed: 25.08.2022).

173. How effective is China's 'mask diplomacy' in Europe. *EURACTIV*. 12 October 2020. URL: https://www.euractiv.com/section/politics/news/capitals-special-edition-how-effective-is-chinas-mask-diplomacy-in-europe/?fbclid=IwAR24A5f_u8cleDt6g-nozMhegmntQJm611qbxBHn-Plv10PbvLOz50YD1jg (Last accessed: 26.08.2022).
174. Huawei оголошує конкурсний відбір для участі у всесвітній онлайн-програмі «Насіння для майбутнього». *Українська асоціація китаєзнавців*. 30 липня 2020. URL: <https://sinologist.com.ua/huawei-ogoloshuye-konkursnyj-vidbir-dlya-uchasti-u-vsesvitnij-onlajn-programi-nasinnya-dlya-majbutnogo> (Дата звернення: 27.08.2022)
175. Huawei оголошує конкурсний відбір для участі у всесвітній онлайн-програмі. *Українська асоціація китаєзнавців*. 19 травня 2021. URL: <https://sinologist.com.ua/huawei-ogoloshuye-konkursnyj-vidbir-dlya-uchasti-u-vsesvitnij-onlajn-programi> (Дата звернення: 27.08.2022)
176. Hughes C. Confucius Institutes and the university: distinguishing the political mission from the cultural. *Issues & Studies*. 2014. Vol. 50. No. 4. P. 49–50.
177. Hungarian media analysis. *ChinfluenCE*. URL: <https://www.chinfluence.eu/hungarian-media-analysis> (Last accessed: 26.08.2022).
178. International Conference «Cultural exchanges along the Silk Road» - 16-17 novembre 2016. *Instituto Confucio Universite Cattolica dei Sacro Cuore*. URL: <https://istitutoconfucio.unicatt.it/confucius-photogallery-international-conference-cultural-exchanges-along-the-silk-road-16-17-novembre-2016> (Last accessed: 26.08.2022).
179. Isn't mr. Gunnar Stavrum a racist? – An open letter to the editor-in-chief of *Nettavisen* from spokesperson of the Chinese Embassy in Norway. *Embassy of the People's Republic of China in the Kingdom of Norway*. 27 March 2020. URL: https://www.mfa.gov.cn/ce/ceno//eng/zjsg_2/sgxw/t1762069.htm (Last accessed: 26.08.2022).

180. Italia e Cina, conoscersi meglio per crescere insieme. *Centro Studi sulla Cina Contemporanea*. URL: <http://www.cscce.it/eventi/p/italia-e-cina-conoscersi-meglio-per-crescere-insieme> (Last accessed: 26.08.2022).
181. JeeYun B., Peng L. China's first lady in diplomacy. *USC Center on Public Diplomacy at the Annenberg School*. 2014. URL: <https://uscpublicdiplomacy.org/sites/default/files/BestStudentPaper2014.pdf> (Last accessed: 26.08.2022).
182. Jiang J., Shen W. International mentorship and research collaboration: Evidence from European-trained Chinese PhD returnees. *Frontiers of Education in China*. 2019. Vol. 14. No. 2. P. 180–205.
183. Jiang T., Shi L. The way of the international cooperation of higher education under the strategy of The Belt and Road. *Science Journal of Education*. 2019. Vol. 7. No. 3. P. 73–80.
184. Jiang Y. Join hands to win final victory. *China Daily*. 08 May 2020. URL: <https://www.chinadaily.com.cn/a/202005/08/WS5eb49d4ea310a8b241154143.html> (Last accessed: 26.08.2022).
185. Kan J. Chinese embassy pressured theatre to cancel Shen Yun performances in Spain, investigation reveals. *Epoch Times*. 29 January 2019. URL: https://www.theepochtimes.com/undercover-phone-call-reveals-chinese-embassy-pressure-to-cancel-shen-yun-in-spain_2779209.html (Last accessed: 25.08.2022).
186. Karaskova I., Bachulska A., Kelemen B., Matura T., Sebok F., Simalcik M. China's sticks and carrots in Central Europe: the logic and power of Chinese influence. Praha: The Association for International Affairs, 2020. 98 p.
187. Karaskova I., Matura T., Turcsanyi R. Q., Simalcik M. Central Europe for sale: the politics of China's influence. Prague: amo, 2018. 38 p.
188. Keaten J. AP Exclusive: Diplomats say China puts squeeze on Ukraine. *AP News*. 25 June 2021. URL: <https://apnews.com/article/united-nations-china-europe-ukraine-health-a0a5ae8f735b92e39c623e453529cbb9> (Last accessed: 28.08.2022).

189. Kerr B. New shipment of contamination equipment has arrived in Norway. *Norway Today*. 29 March 2020. URL: <https://norwaytoday.info/news/new-shipment-of-contamination-equipment-has-arrived-in-norway> (Last accessed: 27.08.2022).
190. Keynote speech by H. E. Ambassador Liu Xiaoming at the Chatham House: pull in the same direction and build a community with a shared future for mankind. Chatham House, 2 March 2020. *Embassy of the People's Republic of China in the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland*. 3 March 2020. URL: <https://www.mfa.gov.cn/ce/ceuk//eng/dshdjhh/t1751448.htm> (Last accessed: 27.08.2022).
191. Kobierecka A., Kobierecki M. M. Coronavirus diplomacy: Chinese medical assistance and its diplomatic implications. *International Politics*. 2021. Vol. 58. P. 937–954
192. Kohut A. Attitudes toward China. America's global image remains more positive than China's but many see China becoming world's leading power. Washington: Pew Research Center, 2013. P. 24-34.
193. Konfuzius-Institute stärken — deutsch-chinesischen Wissenschaftsaustausch ausbauen. *Konfuzius-Institute Berlin*. 14 August 2020. URL: <https://www.konfuziusinstitut-berlin.de/wp-content/uploads/2020/09/Konfuzius-Institute-staerken-Positionspapier.pdf> (Zuletzt aufgerufen: 25.08.2022).
194. Kong G. CPC reaches out to political parties in the developed world. *China.org.cn*. 28 August 2012. URL: http://www.china.org.cn/opinion/2012-08/28/content_26352213.htm (Last accessed: 26.08.2022).
195. Lau S. Coronavirus: Germany's Angela Merkel plays down China's providing medical supplies to hard-hit European countries. *South China Morning Post*. 18 March 2020. URL: <https://www.scmp.com/news/china/politics/article/3075659/coronavirus->

- [germanys-angela-merkel-plays-down-chinas-provision](#) (Last accessed: 27.08.2022).
196. Le Nord-Ouest de la Chine s'invite à Rouen. Bienvenue sur la nouvelle route de la soie! *Rouen Normandy invest*. 20 juillet 2016. URL: <https://www.rouennormandyinvest.com/agenda/nord-ouest-de-chine-sinvite-a-rouen-bienvenue-nouvelle-route-de-soie/> (Last accessed: 26.08.2022).
197. Lee S. T. Vaccine diplomacy: nation branding and China's COVID-2019 soft power. *Place Branding and Public Diplomacy*. 2021. P. 1-15. URL: <https://doi.org/10.1057/s41254-021-00224-4> (Last accessed: 26.08.2022).
198. Leonard M., Stead C., Smewing C. Public diplomacy. London: The Foreign Policy Centre, 2002. 183 p.
199. Li M. China debates soft power. *Chinese Journal of International Politics*. 2008. Vol. 2. P. 287-308.
200. Li W. Think tanks need to play a leading role in advancing the Belt and Road Initiative. *China Daily*. 16 June 2017. URL: http://www.chinadaily.com.cn/m/drc/2017-07/25/content_30242333.htm (Last accessed: 26.08.2022).
201. Liu C. Face mask QC issue should not be politicized: Chinese ambassador to the Netherlands. *Global Times*. 30 March 2020. URL: <https://www.globaltimes.cn/content/1184131.shtml> (Last accessed: 26.08.2022).
202. Loubere N. Censoring the academy: The Cambridge University Press scandal and beyond. *China Story Yearbook 2017* / ed. J. Golley, L. Jaivin. Canberra: Australia National University Press, 2018. P. 116–117
203. Made in China 2025. *State Council*. 8 May 2015. URL: http://www.gov.cn/zhengce/content/2015-05/19/content_9784.html (Last accessed: 24.08.2022).
204. Mario E., Marmanini U. Spain-China relations and COVID-2019: the bright and dark sides of a necessary partnership for Spain. *Elcano Royal Institute*. 6 May 2020. URL:

- http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_en/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_in/zonas_in/ari62-2020-esteban-armanini-spain-china-relations-and-COVID-2019-bright-and-dark-sides-necessary-partnership-for-spain (Last accessed: 27.08.2022).
205. Media Cooperation forum on Belt and Road held in Hainan. *Beijing Review*. 20 October 2018. URL: http://www.bjreview.com.cn/Latest_Headlines/201810/t20181031_800145690.html (Last accessed: 24.08.2022).
206. Media forum China–Germany–USA: understanding and cooperation in a world in turmoil. *Robert Bosch Stiftung*. May 2018. URL: <https://www.bosch-stiftung.de/en/news/media-forum-china-germany-usa-understanding-and-cooperation-world-turmoil> (Last accessed: 24.08.2022).
207. Mediafax. The army and the men bought protection materials from Unifarm worth 5 million euros. *Tekdeeps*. 27 July 2020. URL: <https://tekdeeps.com/the-army-and-the-men-bought-protection-materials-from-unifarm-worth-5-million-euros> (Last accessed: 27.08.2022).
208. Melissen J. The new public diplomacy: between theory and practice. *The new public diplomacy: soft power in international relations*. New York: Palgrave Macmillan, 2005. P. 3-27
209. Members. *Belt and Road Media Community*. 2020. URL: <http://brmc.chnpec.com/en/member.shtml> (Last accessed: 24.10.2020).
210. Menegazzi S. Chinese think tanks and public diplomacy in the Xi Jinping era. *Global Society*. 2020. P. 1-22.
211. Menegazzi S. Rethinking think tanks in contemporary China. London: Palgrave Macmillan, 2018. 207 p.
212. Merics. Conflicted hearts and minds. A survey of political attitudes of Chinese students in German. 2020. URL: <https://merics.org/en/report/conflicted-hearts-and-minds> (Last accessed: 10.01.2021)

213. Miles J. A. *Management and organisation theory: a Jossey-Bass reader*. San Francisco: Jossey Bass, 2012. 480 p.
214. Mikko Huotari. *MERICs*. URL: <https://meric.org/en/team/mikko-huotari> (Last accessed: 25.08.2022).
215. Ministre de l'Europe et des Affaires étrangères. COVID-2019 – Chinese solidarity shipment. *Ministre de l'Europe et des Affaires étrangères*. 19 Mar. 2020. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/coming-to-france/coming-to-france-your-COVID-2019-questions-answered/coronavirus-statements/article/COVID-2019-chinese-solidarity-shipment-19-mar-2020> (Last accessed: 27.08.2022).
216. Ministry of Education of the People's Republic of China. 2018年度我国出国留学人员情况统计 [Statistics of Chinese students studying abroad in 2018]. 2019. URL: http://www.moe.gov.cn/jyb_xwfb/gzdt_gzdt/s5987/201903/t20190327_375704.html (Last accessed: 25.08.2022).
217. MTI-Hungary Today. Coronavirus – Szijjarto: 47 million face masks already arrived in Hungary. *Hungary Today*. 14 April 2020. URL: <https://hungarytoday.hu/coronavirus-szijjarto-china-hungary-face-masks> (Last accessed: 27.08.2022).
218. Myklebust J. P. Confucius institutions close as China relations deteriorate. *University World News*. 16 May 2020. URL: <https://www.universityworldnews.com/post.php?story=20200513092025679> (Last accessed: 25.08.2022).
219. *Nihao Deutschland* zeigt Deutschen China [*Nihao Deutschland* shows German China]. *Focus Online*. 8 August 2017. URL: https://www.focus.de/kultur/kino_tv/medien-nihao-deutschland-zeigt-deutsche-n-china_id_7447640.html (Last accessed: 25.08.2022).
220. November 4: Think tank international forum of China and Central and Eastern European countries. *Latvian Institute of International Affairs*. 24

- October 2016. URL: <https://www.liia.lv/en/news/november-4-think-tank-international-forum-of-china-and-central-and-eastern-european-countries-550>
(Last accessed: 26.08.2022).
221. Nye J. S. Bound to lead: the changing nature of American power. New York: Basic Books, 1991. 336 p.
222. Nye J. S Soft power. The means to success in world politics. New York: Public Affairs, 2004. 130 p.
223. Ostrowska A. Great expectations: China's image on Polish mainstream media and among elites. Warsaw: Centre for International Relations, 2018. 31p.
224. Overall plan to coordinate the promotion of world-class universities and the construction of first-class disciplines. *State Council*. 25 October 2015. URL: http://www.gov.cn/zhengce/content/2015-11/05/content_10269.htm (Last accessed: 25.08.2022).
225. Overseas Chinese Affairs Office of the State Council. 2017 annual budget of the Overseas Chinese Affairs Office of the State Council. Center for security and emerging technology. 2020. URL: <https://cset.georgetown.edu/publication/2017-annual-budget-of-the-overseas-chinese-affairs-office-of-the-state-council/> (Last accessed: 26.08.2022).
226. Overview. *Belt and Road Studies Network*. URL: http://www.brsn.net/list/en_about/index.html#Basic (Last accessed: 26.08.2022).
227. Paliszewska-Mojsiuk M. Education along the Belt and Road. *Scientific Journals of the Maritime University of Szczecin*. 2019. Vol. 60. No. 132. P. 210-216.
228. Panichi J. China-backed think tank exits Brussels. *Politico*. 23 July 2015. URL: <https://www.politico.eu/article/china-think-tank-exits-brussels-lobbying-madariaga> (Last accessed: 25.08.2022).
229. Partners & organisations. *Friedrich Evert Stiftung*. URL: <http://www.fes-china.org/en/partners.html> (Last accessed: 26.08.2022).

230. Peel M., Hancock T., Hopkins V., Johnson M. China ramps up coronavirus help to Europe. *Financial Times*. 18 March 2020. URL: <https://www.ft.com/content/186a9260-693a-11ea-800d-da70cff6e4d3> (Last accessed: 26.08.2022).
231. Peking university launches 'Belt and Road Institute' led by Guanghua school of management. *Peking University Guanghua School of Management*. 23 April 2018. URL: <https://www.prnewswire.com/in/news-releases/peking-university-launches-belt-and-road-institute-led-by-guanghua-school-of-management-680568461.html> (Last accessed: 26.08.2022).
232. Peng W. China, film coproduction and soft power competition: doctoral dissertation. Brisbane, 2015. 242 p.
233. Pipchenko N. Transformation of China's foreign policy communication tools. *Zagadki chinского sukcesu: monogr.* Warszawa: Wyższa Szkoła Menedżerska w Warszawie, Europejsko-Chiński Instytut Naukowo-Edukacyjny, 2019. P. 81-94
234. Polish media analysis. *ChinfluenCE*. URL: <https://www.chinfluence.eu/polish-media-analysis> (Last accessed: 28.08.2022).
235. Polskie Linie Lotnicze LOT. Utworzenie mostu powietrznego między Rzeczpospolitą Polską a Chińską Republiką Ludową umożliwiło LOTCargo wdrożenie akcji humanitarnej. *Twitter*. 14 kwiecień 2020. URL: <https://twitter.com/LOTPLAirlines/status/1250120537256402950> (Last accessed: 27.08.2022).
236. Przemówienie JE Ambasadora Liu Guangyuan na konferencji prasowej w sprawie przeciwdziałania zachorowaniom na zapalenie płuc wywołane przez nowy typ koronawirusa. *Embassy of the People's republic of China in the Republic of Poland*. 12 February 2020. URL: https://www.mfa.gov.cn/ce/cepl//pol/sghd_1/t1743714.htm (Last accessed: 24.10.2020).

237. Propeller TV: About. *Facebook*. 2020. URL: https://www.facebook.com/pg/PropellerTV/about/?ref=page_internal (Last accessed: 24.10.2020).
238. Qiao L., Wangm X. Unrestricted warfare. Beijing: PLA Literature and Arts Publishing House, 1999. 228 p.
239. Rajczyk R. Chinese culture and media as soft power. *China's influence in Balkans and Central and Eastern Europe* / ed. R. Rajczyk. Warsaw: Warsaw Institute, 2019. P. 7–9
240. Ramo J. C. The Beijing consensus. London: Foreign Policy Center, 2004. 79 p.
241. Reporters Without Borders. China's pursuit of a new world media order. Paris: Reporters Without Borders, 2019. 52 p.
242. Richeri G. Global film market, regional problems. *China and the global media landscape: remapping and remapped* / ed. G. Balbi, J. Feiand, G. Richeri. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2019. P. 9–35
243. Rolland N. Mapping the footprint of Belt and Road influence operations. *Sinopsis*. 12 August 2019. URL: <https://sinopsis.cz/wp-content/uploads/2019/08/rollandbri.pdf> (Last accessed: 26.08.2022).
244. Routledge handbook of public diplomacy / ed. N. Snow, P. M. Taylor. Abingdon: Routledge, 2009. 382 p.
245. Rozmowa Ministra Jacka Czaputowicza z ambasadorem ChRL w Warszawie. *Biuro Rzecznika Prasowego. Ministerstwo Spraw Zagranicznych*. 17 Marsz 2020. URL: <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/rozmowa-ministra-jacka-czaputowicza-z-ambasadorem-chrl-w-warszawie> (Last accessed: 26.08.2022).
246. Scimia E. EU leaders fear Beijing's 'coronavirus diplomacy'. *AsiaNews*. 25 March 2020. URL: [https://www.asianews.it/news-en/\(East-Asia,China,Europe,North-America\)-EU-leaders-fear-Beijing's-'coronavirus-diplomacy'-49657.html](https://www.asianews.it/news-en/(East-Asia,China,Europe,North-America)-EU-leaders-fear-Beijing's-'coronavirus-diplomacy'-49657.html) (Last accessed: 27.08.2022).

247. Sharp power concept proves western bias. *Global Times*. 29 January 2018. URL: <https://www.globaltimes.cn/content/1087165.shtml> (Last accessed: 26.08.2022).
248. Shirbon E., Addison S. UK to exclude Chinese students from sensitive subjects – Times. *Reuters*. 1 October 2020. URL: <https://www.reuters.com/article/uk-britain-china-students-idUSKBN26M5YY> (Last accessed: 26.08.2022).
249. Silver L. China's international image remains broadly negative as views of the U.S. rebound. *Pew Research Center*. 30 June 2021. URL: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2021/06/30/chinas-international-image-remains-broadly-negative-as-views-of-the-u-s-rebound> (Last accessed: 28.08.2022).
250. Silver L., Delvin K., Huang C. Large majorities say China does not respect the personal freedoms of its people. *Pew Research Center*. 30 June 2021. URL: <https://www.pewresearch.org/global/2021/06/30/large-majorities-say-china-does-not-respect-the-personal-freedoms-of-its-people> (Last accessed: 28.08.2022).
251. Silver L., Delvin K., Huang C. Negative views of both U.S. and China about across advanced economies amid COVID-2019. *Pew Research Center*. 6 October 2020. URL: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2020/10/06/negative-views-of-both-us-and-china-amid-COVID-2019> (Last accessed: 28.08.2022).
252. Silver L., Delvin K., Huang C. People around the globe are divided in their opinions of China. *Pew Research Center*. 5 December 2019. URL: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2019/12/05/people-around-the-globe-are-divided-in-their-opinions-of-china> (Last accessed: 28.08.2022).
253. Silver L., Devlin K., Huang C. Unfavorable views of China reach historic highs in many countries. *Pew Research Center*. 6 October 2020. URL: <https://www.pewresearch.org/global/2020/10/06/unfavorable-views-of-china-reach-historic-highs-in-many-countries> (Last accessed: 26.08.2022).

254. Simalcik M. Image of China in Slovakia: ambivalence, adoration, and fake news. *Asia Europe Journal*. Vol. 19. 2021. P. 245-258.
255. Slovak media analysis. *Chinfluence*. URL: <https://www.chinfluence.eu/slovak-media-analysis> (Last accessed: 28.08.2022).
256. Soysal Y. In search of excellence: Chinese students on the move. *Bright Futures*. 2018. URL: <http://brightfutures-project.com/wp-content/uploads/2018/10/Bright-Futures-Booklet-Web-Version-1.pdf> (Last accessed: 10.01.2021).
257. Spilcker A. China um Hilfe gebeten: Heinsberg steht für das größte problem in der Corona-Krise. *Focus*. 25 März 2020. URL: https://www.focus.de/politik/deutschland/es-macht-mich-wuetend-china-um-hilfe-gebeten-heinsberg-steht-fuer-das-groesste-problem-in-der-corona-krise_id_11813014.html (Last accessed: 27.08.2022).
258. Stokes B. European millennials more likely than older generation to view China favorably. *Pew Research Center*. 18 February 2015. URL: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2015/02/18/european-millennials-more-likely-than-older-generations-to-view-china-favorably> (Last accessed: 28.08.2022).
259. Tartar A., Mira R., Diamond J. S. How China is buying its way into Europe. *Bloomberg*. 23 April 2018. URL: <https://www.bloomberg.com/graphics/2018-china-business-in-europe> (Last accessed: 21.08.2022)
260. The Ministry of Health has distributed compromised Chinese masks to COVID-2019 front-line workers without even testing them. *Anti-corruption fund*. 17 September 2020. URL: <https://acf.bg/en/ministerstvo-na-zdraveopazvaneto-e-r> (Last accessed: 27.08.2022).
261. The Commercial Press та Українська асоціація китаєзнавців. *Українська асоціація китаєзнавців*. 20 вересня 2019. URL:

- <https://sinologist.com.ua/commercial-press-ta-ukrayinska-asotsiatsiya-kytayeznavtsiv> (Дата звернення: 28.08.2022)
262. The soft power 30. China. *USC Center on Public Diplomacy*. URL: <https://softpower30.com/country/china> (Last accessed: 21.08.2022)
263. Tonchev P. A glimpse into China's soft power in the Western Balkans. *Political Trends & Dynamics. Chinese Soft Power in Southeast Europe*. 2019. Vol. 3. P. 18-24.
264. Tonchev P. China's soft power in Southeast Europe. Sarajevo, Friedrich-Ebert-Stiftung, 2020. 29 p.
265. Tzu-ti H. Belgian university to shut down Confucius Institute. *Taiwan News*. 12 December 2019. URL: <https://www.taiwannews.com.tw/en/news/3835636> (Last accessed: 26.08.2022)
266. Tzu-ti H. China's Confucius Institute renamed amid global backlash. *Taiwan News*. 06 July 2020. URL: <https://www.taiwannews.com.tw/en/news/3960842> (Last accessed: 26.08.2022)
267. Uminska-Woroniecka A. Cultural diplomacy in international relations: theory and studies on diplomacy. *Actual Problems of International Relations*. 2016. Vol. 127. No. 2. P. 4-19.
268. UNESCO Institute of Statistics. Education: inbound internationally mobile students by country of origin. 2020. URL: <http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?queryid=171#> (Last accessed: 12.08.2020).
269. Wan Y., Lin Y., Yongian Z. *Du dong yi dai yi lu* [Read and Understand One Belt, One Road]. Beijing: Zhong xin, 2015.
270. Wang H., Lu Y.-C. The conception of soft power and its policy implications: a comparative study of China and Taiwan. *Journal of Contemporary China*. 2008. Vol. 17. No. 56. P. 425-447.
271. Wang Y. Public diplomacy and the rise of Chinese soft power. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*. 2008. Vol. 616. No. 1. P. 257-273.

272. Waterson J., Sterling J. D. Daily Telegraph stops publishing section paid for by China. *The Guardian*. 14 April 2020. URL: <https://www.theguardian.com/media/2020/apr/14/daily-telegraph-stops-publishing-section-paid-for-by-china> (Last accessed: 26.08.2022)
273. What we do. *China Plus*. 2017. URL: <http://chinaplus.cri.cn/aboutus/aboutcri/62/20170216/392.html>. (Last accessed: 21.08.2022)
274. Who we are. *China Plus*. 2017. URL: <http://chinaplus.cri.cn/aboutus/aboutcri/62/20170216/393.html>. (Last accessed: 21.08.2022)
275. Wintour P. France summons Chinese envoy after coronavirus “Slur”. *The Guardian*. 15 April 2020. URL: <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/15/france-summons-chinese-envoy-after-coronavirus-slur> (Last accessed: 26.08.2022)
276. Wright H. 2.6 million piece of personal protective equipment arrives in Estonia. *ERR*. 02 April 2020. URL: <https://news.err.ee/1071881/2-6-million-pieces-of-personal-protective-equipment-arrives-in-estonia> (Last accessed: 25.08.2022)
277. Wywiad udzielony „Rzeczpospolitej» przez JE Ambasadora Liu Guangyuan. *Embassy of the People’s Republic of China in the Republic of Poland*. 07 Luty 2020. URL: http://pl.china-embassy.org/pol/sghd_1/t1741579.htm (Last accessed: 26.08.2022)
278. Xi J. Secure a decisive victory in building a moderately prosperous society in all respects and strive for the great success of socialism with Chinese characteristics for a new era. 19th National Congress of the Communist Party of China. *Xinhua*. URL: http://www.xinhuanet.com/english/download/Xi_Jinping’s_report_at_19th_PC_National_Congress.pdf (Last accessed: 12.09.2020).

279. Xi Z. The exercise and role of China's public diplomacy in Europe within the context of the 'Belt and Road initiative'. *International Relations*. 2018. Vol. 54. No. 2. P. 143-162.
280. Xinhua. China Chamber of Commerce in UK donates 1.862 mln items of medical supplies to Britain. *Xinhuanet*. 9 April 2020. URL: http://www.xinhuanet.com/english/2020-04/09/c_138959007_2.htm (Last accessed: 27.08.2022).
281. Xinhua. China sets up State Information office. *China Daily*. 04 May 2011. URL: http://www.chinadaily.com.cn/china/2011-05/04/content_12440782.htm (Last accessed: 26.08.2022).
282. Xinhua. Chinese aid for fighting COVID-2019 arrives in Croatia. *Xinhuanet*. 12 April 2020. URL: http://www.xinhuanet.com/english/2020-04/12/c_138969672.htm (Last accessed: 27.08.2022).
283. Xinhua. CPC invites feedback on new officials database. *People's Daily*. 05 November 2012. URL: <http://en.people.cn/90785/8004636.html> (Last accessed: 26.08.2022).
284. Xinhua. Hungary's Orban welcomes coronavirus protective medical supplies from China. *Xinhuanet*. 24 March 2020. URL: http://www.xinhuanet.com/english/2020-03/24/c_138913091.htm (Last accessed: 27.08.2022).
285. Xinhua. NW China province donates medical supplies to foreign cities. *Xinhuanet*. 30 March 2020. URL: http://www.xinhuanet.com/english/2020-03/30/c_138931311.htm (Last accessed: 27.08.2022).
286. Xinhua. Think tank urged to research 'Chinese dream'. *China Daily*. 28 May 2013. URL: http://www.chinadaily.com.cn/china/2013-05/28/content_16537848.htm (Last accessed: 26.08.2022).
287. Xinhua. Poland receives medical supplies from China for fighting coronavirus. *Xinhuanet*. 1 April 2020. URL: http://www.xinhuanet.com/english/2020-04/01/c_138936164.htm (Last accessed: 26.08.2022).

288. Xinhua. President meets leaders of overseas Chinese organizations. *Consulate General of the People's Republic of China in New York*. 9 April 2012. URL: http://newyork.china-consulate.org/eng/xw/201204/t20120409_4699823.htm (Last accessed: 26.08.2022).
289. Xinhua. Spokespersons of CPC departments make group debut. *China.org.cn*. 30 June 2010. URL: http://www.china.org.cn/china/2010-06/30/content_20385936.htm (Last accessed: 26.08.2022).
290. Xinhua. Xi sets targets for China's science, technology progress. *China Daily*. 30 May 2016. URL: https://www.chinadaily.com.cn/china/2016-05/30/content_25540484.htm (Last accessed: 12.09.2020).
291. Xinhua. Xi urges Spanish enterprises to make best use of CIIE platform. *China Daily*. 29 November 2018. URL: <https://www.chinadaily.com.cn/a/201811/29/WS5bff5322a310eff30328bc24.html> (Last accessed: 26.08.2022).
292. Xueyan L. Chinese students choosing Hungarian tertiary education: a systematic review. *East Asia*. 2020. Vol. 37. P. 317–330
293. Yirong Z., Wei Z., Pan G. Europe opens its arms to Chinese students. *Xinhua*. 2019. URL: http://www.xinhuanet.com/english/2019-06/19/c_138155225.html (Last accessed: 10.01.2021).
294. Yu S. Xinhua headlines: China showcases spirit of sharing by offering CEE countries COVID-2019 insights. *Xinhua*. 14 March 2020. URL: http://www.xinhuanet.com/english/2020-03/14/c_138877712.htm (Last accessed: 26.08.2022).
295. Zhang Z., Perrin D., Changpeng H. Soft power in the newsroom: media mindsets as limiters of China's media strategies in Europe. *China and the global media landscape: remapping and remapped* / ed. G. Balbi, J. Fei and G. Richeri. Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2019. P. 145–168
296. Zhao K. The motivation behind China's public diplomacy. *The Chinese Journal of International Politics*. 2015. Vol. 8. No. 2. P. 167-196.

297. Zhao X., Yu X. Does China's outward focused journalism engage a constructive approach? A qualitative content analysis of Xinhua News Agency's English news'. *Asian Journal of Communication*. 2019. Vol. 29. No. 4. P. 346–362.
298. Zheng G., Cai Y. Collaboration between Europe and China in doctoral education: historical development and future challenges. *International status anxiety and higher education: soviet legacy in China and Russia* / ed. A. Oleksiyenko, Q. Zha, I. Chirikov, J. Li. Hong Kong: Springer & Comparative Education Research Centre, 2018. P. 335–361.
299. Zhu L. China's foreign policy debates. Chaillot papers. Paris: EU Institute for Security Studies, 2010. 81 p.
300. 18 – 19.11.2016: International Conference One Belt and One Road – China and the World Goethe University Frankfurt. *Konfuzius Insitut Frnakfurt am Main*. 2016. URL: <http://www.konfuzius-institut-frankfurt.de/18-19-11-2016-international-conference-one-belt-and-one-road/> (Last accessed: 24.08.2022).
301. 2019 Belt and Road Media Community summit forum to be unveiled soon. *Belt and Road Media Community*. 20 June 2019. URL: <http://brmc.chnpec.com/en/NEWS/2019/06/20/b8f407690ab6452f86ec2b0b1bd3e8ee.shtml> (Last accessed: 24.08.2022).

ДОДАТКИ

Додаток А

Список публікацій здобувача за темою дисертації

Праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Кукалець О. Образ КНР у європейських країнах з 2012 до 2019 рр. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. 2023. 1(15). С.61-74.
2. Kukalets O., Sydoruk T., Avhustiuk M. China-EU student mobility: Policies, opportunities, and challenges. *Studia Politica. Romanian Political Science Review*. 2021. Vol. 21. No. 2. P. 603-629. **Scopus, Q3**. (Особистий внесок Кукалець Оксани Євгенівни – збір матеріалу, його систематизація, формулювання висновків; усього 80% тексту)
3. Кукалець О. Тенденції розвитку співпраці в галузі вищої освіти між Китаєм та ЄС. *Китаєзнавчі дослідження*. 2021. №1. С. 79-91.
4. Sydoruk T., Tymеichuk I., Kukalets O. China's efforts at influence in Europe, targeting the media and public opinion. *European Journal of East Asian Studies*. 2020. Vol. 20. No. 2. P. 396-413. **Scopus, Q2** (станом на 2020 р.) (Особистий внесок Кукалець Оксани Євгенівни – збір матеріалу, його систематизація, формулювання висновків; усього 75 % тексту)
5. Кукалець О. Вплив економічних чинників на формування образу КНР в Європі. *Політичне життя*. 2019. №3. С. 114-121.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Кукалець О. «М'яка сила» Китаю в наукових дослідженнях. *Наукові записки студентів та аспірантів. Серія «Міжнародні відносини»* 2021. № 6. С. 178-187.
2. Кукалець О. Публічна дипломатія в теорії міжнародних відносин. *Наукові записки студентів та аспірантів. Серія «Міжнародні відносини»* 2020. № 5. С. 141-147.

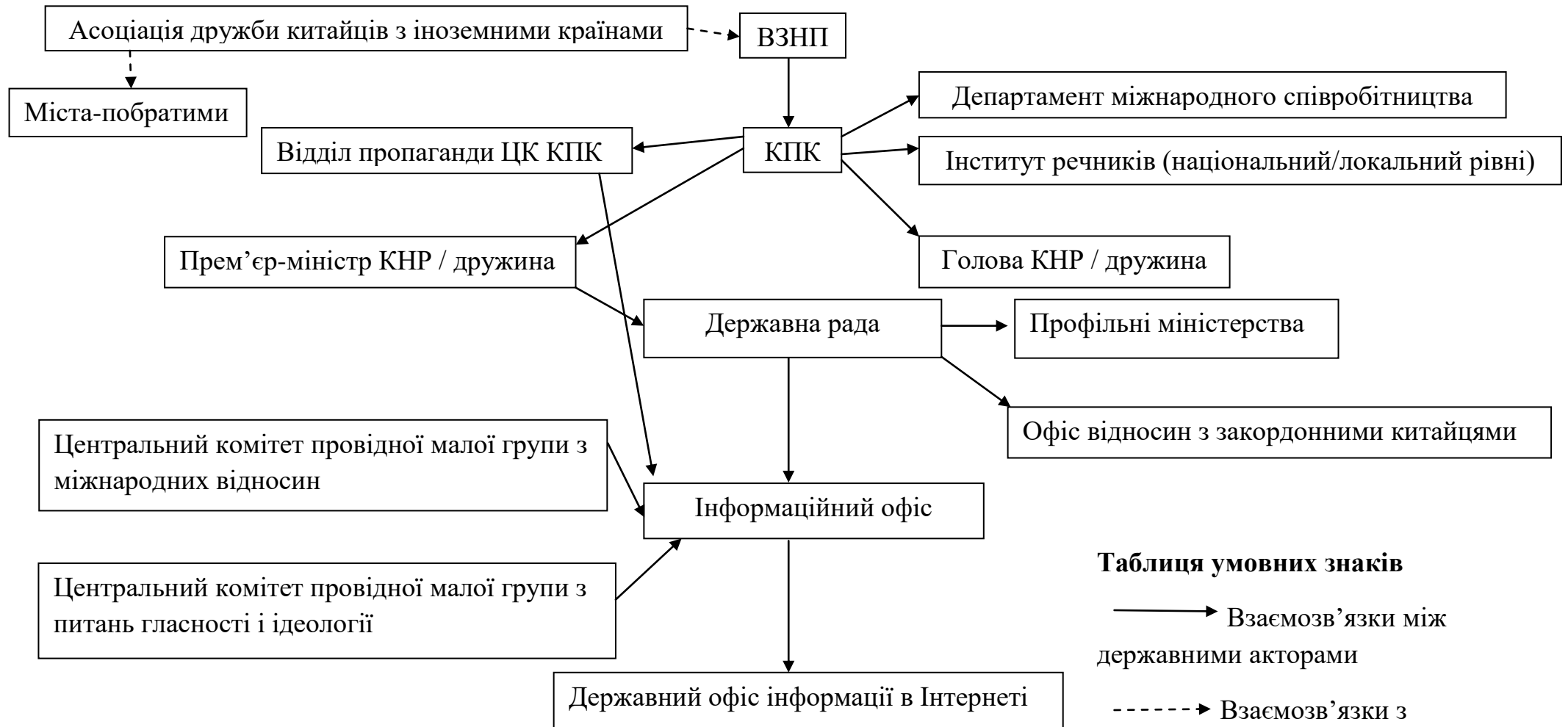
3. Кукалець О. «М'яка сила» КНР на Балканах. *Україна в умовах трансформації міжнародної системи безпеки*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 7-8 жовтня 2020 р.). / упоряд. М. З. Мальський, Л. В. Лещенко, О. С. Кучик, Р. В. Вовк. Львів: Факультет міжнародних відносин ЛНУ м. Івана Франка, 2020. С. 49-52.

ВІДОМОСТІ ПРО АПРОБАЦІЮ МАТЕРІАЛІВ ДИСЕРТАЦІЇ

1. XXVI наукова викладацько-студентська конференція «Дні науки» в НаУОА, Острог, 11-14 травня 2021 р. (тема доповіді: «Публічна дипломатія Китаю в наукових дослідженнях», онлайн формат).
2. XXV наукова викладацько-студентська конференція «Дні науки» в НаУОА, Острог, 11-15 травня 2020 р. (тема доповіді: ««М'яка сила» КНР у Центрально-Східній Європі», онлайн формат).
3. Україна в умовах трансформації міжнародної системи безпеки, ЛУН ім. І. Франка, Львів, 7-8 жовтня 2020 р. (тема доповіді: «М'яка сила» КНР на Балканах, заочна форма участі).
4. XXIV наукова викладацько-студентська конференція «Дні науки» в НаУОА, Острог, 13-17 травня 2019 р. (тема доповіді: «Вплив політичних чинників на формування образу КНР в Європі», очна форма участі).

Додаток Б

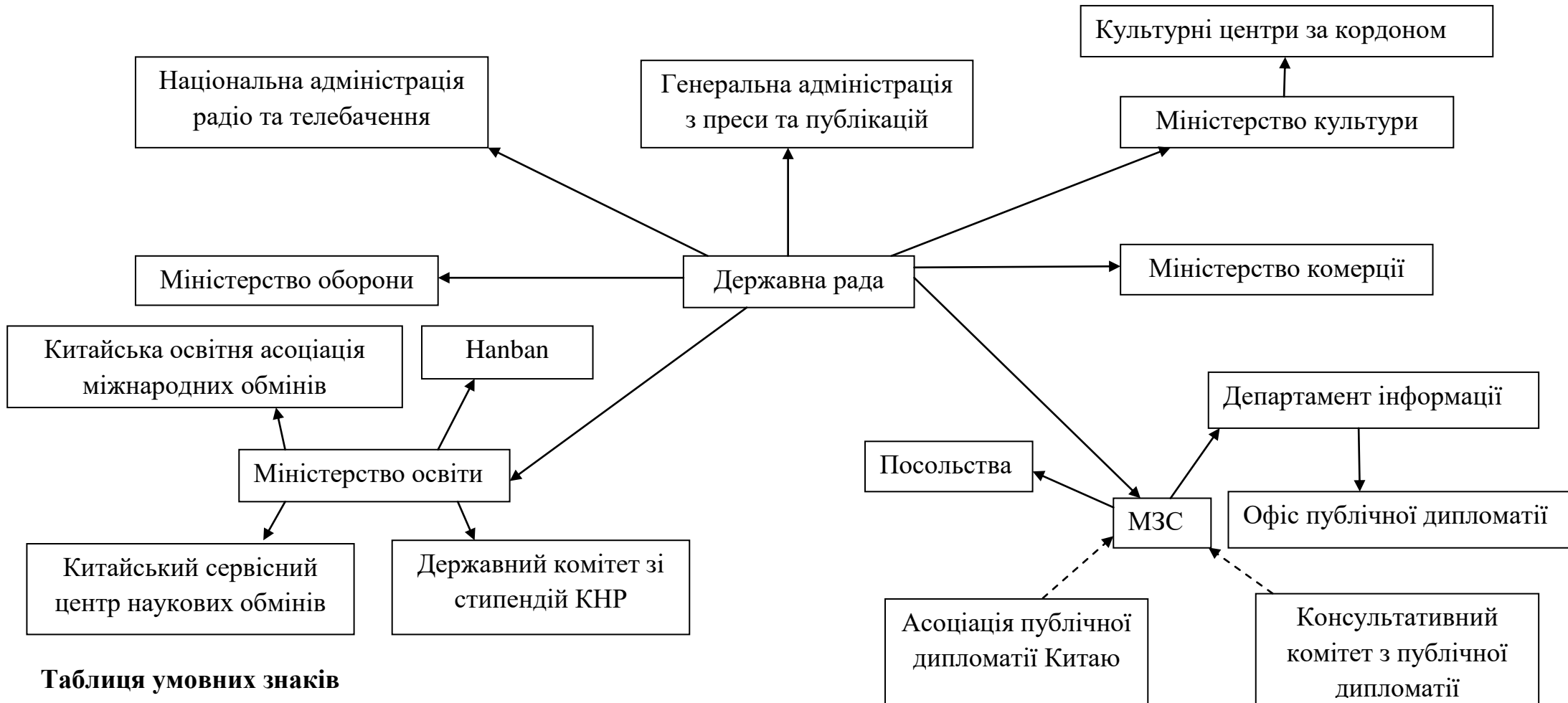
Основні державні актори КНР, задіяні у публічній дипломатії на рівні глав держави, уряду, ВЗНП, КПК



Джерело: складено автором на основі результатів власного дослідження.

Додаток В

Основні державні актори КНР, задіяні у публічній дипломатії на міністерському рівні



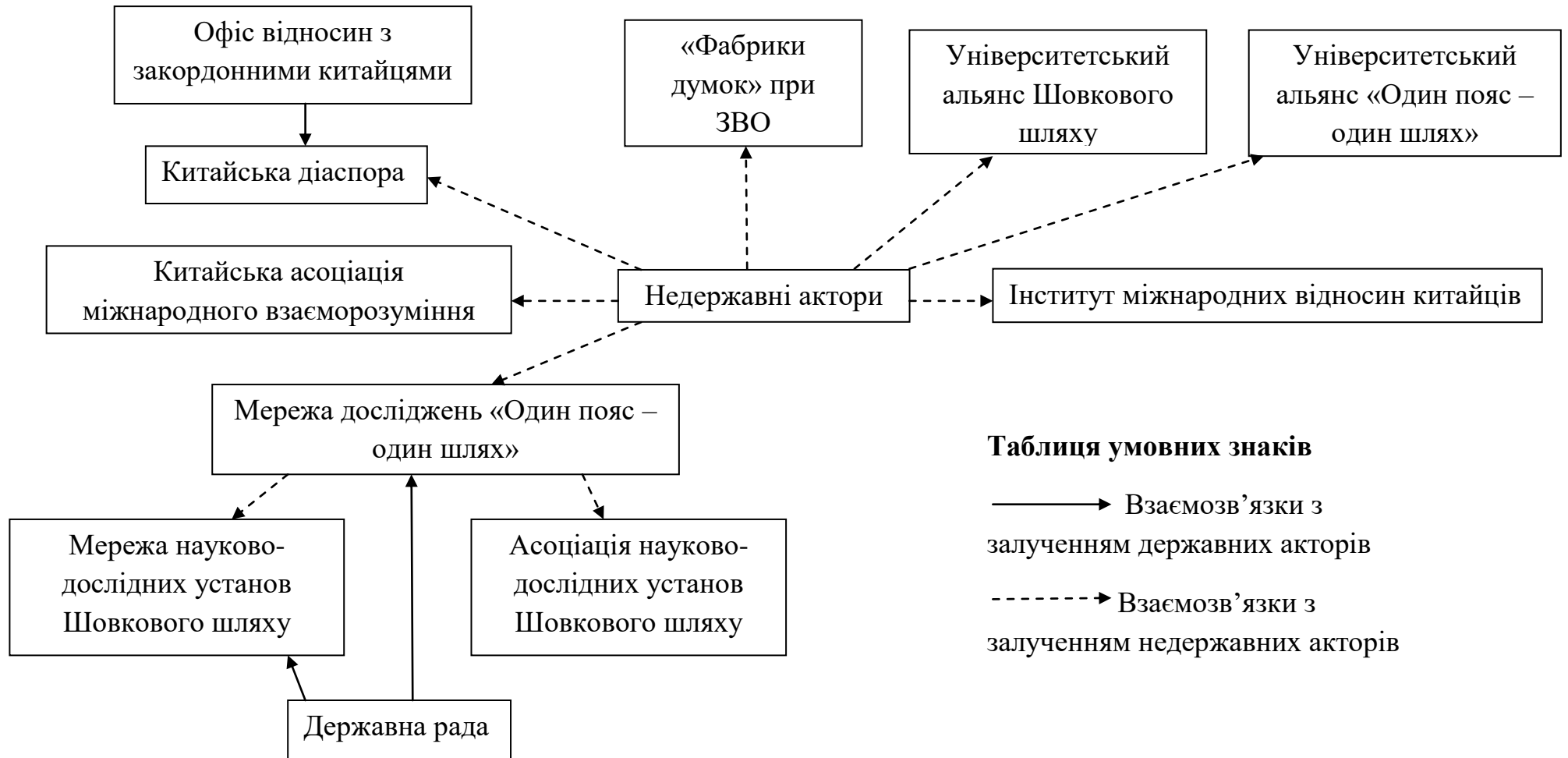
Таблиця умовних знаків

- > Взаємозв'язки між державними акторами
- > Взаємозв'язки з залученням недержавних акторів

Джерело: складено автором на основі результатів власного дослідження.

Додаток Д

Основні недержавні актори КНР, задіяні у публічній дипломатії

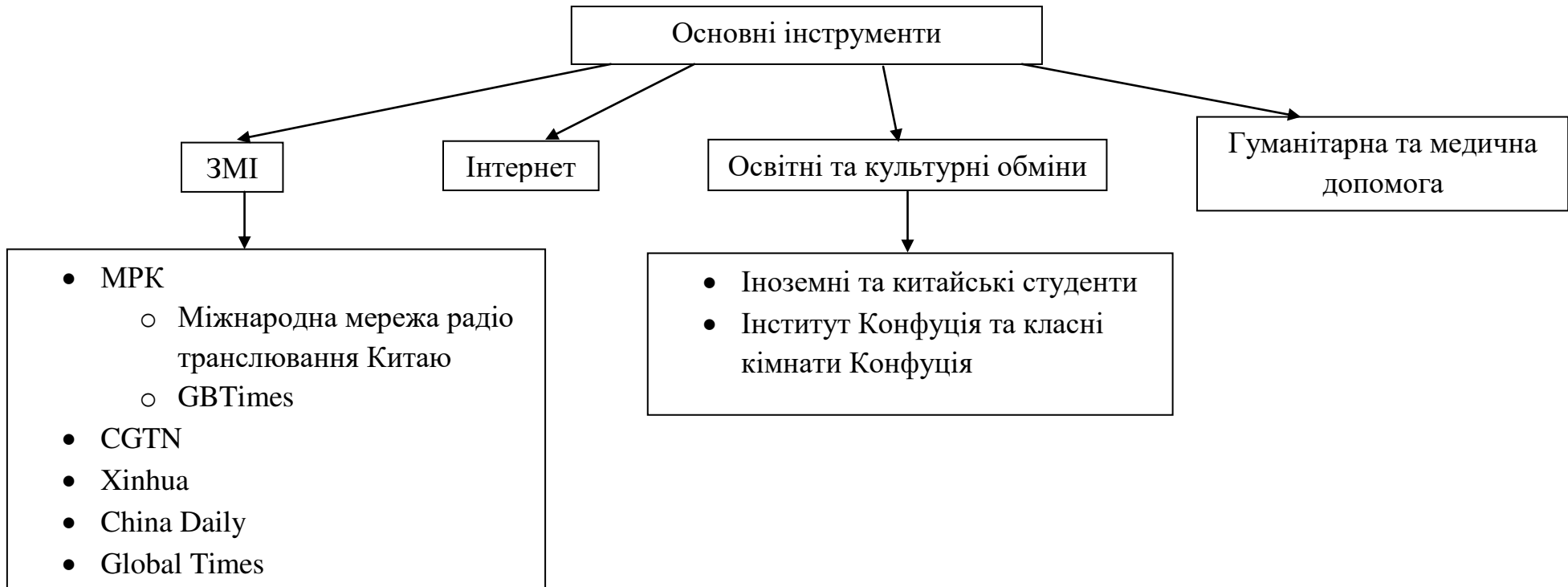


Джерело: складено автором на основі результатів власного дослідження.

Порівняльна таблиця цілей публічної дипломатії КНР у Європі [134; 167; 140]

Економічні цілі	Політичні цілі	Культурні цілі
Розбудова гармонійного суспільства	Легітимізація КПК та політичної системи країни загалом	Визнання традиційної культури
Стабільний, надійний, відповідальний економічний партнер	Покращення сприйняття ситуації з порушеннями прав людини	Перетворення на велику соціалістичну культурну силу
Створення можливостей для бізнесу	Визнання китайської моделі розвитку, як існуючу альтернативу	Попередження і мінімізація негативного впливу поп-культури та культури інших країн
Статус країни з ринковою економікою	Надійний і відповідальний член міжнародної спільноти	
Виправлення помилкового уявлення про те, що економічний розвиток Китаю призводить до втрати робочих місць в інших країнах	Виправлення упередження, що соціалізму з китайською специфікою не вистачає демократії	
Виправлення помилкового уявлення про співпрацю з країнами Африки як прояв неоколоніалізму		
Безпековий інтерес		
Виправлення упередження, що розвиток військових сил здійснюється з метою перетворення на гегемона		

Інструменти публічної дипломатії КНР в Європі [132; 96; 140; 273; 274; 277]



Європейські ЗМІ, які публікували China Watch у 2018 р. [114; 163]

№	Країна	Газета
1.	Великобританія	The Daily Telegraph
2.	Німеччина	Handelsblatt, Süddeutsche Zeitung
3.	Франція	Le Figaro
4.	Бельгія	Le Soir, De Standaard
5.	Іспанія	El Pais
6.	Болгарія	Zemia

**Медійні форуми та діалоги між КНР та європейськими країнами [99,
278; 206; 301].**

Форум	Організатори	Роки проведення
Медійний форум Китай-Німеччина-США; Медійний форум Китай-Німеччина	Німецька благодійна установа «Фундація Роберта Боша», Global Times, Центр трансатлантичних відносин університету Джона Гопкінса, консультаційна медійна агенція «СМММ-1»	2010-2018 рр.
Форум медійної співпраці ініціативи «Один пояс – один шлях»	People's Daily	2014-2018 рр.
Медійний форум Китай-Франція	Фундація Шарля де Голля, Global Times	2014 р.
Медійний форум Китай-Великобританія	Служба новин Китаю, Global Times	2014 р.
Форум культури та медіа Китай-Мальта «Через золотий міст»	Міністерство туризму Мальти, культурна медіа група Китаю, Культурний центр Китаю в Мальті, група «Let's Go Malta»	2014 р.
Медійний форум Китай-Угорщина	Китайська міжнародна друкарська група, орган національного медіа та інфокомунікації Угорщини	2015 р.
Форум культури та медіа Китай-	Культурна медіа група Китаю, DutchCulture	2015 р.

Нідерланди		
Медійний діалог Китай-Польща	Інформаційний офіс Державної Ради КНР	2016 р.
Форум-саміт медійної спільноти ініціативи «Один пояс – один шлях»	Медійна група Китаю	2016-2019 рр.

Очікування ЄС та інтереси КНР в інтернаціоналізації вищої освіти

[108, 115]

Очікування ЄС	Інтереси Китаю
Набір більшої кількості китайських студентів для навчання в Європі	Заохочення більшої кількості китайських студентів навчатися за кордоном
Експорт навчальних програм та послуг у Китай	Відповідь на зростаючий попит на вищу освіту, покращуючи якість іноземної освіти
Розвиток освітньої та дослідницької співпраці з ЗВО Китаю	Покращення міжнародної репутації та конкурентоздатності через співпрацю з (престижними) іноземними ЗВО
Відправлення більше європейських студентів для навчання у ЗВО Китаю	Залучення більшої кількості міжнародних студентів навчатися у Китаї

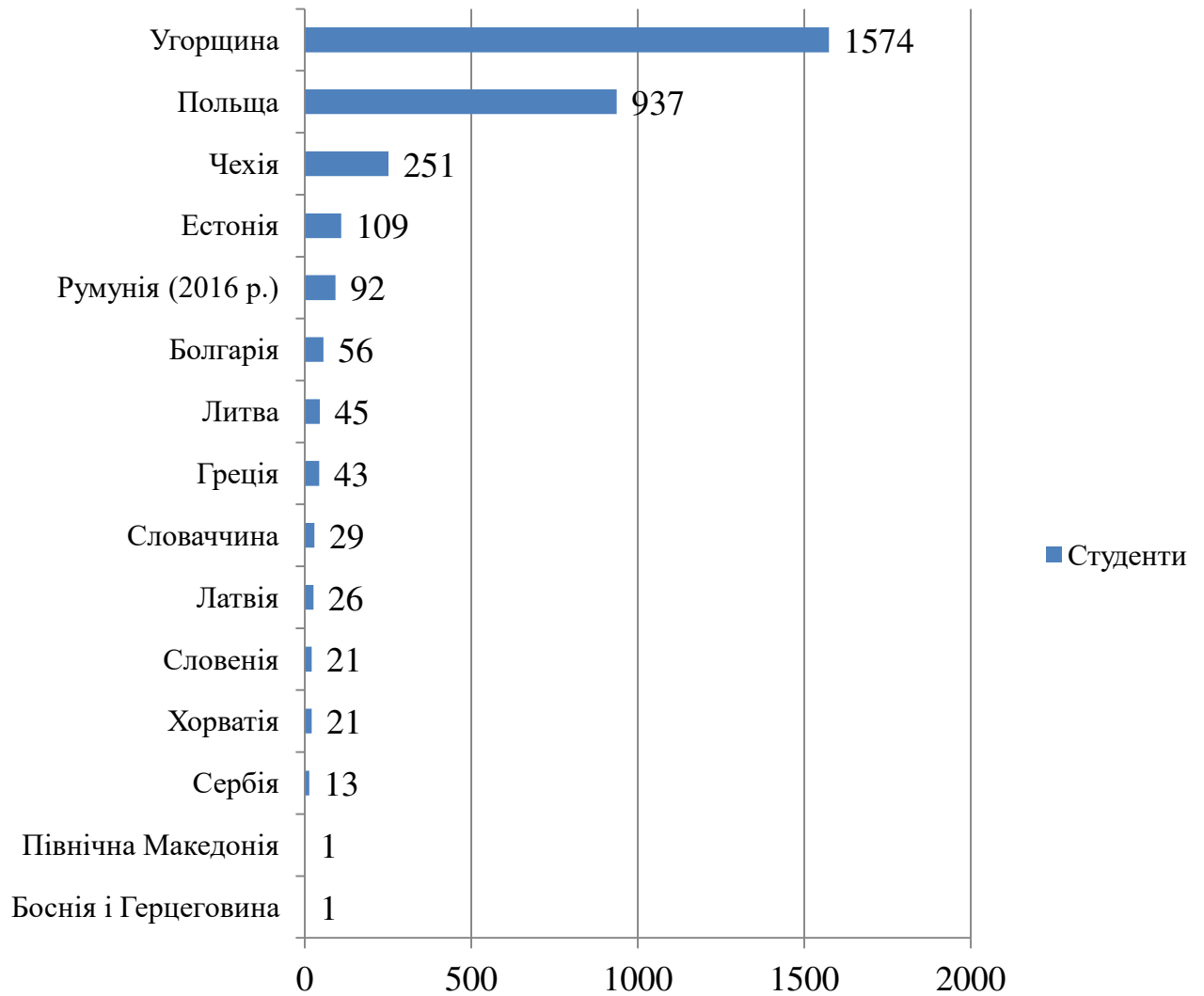
**Порівняльна таблиця можливостей і викликів освітньої співпраці
між європейськими країнами та КНР**

Можливості	Виклики
Збільшення популярності Європи як освітнього центру	Прогалини в організаційних питаннях
Розвиток особистості	Нестача стратегічного бачення і погана поінформованість з європейської сторони
Інтернаціоналізація освіти	Відкриття філіалів китайських ЗВО та налагодження співпраці з європейськими ЗВО для контролю за навчальним процесом
Посилення двосторонніх відносин	Вплив Асоціації китайських студентів та науковців
Реалізація «м'якої сили» та публічної дипломатії	Невідповідність очікуванням фактичним результатам співпраці
Сприяння політичній співпраці	
Вклад в економіку країни	
Налагодження наукових зв'язків	

Джерело: складено автором на основі результатів власного дослідження.

**Кількість китайських студентів у закладах вищої освіти у країнах
Західної Європи та ЦСЄ, 2013-2017 рр. [268]**

Країна	2013	2014	2015	2016	2017
Західна Європа					
Великобританія	81,776	86,204	91,518	89,318	96,543
Нідерланди	4,844	4,717	4,804	4,863	4,929
Німеччина	19,441	21,886	23,616	25,464	27,765
Франція	25,234	25,388	25,287	23,378	24,788
ЦСЄ (країни з формату співпраці «16+1»)					
Албанія	-	-	-	-	-
Болгарія	43	41	26	20	56
Боснія і Герцеговина	-	3	2	4	1
Греція	-	-	-	42	43
Естонія	63	65	86	107	109
Латвія	9	13	22	27	26
Литва	13	15	16	35	45
Північна Македонія	-	-	1	-	1
Польща	608	637	737	814	937
Румунія	76	96	93	92	-
Сербія	4	4	10	16	13
Словаччина	25	24	34	34	29
Словенія	20	16	19	25	21
Хорватія	1	2	-	1	21
Чехія	137	240	151	207	251
Чорногорія	-	-	-	-	-
Угорщина	380	490	613	1,239	1,574

Кількість китайських студентів в 17 країнах ЦСЄ у 2017 р. [268]

**Тенденція негативної оцінки КНР серед європейських країн протягом
2012-2020 рр. [253]**

Країна	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Великобританія	35	31	38	37	44	37	35	55	74
Іспанія	46	47	55	50	56	43	48	53	63
Італія	64	62	70	57	61	59	60	57	62
Нідерланди	-	-	-	-	43	42	45	58	73
Німеччина	67	64	64	60	60	53	54	56	71
Франція	60	58	53	49	61	52	54	62	70
Швеція	-	-	-	-	59	49	52	70	85